

LIETUVOS
AGRARINĖS
EKONOMIKOS
INSTITUTAS
LITHUANIAN
INSTITUTE OF
AGRARIAN
ECONOMICS

LIETUVOS ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIS 2014

AGRICULTURE AND FOOD SECTOR IN LITHUANIA 2014

LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF AGRARIAN ECONOMICS

LIETUVOS
ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIS

2014

AGRICULTURE AND FOOD SECTOR
IN LITHUANIA

VILNIUS, 2015

UDK 338.43(474.5)
Li 334

Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2014. Autorių kolektyvas: R. Melnikienė – vadovė... [et. al.]. – V.: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2015. – 187 p.; iliustr., lent., reziumė (angl.).

(online) ISSN 2029-4980
ISSN 1822-5101

Leidinyje pateikta Lietuvos žemės ir maisto ūkio 2010–2014 metų analitinė apžvalga. „Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2014“ skirtas valdymo ir savivaldos, mokslo ir mokymo institucijų atstovams, visiems, kas domisi žemės ir maisto ūkiu, žuvininkyste ir kaimo plėtra.

Leidinių parengė Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Autorių kolektyvo vadovė dr. Rasa Melnikienė

Mokslinė redaktorė dr. Nijolė Pelanienė

Redaktorė ir korektorė V. Šilaikienė

Maketavo ir į anglų kalbą vertė V. Girgždienė

Cituojant būtina nurodyti šaltinį.

© Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2015

TURINYS

CONTENTS

PRATARMĖ	6
<i>FOREWORD</i>	
I. LIETUVOS ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIO PASIEKIMAI IR JUOS LEMIANTYS PAGRINDINIAI VEIKSNIAI	7
<i>I. ACHIEVEMENTS OF THE LITHUANIAN AGRICULTURAL AND FOOD SECTOR AND KEY FACTORS INFLUENCING THEM</i>	
1. Žemės ir maisto ūkio pasiekimai įgyvendinant BŽŪP tikslus per Lietuvos narystės ES dešimtmetį. Rasa Melnikienė, Artiom Volkov	7
<i>1. Achievements of agricultural and food sector in implementing the objectives of the CAP during the decade of Lithuania's membership in the EU</i>	
2. Bendroji žemės ūkio produkcija. Irena Kriščiukaitienė, Virginia Namiotko	20
<i>2. Gross agricultural output</i>	
3. ES ir nacionalinė parama Lietuvos žemės ir maisto ūkio plėtrai. Artiom Volkov	25
<i>3. EU and national support for the development of Lithuania's agricultural and food sector</i>	
4. Žemės ūkio ir maisto pramonės subjektai. Aldona Stalgienė	36
<i>4. Economic entities in agriculture and food industry</i>	
5. Žemės ūkio pagrindiniai išteklių	47
<i>5. Main agricultural resources</i>	
5.1. Žmogiškieji išteklių. Lina Pareigienė	47
<i>5.1. Human resources</i>	
5.2. Žemės išteklių. Gediminas Kuliešis	54
<i>5.2. Land stock</i>	
5.3. Techniniai išteklių ir investicijos. Vaida Šapolaitė	59
<i>5.3. Technical resources and investment</i>	
6. Ūkių kreditavimas. Jeronimas Kraujelis	65
<i>6. Farm lending</i>	
II. LIETUVOS ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIO PRODUKTŲ GAMYBA BEI PARDAVIMAI VIDAUS IR UŽSIENIO RINKOSE	68
<i>II. PRODUCTION OF AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS IN LITHUANIA AND SALES IN THE DOMESTIC AND FOREIGN MARKETS</i>	
1. Prekybos žemės ir maisto ūkio produktais pokyčiai šalies rinkoje. Albertas Gapšys	68
<i>1. Changes in trade of agricultural and food products in the domestic market</i>	
2. Užsienio prekyba žemės ir maisto ūkio produktais. Andrej Bogdanov, Audronė Laskauskienė	72
<i>2. Foreign trade in agricultural and food products</i>	
3. Pokyčiai žemės ir maisto ūkio produktų gamybos sektoriuose	85
<i>3. Changes in production of agricultural and food products</i>	

3.1. Grūdai. Albertas Gapšys	85
<i>3.1. Cereals</i>	
3.2. Pienas. Deiva Mikelionytė	93
<i>3.2. Milk</i>	
3.3. Mėsa. Albertas Gapšys	105
<i>3.3. Meat</i>	
3.4. Bulvės. Ingrida Lukošitė	115
<i>3.4. Potatoes</i>	
3.5. Daržovės. Ingrida Lukošitė	120
<i>3.5. Vegetables</i>	
3.6. Vaisiai ir uogos. Laura Petrauskaitė-Senkevič	130
<i>3.6. Fruit and berries</i>	
III. ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIO EKONOMINĖS VEIKLOS POKYČIAI	140
<i>III. CHANGES IN THE ECONOMIC ACTIVITY OF THE AGRICULTURAL AND FOOD SECTOR</i>	
1. Ūkių ekonominės veiklos pokyčiai. Alvidas Devenis	140
<i>1. Farm business survey</i>	
2. Maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių veikla.	
Aldona Stalgienė	152
<i>2. Survey of manufacture of food products and beverages</i>	
3. Ne žemės ūkio verslų plėtra kaimo vietovėse.	
Erika Ribašauskienė	164
<i>3. Development of non-agricultural businesses in rural areas</i>	
4. Žuvininkystės ūkio veiklos apžvalga. Ieva Žundienė	178
<i>4. Survey of the fisheries sector</i>	
REZIUMĖ	185
<i>SUMMARY</i>	
SANTRUMPOS	187
<i>ABBREVIATIONS</i>	

PRATARMĖ

Leidiny „Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2014“ yra šešioliktasis iš Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto (LAEI) kasmetinių leidinių. Tai analitinė ekonominė žemės ūkio, perdirbamosios pramonės ir žuvininkystės apžvalga, parengta pagal statistinę informaciją, įmonių atskaitomybės duomenis, LAEI darbuotojų atliktų tyrimų rezultatus.

2014 metai Lietuvos žemės ir maisto ūkiui buvo sudėtingi, pilni išbandymų, pasikeitimų ir iššūkių. Dėl sumažėjusių žemės ūkio produktų supirkimo kainų bendroji produkcija, skaičiuojant to meto kainomis, sumažėjo 7,7 proc. Sumažėjo ir žemės ūkio bei maisto produktų eksportas, nors lietuviškos kilmės produktų 2014 metais eksportuota 0,7 proc. daugiau nei 2013-aisiais. Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais balansas nuo 2004 metų yra teigiamas. 2014 metais jis buvo 1,8 karto didesnis nei 2010-aisiais ir sudarė 963 mln. EUR. Šalies žemės ūkio plėtrą ir toliau skatino Europos Sąjungos (ES) ir nacionalinio biudžeto parama, dėl vėluojančio 2014–2020 metų laikotarpio priemonių finansavimo 2014 metais žemės ūkio tiesioginei ir investicinei paramai, intervencinėms ir kitoms rinkos reguliavimo priemonėms skirta 6,5 proc. mažiau lėšų nei 2013-aisiais.

Leidinyje pateikti penkerių metų laikotarpio žemės ir maisto ūkio plėtros rodiklių pokyčiai, daugiau dėmesio skiriant 2014 metų įvykiams ir rezultatams, išskyrus apžvalgas „Žemės ir maisto ūkio pasiekimai įgyvendinant BŽŪP tikslus per Lietuvos narystės ES dešimtmetį“ „Techniniai ištekliai ir investicijos“ ir „Ūkių ekonominės veiklos pokyčiai“ (2014 m. respondentinių ūkių tyrimų rezultatai bus tik metų pabaigoje). Siekiant išsaugoti pagrindinių tendencijų lyginimo galimybę, visose apžvalgose duomenys pateikiami laikantis bendros metodologijos ir struktūros.

Kaip ir kiekvienais metais, naudotasi kai kuriais išankstiniais 2014 metų statistiniais rodikliais. Galutiniai ekonominiai ir finansiniai rezultatai atsispindės vėliau išleistuose Statistikos departamento leidiniuose ir kitų metų LAEI apžvalgoje. Galimi nedideli statistinių duomenų nukrypimai dėl skaičių apvalinimo.

Leidiny skiriamas visiems, kas domisi žemės ir maisto ūkio laimėjimais ir problemomis. Naudingos medžiagos jame ras žemės ūkio specialistai ir mokslininkai, ūkininkai ir verslininkai, dėstytojai ir studentai.

Nuoširdžiai dėkojame Statistikos departamento, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos (ŽŪM), Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro (ŽŪIKVC) vadovams ir darbuotojams už statistinę informaciją bei patarimus. Laukiame ir Jūsų, gerbiami skaitytojai, pastabų bei pasiūlymų.

Lietuvos agrarinės ekonomikos
instituto direktorė

Dr. Rasa Melnikienė

I. LIETUVOS ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIO PASIEKIMAI IR JUOS LEMIANTYS PAGRINDINIAI VEIKSNIAI

I. ACHIEVEMENTS OF THE LITHUANIAN AGRICULTURAL AND FOOD SECTOR AND KEY FACTORS INFLUENCING THEM

1. Žemės ir maisto ūkio pasiekimai įgyvendinant BŽŪP tikslus per Lietuvos narystės ES dešimtmetį

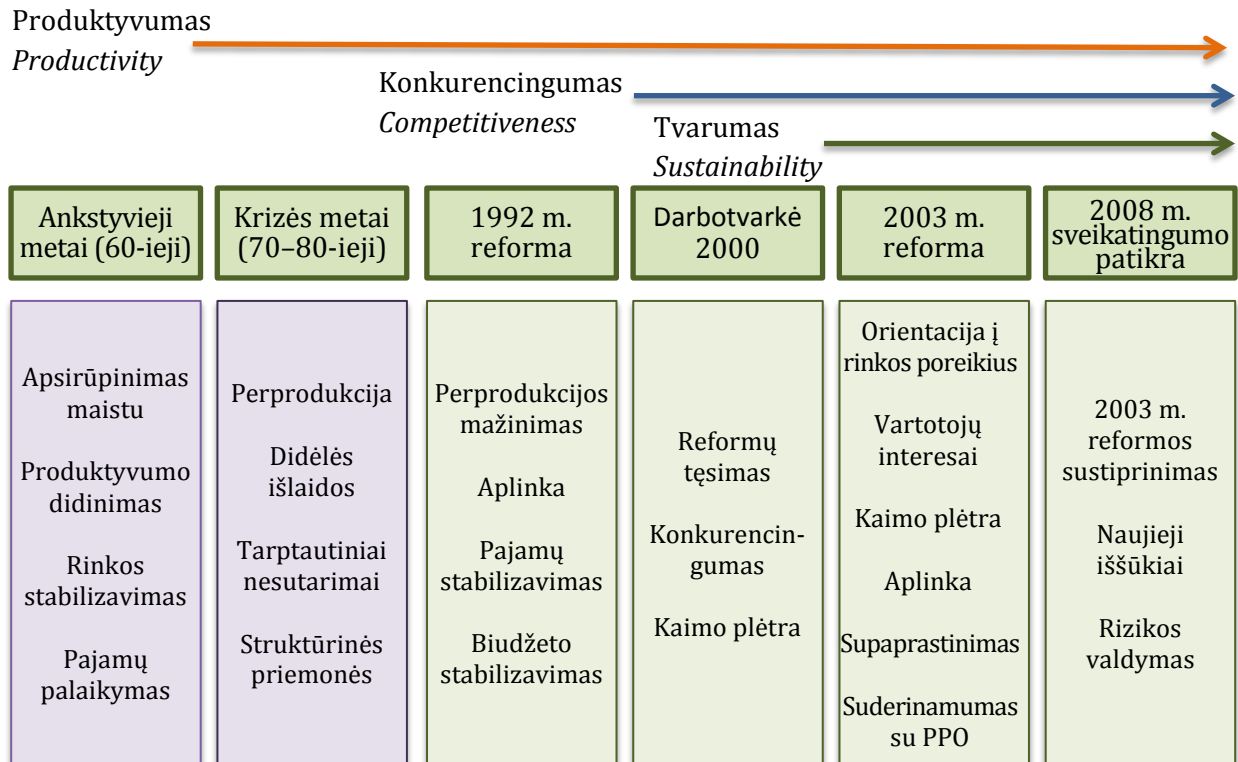
1. *Achievements of the agricultural and food sector in implementing the objectives of the CAP during the decade of Lithuania's membership in the EU*

Lietuvos narystės ES dešimtmetis žemės ūkiui buvo permainingas, pažymėtas klimato kaitos iššūkių ir pasaulinės krizės sukeltų finansinių sunkumų. Susidoroti su naujomis rizikomis ir plėtoti veiklą Lietuvos žemės ūkio produkcijos gamintojams ir perdirbėjams padėjo ES parama, teikiama įgyvendinant bendrąją žemės ūkio politiką (BŽŪP). Nors žemės ūkio sritis ir iki Lietuvos narystės ES buvo paskelbta prioritetine šalies ekonomikos šaka ir buvo remiama iš nacionalinio biudžeto, tačiau nacionalinė parama neprilygo įgyvendintajai po šalies įstojimo į ES nei paramos apimtimi, nei priemonių įvairove. Lietuvos ūkininkai ir žemės ūkio veikla užsiimančios įmonės buvo pradėtos remti ES lėšomis finansuojamomis tiesioginėmis išmokomis bei priemonėmis pagal kaimo plėtros programas. Žemdirbius pasiekė išpūdingos, lyginant su iki tol prieinama parama, lėšos. Per 2004–2014 metų laikotarpį jiems išmokėta 2641 mln. EUR ES tiesioginių išmokų ir 777 mln. EUR iš Lietuvos nacionalinio biudžeto mokesčių mokėtojų lėšų. Kita ne tik žemdirbiams, bet ir visiems kaimo gyventojams svarbi paramos kryptis – parama kaimo vystymui per 2004–2014 metų laikotarpį siekė 2286 mln. EUR (ES ir Lietuvos nacionalinio biudžeto lėšos).

ES parama tapo labai svarbi dėl po nepriklausomybės susiklosčiusios naujos ūkio struktūros. Sovietiniu laikotarpiu suformuota ūkininkavimo sistema įgyvendinant žemės restituciją buvo visiškai pakeista. Naujai besikuriantys Lietuvos ūkininkai turėjo nueiti visą ūkio formavimo ir veiklos organizavimo kelią labai sudėtingomis sąlygomis, stokoiant finansinių išteklių ir žinių apie verslo vadybą. Nepriklausomybės pradžioje pradėta įgyvendinti žemės reforma pakeitė ne tik nuosavybės santykius, bet ir gerokai sumažino anksčiau sukurtos žemės ūkio materialinės–techninės bazės pajėgumus. Po reformos Lietuvoje sumažėjo dirbamos žemės plotai, gyvulių skaičius, žemės ūkio produkcijos gamybos apimtys. Dėl mažų pajamų žemės ūkis tapo nepatraukli veikla, lyginant su kitomis ekonominėmis veiklomis. Nacionalinei Lietuvos žemės ūkio politikai narystė ES suteikė BŽŪP išteklių ir įgyvendinimo patirties.

Nuo 2004 metų pradėjus įgyvendinti ES žemės ūkio politikos paramos instrumentus Lietuvos žemės ūkyje, kilo BŽŪP ir nacionalinių tikslų, kaip juos suvokė Lietuvos žemės ūkio politikos kūrėjai ir žemdirbių bendruomenė, suderinamumo problema. Per BŽŪP gyvavimo laikotarpį šios politikos tikslai keitėsi, atsižvelgiant į žemės ūkiui kylančius iššūkius ir poreikį BŽŪP tikslus derinti su visuomenės lūkesčiais.

BŽŪP kaita yra daugiašalių derybų tarp įvairių interesų grupių rezultatas, todėl šiam procesui buvo būdingas politinių kompromisų nulemtas nenuoseklumas. Kategoriškai suskirstyti BŽŪP į etapus, nubrėžiant, kada pasikeitė vienas etapas ir prasidėjo kitas, yra sudėtinga ne tik mokslininkams, bet ir šios politikos kūrėjams. Vis dėlto Europos Komisija (EK) deklaruoja, kad BŽŪP raidoje, atsižvelgiant į šiai politikai keliamus pagrindinius tikslus, galima išskirti tris svarbiausius etapus: produktyvumo didinimo, konkurencingumo skatinimo, tvaraus augimo (1.1 pav.).

1.1 pav. BŽŪP istorinė raida

Fig. 1.1. Historical development of the CAP

Šaltinis: European Commission Agricultural and Rural Development. 2011. *The CAP in Perspective: from Market Intervention to Policy Innovation. Agricultural Policy Perspectives Brief No 1, January 2011 [Interactive]. Available from Internet: <http://ec.europa.eu/agriculture/policy-perspectives/policy-briefs/01_en.pdf>.*

Sukurta kaip atsakas į maisto trūkumo Europoje po Antrojo pasaulinio karo problemą, BŽŪP pirmajame gyvavimo etape siekė didinti žemės ūkio produkcijos apimtį ir gamybos produktyvumą. Produktyvumo augimas ne tik garantavo pakankamo apsirūpinimo maistu lygį, bet ir sudarė prielaidas didinti žemdirbių pajamas bei amortizavo spartų užimtųjų žemės ūkyje mažėjimą dėl kaimo gyventojų migracijos į miestus. Tačiau susitelkusi į gamybos apimčių didinimą ES susidūrė su žemdirbių ūkiams bankrotu grasinančia perprodukcijos problema. Ši problema buvo sprendžiama pasitelkus eksporto skatinimo priemones, kurios paskatino produkcijos perteklių išvežti į trečiąsias šalis ir padidinti žemės ūkio produkcijos kainas vidaus rinkoje bei tokias rinkos reguliavimo priemones kaip intervencinis pirkimas ir privatus saugojimas. Tačiau visuomenei už šią politiką teko mokėti du kartus: vieną kartą finansuojant gamybos didinimo priemones, o antrą kartą – priemones, skirtas kovai su perprodukcija. Pastaroji didino maisto kainas vidaus rinkoje, tad už šią politiką vartotojams teko mokėti dar kartą savo asmeninėmis lėšomis.

BŽŪP tikslai, susiję su ES žemės ūkio konkurencingumo didinimu, buvo suformuluoti kaip atsakas į ankstesnio laikotarpio paramos priemonių sukeltas problemas. Šiame etape, remiantis ekonomikos liberalizavimo idėjomis, buvo siekiama paskatinti žemdirbius operatyviai reaguoti į rinkos poreikius ir sumažinti jų pajamų lygio priklausomybę nuo paramos. Parama buvo teikiama ir maisto tiekimo grandinės stiprinimo priemonėmis, rinkodarai. Pertvarkas skatino ir pasikeitusi kaimo gyventojų užimtumo struktūra. Žemės ūkio industrializavimas radikaliai sumažino užimtųjų žemės ūkyje skaičių, todėl sumažėjo BŽŪP priemonių tarp kaimo gyventojų sklaida. Visuomenei buvo sunku paaiškinti, kodėl tokios didelės viešosios lėšos panaudojamos žemdirbiams, kurie sudaro tik nedidelę dalį kaimo gyventojų, remti. Todėl greta žemės ūkio rėmimo tiesioginėmis išmokomis ir rinkos reguliavimo priemonėmis vis plačiau pradėtos taikyti kaimo politikos priemonės, leidžiančios pasinaudoti parama ne tik žemdirbiams, bet ir visiems kaimo gyventojams.

Tvaraus vystymosi idėjų žemės ūkio ir kaimo politikoje atsiradimą ir svarbą daugiausia lėmė visuomenės lūkesčiai dėl saugios ir švarios aplinkos ir gamtos išteklių išsaugojimo būsimoms kartoms. Industrializuotas, monokultūrinis, į produktyvumo didinimą ir gamybos sąnaudų mažinimą orientuotas žemės ūkis tapo cheminės taršos šaltiniu, keliančiu grėsmę bioįvairovei, išaugo dirvožemio erozijos rizika. Ne mažiau svarbios tapo ir socialinės kaimo problemos ES šalyse. Dėl sumažėjusio užimtumo žemės ūkyje ir sudėtingų sąlygų imtis ekonominės veiklos alternatyvų kaimo vietovėse išliko dideli atokesnių kaimo vietovių gyventojų emigracijos į miestus srautai. Kaimo gyventojų emigracija ne tik mažina bendruomenių gyvybingumą, bet ir tampa grėsme žemės ūkio veiklai – kai kuriuose regionuose auga apleistų žemių plotai. Dėl globalizacijos ir klimato kaitos išaugus rizikoms kyla grėsmė ir ūkininkų ūkių gyvybingumui, todėl tapo būtinos veiklos diversifikavimo ir kitos rizikos valdymo priemonės, didinančios veiklos tvarumą.

BŽŪP tikslams buvo būdingas evoliucinis pobūdis. Tai reiškia, kad išsikėlus naują tikslą, ankstesnieji būdavo nenuneigiami kaip nepasiteisinę, jiems būdavo uždedami apribojimai, kad neprieštarautų naujai išsikeltiems tikslams. Pavyzdžiui, išsikėlus konkurencingumo gerinimo tikslus, produktyvumas buvo skatinamas tiek, kiek produkcijos apimčių didėjimas kilo iš rinkos poreikių. Tvaraus augimo tikslas apribojo galimybę konkuruoti taikant mažiausių kainų strategiją (angl. *cost-based strategy*), siekiant trumpalaikių ekonominių tikslų, ignoruojant būtinybę atkurti maisto gamybai būtinus gamtinius išteklius ir socialinius vietos bendruomenės poreikius. Formuojant politiką tokiu keliu, paramos priemonių sąrašas pasipildydavo naujomis, tuo pat metu neatsisakant senųjų priemonių, taikytų ankstesniems tikslams įgyvendinti. Pastarosios buvo koreguojamos, kad padėtų spręsti naujus iššūkius.

Dėl šios priežasties Lietuva, pasinaudodama BŽŪP galimybėmis, siekė ne vien tik tvaraus žemės ūkio vystymo, kurį kaip svarbiausią BŽŪP tikslą deklaravo EK tuo metu, kai Lietuva įstojo į ES. BŽŪP paramos instrumentų arsenalas sudarė galimybes Lietuvai siekti ir tų tikslų, kuriuos senosios ES šalys įgyvendino ankstesniuose politikos etapuose. Tai yra viena iš priežasčių, kodėl Lietuva visuose programavimo laikotarpiuose nuo 2004 metų siekė pasinaudoti kuo didesne paramos priemonių įvairove, kai kitos šalys tuo pat metu sugebėjo susitelkti į tvaraus žemės ūkio vystymo ir inovacijų diegimo prioritetus.

Lietuvos narystės ES dešimtmetis yra puiki proga peržvelgti Lietuvos pasiekimus žemės ūkio srityje, siekiant ne tik tvaraus vystymo, bet ir produktyvumo didinimo bei konkurencingumo skatinimo tikslų.

Produktyvumas. Saugumo problema dėl apsirūpinimo maistu nepriklausomoje Lietuvoje niekada nebuvo aktuali. 2004 metais, Statistikos departamento duomenimis, šalies žemės ūkis daugelio rūšių produkcijos pagamino daugiau, nei suvartojo šalies gyventojai. Vienam gyventojui buvo pagaminta: 864 kg grūdų, 112 kg daržovių, 302 kg bulvių, 547 kg natūralaus pieno, 255 vnt. kiaušinių, 65 kg mėsos (skerdienos). Minėtais metais vienas Lietuvos gyventojas suvartojo 127 kg grūdų produktų, 99 kg daržovių, 124 kg bulvių, 302 kg pieno ir pieno produktų, 215 vnt. kiaušinių. Narystės ES pradžioje Lietuva tik mėsos ir mėsos produktų suvartojo daugiau (vienam gyventojui teko 71 kg) nei pagamino, nes sumažėjus gyvulių skaičiui, krito mėsos gamybos apimtys. Taigi Lietuvai įstojus į ES, išsikeltas žemės ūkio gamybos didinimo tikslas buvo suformuluotas ne dėl poreikio spręsti maisto trūkumo problemą kaip BŽŪP įgyvendinimo pradžioje ES šalyse.

Politikos orientacija į žemės ūkio produkcijos apimčių didinimą skatino Lietuvos žemdirbių suvokimas, kad didesnės gamybos apimtys atitinka visuomenės poreikius ir lemia didesnes žemdirbių pajamas. 2004 metais didžioji žemdirbių dalis ūkininkavimo patirties buvo įgijusi planinės ekonomikos metais nuolatinio maisto produktų deficito ir stabilų žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų sąlygomis, todėl kainų kritimas susiformavus perprodukcijai, pvz., užsidarius eksporto rinkoms, jiems buvo mažai pažįstama problema. Siekiant padidinti gamybos apimtį, skirstant ES lėšas prioritetą buvo teikiamas paramai investicijoms, skirtomis pagerinti ūkių apsirūpinimą kapitalu. Tokia kryptis lėmė, kad per 2004–2013 metų laikotarpį bendroji produkcija, sukurta žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje, to meto kainomis padidėjo daugiau kaip du kartus nuo 1608,4 mln. EUR iki 3363,2 mln. EUR (Nacionalinių sąskaitų duomenys). Dalį šio augimo lėmė augusios žemės ūkio produkcijos kainos. Remiantis Eurostato žemės ūkio ekonominių sąskaitų duomenimis, žemės ūkio produkcijos augimas dėl kainų padidėjimo 2004–2013 metais siekė 80,7 proc. Tai sudarė daugiau kaip trečdalį šio laikotarpio žemės ūkio produkcijos vertės prieaugio. Augo ir žemės ūkyje, miškininkystėje, ir žuvininkystėje sukuriama bendroji pridėtinė vertė. 2004–2014 metais ji padidėjo nuo 760,3 mln. EUR iki 1133,9 mln. EUR, t. y. 49,1 proc. (1.1 lentelė).

1.1 lentelė. Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės makroekonominiai rodikliai 2004–2014 metais

Table 1.1. Macroeconomic indicators of agriculture, forestry and fisheries in 2004–2014

Rodikliai Indicators	2004	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014
Bendroji produkcija, sukurta žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje, to meto kainomis, mln. EUR <i>Gross output in agriculture, forestry and fisheries, at current prices, EUR mill.</i>	1608,4	2132,3	2833,6	2377,8	3025,6	3331,9	3363,2	n. d.
Bendroji pridėtinė vertė, sukurta žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje, mln. EUR <i>Gross value added created in agriculture, forestry and fisheries, EUR mill.</i>	760,3	929,5	1072,5	827,8	1071,3	1319,2	1196,9	1133,9*

Rodikliai <i>Indicators</i>	2004	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014
Bendroji pridėtinė vertė, sukurta maisto produktų, gėrimų ir tabako pramonėje, mln. EUR <i>Gross value added created in manufacture of food products, beverages and tobacco products, EUR mill.</i>	655,5	793,6	1000,0	1130,5	1283,9	1374,8	1517,0	1539,8**

* Išankstiniai duomenys / *Preliminary data.*

** LAEI skaičiavimai / *LIAE calculation.*

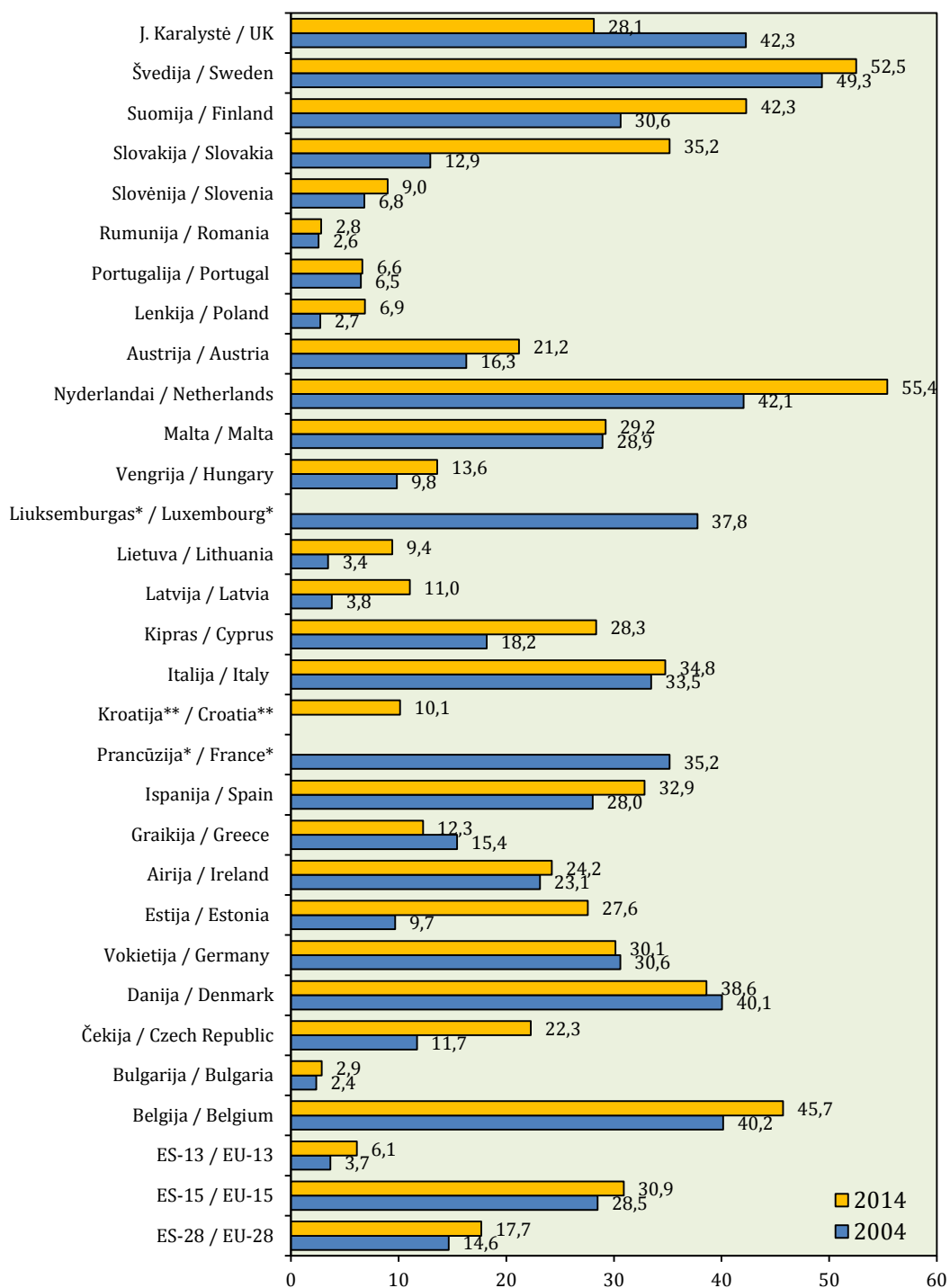
Šaltiniai: Statistikos departamento, Eurostato nacionalinių sąskaitų duomenys.

Produkcijos apimčių augimas buvo sąlygotas gamybos intensyvumo didinimo. Pajamų lygio palaikymo priemonės (tiesioginės ir kompensacinės išmokos) sudarė galimybes žemdirbiams geriau apsirūpinti apyvartinėmis lėšomis ir pritaikyti intensyvesnes technologijas. Šiuos procesus atspindėjo augančios žemės ūkio tarpinio vartojimo išlaidos. Eurostato žemės ūkio ekonominių sąskaitų duomenys rodo, jog tarpinio vartojimo išlaidos 1 ha ŽŪN per 2004–2014 metų laikotarpį išaugo 2 kartus. Greičiau nei vidutiniškai augo išlaidos trąšoms ir dirvos gerintojams bei augalų apsaugos priemonėms, atitinkamai 2,3 ir 2,5 karto. Dėl ūkininkų geresnio apsirūpinimo žemės ūkio technika didėjo ir išlaidos žemės technikos remontui ir eksploatacijai – 3,1 karto. Daugiausia per analizuojamąjį laikotarpį augo žemės ūkio gamybos išlaidos, nepriskiriamos materialinių išlaidų grupei: kitos prekės ir paslaugos išaugo net 3,8 karto (ši išlaidų grupė apima labai platų prekių ir paslaugų spektrą: gamybinių pastatų ir ilgalaikio turto nuomą, atlyginimus konsultantams, matininkams, buhalteriams, ryšių, transporto išlaidas, draudimo įmokas, banko mokesčius ir išlaidas finansinio tarpininkavimo paslaugoms, mokesčius už leidimus ir licencijas, kooperatyvų ir profesinių susivienijimų narystės mokesčius ir kt.).

Pritaikius modernesnes technologijas, žemės ūkio produkcijos apimtys augo dėl žemės ūkio techninio efektyvumo didėjimo. Per 2004–2014 metus javų derlingumas padidėjo 22,5 proc., cukrinių runkelių perdirbimui – 53,9 proc., lauko daržovių – 24,5 proc., bulvių – 33,3 proc. Gyvulininkystės sektoriuje gerėjo primilžis iš karvės. 2014 metais, palyginti su 2004-aisiais, šis rodiklis padidėjo 35,7 proc. – nuo 4176 kg iki 5665 kg. Dėl geresnio augalų derlingumo ir gyvulių produktyvumo, Žemės ūkio ekonominių sąskaitų duomenimis, augo žemės ūkio produkcijos, tenkančios vienam ha ŽŪN, vertė – nuo 475 EUR iki 859 EUR, t. y. 80,6 proc.

Darbo našumo augimą lėmė tiek auganti žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės bendroji pridėtinė vertė, tiek mažėjantis darbuotojų skaičius. Kaip ir ES senosiose šalyse, žemės ūkio industrializavimas Lietuvoje tapo užimtumo mažėjimo šiame sektoriuje priežastimi. Eurostato duomenimis, 2004–2014 metais darbuotojų žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje skaičius sumažėjo nuo 165,4 tūkst. sąlyginių darbuotojų iki 147,0 tūkst., t. y. 18,4 tūkst. Per 2004–2014 metų laikotarpį žemės ūkio bendroji pridėtinė vertė (BPV) (be tiesioginių išmokų), tenkanti vienam sąlyginiam žemės ūkio darbuotojui, padidėjo 2,8 karto – nuo 3,4 tūkst. EUR iki 9,4 tūkst. EUR. Didėjant darbo našumui žemės ūkyje, Lietuvai pavyko sumažinti šio rodiklio atotrūkį nuo ES-15 šalių vidurkio ir sėkmingai aplenkti ES-12 šalių rodiklius. 2004 metais Lietuvos žemės ūkyje sukurta pridėtinė vertė, tenkanti vienam darbuotojui, sudarė tik 11,9 proc. ES-15 šalių

vidutinio darbo našumo ir 91,9 proc. naujųjų ES šalių vidurkio, 2014 metais – atitinkamai 30,4 proc. ir 154,1 proc. (1.2 pav.).

* Nėra 2014 m. duomenų; ** Į ES įstojo 2013 m.

1.2 pav. ES šalių žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės bendroji pridėtinė vertė, tenkanti vienam sąlyginiam darbuotojui, 2004 ir 2014 metais, tūkst. EUR
 Fig. 1.2. Gross value added created in agriculture, forestry and fisheries per annual working unit in EU countries in 2004 and 2014, EUR thousand

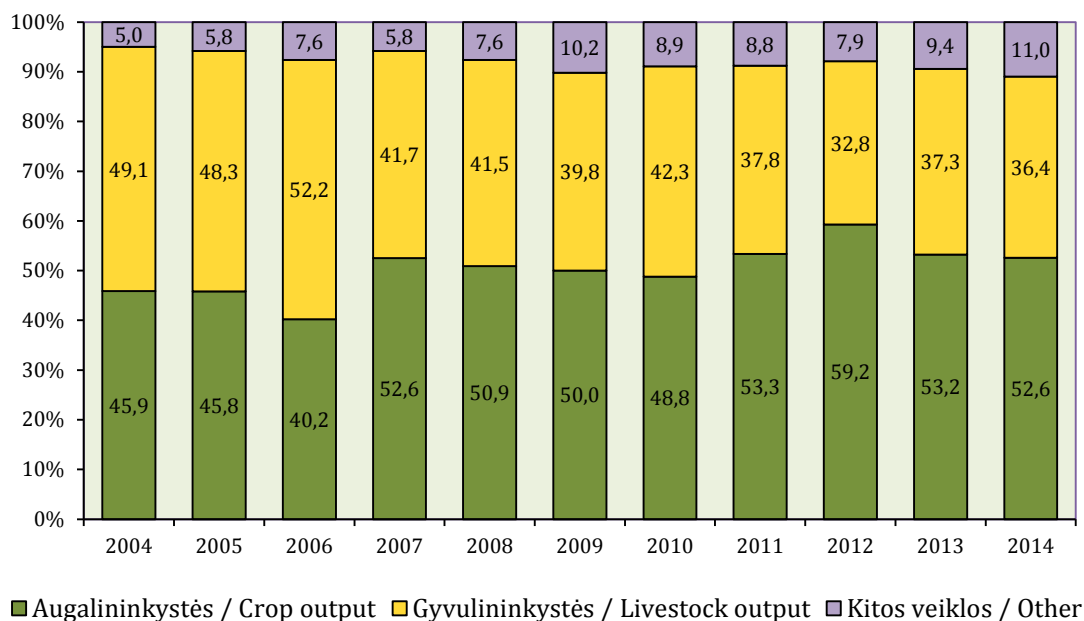
Šaltinis: Eurostato nacionalinių sąskaitų duomenys.

Konkurencingumas. Lietuvai žemės ūkio konkurencingumo klausimas buvo ypač aktualus, nes šalis pagamina daugiau žemės ūkio ir maisto produktų nei suvartoja. Didelės įtakos užsienio prekybai turėjo Lietuvos narystė ES, kuri atvėrė galimybę laisvai prekiauti bendrojoje rinkoje. Po įstojimo į ES Lietuvoje pradėtos taikyti eksporto subsidijos, mokamos ES biudžeto lėšomis. Šios išmokos buvo skirtos padidinti ES šalyse pagamintų produktų konkurencingumą trečiųjų šalių rinkose.

Lyginant su kitų sektorių eksportu, žemės ūkio ir maisto produktų eksportas 2004–2014 metais augo ypač sparčiai. 2004 metais jis siekė 856 mln. EUR ir sudarė 11,5 proc. šalies eksporto. Per 2004–2014 metų laikotarpį šių produktų eksporto apimtys išaugo 5,4 karto ir 2014-aisiais siekė 4662 mln. EUR, o dalis šalies eksporto struktūroje siekė 19,1 proc. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportą vertinant Lietuvos žemės ūkio ir maisto pramonės indėlio požiūriu, išryškėjo tendencija, kad šį augimą lėmė ne tik lietuviškos kilmės produktų eksporto augimas, bet ir didėjančios reeksporto apimtys. 2004 metais žemės ūkio ir maisto produktų reeksportas siekė 114,2 mln. EUR, o 2014 metais – 1621,3 mln. EUR, t. y. išaugo daugiau kaip 14 kartų.

Lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto struktūrai didelę įtaką daro lyginamuoju pranašumu paremta sektoriaus specializacija. Nuo pasirinkimo, kokie žemės ūkio produktai dominuos Lietuvos žemės ūkio struktūroje, ar Lietuva turi geriausius alternatyvius išteklius jų gamybai ir kitus konkurencinius pranašumus, priklauso žemės ūkio sektoriaus konkurencingumas ir jo indėlis į šalies prekybos balansą bei bendrą ekonomikos augimą. Ne tik nepriklausomybės pradžioje, bet ir vėliau visuose strateginiuose kaimo politikai skirtuose dokumentuose (2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 4 prioritetas, Kaimo plėtros 2007–2013 m. programa (KPP) gyvulininkystės vystymas buvo įvardijamas kaip prioritetas. Tačiau nuo įstojimo į ES Lietuvos bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūra nuosekliai kito augalininkystės naudai. Pirmaisiais nepriklausomybės metais gyvulių skaičiaus mažėjimą lėmė po restitucijos pasikeitusi ūkių struktūra. Po įstojimo į ES šį procesą iš dalies lėmė ir ES paramos panaudojimas. Siekiant padidinti vidutinį pienininkystės ūkį, kuris 2004 metais tesiekė 2,6 karvės, buvo pasiūlyta priešpensinio amžiaus kaimo gyventojams, turintiems nedidelį karvių skaičių, už finansinę paramą perleisti savo ūkį didesniems, todėl labiau „konkurencingiems“ ūkiams. Tačiau ūkio perėmėjai dažniausiai keitė veiklos kryptį iš gyvulininkystės į javų ir rapsų auginimą.

Žemės ūkio produkcijos gamybos struktūros pasikeitimas taip pat vyko paskatintas ES paramos. Lietuvos įstojimo į ES metu iš jos biudžeto ūkiams mokamų tiesioginių išmokų modelį ES institucijos nustatė tikintis, kad jis neskatins gamybos apimčių didinimo ir nekels perprodukcijos grėsmės, o motyvuos ūkininkus rinktis gaminamą produkciją patiems lanksčiai orientuojantis į rinkos poreikius. Todėl ūkiui mokama suma nebuvo susieta nei su gaminamos produkcijos apimtimis, nei su jos rūšimis. Produkcijos dydis priklausė nuo deklaruojamų žemės ūkio naudmenų (ŽŪN) hektarų skaičiaus. Deja, taikant šį paramos modelį nepavyko išvengti poveikio gaminamos produkcijos struktūrai. Iš pirmo žvilgsnio tai nepastebima, nes parama skatino žemės ūkio gamintojus rinktis ne konkrečias produkcijos rūšis, o produkciją, atsižvelgiant į jai pagaminti reikalingų išteklių kiekį. Didesnė parama teko tiems ūkiams, kurie gamino mažiau kapitalo ir darbo vienam ha ŽŪN reikalaujančią produkciją. Dėl šio paramos modelio Lietuvos ūkininkai rinkosi auginti javus ir rapsus. Per 2004–2014 metų laikotarpį žemės ūkio produkcijos struktūra pasikeitė augalininkystės naudai (1.3 pav.).

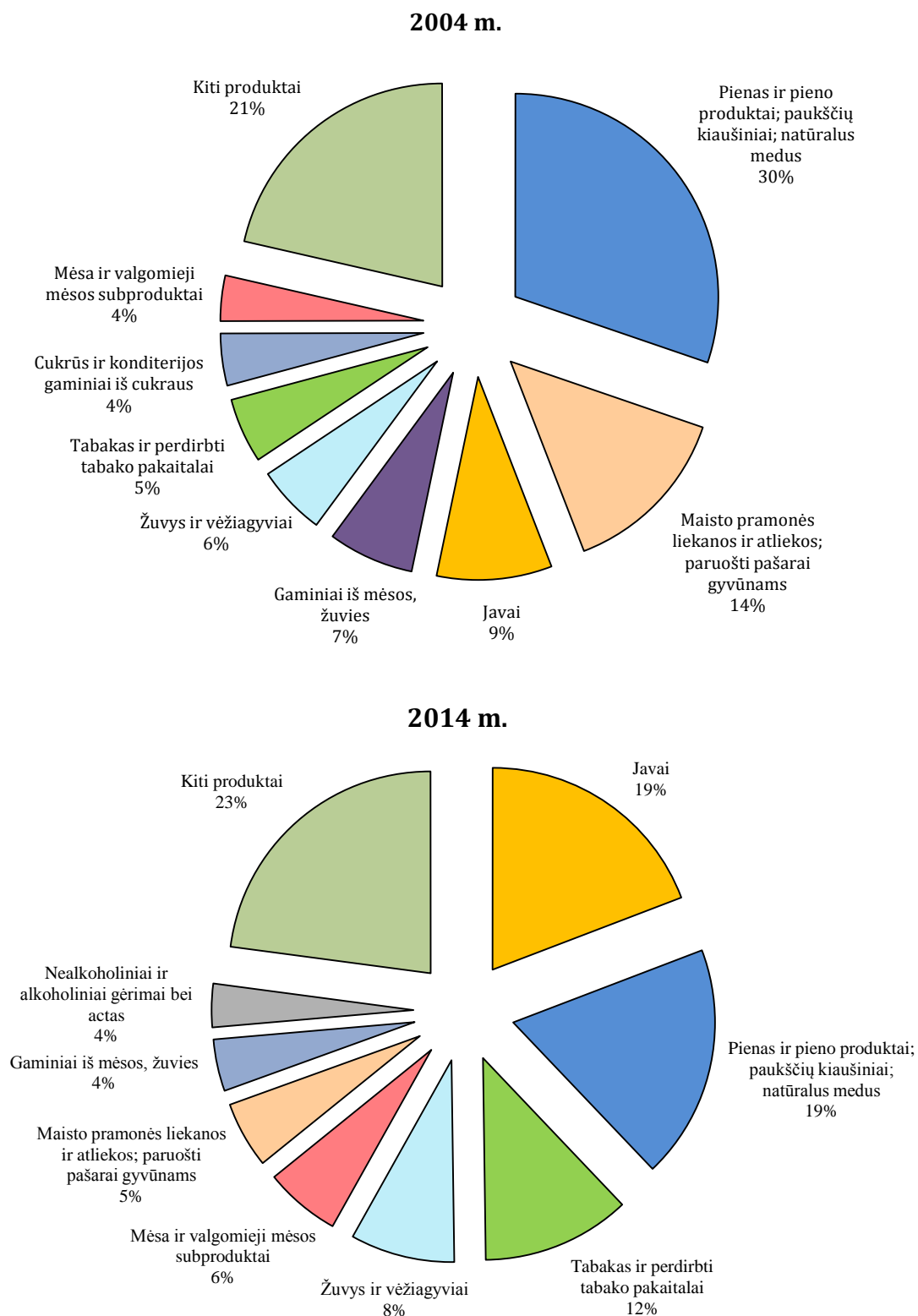
1.3 pav. Lietuvos žemės ūkio produkcijos* struktūra 2004–2014 metais

Fig. 1.3. Structure of agricultural output* in Lithuania in 2004–2014

* To meto kainomis / At current prices.

Šaltinis: Eurostato žemės ūkio ekonominių sąskaitų duomenys.

Žemės ūkio produkcijos gamintojų sprendimas mažinti gyvulių skaičių ir didinti javų bei rapsų plotus darė įtaką eksporto struktūros pokyčiams. Po nepriklausomybės atkūrimo svarbiausia Lietuvos žemės ūkio ir maisto eksporto prekė buvo pienas ir jo produktai. Po įstojimo į ES ši produkcija eksporto lyderių poziciją išsaugojo iki šiol, tačiau jos dalis visame lietuviškos kilmės eksporte nuolat mažėjo – nuo 30,2 proc. 2004 metais iki 19 proc. 2014-aisiais, nors jos vertė per dešimtmetį padidėjo 2,4 karto. Tuo pačiu metu vis svaresnė eksporto dalis teko javams. Ją didino ir dėl gyvulių skaičiaus mažėjimo sumažėjusi pašarinių grūdų paklausa vidaus rinkoje. Statistikos departamento duomenimis, 2004 metais javai sudarė 9,2 proc. lietuviškos kilmės produktų eksporto. Per dešimtmetį jų dalis padidėjo iki 19,2 proc.

1.4 pav. Lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto struktūra 2004 ir 2014 metais

Fig. 1.4. Export structure of agricultural and food products of Lithuanian origin in 2004 and 2014

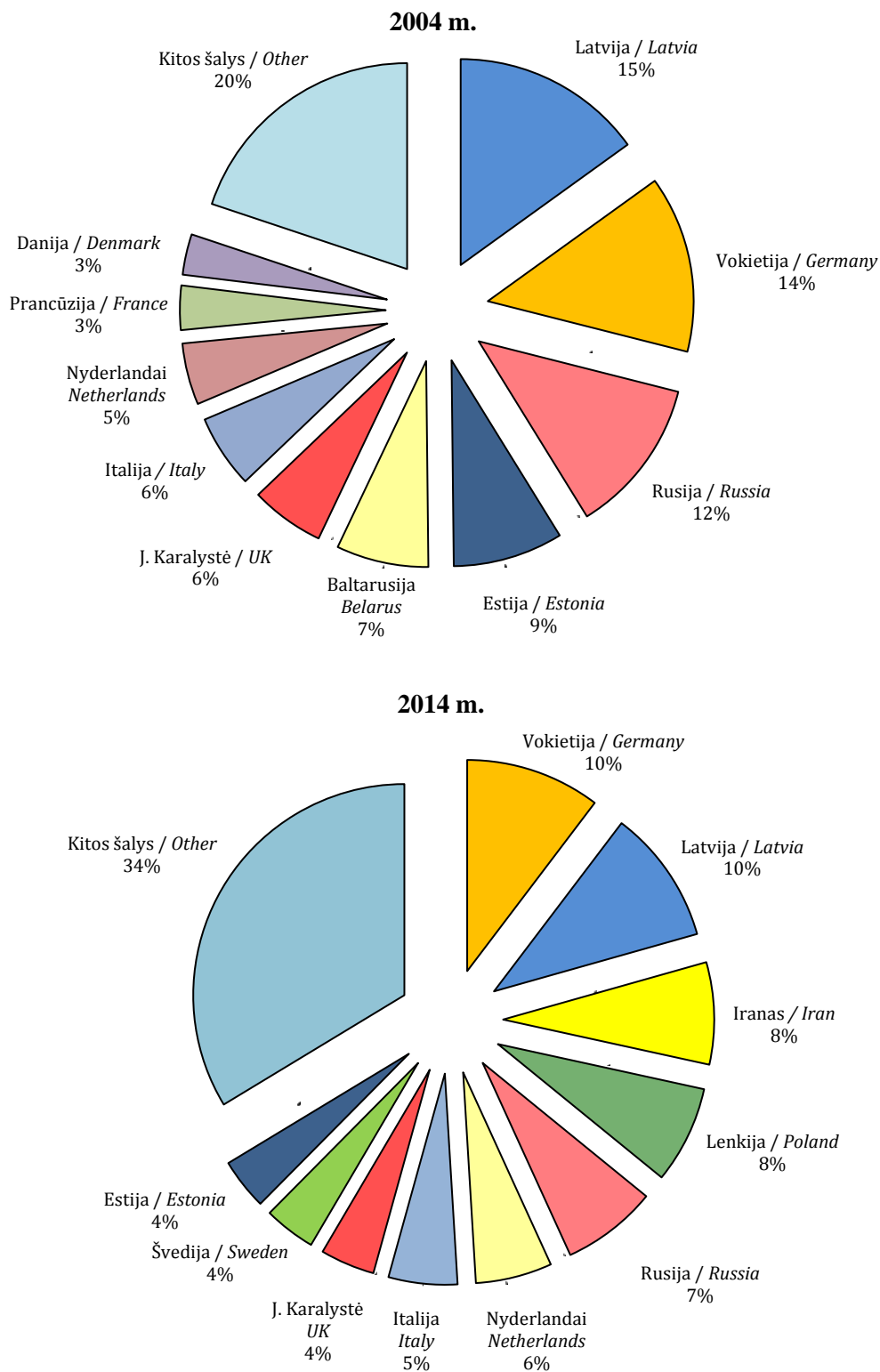
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys.

Didėjant rapsų pasėlių plotams, augo ir jų eksportas. 2004 metais aliejinių augalų sėklos, šiaudai ir pašarai sudarė 3,0 proc., 2012 metais – 7,4 proc. lietuviškos kilmės žemės ūkio produktų eksporto. 2014 metais ši dalis sumažėjo iki 3,2 proc., nors palyginti su 2004 metais, jų eksporto vertė padidėjo 4,3 karto. Grūdų ir rapsų eksportas yra pelningas žemės ūkio subjektams ir eksportuotojams, tačiau užsienio rinkose parduodama grūdus, Lietuva išveža žaliavą, t.y. produkciją, duodančią mažiausią pridėtinę vertę.

Pokyčiai žemės ūkio produktų eksporto struktūroje rodo, jog pradėjo keistis per daugelį dešimtmečių istoriškai susiklosčiusi, gamtines sąlygas atitinkanti Lietuvos žemės ūkio specializacijos kryptis iš gyvulininkystės į javų ir rapsų auginimą. Siekdama sustabdyti šį procesą, Lietuva 2010 metais pradėjo dalį tiesioginių išmokų mokėti mėšinių galvijų ir avių bei ožkų augintojams. Atsižvelgiant į neigiamą patirtį, kai parama įgyvendinant ekstensyvaus augimo strategiją stiprino stambius ūkius, šių išmokų dydis buvo diferencijuotas atsižvelgiant į ūkyje laikomų gyvulių skaičių, tokiu būdu didesnę paramą už gyvulius suteikiant mažesniems ūkiams.

Žemės ūkyje vykstantys specializacijos pokyčiai lėmė maisto pramonės naudojamų žaliavų importo augimą. Plečiantis eksporto galimybėms ir mažėjant gyvulių skaičiui, kai kurios Lietuvos žemės ūkio produkcijos gamybos apimtys tapo nepakankamos, kad patenkintų žaliavų, reikalingų maisto pramonei, poreikį, todėl sparčiai augo jų importas. Statistikos departamento duomenimis, nuo 2005 metų, pradėjus importuoti žaliavinį pieną, 2014 metais jo importas išaugo 10,7 karto (nuo 39,5 iki 421,9 tūkst. t), o vidutinė kaina – 1,2 karto (nuo 275,3 iki 332,2 EUR/t). Nedidelis mėsos importas Lietuvoje egzistavo jau 2004 metais, tačiau nuo 2004 iki 2014 metų jis augo labai sparčiai, importuojamos mėsos vertė padidėjo 3,2 karto. Ypač sparčiai augo kiaulienos importas, ir 2014 metais jis buvo 3,6 karto didesnis nei 2004-aisiais. Statistikos duomenys rodo, kad tuo pačiu metu didėjo ir gyvų gyvulių importas. 2004 metais galvijų įvežta už 0,9 mln. EUR, 2014-aisiais – už 2,6 mln. EUR, o kiaulių – atitinkamai už 1,4 ir 19,7 mln. EUR.

Narystė ES sudarė galimybes plėsti žemės ūkio ir maisto produktų eksporto geografiją. Iki įstojimo į ES svarbiausia žemės ūkio ir maisto produktų eksporto rinka (įskaitant ir šios produkcijos reeksportą) buvo Rusija. 2004 metais šiai šaliai teko 13 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto (lietuviškos kilmės eksporto ir reeksporto), o 2014 metais – 23 proc. Lietuvos verslas visų pirma išnaudojo galimybę prekiauti šalia esančioje didžiulėje Rusijos rinkoje, kurioje turėjo patirties, o lietuviški maisto produktai buvo gerai atpažįstami. Daugelyje Lietuvos žemės ūkio strateginių dokumentų, įskaitant ir 2014–2020 metų Kaimo plėtros programą, stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizėje geografinė Lietuvos padėtis Rusijos kaimynystėje paminėta kaip Lietuvos žemės ūkio stiprybė. Tačiau eksporto struktūros analizė pagal kilmės šalį rodo, kad 2014 metais ši rinka buvo svarbesnė reeksportui nei lietuviškos kilmės produktams. 2004 metais lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksportui Rusijos rinka buvo mažiau reikšminga nei Latvijos rinka (15 proc. lietuviškos kilmės eksporto), Vokietija (14 proc. lietuviškos kilmės eksporto). Lietuviškos kilmės produkcija sėkmingai buvo eksportuojama į daugelį ES šalių: Estiją, Jungtinę Karalystę, Italiją, Nyderlandus, Prancūziją, Daniją. Rusijai teko 12 proc. šio eksporto. 7 proc. eksporto teko Baltarusijai, turinčiai su Rusija bendrą ekonominę erdvę (1.5 pav.).

1.5. Lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto struktūra pagal šalis 2004 ir 2014 metais

Fig. 1.5. Export structure of agricultural and food products of Lithuanian origin by country in 2004 and 2014

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys.

Narystė ES atvėrė Lietuvos žemės ūkiui galimybes prekiauti didžiuole, vienodomis taisyklėmis reguliuojamoje Bendrijos rinkoje. Galima teigti, kad ES tapo svarbiausia rinka lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksportui. Tuo pat metu Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksportuotojai nuosekliai siekė sustiprinti savo pozicijas Rusijos rinkoje, nors nuolatos susidurdavo su rinkos uždarymo dėl politinių motyvų problema. 2008 metais lietuviškų produktų eksportas į Rusiją sudarė 16 proc., bet toliau kasmet mažėjo. 2014 metais po rugpjūčio mėnesį paskelbto embargo šiai rinkai teko tik 7,3 proc. lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto.

Tvarumas. Lietuvos įstojimo į ES metu BŽŪP vis labiau akcentavo žemės ūkio tvaraus vystymosi svarbą. Tvarus vystymas žemės ūkio politikoje reiškė, kad greta ekonominės dimensijos BŽŪP yra iškelta užduotis spręsti ne tik apsirūpinimo maistu klausimą ir siekti tarptautinės prekybos tikslų, orientuojant paramą į eksportuotojų interesus, bet ir prisidėti prie aplinkosauginių bei socialinių kaimo problemų sprendimo. Ypatingą dėmesį ES reglamentai skyrė aplinkosauginiams klausimams, numatydami galimybes remti gamtai draugiškus ūkininkavimo būdus bei bioįvairovę saugančias priemones, mokėti kompensacines išmokas dėl pajamų praradimo. Lietuva į savo įgyvendinamas programas įtraukė didelį sąrašą aplinkosauginių priemonių. Tačiau svarbiausia pažanga įgyvendinant europinius aplinkosauginius tikslus per 2004–2014 metus buvo pasiekta kuriant ekologinius ūkius ir plečiant ŽŪN, kuriose ekologiškai ūkininkaujama, plotus. Viena iš priežasčių, kodėl ši priemonė tapo tokia populiari tarp ūkininkų, buvo jos atitiktis gaminamos produkcijos (ekologiškos) apimčių didinimo ir konkurencingumo skatinimo (parama padidino ekologinės produkcijos santykinį pranašumą, palyginti su tradiciniu ūkininkavimu) tikslams. Dėl šios priežasties į ekologinio ūkininkavimo procesą pradėjo įsitraukti didieji ūkiai. Vidutinis ekologinio ūkio dydis 2004 metais buvo 36,5 ha, o 2014 metais – 68,3 ha. Ekologinių ūkių skaičius ir sertifikuoti plotai augo ypač sparčiai. 2004 metais 1178 ūkiai (įskaitant žuvininkystės ūkius) ekologiškai ūkininkavo 43 tūkst. ha, o 2014 metais ekologinių ūkių skaičius siekė 2457, t. y. padidėjo 2,1 karto, o sertifikuotas ŽŪN plotas išaugo 3,9 karto ir siekė 167,5 tūkst. ha.

BŽŪP įsitvirtinusios tvaraus vystymo idėjos reiškė, kad nuo produktyvumo ir konkurencingumo skatinimo tikslų pereinama prie ūkių gyvybingumo didinimo ir ūkių veiklos rizikos mažinimo prioritetų. Žemės ūkio sektorius priskiriamas prie rizikingesnių verslų, nes greta komercinės ir finansinės rizikos veiksnių žemės ūkio veiklos rezultatams įtakos turi gamtinės sąlygos. Rizikai mažinti BŽŪP pasiūlė tokius rizikos valdymo metodus kaip veiklos diversifikavimas ir draudimas, paskolų garantijos ir kita, tačiau Lietuvoje šiomis priemonėmis buvo pasyviai naudojamosi, palyginti su priemonėmis, skirtomis produktyvumui ir konkurencingumui didinti. Pavyzdžiui, nuo 2007 metų Lietuvoje pradėjo veikti nauja žemdirbių ekonominės rizikos, susijusios su gamtos reiškiniais, valdymo sistema. Ūkininkai buvo skatinami dalį pajamų skirti draudimui, kad nuostolių atveju galėtų gauti draudimo išmokas. Valstybė prisidėdavo teikdama dalinę draudimo įmokų kompensaciją. 2013–2014 metais apdraustų pasėlių tebuvo 212 tūkst. ha, t. y. 7,6 proc. nuo visų 2014 metais deklaruotų pasėlių. Mažą žemdirbių aktyvumą naudojant rizikos valdymo priemones lėmė tai, kad žemdirbių gaunamos išmokos gerokai sumažino pajamų svyravimą ir užtikrino stabilias ūkių pajamas bei darė verslą pelningą net ir nesėkmingais metais. Verslo riziką mažinantis politikos vaidmuo sustiprėjo 2004 metais, nes Lietuvai pradėjus naudotis ES paramos instrumentais, sparčiai augo žemės ūkio subjektams mokamos įvairios išmokos (ES ir

nacionalinėmis lėšomis). Žemės ūkio ekonominių sąskaitų duomenimis, 2004–2014 metais išmokoms skirta metinė lėšų suma išaugo nuo 174,3 iki 449,2 mln. EUR, t. y. 2,6 karto. 2004–2014 metais Lietuva žemės ūkio faktorinių pajamų (makroekonomikos rodiklis, kuris parodo žemės ūkio verslo pajamų, darbo užmokesčio išlaidų bei išmokų sumą) augimo tempas smarkiai lenkė ES-27 šalių analogiško rodiklio vidutinį augimą (palyginimui įtrauktos tik tos šalys, kurios 2004 m. buvo ES narės). Eurostato duomenimis, vidutinis šio rodiklio augimas ES-27 šalyse per minėtą laikotarpį tesudarė 10 proc. Žemės ūkio faktorinės pajamos Lietuvoje augo greičiausiai ES – net 2,3 karto. Panašios tendencijos buvo stebimos ir kitose naujose ES šalyse, pvz., Estijoje ir Čekijoje faktorinės pajamos padidėjo 1,8 karto, Lenkijoje – 1,9 karto, Slovakijoje – 1,6 karto. Spartų augimą, būdingą naujosios šalims, galima paaiškinti ypač žemu šių šalių žemdirbių pajamų lygiu, prieš įstojant į ES. Faktorinės pajamos, tenkančios vienam visiško užimtumo darbuotojui žemės ūkyje, augo dar sparčiau – net 2,6 karto. Spartesnis augimas buvo tik Estijoje, joje faktorinės pajamos vienam darbuotojui išaugo 3,2 karto. Lietuvoje šio rodiklio augimui žymią įtaką darė užimtumo žemės ūkyje mažėjimas. Eurostato duomenimis, 2004 metais vidutinis žemės ūkio darbuotojų skaičius buvo 165,4 tūkst., o 2014 metais – tik 88,8 proc. Lietuvos įstojimo į ES metais buvusio darbuotojų skaičiaus, t. y. 147,0 tūkst.

Tvarus žemės ūkio vystymas yra neįmanomas be ūkininkų bendruomenės atsinaujinimo. Socialinis žemės ūkio tvaraus vystymosi aspektas tapo aktualus dėl kaimo vietovių demografinių iššūkių. Dėl šios priežasties BŽŪP atsirado priemonės, skirtos skatinti jaunimą ūkininkauti. Parama jaunesiems ūkininkams buvo aktyviai teikiama ir Lietuvoje. 2003 metų žemės ūkio surašymo ir 2013 metų ūkių struktūros tyrimo duomenys leidžia analizuoti, kaip pasikeitė ūkininkų demografinė struktūra per dešimtmetį ir kaip buvo pasiekti tvaraus žemės ūkio vystymo tikslai tvarumo socialiniu aspektu. Žemės ūkyje dirbančių gyventojų (visiško užimtumo) 2003 ir 2013 metų struktūros palyginimas rodo, kad asmenų iki 44 metų dalis bendrame skaičiuje padidėjo nuo 45,9 proc. iki 48,6 proc., tačiau mažėjant absoliučiam darbuotojų skaičiui, mažėjo ir jaunų žmonių skaičius. Jaunesnių nei 44 metų darbuotojų skaičius per 10 metų sumažėjo daugiau kaip penktadaliu – 21,5 proc. Viena iš šio proceso priežasčių – parama daliai vidutinių ir mažų prekinių ūkių buvo nepakankama gamybos ciklui atnaujinti ir gyvybingumui padidinti. Dėl pajamų diferenciaciją skatinančios paramos modelio BŽŪP priemonės mažai prisidėjo prie kaimo gyventojų skurdo mažinimo. Statistikos departamento duomenys rodo, kad sparčiai augant tiesioginių išmokų, kurios tarnauja kaip žemdirbių pajamų lygio palaikymo priemonė apimtims, kaimo vietovėse išliko aukšti skurdo rodikliai, daug didesni nei vidutiniškai Lietuvoje. Skurdo rizikos gylio kaimo vietovėse 2007 metais siekė 28 proc., o 2013 metais – 26,3 proc. Skurdo rizikos lygis iki socialinių išmokų, išskyrus pensijas, 2007 metais siekė 38,5 proc., o 2013-aisiais – 42 proc. Žemės ūkis vis dar išlieka reikšmingas kaimo gyventojų darbdavys, todėl skurdo rodikliai rodo, kad ES parama tarp kaimo namų ūkių pasiskirstė labai netolygiai ir ji mažai prisidėjo prie tvarios socialinės žemės ūkio raidos.

Apibendrinimas. Lietuvos žemės ūkio pasiekimų, įgyvendinant BŽŪP tikslus, per narystės ES dešimtmetį analizė rodo, kad tiek produkcijos gamybos, tiek jos eksporto augimą lėmė paramos žemės ūkio produktyvumui ir konkurencingumui didinti instrumentų naudojimas. Per šį laikotarpį keitėsi Lietuvos žemės ūkio specializacijos kryptis: produkcijos struktūroje mažėjo dalis, tenkanti gyvulininkystei, išaugo augalininkystės dalis, pirmiausia dėl javų ir rapsų auginimo. Nuo 2007 iki 2013 metų

Lietuvoje įgyvendintas tiesioginių išmokų modelis skatino žemės ūkio gamintojus rinktis mažiau kapitalo ir darbo vienam ŽŪN ha reikalaujančios produkcijos rūšį. Naujoji specializacijos kryptis rėmėsi ne lyginamuoju šalies pranašumu, o formavosi kaip papildomas paramos efektas, ir tai darė Lietuvos žemės gamintojų pajamas ir žemės ūkio maisto produktų eksportą priklausomus nuo paramos modelio ir didino veiklos riziką.

Antrąjį narystės ES dešimtmetį Lietuva pradeda įgyvendindama atnaujintą BŽŪP. Pasikeitus paramos modeliui, Lietuva turi galimybę padidinti žemės ūkio sektoriaus veiklos tvarumą, nes ES sustiprino reikalavimus šalims diegti rizikos (ekonominės, aplinkosauginės ir socialinės) mažinimo priemonės. BŽŪP taip pat suteikė šalims daugiau atsakomybės pasirinkti jų poreikius geriausiai atitinkančias priemones šiems tikslams pasiekti. Pirmojo ES paramos dešimtmečio žemės ūkyje patirtis parodė, kad skiriant nepakankamai dėmesio rizikos valdymui, didėjančios gamybos apimtys negarantuoja žemdirbiams stabilų pajamų, o kritus paklausai gali tapti nuostolių priežastimi. Dėl to žemės ūkio veiklos tvarumo didinimas reiškia pastangas užsitikrinti žemdirbių stabilias pajamas ir sugebėti diversifikuoti riziką ilgalaikėje perspektyvoje.

2. Bendroji žemės ūkio produkcija

2. Gross agricultural output

Statistikos departamento išankstiniais duomenimis, bendrosios žemės ūkio produkcijos 2014 metais, skaičiuojant to meto kainomis, buvo pagaminta už 2,35 mlrd. EUR, t. y. 7,7 proc. mažiau nei 2013-aisiais. Tai lėmė sumažėjusios daugelio žemės ūkio produktų supirkimo kainos. Per visą analizuojamąjį laikotarpį augalininkystės produkcija sudarė didesnę bendrosios žemės ūkio produkcijos vertės dalį negu gyvulininkystės produkcija. Iki 2012 metų didėjusi, ši dalis 2014-aisiais, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjo 0,2 proc. punkto (1.2 lentelė), o palyginti su 2012-aisiais – net 5,5 proc. punkto.

1.2 lentelė. Bendrosios žemės ūkio produkcijos* struktūra 2010–2014 metais

Table 1.2. Structure of gross agricultural output* in 2010–2014

Produkcija Output	2010		2011		2012		2013		2014**	
	mln. EUR EUR mill.	%	mln. EUR EUR mill.	%	mln. EUR EUR mill.	%	mln. EUR EUR mill.	%	mln. EUR EUR mill.	%
Iš viso / Total	1850,2	100	2354,0	100	2711,2	100	2548,7	100	2352,9	100
augalininkystės crop output	1006,8	54,4	1397,5	59,4	1752,1	64,6	1512,0	59,3	1390,6	59,1
gyvulininkystės livestock output	843,4	45,6	956,6	40,6	959,1	35,4	1036,7	40,7	962,3	40,9

* To meto kainomis / At current prices.

** Išankstiniai duomenys / Preliminary data.

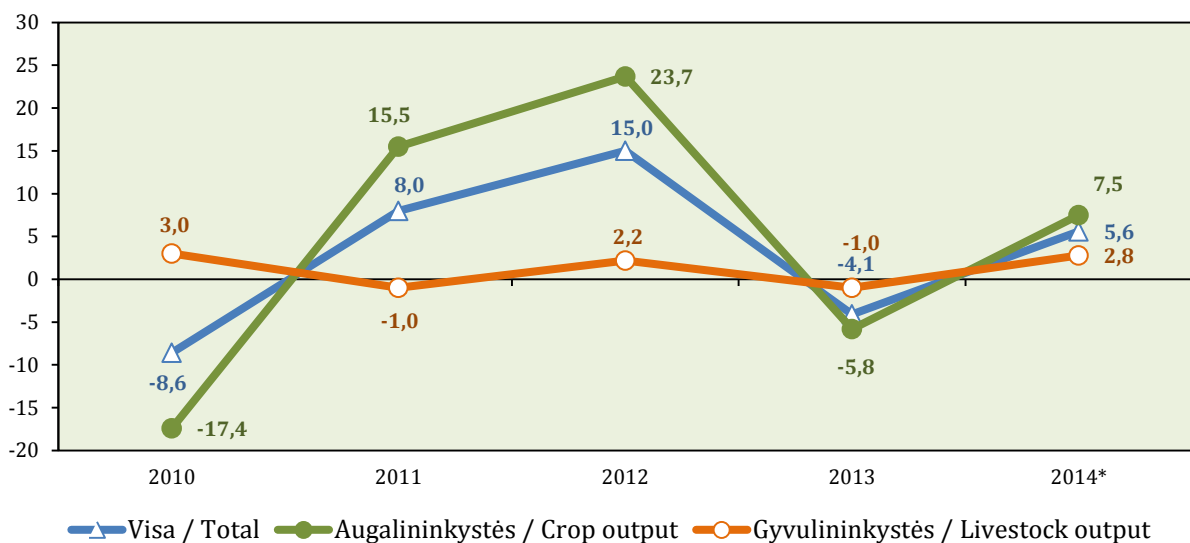
Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Augalininkystės produkcijos vertė to meto kainomis 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, buvo 7,7 proc. mažesnė. Tai lėmė sumažėjusios rapsų ir grūdinių augalų kainos (atitinkamai 16,0 ir 14,8 proc.). Prie augalininkystės produkcijos vertės sumažėjimo taip pat prisidėjo dėl 17,0 proc. mažesnio pasėlių ploto 9,0 proc. sumažėjęs rapsų derlius.

Gyvulininkystės produkcijos vertė 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjo 7,2 proc. Tai lėmė sumažėjusios galvijų, pieno, kiaulių, paukščių ir kiaušinių supirkimo kainos (atitinkamai 12,0, 11,4, 11,3, 6,9 ir 6,0 proc.).

Vertinant bendrąją žemės ūkio produkciją pagal apskritis, didžiausia augalininkystės produkcijos dalis 2013 metais buvo Šiaulių, Marijampolės ir Kauno apskrityse (atitinkamai 69,8, 66,9 ir 61,3 proc.), o mažiausia – Vilniaus, Tauragės ir Utenos (atitinkamai 44,5, 49,1 ir 50,1 proc.). Didžiausias augalininkystės produkcijos dalies augimas 2013 metais, palyginti su 2009-aisiais, užfiksuotas Telšių, Klaipėdos ir Kauno apskrityse (atitinkamai 5,3, 3,8 ir 3,2 proc. punkto), o Utenos, Tauragės ir Panevėžio apskrityse ši dalis sumažėjo (atitinkamai 3,5, 1,8 ir 0,1 proc. punkto).

Skaičiuojant palyginamosiomis kainomis, bendroji žemės ūkio produkcija padidėjo 5,6 proc. Panagrinėjus visą 2010–2014 metų laikotarpį matyti, kad 2010-aisiais, palyginti su ankstesniais metais, augalininkystės ir gyvulininkystės produkcijos mažėjimas buvo didžiausias – atitinkamai 17,4 ir 8,6 proc. Didžiausias jos prieaugis buvo 2012 metais. Augalininkystės produkcija 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, padidėjo 7,5 proc., o gyvulininkystės produkcijos augimas buvo šiek tiek mažesnis – 2,8 proc.

1.6. pav. Bendrosios žemės ūkio produkcijos** apimties pokyčiai*** 2010–2014 metais, proc.

Fig. 1.6. Changes in gross agricultural output** in 2010–2014***, per cent

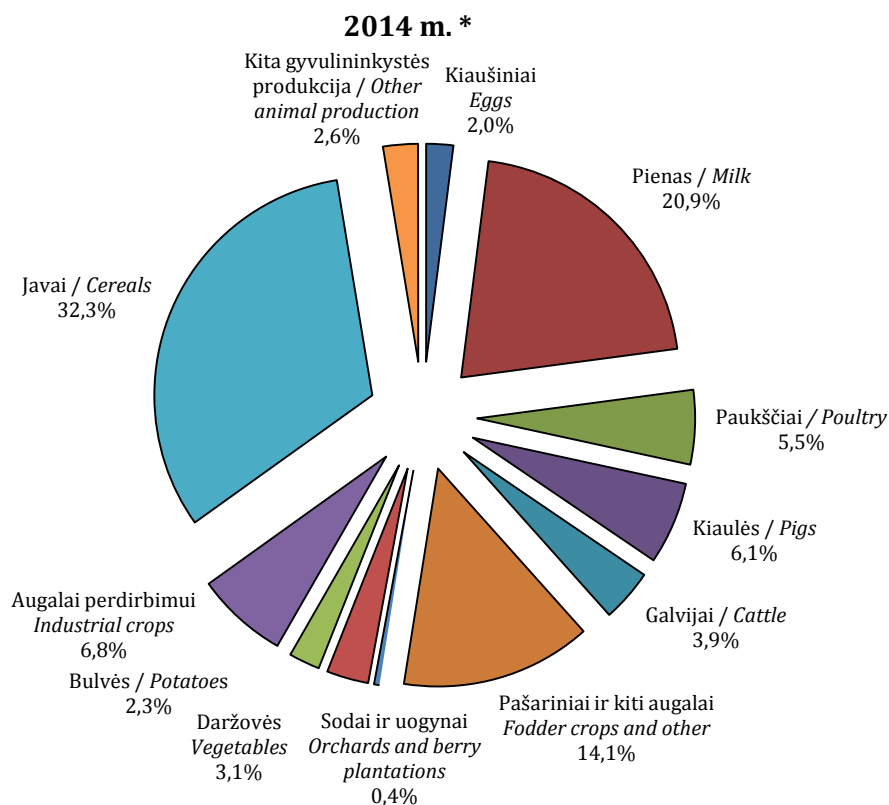
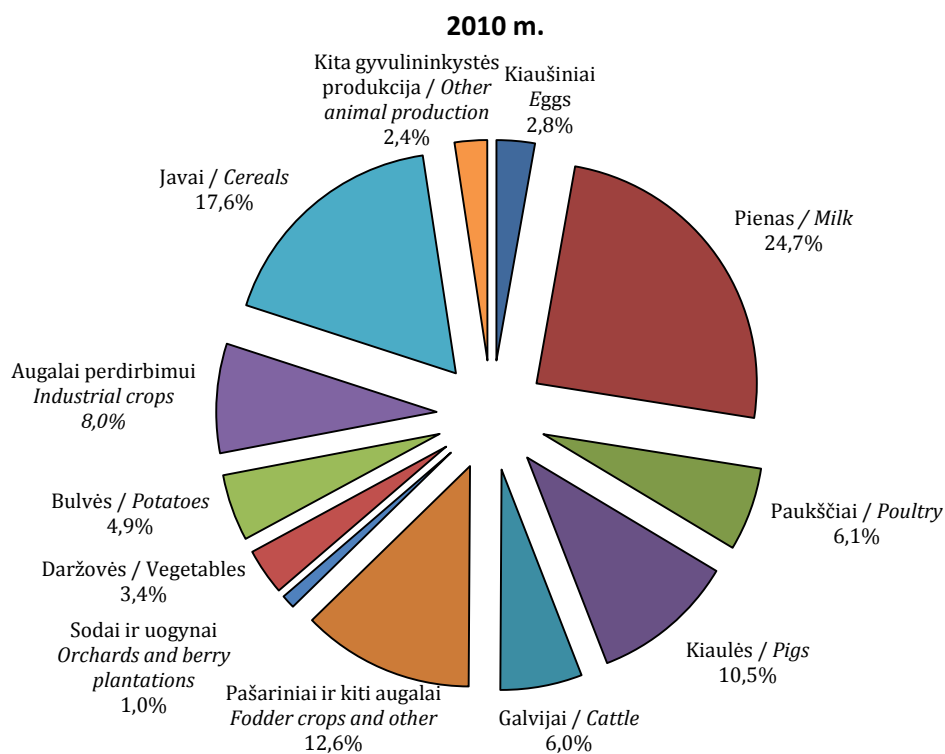
* Išankstiniai duomenys / Preliminary data.

** Palyginamosiomis kainomis / At constant prices.

*** Palyginti su ankstesniais metais / Compared to the previous year.

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Didžiausią bendrosios žemės ūkio produkcijos dalį Lietuvoje 2010 metais sudarė pienas (24,7 proc.), o 2014 metais – javai (32,3 proc.) (1.7 pav.).

* Išankstiniai duomenys / Preliminary data.

1.7 pav. Bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūra 2010 ir 2014 metais

Fig. 1.7. Structure of gross agricultural output in 2010 and 2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūroje daugiausia išaugo grūdinių ir pašarinių augalų (atitinkamai 14,7 ir 1,5 proc. punkto), o labiausiai sumažėjo kiaulių ir pieno dalis (atitinkamai 4,4 ir 3,8 proc. punkto). Prie neigiamų pokyčių kiaulininkystėje daug prisidėjo mažos kiaulių supirkimo kainos ir aplinkosauginių reikalavimų įgyvendinimo problemos. Pagrindinės neigiamų tendencijų pieno sektoriuje priežastys yra mažos pieno supirkimo kainos ir, palyginti su augalininkystės produktais, santykinai mažesnės tiesioginės išmokos.

Atskirose ES šalyse bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūra skiriasi. Pagal bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūrą visas ES šalis galima suskirstyti į tris grupes. Pirmąją grupę sudaro šalys, kuriose vyrauja gyvulininkystės produkcija (pvz., Airija, Danija), antrąją – šalys, kuriose augalininkystės ir gyvulininkystės produkcijos dalis yra beveik vienoda (pvz., Lenkija, Vokietija), trečiąją – šalys, kuriose vyrauja augalininkystės produkcija (pvz., Rumunija, Graikija). Lietuva patenka į trečiąją šalių grupę. Pažymėtina, kad analizuojamojo laikotarpio pradžioje Lietuvoje augalininkystės produkcija sudarė 4,7 proc. punkto mažesnę bendrosios produkcijos dalį. 2014 metais augalininkystės produkcijos dalis buvo panaši kaip ir Prancūzijoje ir Slovakijoje (1.3 lentelė).

1.3 lentelė. Bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūra ES šalyse 2010 ir 2014 metais

Table 1.3. Structure of gross agricultural output in EU countries in 2010 and 2014

Šalis / Country	2010			2014		
	augalininkystės dalis, <i>crop output, %</i>	gyvulininkystės dalis, <i>livestock output, %</i>	bendroji žemės ūkio produkcija, EUR/ha ŽŪN <i>gross agricultural output, EUR/ha UAA</i>	augalininkystės dalis, <i>crop output, %</i>	gyvulininkystės dalis, <i>livestock output, %</i>	bendroji žemės ūkio produkcija, EUR/ha ŽŪN <i>gross agricultural output, EUR/ha UAA</i>
Airija / Ireland	28,4	71,6	1073	25,9	74,1	1403
Danija / Denmark	38,2	61,8	3438	33,7	66,3	3746
Suomija / Finland	38,0	62,0	1590	37,6	62,4	1740
Jungtinė Karalystė United Kingdom	40,1	59,9	1274	39,8	60,2	1738
Malta / Malta	41,8	58,2	10360	40,8	59,2	10412
Belgija / Belgium	47,1	52,9	5655	42,0	58,0	5918
Austrija / Austria	48,6	51,4	1974	45,4	54,6	2191
Liuksemburgas Luxembourg	44,5	55,5	2276	46,7	53,3	3129
Estija / Estonia	46,2	53,8	633	47,2	52,8	863
Švedija / Sweden	49,1	50,9	1543	48,9	51,1	1770
Vokietija / Germany	51,7	48,3	2637	48,9	51,1	2944
Lenkija / Poland	52,3	47,7	1326	49,3	50,7	1543
Kipras / Cyprus	49,6	50,4	5521	51,4	48,6	5874
Slovėnija / Slovenia	54,4	45,6	2255	51,6	48,4	2345
Nyderlandai Netherlands	57,4	42,6	11758	53,4	46,6	12895

Šalis / Country	2010			2014		
	augalininkystės dalis, <i>crop output, %</i>	gyvulininkystės dalis, <i>animal output, %</i>	bendroji žemės ūkio produkcija, EUR/ha ŽŪN <i>gross agricultural output, EUR/ha UAA</i>	augalininkystės dalis, <i>crop output, %</i>	gyvulininkystės dalis, <i>animal output, %</i>	bendroji žemės ūkio produkcija, EUR/ha ŽŪN <i>gross agricultural output, EUR/ha UAA</i>
Latvija / Latvia	55,3	44,7	478	54,2	45,8	618
Portugalija / Portugal	58,4	41,6	1674	56,8	43,2	1728
Slovakija / Slovakia	51,9	48,1	883	58,5	41,5	1053
Lietuva / Lithuania	54,4	45,6	683	59,1	40,9	905
Prancūzija / France	62,9	37,1	2239	59,6	40,4	2392
Ispanija / Spain	64,5	35,5	1635	60,2	39,8	1706
Italija / Italy	63,9	36,1	3088	61,7	38,3	3362
Vengrija / Hungary	61,5	38,5	1206	62,7	37,3	1551
Kroatija / Croatia	62,1	37,9	2089	64,4	35,6	1690
Bulgarija / Bulgaria	66,6	33,4	723	69,6	30,4	798
Graikija / Greece	71,1	28,9	2752	72,3	27,7	2704
Rumunija / Romania	74,0	26,0	1049	73,8	26,2	1114

Šaltinis: Eurostato duomenys.

2014 metais Lietuvoje bendroji žemės ūkio produkcija, tenkanti 1 ha ŽŪN, buvo viena mažiausių ES. Palyginti su panašias sąlygas turinčia Danija, šis rodiklis buvo daugiau nei 4 kartus mažesnis. Tam įtakos turėjo mažesnės nei kitose šalyse žemės ūkio produktų supirkimo kainos. 2014 metais didžiausia bendroji žemės ūkio produkcija, tenkanti 1 ha ŽŪN, buvo Nyderlanduose, Maltoje, Belgijoje ir Kipre. Šios šalys racionaliai išnaudojo savo gamtinius ir gamybos išteklius, prioritetus pasirinko pagal savo konkurencinius pranašumus ir rinkos konjunktūrą.

Bendrosios žemės ūkio produkcijos apimtims daugiausia įtakos turi žemės ūkio produktų supirkimo kiekis ir kainos bei jiems pagaminti reikalingų materialinių išteklių kainos. Lietuvoje žemės ūkio produkcijos gamybos apimtis ir struktūrinius pokyčius lėmė ir nuolat besikeičianti rinkos konjunktūra. Atskirų žemės ūkio produktų supirkimo apimtys per 2010–2014 metų laikotarpį kito netolygiai. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, vaisių ir uogų supirkta 24,9 proc., rapsų – 19,0 proc., bulvių – 8,9 proc. mažiau, o grūdų ir daržovių – atitinkamai 9,7 ir 1,8 proc. daugiau. Gyvulių ir gyvulininkystės produktų supirkimo apimtys 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, didėjo. Pieno bei gyvulių ir paukščių (gyvojo svorio) supirkta atitinkamai 7,2 ir 2,6 proc. daugiau. Šiems pokyčiams daug įtakos turėjo žemės ūkio produktų ir jiems pagaminti reikalingų išteklių kainos.

Žemės ūkio produktų ir jiems pagaminti reikalingų išteklių kainų indeksų kitimo tendencijos per 2010–2014 metų laikotarpį šiek tiek skyrėsi. Tiek augalininkystės, tiek gyvulininkystės produktų, tiek materialinių išteklių kainų indeksai didžiausi buvo 2011 metais. Augalininkystės ir gyvulininkystės produktų supirkimo kainų indeksai mažiausi buvo 2014 metais, o materialinių išteklių kainų indeksas – 2013-aisiais. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, augalininkystės ir gyvulininkystės produktų kainos sumažėjo atitinkamai 15,0 ir 9,9 proc., o materialinių išteklių kainos – 3,1 proc. Šių kainų indeksų pokyčiai 2010–2014 metų laikotarpiu lėmė disproporciją (vadinamąsias kainų žirkles) tarp žemės ūkio produktų supirkimo ir materialinių išteklių kainų (1.4 lentelė).

1.4 lentelė. Žemės ūkio produkcijos ir jai pagaminti reikalingų išteklių kainų indeksai* 2010–2014 metais, proc.

Table 1.4. Price indices of agricultural products and inputs in 2010–2014, per cent

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014
Kainų žirkklės / Price scissors	110,5	103,9	91,7	108,5	90,7
Žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų indeksai <i>Purchase price indices of agricultural products</i>					
bendrasis / total	116,6	123,8	99,5	102,5	87,9
augalininkystės / crop products	122,6	137,5	97,1	97,1	85,0
gyvulininkystės / livestock products	112,4	113,3	101,7	107,2	90,1
Materialinių išteklių kainų indeksas <i>Price index of inputs</i>	105,5	119,1	108,5	94,5	96,9

* Palyginti su ankstesniais metais / Compared to the previous year.

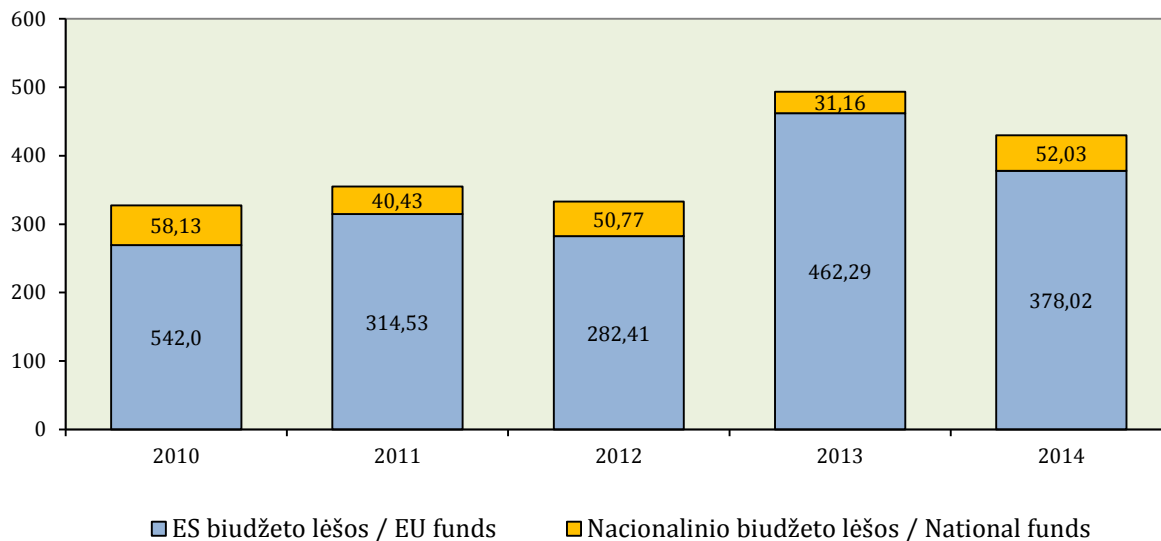
Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Per visą 2010–2014 metų laikotarpį palankiausi žemės ūkio produktų gamintojams buvo 2010 metai, o nepalankiausi – 2014 ir 2012 metai. 2014 metai nebuvo palankūs nei augalininkystės, nei gyvulininkystės produktų gamintojams, tačiau kainų žirkklės buvo didesnės augalininkystės sektoriuje. Augalininkystės produktų supirkimo kainos sumažėjo daugiau nei gyvulininkystės.

3. ES ir nacionalinė parama Lietuvos žemės ir maisto ūkio plėtrai**3. EU and national support for the development of Lithuania's agricultural and food sector**

Bendrosios žemės ūkio politikos tikslai – didinti žemės ūkio našumą, skatinant technikos pažangą bei garantuojant tinkamiausią gamybos veiksmų, ypač darbo jėgos, panaudojimą, užtikrinti deramą žemės ūkiu besiverčiančios bendruomenės gyvenimo lygį, stabilizuoti rinkas, garantuoti pakankamą tiekimą, užtikrinti vartotojams priimtinas kainas. Šiems tikslams pasiekti žemės ūkio subjektams teikiama parama iš ES ir nacionalinio biudžeto. 2014 metais lėšų dalis, skirta žemės ūkiui finansuoti, sudarė 875,1 mln. EUR, o tai 6,5 proc. mažiau, nei buvo skirta 2013-aisiais (936,3 mln. EUR).

Tiesioginės išmokos. Lietuvoje nuo 2004 metų taikoma vienkartinės tiesioginės išmokos už plotus schema. Tai paramos schema, pagal kurią tiesioginės išmokos mokamos už turimą ŽŪN plotą, gyvulius ir kvotinį pieną. Lietuvoje 2014 metais, kaip ir 2013-aisiais, tiesioginės išmokos buvo mokamos iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš valstybės biudžeto, mokant pereinamojo laikotarpio nacionalinės paramos (PLNP) išmokas. EŽŪGF lėšų, skirtų Lietuvos tiesioginėms išmokoms, dalis 2014 metais sudarė 92,3 proc. (393,2 mln. EUR), išmokėta 378,0 mln. EUR (1,8 pav.). Palyginti su 2013 metais, EŽŪGF skirta lėšų dalis padidėjo 3,4 proc., o išmokėta sumažėjo 18,2 proc.

1.8 pav. Tiesioginių išmokų finansavimas 2010–2014 metais, mln. EUR

Fig. 1.8. Funds for direct payments in 2010–2014, EUR million

Šaltinis: NMA duomenys.

2014 metais PLNP dalis, išmokėta už 2013-aisiais ir ankstesniais metais deklaruotus gyvulius ir ŽŪN, sudarė 52,0 mln. EUR, t. y. 67 proc. daugiau negu 2013 metais (31,2 mln. EUR).

Už 2014 metais deklaruotus gyvulius ir ŽŪN numatyta mokėti PLNP suma sudarė 32,9 mln. EUR, t. y. 3 proc. mažiau, nei 2013-aisiais PLNP skirtas finansavimas.

2014 metais bazinės tiesioginės išmokos, mokamos pareiškėjui už ŽŪN (neatsižvelgiant į augalų rūšį) plotus, dydis sudarė 114,4 EUR/ha, t. y. 12,6 proc. mažiau nei 2013 metais (2013 m. – 130,9 EUR). Tokį sumažėjimą nulėmė bazinių tiesioginių išmokų perskirstymas. Nuo 2014 metų perskirstant bazinėms tiesioginėms išmokoms skirtą finansavimą, žemės ūkio subjektams papildomai buvo mokamos „pirmųjų hektarų“ išmokos. Perskirstymo išmokos („pirmųjų hektarų“ išmokos) – tiesioginių išmokų schemas rėmimo elementas, skirtas labiau paremti smulkesnius pagal ŽŪN plotą ūkius. 2014 metais už pirmuosius 30 ŽŪN ha Lietuvos žemdirbiams buvo pirmą kartą mokama papildoma išmoka – 30,8 EUR/ha (1.5 lentelė). 30-ties ha riba buvo nustatyta LR žemės ūkio ministerijos, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje ūkių, kurių plotas sudaro 30 arba mažiau ha, skaičius nuolat mažėja dėl nepakankamo pelningumo.

Siekiant nepažeisti su EK suderintos PLNP mokėjimo tvarkos ir išlaikyti leistiną gyvulininkystės sektoriaus rėmimo lygį nacionalinėmis lėšomis, buvo nuspręsta nutraukti mokėjimus už 2014 metais deklaruotus grūdinius augalus, taip pat panaikintos skerdimo bei bulių auginimo ekstensyvinimo išmokos. 2014 metais dėl sumažėjusios PLNP dalies (sumažintos atsižvelgiant į EK nustatytas maksimalias PLNP išmokų už žemės ūkio produkciją ribas) mažėjo išmokos už gyvulius ir kvotinį pieną. Tačiau nuo 2014 metų, siekiant labiau paremti pienininkystės ūkius Lietuvoje, buvo teikiama su EK suderinta susieta specialioji parama už pieną (2014 m. – 9,2 EUR/t). 2014 metais Lietuvoje buvo tęsiama ir specialioji mėšinių galvijų ir mėšinių avių rėmimo schema.

1.5 lentelė. Tiesioginių išmokų dydžiai Lietuvoje 2010–2014 metais

Table 1.5. Direct payments in Lithuania in 2010–2014

Išmokos rūšis / Kind of payment	2010	2011	2012	2013	2014
Išmokos iš ES biudžeto / EU budget payments					
bazinė išmoka, EUR/ha / basic payment, EUR/ha	98,8	107,2	117,0	130,9	114,4
išmoka už pirmuosius hektarus, EUR/ha payments on the first hectares, EUR/ha	-	-	-	-	30,8
kvotinio cukraus išmoka, EUR/t quota sugar payment, EUR/t	99,6	99,6	99,6	99,6	99,6
specialioji parama už pieną, EUR/t special milk support, EUR/t	-	-	-	-	9,2
išmoka už mėsinius galvijus, EUR/gyv. beef cattle payment, EUR/head	-	123,4– 158,1	148,0– 187,7	128,0– 162,5	86,5– 109,8
išmoka už mėsines avis, EUR/gyv. sheep (meat breeds) payment, EUR/head	-	11,0– 19,4	11,0– 19,7	9,0–15,9	6,3–11,1
Papildomos nacionalinės tiesioginės išmokos už produkciją* Complementary national direct payments for production*					
grūdinius augalus, rapsus, EUR/ha grain crops, rape EUR/ha	17,4	9,6	-	2,9	-
baltyminius augalus, EUR/ha protein crops, EUR/ha	29,0	21,7	13,0	13,0	13,0
pluoštinius linus, EUR/ha / fibre flax, EUR/ha	71,5	62,8	43,4	43,4	44,0
daugiametės žolės sėklai ir pašarinių augalų mišinius, EUR/ha / perennial herbs for seed and fodder crop mix, EUR/ha	17,4	9,6	-	-	-
karves žindenes, EUR/gyv. suckler cows, EUR/head	170,9	115,8	89,8	89,8	87,0
bulius, EUR/gyv. / bulls, EUR/head	157,3	157,3	173,8	231,7	173,0
bulių auginimo ekstensyvavimo, EUR/gyv. bull production extensification, EUR/head	14,5	-	-	8,7	-
skerdžiamus suaugusius galvijus, EUR/gyv. slaughtered adult cattle, EUR/head	61,7	8,7	-	8,7	-
ėriavedes, EUR/gyv. / ewes, EUR/head	13,9	11,6	11,3	7,5	5,8
kvotinį pieną, EUR/t / quota milk, EUR/t	25,2	20,3	20,3	18,8	15,1

* Bendra susietos ir atsietos dalių suma / Total sum of coupled and decoupled payments.

Šaltinis: ŽŪM duomenys.

Mėsinių galvijų augintojams, atitinkantiems reikalavimus išmokoms gauti pagal specialią paramos schemą, buvo papildomai išmokėta nuo 86,5 EUR iki 109,8 EUR už gyvulį, o mėsinių avių augintojams užtikrinta papildoma išmoka nuo 6,3 iki 11,1 EUR už avį (1.6 lentelė).

1.6 lentelė. Tiesioginės išmokos už mėsinius galvijus ir mėsines avis Lietuvoje 2014 metais

Table 1.6. Direct payments for beef cattle and sheep (meat breeds) in Lithuania in 2014

Mėsinių galvijų grupės pagal galvijų skaičių <i>Beef cattle groups by number of heads</i>	Išmokų dydis, EUR/gyv. <i>Payment, EUR/head</i>	Mėsinių avių grupės pagal avių skaičių <i>Sheep (meat breeds) groups by number of heads</i>	Išmokų dydis, EUR/gyv. <i>Payment, EUR/head</i>
1-5	109,8	1-50	11,1
6-50	105,9	51-100	7,8
51-100	97,9	101-150	7,2
101-150	94,1	>150	6,3
>150	86,5		

Šaltinis: ŽŪM duomenys.

Išmokų svyravimą nulėmė šios specialios paramos schemos išmokų paskirstymo principai – išmokos diferencijuojamos pagal gyvulių skaičių ūkyje, t. y. kuo didesnis gyvulių skaičius, tuo mažesnė vidutinė išmoka už gyvulį.

2014 metai buvo paskutiniai specialiosios mėsinių galvijų ir mėsinių avių rėmimo schemos įgyvendinimo bei vieninteliai specialiosios paramos už pieną mokėjimo metai. Nuo 2014 metų pradėtą pirmųjų hektarų rėmimą planuojama išlaikyti iki 2020 metų. Šis naujas tiesioginių išmokų schemos paramos elementas yra ypač svarbus žemės ūkio subjektams, dirbantiems mažesniuose pagal ŽŪN plotą ūkiuose.

Rinkos reguliavimo priemonės. Lietuvoje nuo 1998 metų vykdomos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo ir eksporto skatinimo priemonės – produkcijos gamybos kvotos, intervenciniai pirkimai, privatus saugojimas, vartojimo skatinimas, eksporto gražinamųjų išmokų mokėjimas.

Vykdydama įsipareigojimus Pasaulio prekybos organizacijai (PPO), Lietuva, būdama ES narė, užtikrino eksporto subsidijų formų (tiesioginės eksporto subsidijos, eksporto kreditai ir kt.) panaikinimą iki 2013 metų pabaigos. 2013 metų liepos mėnesį Lietuvoje buvo išmokėtos paskutinės eksporto gražinamosios išmokos. 2014 metais eksportas buvo skatinamas remiant prekių ženklus, populiarinant regioninius produktus bei Lietuvos įmonių gaminamų produktų eksportą elektroninio ryšio priemonėmis, pristatant lietuviškos kilmės produktus tarptautinėse parodose ir kt.

Nuo 2010 metų Lietuvoje nebuvo teikiamos paraiškos produktų intervenciniams pirkimams, nes rinkos kainos 2010–2014 metų laikotarpiu buvo aukštesnės nei nustatytos intervencinės.

Privataus saugojimo paslaugomis 2014 metais buvo naudojamos intensyviau nei 2013 metais (2013 m. privačiam saugojimui buvo paliktas tik sviestas – 346 t). 2014 metais buvo saugomas ne tik sviestas – 119 t, bet ir nugriebto pieno milteliai – 2841,4 t bei sūris – 170,1 t. Nepaisant to, kad saugoma buvo daugiau produktų, išmokėta paramos suma, palyginti su 2013 metais, nepasikeitė ir sudarė 18,9 tūkst. EUR. Šios priemonės finansavimas vykdomas ES lėšomis.

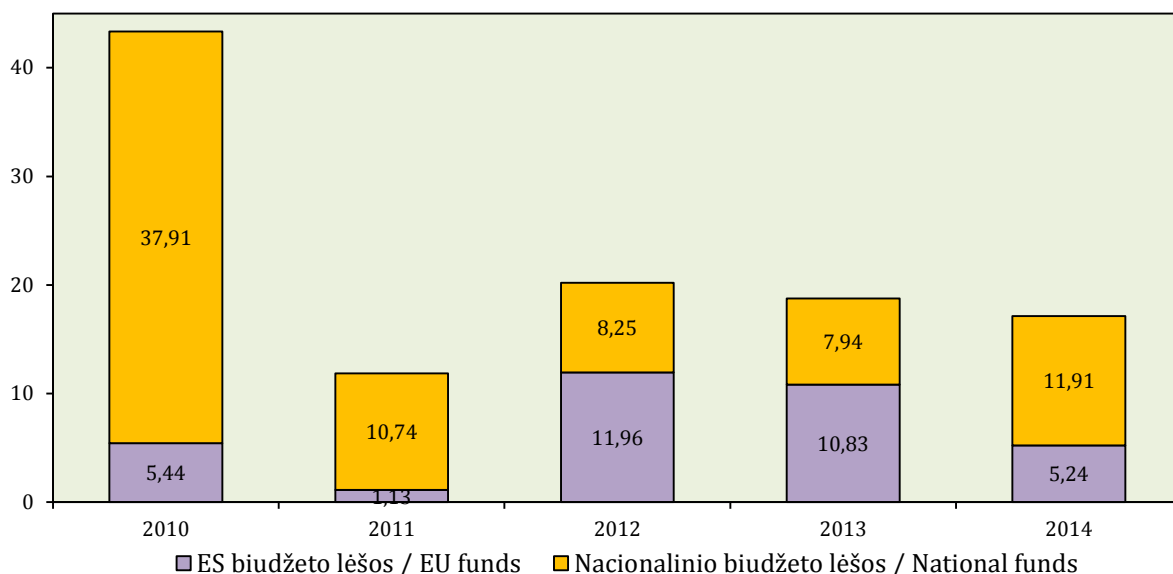
Lietuva yra viena iš pirmųjų ES šalių, kurioje pradėta įgyvendinti priemonė – parama maisto produktams. ES Maisto iš intervencinių atsargų teikimo labiausiai nepasiturintiems žmonėms programos įgyvendinimas 2014 metais strigo dėl naujo

finansinio laikotarpio paramos dalijimo procedūrų derinimo. Tik 2014 metų gegužės mėnesį buvo vykdomas maisto produktų tiekimas labiausiai nepasiturintiems asmenims Lietuvoje. Programos rėmimas buvo finansuojamas tik iš valstybės biudžeto lėšų (skirta 469,5 tūkst. EUR). EK lėšos programos įgyvendinimui numatytos tik 2015 metams. Iš šių paramos lėšų buvo įsigyta maisto produktų, kurie buvo išdalyti 224 tūkst. asmenų.

Siekiant gerinti vaikų ir paauglių mitybą, skatinti pieno produktų vartojimą vidaus rinkoje bei mažinti disbalansą pieno produktų rinkoje, Lietuvoje įgyvendinama paramos programa „Pienas vaikams“. 2014 metais paramos programos „Pienas vaikams“ priemone pasinaudojo 1617 ugdymo įstaigų, jose paremta 218,7 tūkst. vaikų, t. y. 0,7 proc. daugiau nei 2013 metais (217,1 tūkst.). Šiai priemonei įgyvendinti 2014 metais buvo išmokėta 3,1 mln. EUR, beveik per pusę mažiau nei 2013 metais (5,6 mln. EUR), iš kurių ES lėšų dalis sudarė 11,3 proc.

2013–2014 mokslo metais vaisių vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programoje iš viso dalyvavo 1387 ugdymo įstaigos. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikams ir bendrojo ugdymo mokyklų pradinė klasių mokiniams 2013 metų rugsėjo–lapkričio mėnesiais buvo dalijami apelsinai, bananai, obuoliai, kriaušės ir morkos, taip pat išskirtinės kokybės bei ekologiški obuoliai, kriaušės bei morkos. Nuo 2013 m. gruodžio 1 d. iki 2014 m. gegužės 31 d., pasikeitus programos administravimo taisyklėms, vaikams buvo dalijami tik išskirtinės kokybės bei ekologiški obuoliai, kriaušės ir morkos bei sultys ar jų mišiniai. Per 2013–2014 mokslo metus vaikams buvo išdalyta 2665,3 tūkst. kg/l vaisių, daržovių ir sulčių. Už vaikams išdalytus vaisius, daržoves bei sultis išmokėta 2,9 mln. EUR (49 proc. daugiau nei 2012–2013 mokslo metais), iš jų 50,1 proc. sudarė ES lėšos.

Dėl naujo 2014–2020 metų finansinio laikotarpio paramos dalijimo procedūrų derinimo dalis ES lėšų nepasiekė Lietuvos. 2014 metais rinkos reguliavimo priemonių finansavimui Lietuvoje išleista 11,9 mln. EUR, t. y. 36,4 proc. mažiau negu 2013-aisiais (18,7 mln. EUR) (1.9 pav.). ES lėšų dalis 2014 metais sudarė 5,2 mln. EUR, t. y. per pusę mažiau negu 2013 metais (10,8 mln. EUR).

1.9 pav. Rinkos reguliavimo priemonių finansavimas 2010–2014 metais, mln. EUR

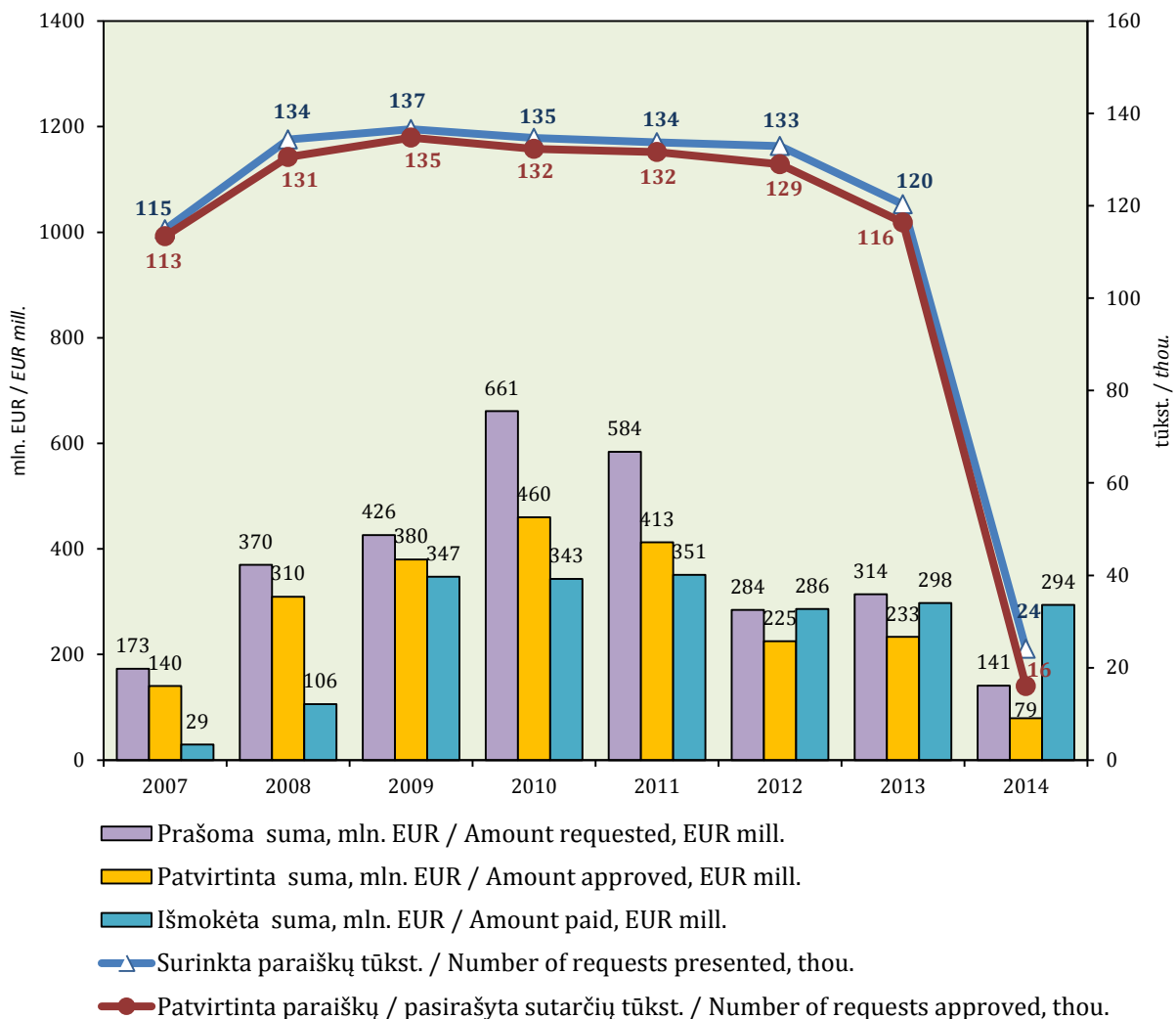
Fig. 1.9. Funds for market regulation measures in 2010–2014, EUR million

Šaltinis: NMA duomenys.

Sumažėjus rinkos reguliavimo priemonių finansavimui iš ES lėšų, 2014 metais nacionalinės lėšos padidėjo 50 proc., palyginti su 2013 metais (7,9 mln. EUR) ir sudarė 11,9 mln. EUR.

Kaimo plėtros priemonės. KPP, pagal kurią skirstoma investicinė ir kompensacinė parama žemės ūkiui bei kaimui, tęsėsi ir 2014 metais. Minėtais metais buvo vykdomi ankstesni įsipareigojimai bei skelbiami kvietimai atsižvelgiant į neišnaudotus finansinius išteklius, skirtus 2007–2013 metų KPP laikotarpiui.

Pasibaigus 2007–2013 metų programavimo laikotarpiui, kuris įtraukė ir 2014 metus, iš viso surinkta beveik 929,1 tūkst. paraiškų, iš kurių patvirtintų buvo 97,1 proc. Prašoma paramos suma siekė daugiau kaip 2946 mln. EUR, tačiau patvirtinta paramos už 2286 mln. EUR. Iki 2014 metų pabaigos jau buvo išmokėta apie 93,6 proc. visos KPP patvirtintos paramos (1.10 pav.).

1.10 pav. KPP priemonių finansavimas ir paraiškų skaičius 2007–2014 metais

Fig. 1.10. Funds for RDP measures and numbers of requests in 2007–2014

Šaltinis: NMA duomenys.

Remiantis Nacionalinės mokėjimo agentūros (NMA) duomenimis, nuo pat 2007 metų populiarumu iš kaimo plėtrai skirtų priemonių išsiskyrė priemonės žemės ūkio sektoriaus konkurencingumui stiprinti. Sulaukta nemažai paraiškų, o patvirtinti investiciniai projektai buvo laiku ir sklandžiai įgyvendinti. KPP pirmosios krypties „Žemės, maisto ūkio ir miškininkystės sektoriaus konkurencingumo didinimas“ priemonėms įgyvendinti skirta daugiausia paramos – 1,2 mlrd. EUR. 2007–2014 metais pagal šią kryptį patvirtinta 144,2 tūkst. paraiškų, kuriose prašoma paramos suma siekė daugiau nei 1 mlrd. EUR.

Per visą KPP įgyvendinimo laikotarpį iš KPP pirmosios krypties priemonių galima išskirti priemones „Ankstyvas pasitraukimas iš prekinės žemės ūkio gamybos“, „Žemės ūkio valdų modernizavimas“ ir „Pusiau natūrinis ūkininkavimas“. Daugiausia paraiškų (114,4 tūkst.) sulaukta pagal priemonę „Ankstyvas pasitraukimas iš prekinės žemės ūkio gamybos“.

2014 metais KPP priemonių finansavimo struktūra mažai skyrėsi nuo ankstesnių metų, tačiau ribotos lėšos (KPP finansavimo likutis) sumažino KPP priemonių finansavimo mastą.

2014 metais pagal pirmąją kryptį sulaukta 4680 paraiškų, kuriose prašoma 29,4 mln. EUR paramos. Aktyviausiai paraiškas teikė jaunieji ūkininkai. Pagal KPP priemonę „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“ pateiktos 462 paraiškos, o prašoma paramos suma siekė 17,8 mln. EUR.

Per aštuonerius KPP įgyvendinimo metus daugiausia paraiškų sulaukta pagal antrosios KPP krypties kompensacinio pobūdžio priemones, skirtas aplinkai ir kraštovaizdžiui gerinti (82,1 proc. visų surinktų paraiškų). Pagal šias priemones mokamos kompensacinės išmokos už tam tikrus veiklos apribojimus. 2014 metais nebuvo renkamos paraiškos pagal antrosios krypties KPP priemonę „Išmokos ūkininkaujantiems vietovėse su kliūtimis, išskyrus kalnuotas vietoves“, kurios ankstesniais metais sudarė didžiausią dalį paraiškų, teikiamų pagal antrosios krypties priemones. Atsižvelgiant į tai, 2014 metais pagal minėtą kryptį iš viso buvo pateikta tik 16,5 tūkst. paraiškų, t. y. 83,3 proc. mažiau nei 2013 metais, prašoma paramos suma siekė 71,9 mln. EUR. Kitos antrosios KPP krypties priemonės 2014 metais buvo finansuojamos panašiai kaip ir ankstesniais metais.

Trečiosios KPP krypties „Gyvenimo kokybė kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimas“ priemonėms įgyvendinti per visą laikotarpį buvo skirta 310 mln. EUR paramos lėšų, pateikta 17,6 tūkst. paraiškų, iš jų 13,7 tūkst. įvertinta teigiamai. Jose prašoma paramos suma siekė 249,9 mln. EUR. Didelio kaimo gyventojų susidomėjimo sulaukė galimybė pakeisti asbestinius stogus. 2014 metais pagal trečiosios krypties KPP priemonės „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ veiklos sritį „Asbestinių stogų dangos keitimas“ pateikta 2,6 tūkst. paraiškų, prašoma paramos suma siekė 5,3 mln. EUR.

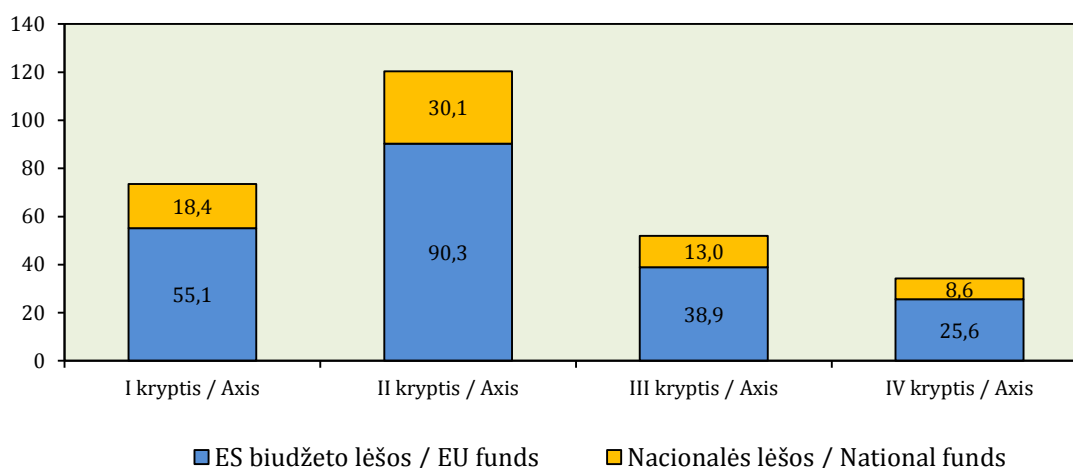
Per visą KPP įgyvendinimo laikotarpį didelio susidomėjimo sulaukė KPP investicinė priemonė „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“. Iš viso pagal minėtą priemonę patvirtintose paraiškose (533 iš 1336 pateiktų paraiškų) prašoma paramos suma siekė 103,2 mln. EUR. Ši priemonė didelio susidomėjimo sulaukė ir 2014 metais. Iš viso galimybe pradėti ar plėtoti savo verslą kaime susidomėjo 222 pareiškėjai, jų prašoma paramos suma siekė 26,4 mln. EUR. Tačiau dėl ribotų finansinių galimybių buvo patvirtintos tik 27 paraiškos, paramos suma – 3,2 mln. EUR.

KPP ketvirtosios krypties „LEADER metodu įgyvendinamos priemonės“ priemonėms įgyvendinti iš viso buvo skirta 140,9 mln. EUR. Didžioji dalis paramos (125,7 mln. EUR) patvirtinta pagal KPP priemonę „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“. Pagal šią priemonę vietos veiklos grupės sėkmingai parengė vietos veiklos strategijas ir šiuo metu jas sėkmingai įgyvendina. Vadovaudamos strategijos įgyvendinimui vietos veiklos grupės savarankiškai skelbia kvietimus teikti vietos projektus, vertina šių paraiškų tinkamumą gauti paramą ir administruoja finansuojamų projektų įgyvendinimą. Didžioji dalis (apie 2,6 tūkst.) bendruomenės projektų jau baigti įgyvendinti. Pirmoje vietoje infrastruktūros gerinimo projektai: sutvarkyti bendruomenės namai, viešosios erdvės, įgyvendinta nemažai vandentvarkos projektų.

LEADER metodas įgyvendinamas visomis KPP trečiosios krypties priemonėmis. Daugiausia vietos projektų paraiškų (1,9 tūkst.) 2007–2014 metų laikotarpiu kaimo bendruomenės pateikė pagal KPP priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ LEADER metodu. 2014 metais kvietimai paraiškoms pagal KPP ketvirtos krypties „LEADER metodu įgyvendinamos priemonės“ teikti nebuvo skelbiami.

2014 metais, įgyvendinant KPP priemones, pasižymėjo ir tuo, kad buvo susisteminta informacija apie privačiuose miškuose įrengtus rekreacines infrastruktūros objektus, kurie sukurti naudojantis paramos pagal priemonę „Pelno nesiekiančios investicijos miškuose“ lėšomis ir kuriais visuomenė gali naudotis laisvai ir nemokamai. Pagal minėtą priemonę įgyvendintų projektų vietos buvo pažymėtos žemėlapyje, kuris yra skelbiamas NMA svetainėje.

2014-aisiais iš viso buvo pateikta 24 tūkst. paraiškų, t. y. 81,4 proc. mažiau nei vidutiniškai per 2007–2013 metų KPP laikotarpį. Prašoma paramos suma sudarė 141,2 mln. EUR, tačiau patvirtinta paramos suma 2014 metais buvo 44 proc. mažesnė nei prašoma. 2014 metais buvo išmokėta 280 mln. EUR paramos (pagal pirmosios krypties priemones – 73,5 mln. EUR, antrosios – 120,4 mln. EUR, trečiosios – 51,9 mln. EUR ir ketvirtosios – 34,2 mln. EUR). Iš ES biudžeto lėšų buvo išmokėta 209,9 mln. EUR paramos, iš nacionalinio biudžeto – 70,1 mln. EUR (1.11 pav.).

1.11 pav. Lėšos kaimo plėtros priemonėms finansuoti 2014 metais, mln. EUR

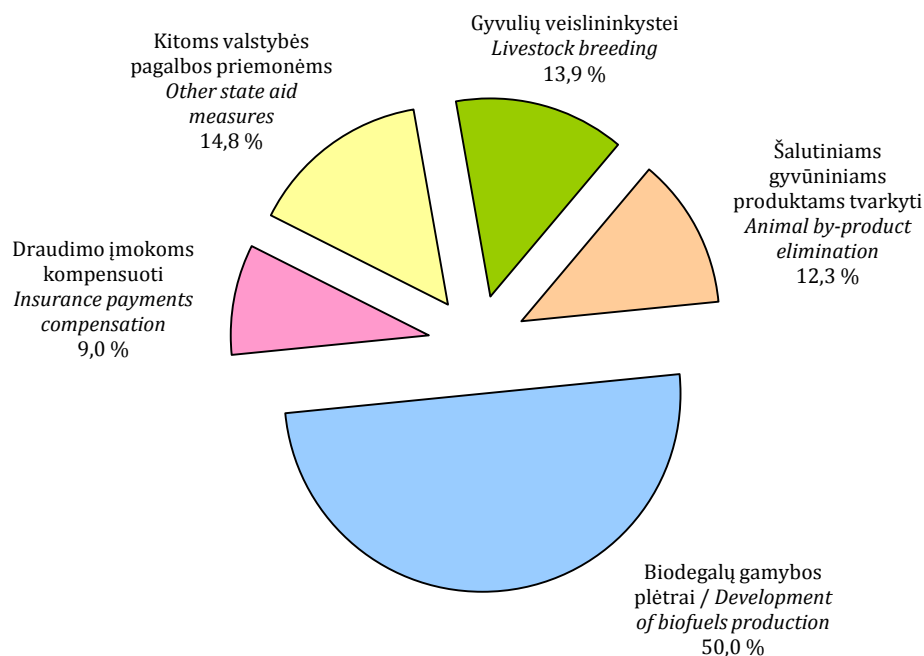
Fig. 1.11. Funds for rural development measures in 2014, EUR million

Šaltinis: NMA duomenys.

Daugiausia paramos 2014 metais išmokėta Vilniaus, Kauno ir Panevėžio apskrityse – atitinkamai 44,8 mln. EUR, 37,8 mln. EUR ir 35,4 mln. EUR, mažiausiai – Marijampolės apskrityje – 16,7 mln. EUR. 2014-aisiais, kaip ir 2013 metais, daugiausia paraiškų buvo pateikta Utenos, Vilniaus ir Panevėžio apskrityse – atitinkamai 2,7, 3,6 bei 2,3 tūkst. vnt., mažiausiai – Marijampolės apskrityje – apie 0,9 tūkst.

Valstybės pagalba. Siekiant plėtoti konkurencingą ir efektyvų žemės ir maisto ūkį, gerinti žemės ūkio produkcijos ir maisto produktų kokybę, Lietuvoje įgyvendinamos valstybės pagalbos priemonės. Šioms priemonėms įgyvendinti lėšos skiriamos iš nacionalinio biudžeto. 2014 metais, kaip ir 2013-aisiais, iš šių lėšų buvo finansuojamos šios valstybės pagalbos priemonės: biodegalų gamyba, dalies draudimo įmokų kompensavimas žemės ūkio veiklos subjektams, gyvulių veislininkystė, šalutinių gyvūninių produktų tvarkymas, sertifikuotų tautinio paveldo produktų išsaugojimas, kokybiškų žemės ūkio ir maisto produktų gamybos, populiarinimo ir realizavimo skatinimas, žemės ūkio konsultavimo, mokslo, mokymo sistemos plėtra, tarptautinių ir respublikinių parodų, profesinių, kultūrinių ir švietėjiškų renginių organizavimas ir kt.

Tradiciškai daugiausia paramos lėšų išmokėta pagal priemonę „Parama biodegalų gamybos plėtrai“, 2014 metais – 11,5 mln. EUR (50 proc. viso 2014 m. valstybės pagalbos priemonių finansavimo), t. y. 49 proc. daugiau negu 2013 metais (8,6 mln. EUR). Tokių paramos padidėjimą iš dalies nulėmė likę įsipareigojimai už ankstesnius metus. Pagal minėtą priemonę, kurios tikslas – skatinti biodegalų gamybą ir žemės ūkio produkcijos naudojimą ne maisto reikmėms, valstybės pagalba teikiama kompensuojant dalį rapsų aliejaus ir dehidratuoto etanolio gamybai nupirktų rapsų ir javų kainos.

1.12 pav. Valstybės pagalbos priemonių struktūra 2014 metais

Fig. 1.12. Structure of state-financed measures in 2014

Šaltinis: ŽŪM duomenys.

2013 metais Lietuvoje sumažėjo ūkininkų, draudžiančių pasėlius. Tokios tendencijos stebimos ir 2014 metais, todėl valstybės pagalbos priemonė „Parama draudimo įmokoms kompensuoti“ yra mažiau populiarė nei 2010–2012 metų laikotarpiu. 2014 metais buvo išmokėta 2,1 mln. EUR paramos, t. y. 16 proc. daugiau negu 2013 metais ir apie 2,5 karto mažiau, negu buvo išmokėta vidutiniškai 2010–2012 metais.

2014 metais Lietuvoje buvo tęsiamas ūkininkų skatinimas auginti aukštos veislinės vertės gyvulius ir gerinti jų veislines savybes bei didinti gyvulių produktyvumą. Per 2014 metus šiai priemonei buvo išleista 13,9 proc. visų valstybės pagalbos priemonėms numatytų lėšų, t. y. 3,2 mln. EUR (3,5 proc. daugiau negu 2013 m.).

Siekdami utilizuoti nugaišusius gyvulius, patiriant kuo mažesnių nuostolių, žemės ūkio subjektai aktyviai naudojo valstybės pagalbos priemonę „Parama šalutiniams gyvūniniams produktams tvarkyti“. 2014 metais beveik 2,8 mln. EUR, arba apie 12,3 proc. valstybės pagalbos priemonėms finansuoti numatytų lėšų, buvo išmokėta pagal šią priemonę.

2014 metais visoms valstybės pagalbos priemonėms vykdyti buvo išmokėta 23,1 mln. EUR, t. y. 55,2 proc. daugiau nei 2013 metais (14,9 mln. EUR). Tokių išmokėtų lėšų, skirtų valstybės pagalbos priemonėms finansuoti, padidėjimą nulėmė likę įsipareigojimai vykdant priemonę „Parama biodegalų gamybos plėtrai“ už 2013 ir ankstesnius metus, padidėjęs dalies kredito įstaigai sumokėtų palūkanų kompensavimo procentas (nuo 30 proc. iki 80 proc.), siekiant sumažinti ūkininkų nuostolius patirtus dėl draudimo įvežti žemės ūkio produkciją iš ES šalių į Rusiją, naujų priemonių atsiradimas ir kt.

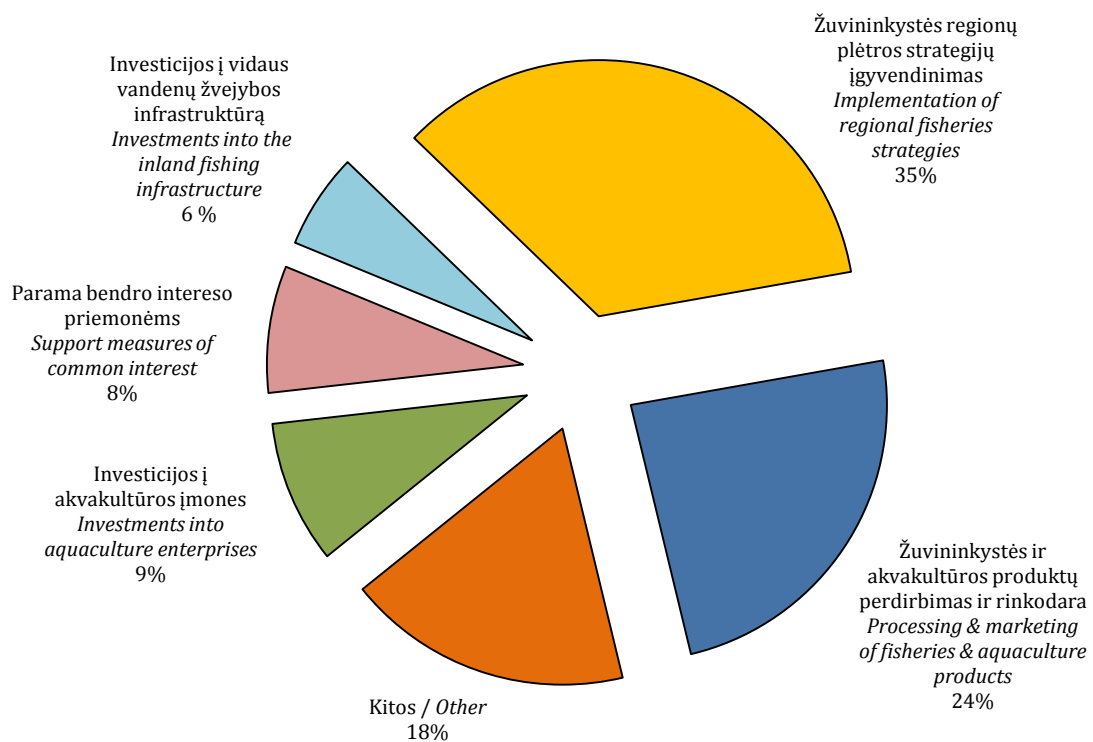
2014 metai pasižymėjo tuo, kad valstybės pagalbos priemonių sąrašą papildė parama nuostoliams, patirtiems vykdant gyvūnų užkrečiamųjų ligų židinių likvidavimo ir šių ligų prevencijos priemones, kompensuoti (apie 82,3 tūkst. EUR). Taip pat buvo įgyvendinama nauja paramos priemonė „Žuvininkystės produktų aukciono veiklos užtikrinimas“, kurios tikslas – užtikrinti aukcionų veiklą, siekiant sudaryti palankias sąlygas žvejams realizuoti savo produkciją (skirta 30 tūkst. EUR).

Žuvininkystės sektoriaus plėtros skatinimo priemonės. Siekiant skatinti žuvininkystės sektoriaus plėtrą, didinti jo konkurencingumą, užtikrinti ekonominį, aplinkos apsaugos ir socialinį tvarumą, žuvų išteklių tausojimą ir atkūrimą, nuo 2007 metų Lietuvoje įgyvendinama žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programa. Nors šios programos laikotarpis numatytas iki 2013 metų, paraiškos buvo renkamos ir 2014 metais. Visą 2007–2014 metų laikotarpį paramos lėšos Lietuvos žuvininkystės sektoriui buvo skiriamos iš Europos žuvininkystės fondo bei LR biudžeto. Išmokėta parama pagal Veiksmų programos priemones per 2007–2014 metus siekė 56,2 mln. EUR (77,9 proc. visų 2007–2013 m. programai numatytų lėšų), iš kurių ES biudžeto dalis sudarė 75,9 proc.

Siekiant bendro Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų Veiksmų programos tikslo, buvo įgyvendinamos priemonės pagal penkias prioritetas kryptis. Per 2014 metus pagal Veiksmų programos priemones (išskyrus kryptį „Techninė parama“) buvo pateikta 14 paraiškų, t. y. 3 kartus mažiau negu 2013-aisiais. Toks mažas paraiškų skaičius nulemtas nedidelio finansavimo, kadangi daugelis numatytų programos tikslų buvo įgyvendinta per 2007–2013 metus (pirmosios prioritetas krypties „Jūrų žvejybos laivyno pritaikymo priemonės“ tikslai buvo įgyvendinti dar iki 2011 m.). Lietuvoje 2014 metais buvo išmokėta 25,6 proc. mažiau paramos lėšų (9,7 mln. EUR) negu 2013-aisiais (13,0 mln. EUR). Kvietimai paraiškoms teikti pagal

Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2014–2020 metų Veiksmų programą numatomi tik nuo 2015 metų.

2014 metais nebuvo renkamos paraiškos pagal antrosios prioritetinės krypties „Akvakultūra, žvejyba vidaus vandenyse, žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“ priemonės, tačiau buvo vykdomi ankstesnių metų įsipareigojimai. 2014 metais pagal antrosios prioritetinės krypties priemones buvo išmokėta 4,3 mln. EUR (1.13 pav.), t. y. dvigubai mažiau nei 2013 metais (8,7 mln. EUR). Daugiausia paramos lėšų 2014 metais buvo išmokėta pagal antrosios krypties „Žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“ priemonę – 2,3 mln. EUR (54,6 proc. visų šios krypties priemonėms numatytų lėšų 2014 m.).

1.13 pav. Žuvininkystės skatinimo priemonių struktūra 2014 metais

Fig. 1.13. Structure of fishery measures funding in 2014

Šaltinis: NMA duomenys.

Pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų Veiksmų programos trečiosios prioritetinės krypties „Bendro intereso priemonės“ priemones 2014 metais buvo išmokėta 1,4 mln. EUR, t. y. 10,7 proc. mažiau nei 2013 metais (1,6 mln. EUR).

Pagal ketvirtąją prioritetinę kryptį „Tvari žuvininkystės regionų plėtra“, kuri orientuota į žuvininkystės regionų vietos veiklos grupes, 2014 metais buvo išmokėta 3,5 mln. EUR (64 proc. daugiau nei 2013 m.) pagal dvi priemones „Žuvininkystės regionų plėtros strategijų įgyvendinimas“ ir „Regioninis ir tarptautinis žuvininkystės regionų vietos veiklos grupių bendradarbiavimas“.

Pagal Veiksmų programos priemones iki 2015 metų buvo pateiktos 399 paraiškos paramai gauti. Daugiausia paraiškų per šį laikotarpį pateikta pagal Veiksmų programos antrąją prioritetinę kryptį „Akvakultūra, žvejyba vidaus vandenyse, žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“ (196 paraiškos)

2014 metais pasibaigė 2007–2013 metų Bendrosios žemės ūkio politikos programinis laikotarpis. 2014 metai atliko svarbią pereinamojo laikotarpio funkciją, siekiant supažindinti žemės ūkio subjektus su naujomis galimybėmis, taisyklėmis ir galimais iššūkiais naujuoju 2014–2020 metų programiniu BŽŪP laikotarpiu, kuris bus įgyvendinamas nuo 2015 metų.

4. Žemės ūkio ir maisto pramonės subjektai

4. Economic entities in agriculture and food industry

Žemės ūkio subjektai. Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro (ŽŪIKVC) duomenimis, ŽŪN deklaravusių žemės ūkio subjektų pagal kategorijas skaičius per 2010–2014 metus kito netolygiai. Nors 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, bendras registruotų ūkininkų ūkių skaičius išaugo 11,0 proc., tačiau registruotų ūkininkų, deklaravusių ŽŪN, skaičius per minėtą laikotarpį išaugo tik 2,4 proc. 2014 metais deklaravę ŽŪN ūkininkų ūkiai sudarė 63,3 proc. nuo visų registruotų ūkininkų ūkių. Per minėtus penkerius metus ŽŪN deklaravusių ŽŪB ir kitų žemės ūkio įmonių skaičius išaugo 41,7 proc., o fizinio asmens ūkių sumažėjo 31,7 proc. (1.7 lentelė).

1.7 lentelė. Žemės ūkio naudmenas deklaravusių subjektų skaičius 2010–2014 metais
Table 1.7. Number of agricultural entities who declared agricultural area in 2010–2014

Žemės ūkio subjektai <i>Agricultural entities</i>	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2013, %
Registruoti ūkininkų ūkiai, tūkst. <i>Registered farmer farms, thou.</i>	72,0	72,5	73,2	73,4	73,7	0,4
ŽŪB ir kitos žemės ūkio įmonės <i>Agricultural companies and enterprises</i>	662	734	796	844	938	11,1
Fizinio asmens ūkiai, tūkst. <i>Households, thou.</i>	99,2	94,0	85,5	76,8	67,8	-11,7

Šaltiniai: LR žemės ūkio ir kaimo verslo registro (Valdų registro), Supaprastintų tiesioginių išmokų informacinės sistemos duomenys.

2014 metais, pagal visų žemės ūkio subjektų deklaruotą ŽŪN plotą vidutinis ūkio dydis Lietuvoje buvo 19,9 ha (1.8 lentelė), t. y. 7,6 proc. didesnis nei 2013-aisiais ir 27,6 proc. – nei 2010-aisiais. Iš viso 2014 metais žemės ūkio subjektai deklaravo 5,7 proc. mažiau ūkių nei 2013-aisiais, jų deklaruojamas plotas išaugo nežymiai – 1,1 proc. Nors 2014 metais, kaip ir ankstesniaisaisiais, ūkiai iki 5 ha sudarė apie pusę visų deklaravusių ŽŪN ūkių, tačiau jų skaičius 2014 metais sumažėjo 8,4 proc. Palyginti su 2010 metais, tokių ūkių sumažėjo 21,9 tūkst., arba 23,8 proc. Kasmet mažėja ir

5,1–10 ha ūkių grupė. Per nagrinėjamąjį laikotarpį šios grupės ūkių skaičius sumažėjo 16,6 proc., tačiau dalis struktūroje pakito nežymiai. 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, ūkių skaičius tiek grupėse nuo 10,1 iki 20 ha, tiek nuo 20,1 iki 50 ha mažėjo atitinkamai 10,5 ir 4,8 proc. Tačiau ūkių struktūroje šių grupių dalis padidėjo nežymiai. Per analizuojamąjį laikotarpį ūkių skaičius išaugo 50,1–100 ha ir 100,1–500 ha ūkių grupėse, atitinkamai 8,2 proc. ir 32,4 proc. Didžiausiųjų – daugiau nei 500 ha – grupėje ūkių skaičius ir dalis struktūroje per 2010–2014 metus pakito nežymiai.

1.8 lentelė. Ūkių struktūra pagal deklaruotą žemės ūkio naudmenų plotą 2010–2014 metais

Table 1.8. Structure of farms by declared agricultural area in 2010–2014

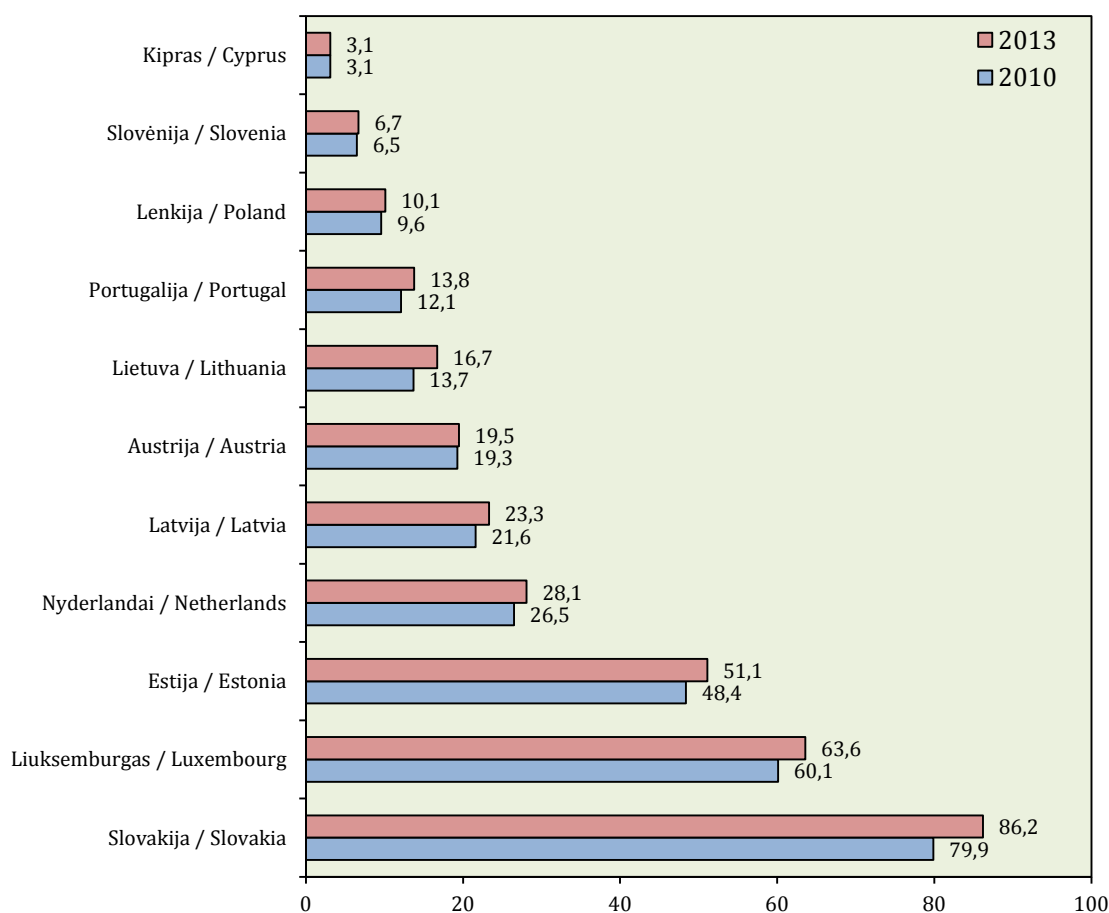
Ūkio dydis, ha <i>Farm size, ha</i>	2010		2011		2012		2013		2014	
	skaičius, tūkst. number, thou.	dalis, % share, %	skaičius, tūkst. number, thou.	dalis, % share, %	skaičius, tūkst. number, thou.	dalis, % share, %	skaičius, tūkst. number, thou.	dalis, % share, %	skaičius, tūkst. number, thou.	dalis, % share, %
≤ 5	92,1	53,6	88,8	53,1	82,7	51,8	76,6	50,8	70,2	49,2
5,1–10	37,4	21,7	36,3	21,7	34,8	21,8	33,6	22,2	31,2	21,9
10,1–20	20,9	12,2	20,6	12,3	20,1	12,6	19,0	12,6	18,7	13,2
20,1–50	12,6	7,4	12,2	7,3	12,1	7,6	11,8	7,8	12,0	8,4
50,1–100	4,9	2,9	5,1	3,0	5,3	3,3	5,3	3,5	5,3	3,7
100,1–500	3,4	2,0	3,8	2,3	4,1	2,6	4,3	2,8	4,5	3,2
> 500	0,4	0,3	0,4	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,4
Visi ūkiai <i>All farms</i>	171,8	100	167,3	100	159,5	100,0	151,1	100,0	142,5	100,0
Vidutinis <i>Average</i>	15,6		16,3		17,5		18,5		19,9	

Šaltiniai: LR žemės ūkio ir kaimo verslo registro (Valdų registro), Supaprastintų tiesioginių išmokų informacinės sistemos duomenys.

Ūkių skaičiaus mažėjimą lėmė keletas veiksnių. Dėl restruktūrizacijos procesų ūkiai stambėja. Dalis vyresnio amžiaus žemdirbių, gaunančių ES paramą, pasitraukia iš prekinės žemės ūkio gamybos. Be to, kai kurie žemdirbiai atsisako deklaruoti plotus dėl geros agrarinės ir aplinkosauginės būklės griežtų reikalavimų.

Nors vidutinis ūkio dydis Lietuvoje per pastaruosius metus auga, tačiau ūkiai yra smulkesni negu kaimyninėse šalyse. 2013 metais Latvijoje ūkiai vidutiniškai buvo didesni 1,4 karto, o Estijoje – 3,1 karto (1.14 pav.). Tačiau Lietuvos ūkininkų ūkiai vidutiniškai buvo stambesni ir už ūkius Lenkijoje, ir už Slovėnijos ūkius. Reikėtų pastebėti, kad visose šalyse, pateikusiose duomenis, vidutinis ūkio dydis per nagrinėjamąjį laikotarpį augo.

ŽŪIKVC duomenimis, 2014 metų pabaigoje Valdų registre buvo įregistruota 193,8 tūkst. valdų. Tai 3,9 proc. mažiau nei ankstesniais metais. Valdų mažėjimą lemia tai, jog nuo 2011 metų kiekvienų metų pradžioje atrenkamos įstatymo reikalavimų neatitinkančios valdos ir inicijuojamas valdų, kurių duomenys nebuvo atnaujinti per paskutinius 3 metus, išregistravimas.

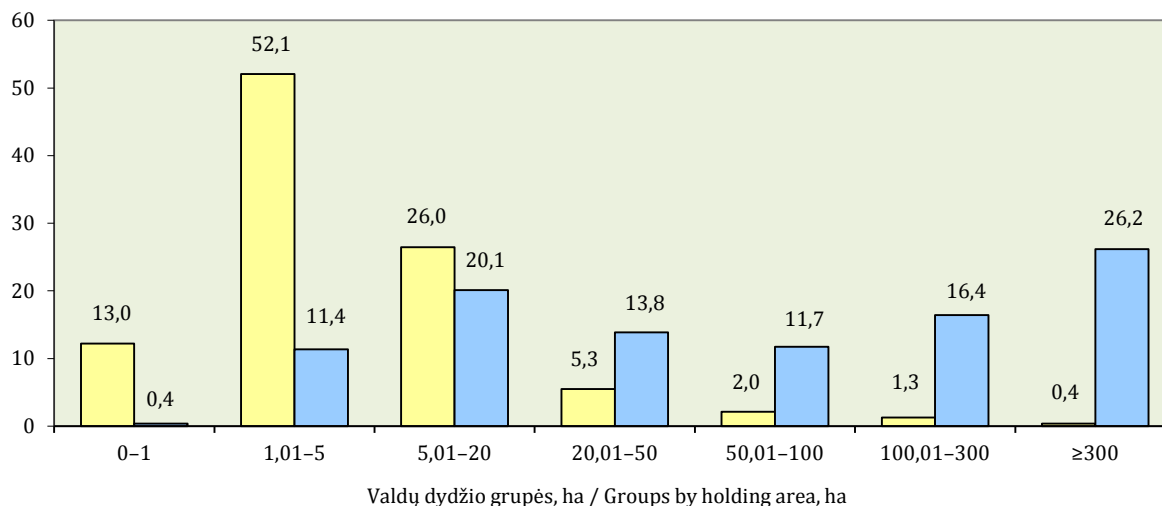

1.14 pav. Vidutinis ūkio dydis kai kuriose ES šalyse 2010 ir 2013 metais, ha

Fig. 1.14. Average farm size in some EU countries in 2010 and 2013, hectares

Šaltinis: Eurostato duomenys.

Palyginti su 2013 metais, įregistruotų valdų skaičius sumažėjo 3,8 proc. Nors valdų skaičius sumažėjo, tačiau valdytojų valdomas žemės plotas išaugo 1,8 proc., iki 2,93 mln. ha bendro žemės ploto, kuriame jų valdomas ŽŪN plotas taip pat išaugo (sieki 2,42 mln. ha) Vidutinis valdos dydis 2014 metais pagal bendrą valdos plotą buvo 15,1 ha, pagal ŽŪN – 12,5 ha. Valdos iki 5 ha ŽŪN sudarė 65,1 proc. visų valdų (11,8 proc. visų ŽŪN). 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, tokio dydžio valdų skaičius sumažėjo 4,7 proc. 5–20 ha valdų skaičius ir jų valdomos ŽŪN sumažėjo apie 2 proc. Valdų skaičius ir jų valdomos ŽŪN 20–50 ha grupėje liko tokios pačios. 2014 metais 3,7 proc. padaugėjo valdų 100–300 ha grupėje, o jų valdomos ŽŪN – 3,4 proc. Daugiau nei 300 ha grupėje bendras valdų skaičius išaugo 1,2 proc., o bendras ŽŪN plotas sumažėjo 0,8 proc. 2014 metais didžiausios valdos valdų struktūroje pagal skaičių sudarė 0,4 proc., o pagal valdomą ŽŪN plotą – 26,2 proc. (1.15 pav.).

■ Valdų skaičius / Number of holdings ■ Žemės ūkio naudmenos / Utilised agricultural area

1.15 pav. Įvairaus dydžio valdų ir joms tenkančių žemės ūkio naudmenų pasiskirstymas Lietuvoje 2014 metais, proc.

Fig. 1.15. Distribution of holdings and their agricultural area by group of different size in Lithuania in 2014, per cent

Šaltinis: LR žemės ūkio ir kaimo verslo registras.

Palankiose ūkininkauti vietovėse įregistruota 56,2 proc. visų registruotų valdų ŽŪN. 2014 metais 44,5 proc. visų valdų savininkų buvo vyresni nei 60 metų. Ši tendencija išlieka ir nagrinėjant valdų savininkų skaičių pagal regionus, kur didelio nepalankumo teritorijose vyresnių nei 60 metų dalis didžiausia, net – 51,3 proc. Jauniesiems, iki 40 metų amžiaus, ūkininkams teko 12,5 proc. visų šalies valdų, didžiausia jų dalis, t. y. 12,9 proc. – palankiose ūkininkauti vietovėse (1.9 lentelė).

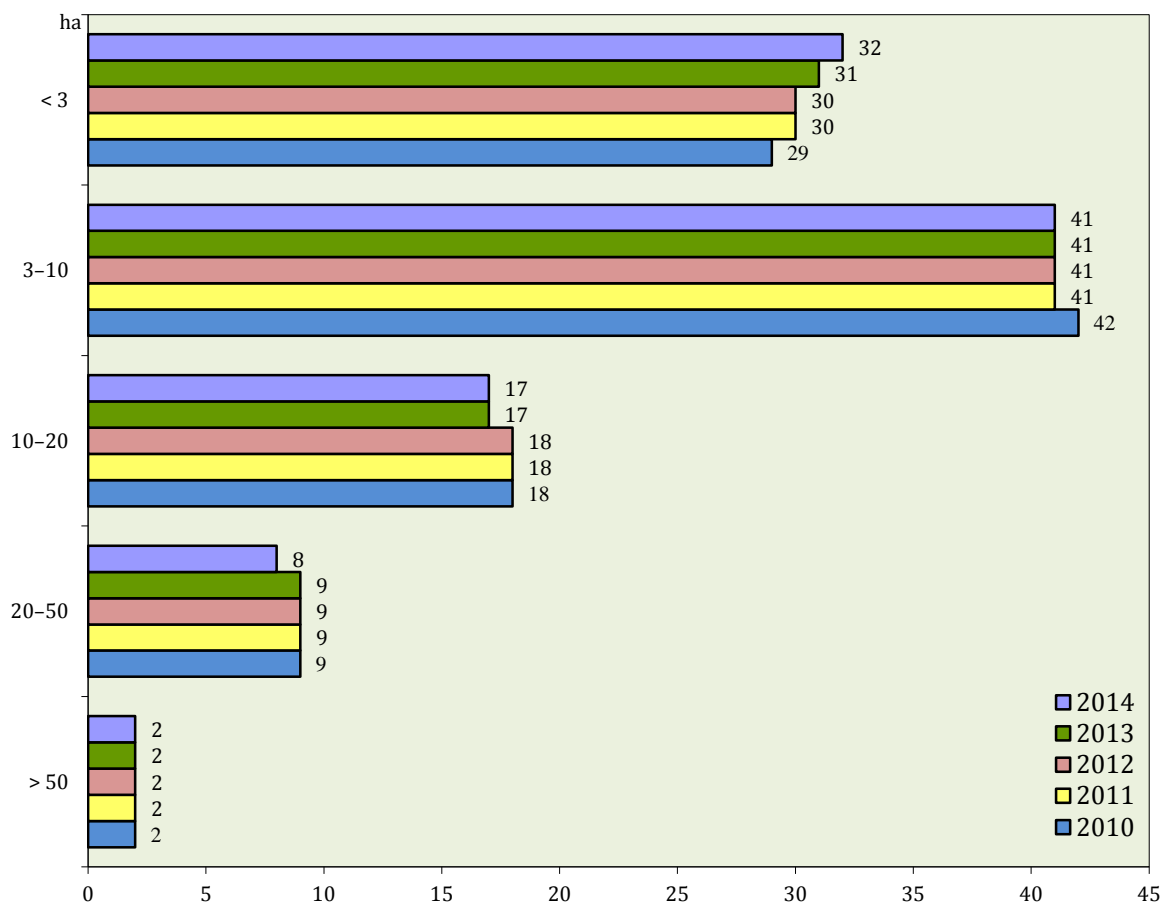
1.9 lentelė. Valdų pasiskirstymas pagal palankumo ūkininkauti vietoves ir savininkų amžių 2014 metais

Table 1.9. Distribution of holdings by type of farming area and owners' age in 2014

Rodikliai / Indicators	Vietovės / Areas		
	didelio nepalankumo highly disadvantaged	mažo nepalankumo less disadvantaged	palankios ūkininkauti normal
Valdų skaičius, proc. Number of holdings, %	11,1	40,8	48,1
Valdų plotas, proc. Area of holdings, %	7,0	36,8	56,2
Vidutinis valdos dydis, ha Average size of holding, ha	7,9	11,2	14,5
Valdų savininkų skaičius pagal amžių, proc. Number of holding owners by age, %	< 40 m.	11,3	12,3
	40–60 m.	37,4	42,6
	> 60 m.	51,3	45,1

Šaltinis: LR žemės ūkio ir kaimo verslo registras.

Daugiau kaip pusę ŽŪN valdo registruotų ūkininkų ūkių savininkai – 62,3 proc. visų valdų valdytojų. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, registruotų ūkininkų ūkių skaičius išaugo 3,6 proc. Per 2012–2014 metus ūkininkų ūkių struktūra pagal naudojamos žemės plotą kito nežymiai keliose grupėse – augo grupėje iki 3 ha, mažėjo grupėse nuo 10 iki 20 ha ir nuo 20 iki 50 ha. Lietuvoje vyravo ūkiai, naudojantys nuo 3 iki 10 ha žemės (41 proc.), ūkiai iki 3 ha sudarė 32 proc., stambiausi ūkiai – 2 proc. visų ūkininkų ūkių (1.16 pav.).

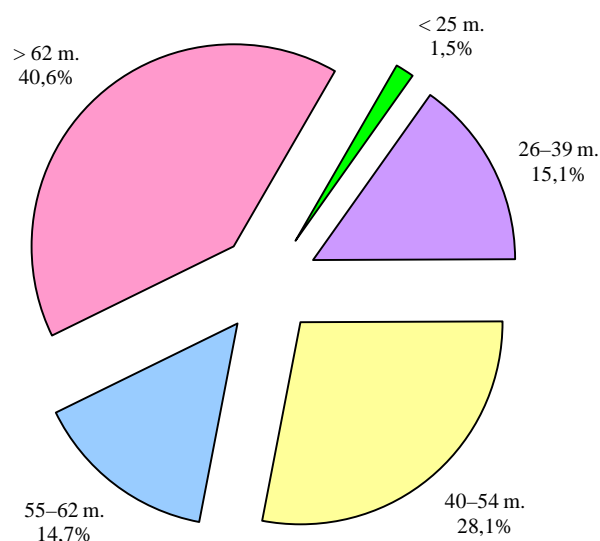
1.16 pav. Registruoti ūkininkų ūkiai pagal naudojamos žemės plotą 2010–2014 metais, proc.

Fig. 1.16. Number of registered family farms by used land area in 2010–2014, per cent

Šaltinis: LR ūkininkų ūkių registras.

Registruotų ūkininkų ir valdų valdytojų struktūra pagal amžių panaši, nes 40,6 proc. registruotų ūkininkų sudarė pensinio amžiaus (vyresni nei 62 m.) ir 16,6 proc. – asmenys iki 40 metų, t. y. jaunieji ūkininkai (1.17 pav.).

Ūkių restruktūrizacijos procesui įtakos turi ES BŽŪP priemonės. 2014 metais ES paramai pagal kaimo plėtros priemones gauti NMA surinko 72,4 tūkst. paraiškų. Daugiausia tai buvo paraiškos pagal priemonę „Kompensacinė išmoka už žemės ūkio paskirties žemės hektarą kitose vietovėse, kuriose esama gamtinių kliūčių“.

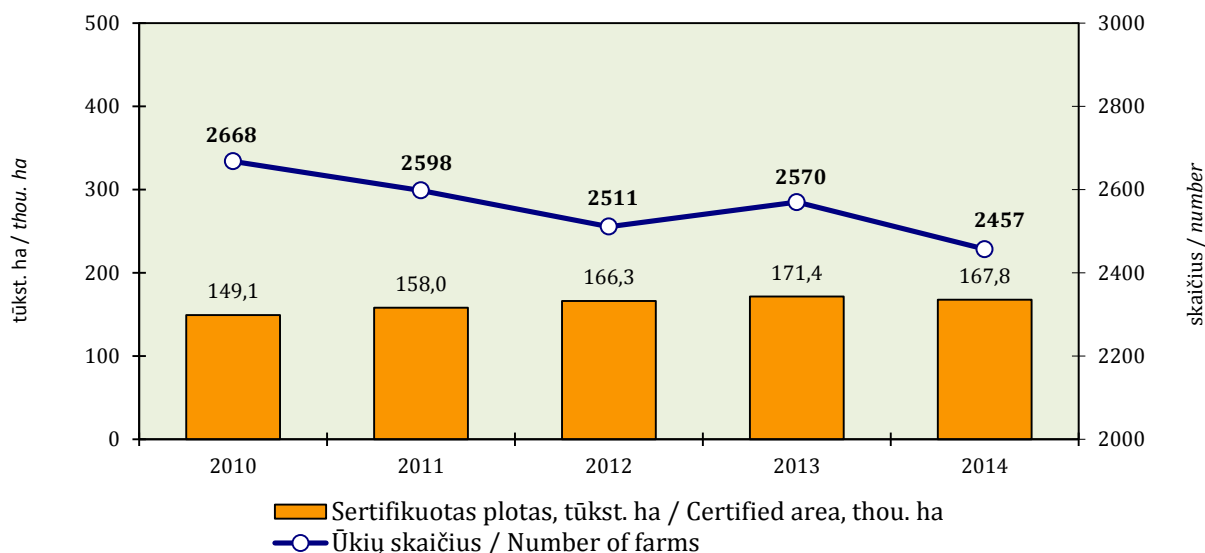

1.17 pav. Registruotų ūkininkų struktūra pagal amžių 2014 metais

Fig. 1.17. Structure of registered farmers by age in 2014

Šaltinis: LR ūkininkų ūkių registras.

Lietuvoje 2014 metais sertifikuotas ekologinės gamybos plotas buvo 167,8 tūkst. ha. Per 2010–2014 metų laikotarpį sertifikuotas plotas išaugo 12,5 proc., o ūkininkaujančiųjų nuo 2010-ųjų sumažėjo 7,9 proc. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, plotas sumažėjo 2,1 proc., ūkių skaičius – 4,4 proc. (1.18 pav.). Vidutinis sertifikuoto ūkio dydis (įskaitant žuvininkystės ūkius) 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, išaugo nežymiai – nuo 66,7 iki 68,3 ha. 2014 metais tik 37,6 proc. ekologinių ūkių laikė gyvulius, t. y. 35,2 tūkst. galvijų, 20,2 tūkst. avių, 6,2 tūkst. paukščių, 0,9 tūkst. ožkų ir 0,3 tūkst. kiaulių.

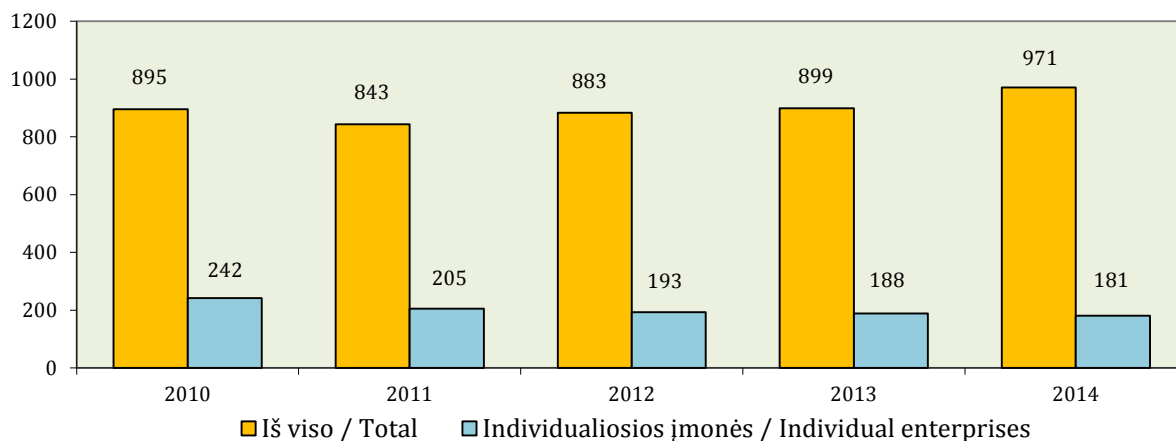

1.18 pav. Ekologinių ūkių skaičius ir sertifikuotas plotas Lietuvoje 2010–2014 metais

Fig. 1.18. Number of organic farms and certified area in Lithuania in 2010–2014

Šaltinis: VŠĮ „Ekoagros“ duomenys.

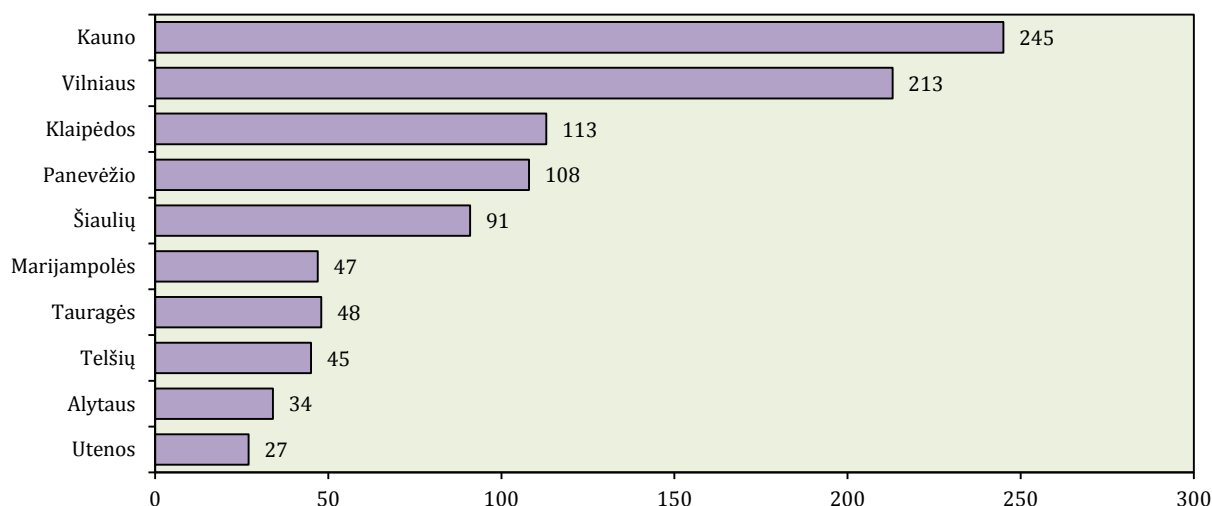
Maisto pramonės įmonės. 2014 metais Lietuvoje veikė 971 maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonė. 18,6 proc. visų įmonių buvo individualiosios. Per 2010–2014 metus bendras įmonių skaičius išaugo 8,5 proc., o individualiųjų sumažėjo daugiau nei 25,2 proc. (1.19 pav.).

1.19 pav. Maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių skaičius
 Fig. 1.19. Number of enterprises of manufacture of food products and beverages
 in 2010–2014 (at the end of the year)

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Statistikos departamento duomenimis, daugiausia maisto produktų gamybos įmonių išsidėsčiusios netoli didžiųjų miestų. Kauno apskrityje yra 25,2 proc., Vilniaus – per 21,9 proc. visų maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių (1.20 pav.). Mažiausiai maisto pramonės įmonių – Utenos ir Alytaus apskrityse, atitinkamai 2,8 ir 3,5 proc. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, visose apskrityse maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių skaičius išaugo, daugiausia – Vilniaus, Kauno ir Šiaulių apskrityse – atitinkamai 17,7 proc., 9,9 proc. ir 7,1 proc.

1.20 pav. Maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių skaičius apskrityse 2014 metų pabaigoje

Fig. 1.20. Number of enterprises of manufacture of food and beverages by county
 in 2014 (at the end of the year)

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Per analizuojamąjį 2010–2014 metų laikotarpį bendras įmonių skaičius padidėjo 8,5 proc., nors daugelyje sektorių jų skaičius mažėjo. Didėjo tik vaisių, uogų ir daržovių paruošimo, perdirbimo ir konservavimo, žuvų ir jų produktų paruošimo ir perdirbimo sektoriuose, atitinkamai – 13,9 proc. ir 1,9 proc. Grūdų malimo produktų, krakmolo ir jo produktų gamybos ir mėsos ir jos produktų gamyba įmonių skaičius sumažėjo, atitinkamai – 6,5 proc. ir 2,7 proc. Pieno ir jo produktų gamybos įmonių skaičius išliko toks pat kaip 2010-aisiais, nors per analizuojamąjį laikotarpį buvo žymiai sumažėjęs (1.10 lentelė).

1.10 lentelė. Maisto pramonės subjektai 2010–2014 metais

Table 1.10. Entities of the food industry in 2010–2014

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014
Maisto produktų ir gėrimų gamyba <i>Production of food products and beverages</i>					
Įmonių skaičius / Number of enterprises	895	843	883	899	971
Darbuotojų skaičius / Number of employees	42867	40999	40828	41385	42843
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. EUR <i>Sales in domestic market, EUR mill.</i>	1835,5	2126,2	2281,5	2390,2	2501,6
Eksportuota produkcijos, mln. EUR <i>Export value, EUR mill.</i>	1230,2	1439,9	1659,0	1765,3	1768,3
Grūdų malimo produktų, krakmolo ir jo produktų gamyba <i>Production of grain milling products and starch</i>					
Įmonių skaičius / Number of enterprises	31	28	28	28	29
Darbuotojų skaičius / Number of employees	1229	1245	1063	798	1213
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. EUR <i>Sales in domestic market, EUR mill.</i>	51,1	86,4	79,6	65,7	53,3
Eksportuota produkcijos, mln. EUR <i>Export value, EUR mill.</i>	62,0	102,3	102,9	115,9	125,5
Mėsos ir jos produktų gamyba <i>Production of meat and meat products</i>					
Įmonių skaičius / Number of enterprises	182	159	167	167	177
Darbuotojų skaičius / Number of employees	9103	8726	8372	8185	8415
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. EUR <i>Sales in domestic market, EUR mill.</i>	333,5	378,4	515,4	536,2	553,3
Eksportuota produkcijos, mln. EUR <i>Export value, EUR mill.</i>	118,1	151,4	171,2	167,2	141,4
Pieno ir jo produktų gamyba <i>Production of milk and dairy products</i>					
Įmonių skaičius / Number of enterprises	33	29	25	31	33
Darbuotojų skaičius / Number of employees	5848	5526	5713	7735	7557
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. EUR <i>Sales in domestic market, EUR mill.</i>	441,9	551,2	548,0	544,7	554,1
Eksportuota produkcijos, mln. EUR <i>Export value, EUR mill.</i>	373,1	465,7	527,7	581,0	594,3

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Žuvų ir jų produktų paruošimas ir perdirbimas</i> <i>Preservation and processing of fish and fish products</i>					
Įmonių skaičius / Number of enterprises	52	44	49	51	53
Darbuotojų skaičius / Number of employees	4582	4181	4565	4658	4895
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. EUR <i>Sales in domestic market, mill. EUR</i>	67,9	74,2	76,7	113,8	186,1
Eksportuota produkcijos, mln. EUR <i>Export value, mill. EUR</i>	260,1	286,5	296,9	289,8	323,0
<i>Vaisių, uogų ir daržovių paruošimas, perdirbimas ir konservavimas</i> <i>Preparation, processing and conservation of fruit, berries and vegetables</i>					
Įmonių skaičius / Number of enterprises	36	32	39	39	41
Darbuotojų skaičius / Number of employees	985	934	1053	1024	1058
Parduota produkcijos vidaus rinkoje, mln. EUR <i>Sales in domestic market, EUR mill.</i>	25,9	29,0	39,8	43,2	42,4
Eksportuota produkcijos, mln. EUR <i>Export value, EUR mill.</i>	15,1	21,7	29,8	38,2	30,6

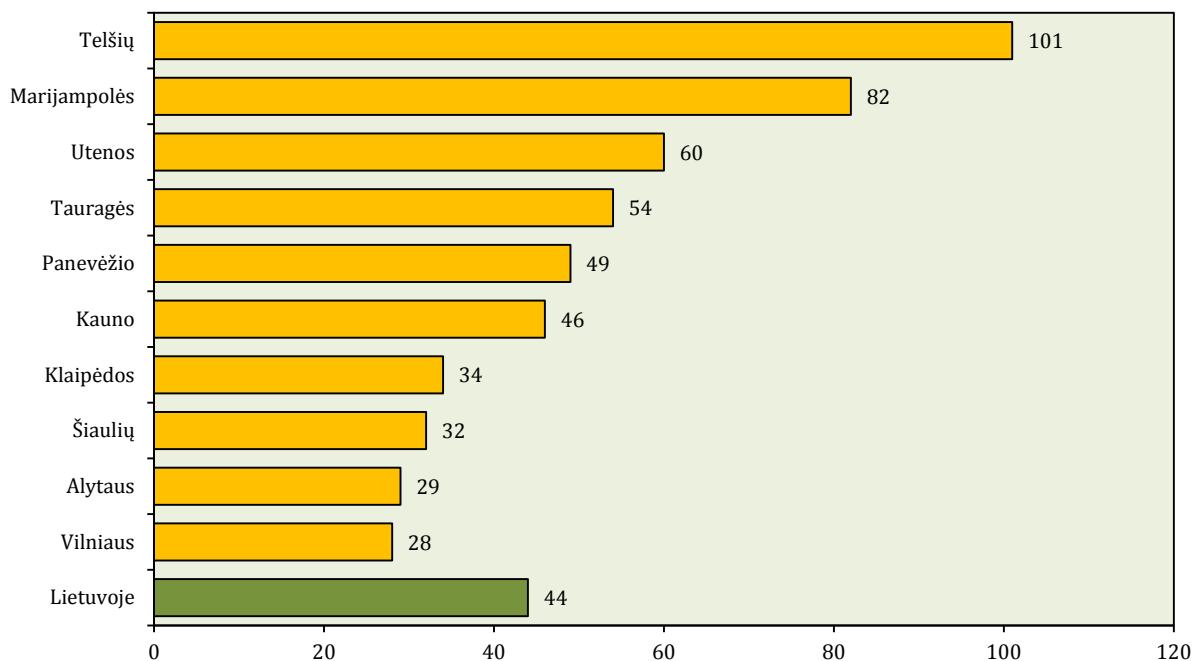
* Su PVM ir akcizais / VAT and excise duty incl.

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Bendras maisto produktų ir gėrimų pramonės darbuotojų skaičius 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, nežymiai išaugo – 3,5 proc., o palyginti su 2010-aisiais, sumažėjo 0,1 proc. Per analizuojamąjį laikotarpį didžiausias darbuotojų skaičiaus sumažėjimas užfiksuotas 2012 metais. Atskiruose sektoriuose tendencijos buvo nevienodos. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, daugiausia darbuotojų išaugo grūdų malimo produktų, krakmolo ir jo produktų gamybos įmonėse – 52,0 proc., žuvų ir jų produktų paruošimo ir perdirbimo įmonėse – 5,1 proc., vaisių, uogų, daržovių paruošimo, perdirbimo ir konservavimo gamybos įmonėse – 3,3 proc., mėsos ir jos produktų gamybos sektoriuje – 2,8 proc. Sumažėjo tik pieno ir jo produktų sektoriuje – 2,3 proc. 2014 metais daugiausia įmonių veikė tokiuose sektoriuose kaip kepyklos ir miltinių produktų gamyba (378 įmonės) bei mėsos ir jos produktų gamyba, tačiau pagal darbuotojų skaičių jos buvo santykinai mažesnės nei kitų sektorių įmonės.

Išaugus įmonių skaičiui, 4,3 proc. sumažėjo ir vidutinis vienos įmonės darbuotojų skaičius. Įvairiuose sektoriuose 2014 metais vidutinis įmonės darbuotojų skaičius buvo labai skirtingas: mažiausias – gyvulinių ir augalinių riebalų bei aliejaus – 15 darbuotojų. Vaisių, uogų, daržovių paruošimo, perdirbimo ir konservavimo gamybos ir kepyklose, miltinių produktų gamybos sektoriuose vidutinis įmonės darbuotojų skaičius buvo 26, didžiausias – pieno ir jo produktų gamybos bei žuvų ir jų produktų paruošimo ir perdirbimo įmonėse (atitinkamai 229 ir 92 darbuotojai).

Pagal vidutinį darbuotojų skaičių įmonėje 2014 metais pirmavo Telšių, Marijampolės ir Utenos apskritys ir lenkė Lietuvos vidurkį atitinkamai 2,3, 1,9 ir 1,4 karto (1.21 pav.).

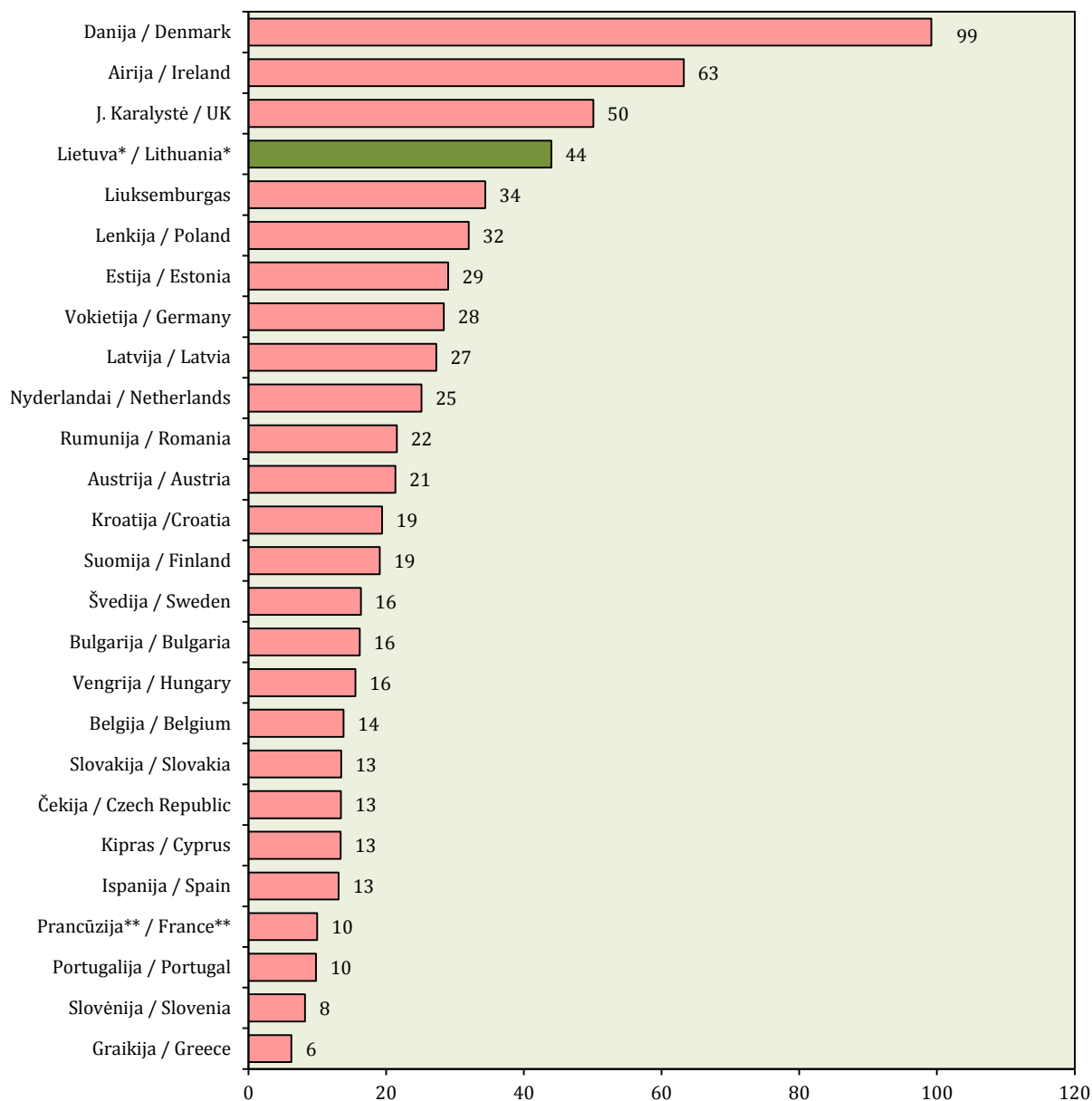

1.21 pav. Vidutinis vienos maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonės darbuotojų skaičius apskrityse 2014 metų pabaigoje

Fig. 1.21. Average number of employees per enterprise of manufacture of food and beverages by county in 2014 (at the end of the year)

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Vidutiniškai vienoje Lietuvos maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonėje 2014 metais dirbo 44 darbuotojai (2013 m. – 46). Tai yra kelis kartus daugiau negu daugelyje ES šalių. Vidutiniškai įmonėje daugiau darbuotojų buvo tik Danijoje, Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje, atitinkamai 99, 63 ir 50 (1.22 pav.). Lenkijoje, Latvijoje ir Estijoje vidutinis darbuotojų skaičius buvo apie 1,5 karto mažesnis negu Lietuvoje, tačiau jis žymiai didesnis negu daugelyje senųjų ES šalių narių.

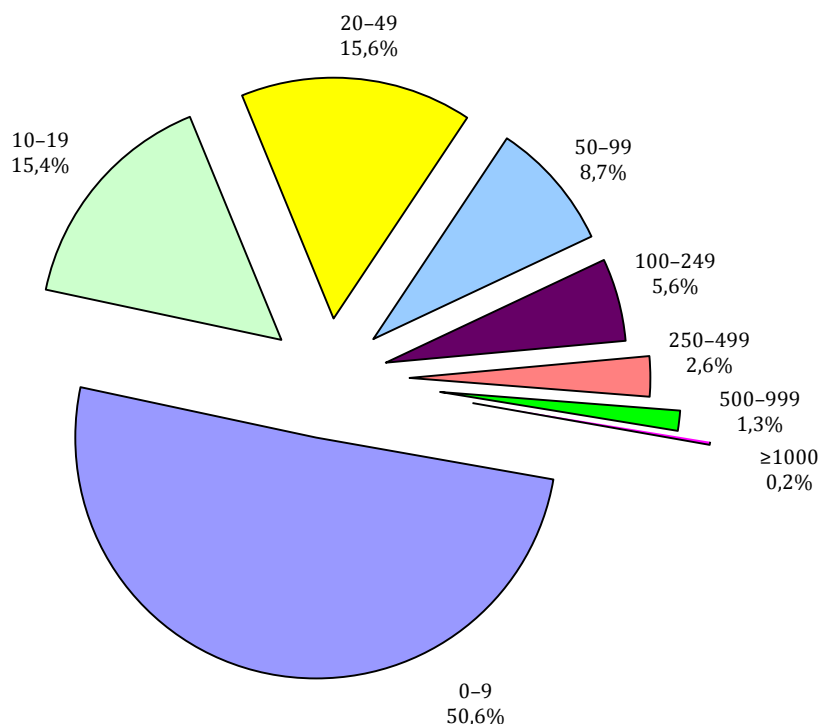
* 2014 m., ** 2012 m.

1.22 pav. Vidutinis vienos maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonės darbuotojų skaičius kai kuriose ES šalyse 2013 metais

Fig. 1.22. Average number of employees per enterprise of manufacture of food and beverages in some EU countries in 2013

Šaltinis: Eurostato duomenys.

50,6 proc. visų Lietuvoje veikiančių maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių pagal darbuotojų skaičių priskirtinos prie labai mažų (mažiau kaip 10 darbuotojų), 31,0 proc. – prie mažų (10–49 darbuotojai) ir 14,3 proc. – prie vidutinių įmonių (50–249 darbuotojai) (1.23 pav.). Įmonės, kuriose dirba daugiau kaip 250 darbuotojų, 2014 metais sudarė 4,1 proc., tačiau jose dirbo beveik 46,1 proc. visų maisto produktų ir gėrimų gamybos sektoriaus darbuotojų.

1.23 pav. Maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių struktūra pagal darbuotojų skaičių 2014 metų pabaigoje

Fig. 1.23. Structure of enterprises of manufacture of food and beverages by number of employees in 2014 (at the end of the year)

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių struktūroje per pastarąjį penkmetį įvyko pokyčių. 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, labai mažų įmonių skaičius išaugo nuo 42,1 iki 50,6 proc. Mažų įmonių skaičius struktūroje taip pat sumažėjo nuo 37,1 iki 31,0 proc. Tačiau stambių įmonių skaičius struktūroje išaugo nuo 3,6 iki 4,1 proc.

5. Žemės ūkio pagrindiniai ištekliai

5. Main agricultural resources

5.1. Žmogiškieji ištekliai

5.1. Human resources

Svarbiausias šalies, jos regionų ekonominės, socialinės raidos sėkmę lemiantis gamybos veiksnys – žmogiškieji ištekliai, žmogiškasis potencialas. Nuo to, kiek ir kokie žmonės gyvena, kokios jų turimos kokybinės charakteristikos, priklauso ir regiono plėtros galimybės.

2014 metų pradžioje Lietuvos kaime buvo 968,8 tūkst. gyventojų. Per 2010–2014 metų laikotarpį gyventojų kaime sumažėjo 74,0 tūkst. – 7,1 proc. Gyventojų

skaičiaus mažėjimo tempas buvo toks pat, kaip ir mieste, kaimo gyventojų dalis išliko stabili ir, kaip kasmet nuo 1990-ųjų, sudarė trečdalį šalies gyventojų.

Gyventojų struktūra pagal lytį, 2010–2014 metų pradžios duomenimis, buvo stabili. 2014 metais, kaip ir 2010 metais, 51 proc. kaimo gyventojų sudarė moterys. Kaimo moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė net 12,4 metų ilgesnė nei vyrų, per 5 metus skirtumas šiek tiek sumažėjo (2010 m. jis buvo 13,2 m.). Ilgesnė moterų būsimo gyvenimo trukmė, žemesni moterų mirtingumo rodikliai lemia moterų dominavimą vyriausio amžiaus gyventojų pogrupyje. 2014 metų pradžios duomenimis, 65 metų ir vyresnių amžiaus grupėje 1000-iui kaimo vyrų teko 1873 to paties amžiaus moterys.

Mažėjantis gimstamumas, ilgėjanti gyventojų gyvenimo trukmė, migraciniai procesai keičia gyventojų sudėtį pagal amžių. Kaime ir toliau vyksta senėjimo procesai: toliau mažėja vaikų iki 15 metų dalis (per paskutinius 5 metus – nuo 16,0 proc. iki 14,7 proc.), didėja 60 metų ir vyresnių kaimo gyventojų skaičius (nuo 24,5 iki 25 proc.). Senėjimo procesus parodo senėjimo indeksas: 100-ai vaikų tenkantis 60-mečių ir vyresnių gyventojų skaičius. 2010 metų pradžioje 100-ai kaimo vaikų teko 152 vyresni nei 60 metų amžiaus gyventojai, 2014 metais – 170. Mieste senėjimo tempai lėtesni: 2010 metais senėjimo indeksas buvo 150, o 2014-aisiais – 164.

Vidaus migracijos procesų analizė rodo, kad daugiau gyventojų kaip naują gyvenamąją vietą pasirenka miestą. Didėja tendencija keisti gyvenamąją vietą apskritai. 2010 metais 49,8 tūkst. Lietuvos gyventojų pakeitė gyvenamąją vietą šalies viduje, 2014-aisiais – 61,4 tūkst., t. y. 23,3 proc. daugiau. Skaičiuojant 1000-iui gyventojų, kaimo gyventojai migruoja aktyviau, 2010 metais 1000-iui kaimo gyventojų teko 19 pakeitusių gyvenamąją vietą, 2014-aisiais – 25 (mieste – atitinkamai 14 ir 18). Kaimo gyventojai labiau linkę vykti gyventi į miestus, miesto gyventojai, keisdami gyvenamąją vietą, dažniau pasirenka kaimo vietas (1.11 lentelė).

1.11 lentelė. Gyventojų vidaus migracijos srautai 2010–2014 metais, tūkst.

Table 1.11. Internal population migration in 2010–2014, thousand

Migracijos kryptys / Migration direction	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Atvykusieji į miestus / Arrivals to urban areas</i>					
Iš viso / total	30,3	31,8	38,0	35,8	37,2
iš miestų / from urban areas	13,7	14,3	16,7	15,7	16,5
iš kaimų / from rural areas	16,6	17,5	21,3	20,2	20,7
<i>Atvykusieji į kaimus / Arrivals to rural areas</i>					
Iš viso / total	19,5	20,3	22,0	21,4	24,2
iš miestų / from urban areas	16,3	17,0	18,4	18,0	20,7
iš kaimų / from rural areas	3,2	3,3	3,6	3,4	3,5

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

2014 metais kaime buvo 374,0 tūkst. užimtų gyventojų ir 71,7 tūkst. bedarbių (1.12 lentelė). Iš viso darbo jėgai priskiriamų asmenų 2014 metais buvo 445,7 tūkst., per penkerius metus jų skaičius išaugo 14,3 tūkst., t. y. 3,3 proc. Analizuojant darbo jėgos struktūros pokyčius per pastaruosius penkerius metus, kaime užimtų gyventojų padaugėjo 40,7 tūkst. (12,2 proc.), bedarbių sumažėjo 26,4 tūkst. (26,9 proc.).

1.12 lentelė. Pagrindiniai gyventojų ekonominio aktyvumo rodikliai kaime ir mieste 2010–2014 metais

Table 1.12. Main indicators of economic activity of population in rural and urban areas in 2010–2014

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Kaime / Rural areas</i>					
Aktyvumo lygis, proc. / Activity rate, %	49,3	52,0	52,2	52,4	54,1
Užimtumo lygis, proc. / Employment rate, %	38,1	40,9	42,0	43,4	45,4
Darbo jėga, iš viso, tūkst. / Labour force, total, thou.	431,4	442,9	439,7	435,9	445,7
užimtieji / employed	333,3	348,7	353,2	361,1	374,0
bedarbiai / unemployed	98,1	94,2	86,4	74,7	71,7
<i>Mieste / Urban areas</i>					
Aktyvumo lygis / Activity rate, %	60,5	60,0	60,4	60,7	61,3
Užimtumo lygis, proc. / Employment rate, %	50,9	52,3	54,0	55,0	56,2
Darbo jėga, iš viso, tūkst. / Labour force, total, thou.	1086,6	1038,7	1032,9	1029,4	1031,3
užimtieji / employed	914,3	904,9	922,5	931,6	945,0
bedarbiai / unemployed	172,3	133,8	110,4	97,7	86,3

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

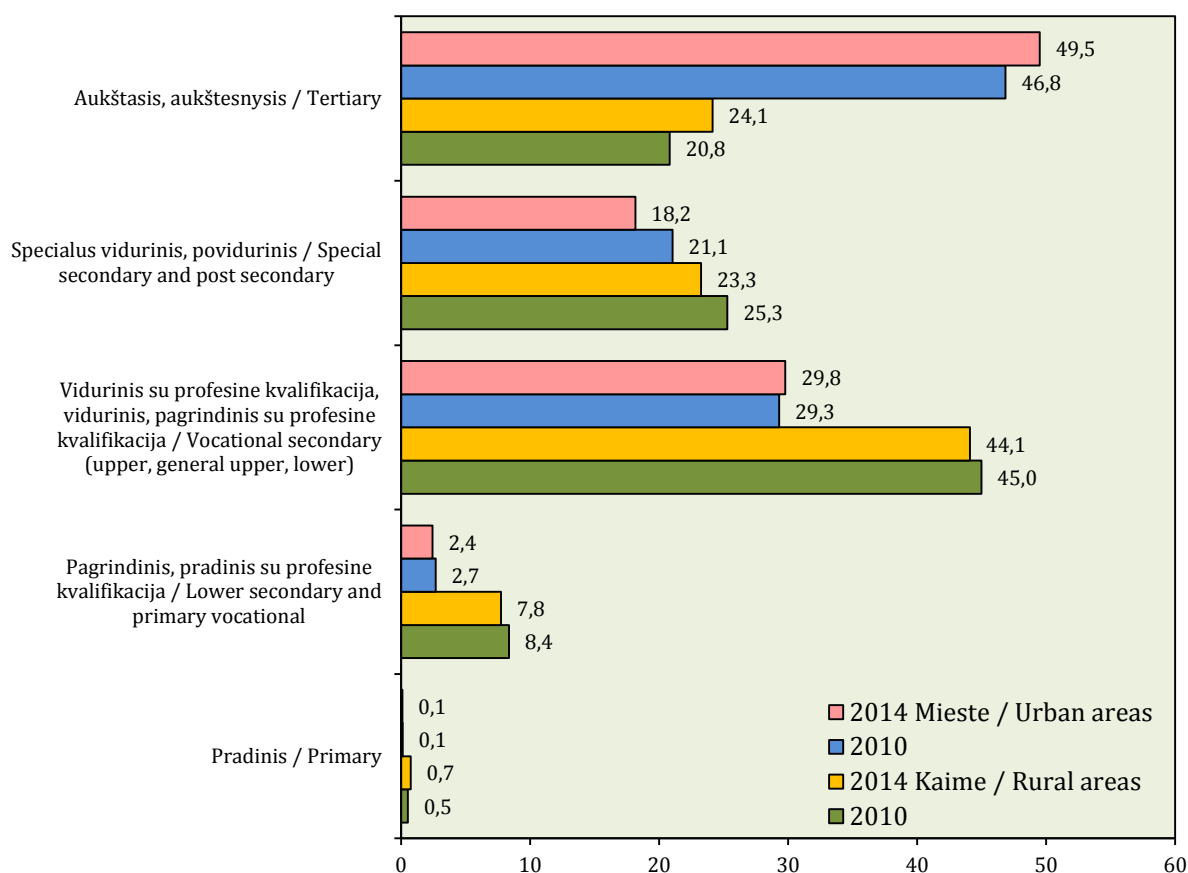
Bendras kaimo gyventojų aktyvumo lygis darbo rinkoje 2014 metais buvo 54,1 proc. Penkerius paskutinius metus šis rodiklis kasmet didėjo, o augimo tempai buvo didesni nei mieste. Vis dėl to visu analizuojamuoju laikotarpiu aktyvumo lygis mieste išliko didesnis nei kaime.

Bendras užimtumo lygis kaime 2010–2014 metų laikotarpiu nuolat augo. Per penkerius metus jis padidėjo 7,3 proc. punkto ir 2014 metais buvo 45,4 proc. Mieste užimtumo lygis analizuojamuoju laikotarpiu buvo aukštesnis, lyginant su užimtumo lygiu kaime, tačiau atotrūkis sumažėjo: 2010 metais mieste jis buvo didesnis 33,6 proc., o 2014 metais – 23,8 proc. Analizuojamuoju laikotarpiu užimtumo lygis augo visose amžiaus grupėse, o augimo tempai kaime buvo spartesni nei mieste. Labiausiai užimtumo lygis išaugo 15–24 metų amžiaus kaimo gyventojų grupėje – nuo 16,5 proc. 2010 metais iki 25,9 proc. 2014-aisiais. Užimtumo lygis šioje amžiaus grupėje padidėjo 57,0 proc. Skyrėsi užimtumo lygis pagal lytį. Tiek mieste, tiek kaime vyrų užimtumo rodikliai analizuojamuoju laikotarpiu buvo aukštesni, taip pat tiek kaime, tiek mieste vyrų užimtumo lygis augo sparčiau nei moterų. 2014 metais 24,5 proc. kaimo užimtųjų dirbo valstybės sektoriuje (mieste – 28,9 proc.), likusieji – privačiame.

Ilgą laiką Lietuvos kaime pagrindinė veikla buvo žemės ūkio sektorius (įskaitant medžioklę, miškininkystę ir žuvininkystę), tačiau nuo 2006 metų žemės ūkio sektorius pagal dirbančius gyventojus jau buvo antroje, o 2008 metais – trečioje vietoje. 2009 metais užimtumas žemės ūkyje grįžo į antrą pagal svarbą vietą, kurioje yra ir iki šiol. 2010–2014 metais užimtumas kaime pagal ekonominės veiklos sektorius nesikeičia. 2014 metais didžiausia kaimo gyventojų dalis – 48,5 proc. dirbo paslaugų sektoriuje (2010 m. – 47,8 proc.), antroje vietoje išliko šiek tiek sumažėjęs užimtumas žemės ūkio sektoriuje (28,8 proc., 2010 m. – 29,3 proc.), trečioje vietoje – pramonė ir statyba. Šiame sektoriuje dirbo 22,7 proc. kaimo užimtųjų gyventojų (2010 m. –

22,9 proc.). Šalies mastu užimtųjų žemės ūkio sektoriuje dalis per penkerius metus mažai kito ir išliko stabili. Šiame sektoriuje 2010 metais dirbo 8,8 proc., 2014-aisiais – 9,2 proc. visų šalies užimtųjų.

Vertinant kaimo užimtų gyventojų išsilavinimo struktūrą didesnių pokyčių nepastebėta (1.24 pav.). Kaimo užimtų gyventojų išsilavinimo struktūra išliko prastesnė nei mieste. Nors 2014 metais kaime užimtų gyventojų su aukštuoju ar aukštesniu išsilavinimu dalis, lyginant su 2010-aisiais, padidėjo 3,3 proc. punkto ir siekė 24,1 proc., tačiau vis dar išliko per pusę mažesnė nei mieste. Kaime didžiosios dalies (44,1 proc.) užimtųjų išsilavinimas – vidurinis su profesine kvalifikacija, vidurinis, pagrindinis su profesine kvalifikacija.

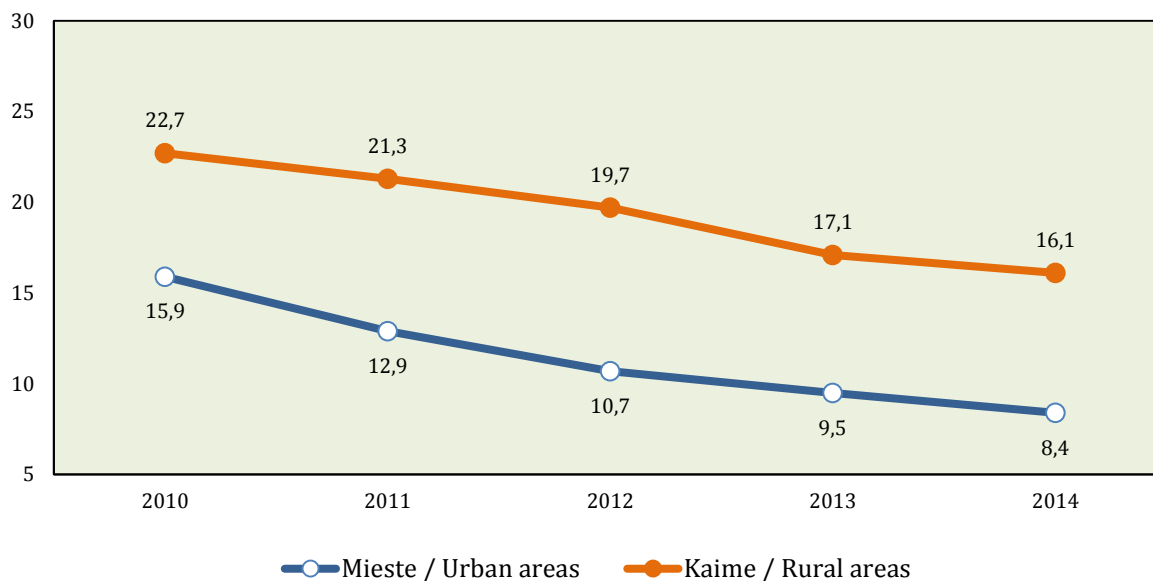

1.24 pav. Užimtų gyventojų struktūra pagal išsilavinimą 2010 ir 2014 metais, proc.

Fig. 1.24. Employed population by education level in 2010 and 2014, per cent

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Dėl ekonominės krizės kritiškai išaugęs nedarbo lygis kaime 2010 metais siekė 22,7 proc., tačiau per penkerius metus jis mažėjo ir 2014 metais priartėjo prie 16,1 proc. (1.25 pav.). Mieste nedarbo lygis visu penkerių metų laikotarpiu buvo mažesnis nei mieste, jo mažėjimo tempai buvo spartesni. Per penkerius metus nedarbo lygis mieste sumažėjo per pusę ir buvo du kartus mažesnis nei kaime. Moterų nedarbo lygis kaime visus penkerius metus buvo mažesnis nei vyrų.

1.25 pav. Nedarbo lygis mieste ir kaime 2010–2014 metais, proc.

Fig. 1.25. Unemployment rate in urban and rural areas in 2010–2014, per cent

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

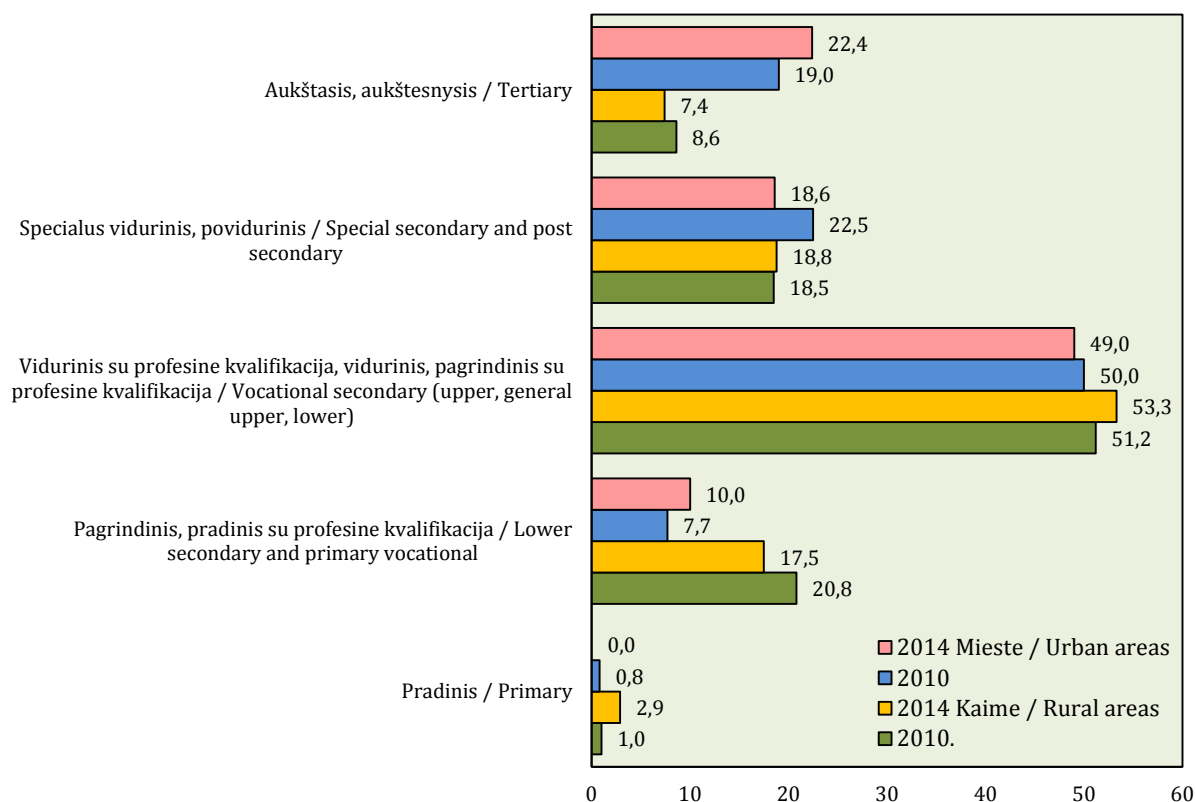
Nedarbo lygio kaime analizė pagal amžiaus grupes rodo, kad nedarbo lygis mažėjo visose amžiaus grupėse, tačiau sparčiausiai sumažėjo jaunimo (15–24) nedarbo lygis: 2010 metais jis buvo 41,0 proc., o 2014-aisiais siekė 24,6 proc. Kita vertus, jaunimo nedarbo lygis kaime buvo 1,5 karto aukštesnis nei bendras nedarbo lygis kaime ir 2,3 karto – nei šalyje.

2014 metais bedarbių kaime buvo 71,7 tūkst. – 26,4 tūkst. mažiau nei analizuojamojo laikotarpio pradžioje. Bedarbių moterų buvo 1,5 karto mažiau – 28,3 tūkst., o bedarbių vyrų – 43,4 tūkst. Analizuojamuoju laikotarpiu tiek vyrų, tiek moterų bedarbių skaičius sumažėjo atitinkamai 25,7 proc. ir 28,7 proc.

Didžiąją dalį bedarbių sudarė ilgalaikiai bedarbiai, t. y. asmenys, ieškantys darbo metus ar ilgiau. Ilgalaikių bedarbių dalis nuo bendro bedarbių skaičiaus kaime didesnė nei mieste. Atitinkamai 2014 metais ji buvo 48,5 proc. ir 41,6 proc.

Darbo rinkoje didelį vaidmenį vaidina gyventojų išsilavinimas. 2014 metais tik 7,4 proc. kaimo bedarbių buvo įgiję aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą, ir tai buvo 1,2 proc. punkto mažiau nei 2010 metais (1.26 pav.). Miesto bedarbių, turinčių aukštąjį, aukštesnįjį išsilavinimą, dalis buvo 3 kartus didesnė. Dideli skirtumai ir pagrindinį išsilavinimą turinčių bedarbių struktūroje – tokį išsilavinimą turinčių kaimo bedarbių dalis buvo kone dvigubai didesnė nei miesto.

Išsilavinimo struktūros žymūs skirtumai tarp kaimo ir miesto pastebimi ir analizuojant mokymosi visą gyvenimą lygį tarp 25–64 metų amžiaus gyventojų. 2014 metais mieste mokėsi 6,2 proc. šios amžiaus grupės gyventojų, o kaime – beveik tris kartus mažiau – 2,3 proc. Mokyti labiau linkusios moterys nei vyrai ir mieste, ir kaime. Mokymosi visą gyvenimą lygis per penkerius metus kaime beveik nepasikeitė.

1.26 pav. Bedarbių struktūra pagal išsilavinimą 2010 ir 2014 metais, proc.

Fig. 1.26. Unemployed population by education level in 2010 and 2014, per cent

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Apskritai kaimo gyventojų išsilavinimas yra žemesnis. 2014 metais aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą buvo įgiję 35,0 proc. miesto ir tik 14,0 proc. kaimo gyventojų, ir ši dalis, lyginant su 2010 metais, paaugo 3,3 proc. punkto. Aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą kaime yra įgijusi kas aštunta moteris ir kas 6 vyrai. 20–24 metų amžiaus gyventojai, kurių išsilavinimas vidurinis ar aukštesnis, kaime sudarė 89,5 proc., mieste – 92,5 proc. Kaime dvigubai didesnė dalis (8,8 proc.) 18–24 metų jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio, nei mieste (4,2 proc.). Tačiau per penkerius metus ši dalis sumažėjo – 2010 metais kaime ji siekė 15,0 proc. Didžiausi pokyčiai tarp moterų – rodiklis sumažėjo 2,7 karto ir siekė 4,5 proc. Tarp miesto moterų šis rodiklis išaugo.

Paskutiniojo, 2013 metais atlikto, Lietuvos statistikos departamento statistinio tyrimo apie namų ūkių pajamas ir gyvenimo sąlygas duomenimis, bendra kaimo namų ūkių ekonominė būklė 2010–2013 metais išliko prastesnė nei mieste. 2013 metais vienam namų ūkio nariui kaime teko 284 EUR pajamų. Tai sudarė 81,8 proc. miesto ir tik 73,8 proc. didžiųjų miestų vieno ūkio nario pajamų, nors lyginant su 2010 metų duomenimis, pajamos vienam namų ūkio nariui tiek kaime, tiek mieste išaugo, o atotrūkis nors ir nedaug, tačiau sumažėjo.

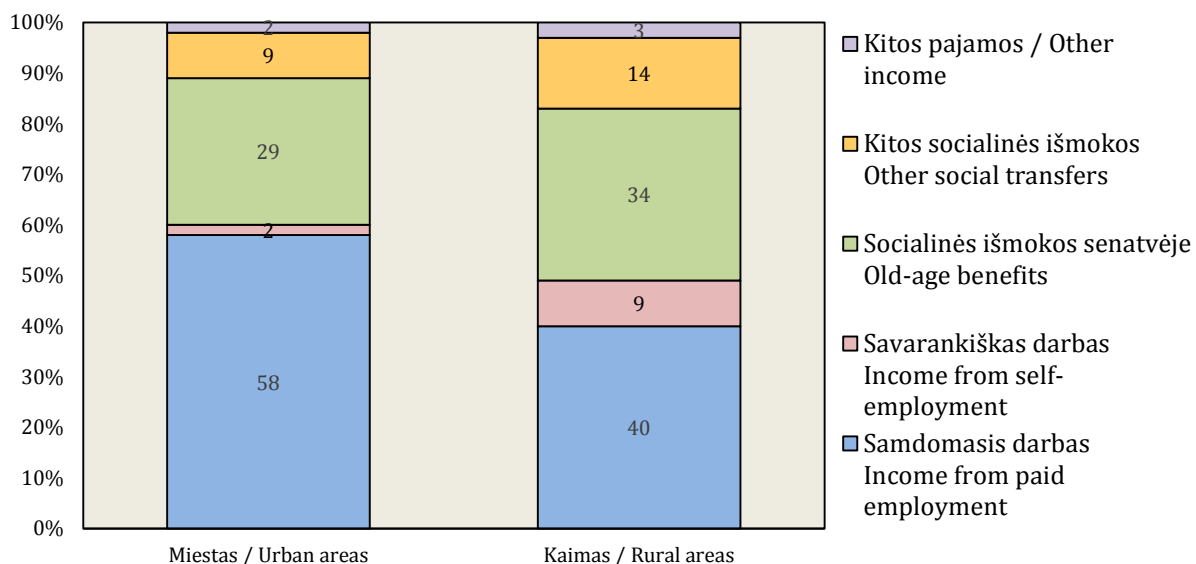
1.13 lentelė. Vidutinės disponuojamosios pajamos vienam namų ūkio nariui per mėnesį 2010–2013 metais, EUR

Table 1.13. Average disposable income per household member per month in 2010–2013, EUR

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013
Kaime / Rural areas	238	224	242	284
Mieste / Urban areas	304	276	320	347
Didžiuosiuose miestuose / Major cities	341	303	351	385

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Pagrindinių pajamų šaltinių struktūra kaime skiriasi nuo jų struktūros mieste (1.27 pav.). Kadangi tarp kaimo gyventojų daugiau vyresnio amžiaus žmonių, trečdalis (34 proc.) kaimo namų ūkių pagrindinis pajamų šaltinis 2013 metais buvo senatvės pensija.

1.27 pav. Namų ūkių pasiskirstymas pagal pagrindinį piniginių pajamų šaltinį 2013 metais

Fig. 1.27. Distribution of households by main source of cash income in 2013

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Mažesnis užimtumo lygis, ribotos galimybės įsidarbinti, pajamų struktūra kaime lėmė didesnę skurdo riziką lygį. Mieste skurdo rizikos lygis 2013 metais siekė 15,1 proc., kaime – 31,7 proc. Lyginant su 2010 metais, skurdo rizikos lygis mieste šiek tiek sumažėjo (1,5 proc. punkto), o kaime išaugo 3,3 proc. punkto.

Žmogiškųjų išteklių rodikliai (senatvės indeksas, užimtumo lygis, išsilavinimo struktūra, skurdo rizikos lygis ir pan.) kaime dažnai yra blogesni nei mieste, todėl žmogiškųjų išteklių kokybės, struktūros valdymas ir gerinimas vis dar išlieka dideliu iššūkiu politikos formuotojams.

5.2. Žemės ištekliai

5.2. Land stock

Žemė – gamtos išteklius, apimantis žemės paviršiuje esančius sausumos plotus bei paviršinius vidaus ir teritorinius vandenis. Visa Lietuvos teritorijoje esanti privati, valstybinė ir savivaldybių žemė sudaro LR žemės fondą. Žemės fondo apskaitos suvestiniai duomenys rengiami kasmet pagal sausio 1 d. būklę. Duomenys rengiami apie šalies teritoriją, grupuojami pagal kadastro vietas, miestus, savivaldybes, apskričių teritorijas.

Žemės fondo struktūra ir naudojimas. Žemės fondo apskaitos duomenys rengiami pagal 1.14 lentelėje pateiktus rodiklius. Iš bendro žemės ploto yra išskiriama dar nusausta, drėkinama žemė, o nuo 2015 m. sausio 1 d. pradėta apskaityti ir apleista žemė¹, kurios plotas minėtu metu sudarė 76,8 tūkst. ha. Apleista žemė atsirado dėl to, kad atkuriant nuosavybės teises grąžinamos žemės, kurias dalis savininkų laiko kaip nekilnojamąjį turtą ir nesirengia naudoti žemės ūkio ar kitokiai veiklai. Tačiau pastaraisiais metais priimti LR Vyriausybės sprendimai dėl nenaudojamos žemės ūkio paskirties žemės apmokestinimo leidžia daryti prielaidas, kad vis didesni apleistos žemės plotai bus pradėti naudoti žemės ūkio produkcijos gamybai.

1.14 lentelė. Žemės fondo sudėtis pagal tikslią paskirtį 2011 ir 2015 m. sausio 1 d.

Table 1.14. Total land area by land category as of 1 January 2011 and 2015

Žemės fondo kategorija <i>Category of land area</i>	Plotas, tūkst. ha <i>Area, thou. ha</i>		Struktūra <i>Structure</i> 2015, %	Pokytis / <i>Change</i> 2015, palyginti su <i>compared to 2011</i>	
	2011	2015		tūkst. ha <i>thou. ha</i>	%
Bendras žemės plotas: <i>Total land area:</i>	6 530,0	6 528,6	100,0	0,0	0,0
žemės ūkio naudmenos <i>agricultural land</i>	3463,4	3467,6	53,1	4,2	0,12
miškai / <i>forests</i>	2126,4	2220,5	34,0	94,1	4,4
keliai / <i>roads</i>	132,1	103,7	1,6	-28,4	-21,5
užstatyta teritorija / <i>built-up area</i>	180,5	241,4	3,7	60,9	33,7
žemė užimta vandens telkinių <i>land occupied by water bodies</i>	262,6	263,6	4,0	1,0	0,4
kita žemė / <i>other</i>	365,0	231,8	3,6	-133,2	-36,5

Šaltinis: Nacionalinės žemės tarnybos duomenys.

Nusaustos ir drėkinamos žemių plotai Lietuvoje tiriamuoju laikotarpiu nuolat mažėjo: nusaustos – nuo 2 943 iki 2 761 tūkst. ha, arba 6,2 proc., o drėkinamos – nuo 4,4 iki 3,9 tūkst. ha, arba 11,5 proc. Taip atsitiko dėl to, kad sausinimo ir drėkinimo sistemoms „išėjus iš rikiuotės“ ir jų neatnaujinus, jos neatitinka šioms žemių kategorijoms nustatytų reikalavimų ir neapskaitomos kaip nusaustos ar drėkinamos.

¹ Apleista žemė – sumedėjusiais augalais (išskyrus želdinius) apaugę žemės ūkio naudmenų plotai, nustatyti nuotoliniais kartografavimo metodais LR Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.

Tiriamuoju laikotarpiu didžiausią žemės fondo dalį sudarė ŽŪN (53,1 proc.) ir miškai (34,0 proc.). Nuolat didėjo ŽŪN, miškų, užstatytų teritorijų žemė, o mažėjo kelių žemė ir kitos žemės naudmenos. Tai teigiamos tendencijos, kadangi plečiasi žemės ir miškų ūkio veikla ir jai naudojami didesni žemės plotai. Plečiasi miestų, gamybinės paskirties teritorijų plotai, todėl didėja užstatytos teritorijos. Kelių ploto mažėjimas aiškintinas tuo, kad konsoliduojant sklypus kai kurie keliai tampa nefunkcionalūs ir todėl apskaitomi kaip kitos naudmenų rūšys.

ŽŪN ir kita žemė dar skirstoma į smulkesnes sudedamąsias dalis (1.15 lentelė). Tiriamuoju laikotarpiu daugiausia sodų ir pievų bei ganyklų žemių sąskaita nuolat didėjo ariamosios žemės plotai. Tai paaiškinama tuo, kad ariamoji žemė sukuria daugiau pridėtinės vertės, ir jos plotai yra plečiami.

1.15 lentelė. Žemės ūkio naudmenų ir kitos žemės struktūra 2011 ir 2015 m. sausio 1 d.

Table 1.15. Agricultural land and other land as of 1 January 2011 and 2015

Žemės fondo kategorija <i>Category of land area</i>	Plotas, tūkst. ha <i>Area, thou. ha</i>		Struktūra <i>Structure</i> 2015, %	Pokytis / <i>Change</i> 2015, palyginti su <i>compared to 2011</i>	
	2011	2015		tūkst. ha / <i>thou. ha</i>	%
Žemės ūkio naudmenos: <i>Agricultural land:</i>	3463,4	3467,6	100,0	4,2	0,1
ariamoji žemė / <i>arable land</i>	2928,4	3177,4	91,6	249,0	8,5
sodai / <i>orchards</i>	59,7	12,2	0,4	-47,5	-79,6
pievos ir ganyklos <i>meadows and pastures</i>	475,3	278,0	8,0	-197,3	-41,5
Kita žemė: / <i>Other land:</i>	365,0	231,8	100,0	-133,2	-36,5
medžių ir krūmų želdiniai <i>tree and shrub plantations</i>	84,0	106,3	45,9	22,3	26,5
pelkės / <i>swamps</i>	116,4	66,1	28,5	-50,3	-43,2
pažeista žemė ² / <i>damaged land</i>	22,4	22,5	9,7	0,1	0,4
nenaudojama žemė ³ / <i>unused land</i>	142,2	36,9	15,9	-105,3	-74,1

Šaltinis: Nacionalinės žemės tarnybos duomenys.

Tiriamuoju laikotarpiu labai sumažėjo kitos žemės plotas. Tai įvyko dėl to, kad didelė dalis – 105,3 tūkst. ha nenaudojamos žemės buvo pertvarkyta į kitas žemės

² Pažeista žemė – eksploatuojamų ir išeksploatuotų naudingųjų iškasenų karjerų, durpynų ir sąvartynų plotai.

³ Nenaudojama žemė – žemės ūkio augalų auginimui netinkami arba dėl mažos ūkinės vertės dirvožemių negalimi nuolatos naudoti ganymui ir šienavimui statūs kalvų šlaitai, skardžiai, akmenynai ir smėlynai, jeigu jie nepriskirti prie miško žemės, medžių ir krūmų želdinių ar kitų naudmenų, pelkėti duburėliai, duobės, nuošliaužos, nuogriuvos, griovos, išgraužos, skardžiai, dykvietės. Prie nenaudojamos žemės gali būti priskiriami nugriautų statinių liekanų užimti ir nesutvarkyti plotai, jeigu jie nepriskirti prie užstatytos teritorijos ir nenaudojami žemės ir miškų ūkio ar kitokiai veiklai, miškų ūkio paskirties žemės plotai po aukštos įtampos elektros linijomis, jeigu ten neauginami miško augalai ir plotas pagal požymius nepriskirtinas prie žemės ūkio ar kitų naudmenų, prie tvenkinių pylimai ir kita žemė, nepriskirta prie užstatytos teritorijos, kelių, pelkių ar kitų žemės naudmenų.

naudmenas (bendras sumažėjimas tiriamuoju laikotarpiu – beveik 4 kartai). Teigiama taip pat ir tai, kad per laikotarpį žymiai padidėjo medžių ir krūmų želdinių plotai.

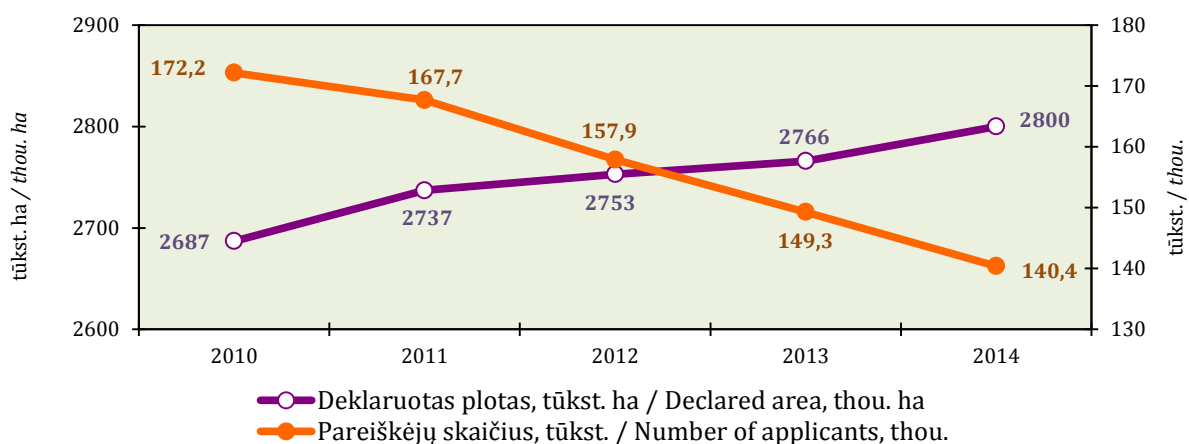
Žemės konsolidacija. Nuo 2011 metų Lietuvoje inicijuojamas žemės konsolidacijos projektų parengimas ir įgyvendinimas.

Žemės konsolidacija (žemės sklypų perskirstymas) – tai specialus žemės tvarkymo procesas, kurio metu kompleksiskai pertvarkomos tam tikroje kaimo gyvenamosios vietovės teritorijoje esančių žemės sklypų ribos, šiuos žemės sklypus sujungiant taip, kad būtų suformuotos racionaliai tvarkomos žemės ūkio valdos, pagerinta jų struktūra, sukurta reikiama kaimo infrastruktūra ir įgyvendinti kiti žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos apsaugos politikos tikslai ir uždaviniai. Žemės konsolidacijos proceso metu taip pat gali būti siekiama pagerinti rekreacinius, kaimo turizmo ir estetinius išteklius, suprojektuoti valstybinės žemės sklypus visuomenės poreikiams arba reikalingą teritoriją konkrečiam visuomenės poreikiui. Esanti privati žemė iš žemės savininkų gali būti paimama visuomenės poreikiams teisės aktų nustatyta tvarka. Žemės konsolidacija padeda gerinti ūkininkavimo sąlygas, suformuojant mažiau ir geresnės formos žemės sklypų, juos jungiant.

Konsolidacijos projektuose gali dalyvauti privačios žemės savininkai, savivaldybių tarybos ir valstybinės žemės patikėtiniai. Konsolidacijos projektų rengimas konkrečioje vietovėje pradedamas gavus ne mažiau kaip 5-ių žemės sklypų, esančių vienoje arba keliose bendrą ribą turinčiose kadastro vietovėse, savininkų prašymus, kuriuose nurodytas bendras žemės sklypų plotas sudaro ne mažiau kaip 100 ha.

Pasėlių deklaravimas. Siekiant užtikrinti sklandų ŽŪN ir pasėlių deklaravimo procesą pagal ES reikalavimus, sudaryti žemdirbiams sąlygas pasinaudoti tiesioginėmis išmokomis už ŽŪN ir pasinaudoti bendra bazine kartografinė medžiaga nekilnojamojo turto kadastro, žemėtvarkos, teritorijų planavimo ir kitose srityse, atnaujinti visos LR teritorijos spalvoti ortofotografiniai žemėlapiai, pagal juos – ir pasėlių duomenų bazę.

Pasėlius deklaravusiųjų skaičius per pastaruosius 5 metus nuolat mažėjo, o deklaruotų pasėlių plotas tuo laiku vis didėjo (1.28 pav.). Dėl šių priežasčių vidutinis deklaruotas pareiškėjo pasėlių plotas išaugo nuo 15,6 iki 19,9 ha, arba 27,8 proc.

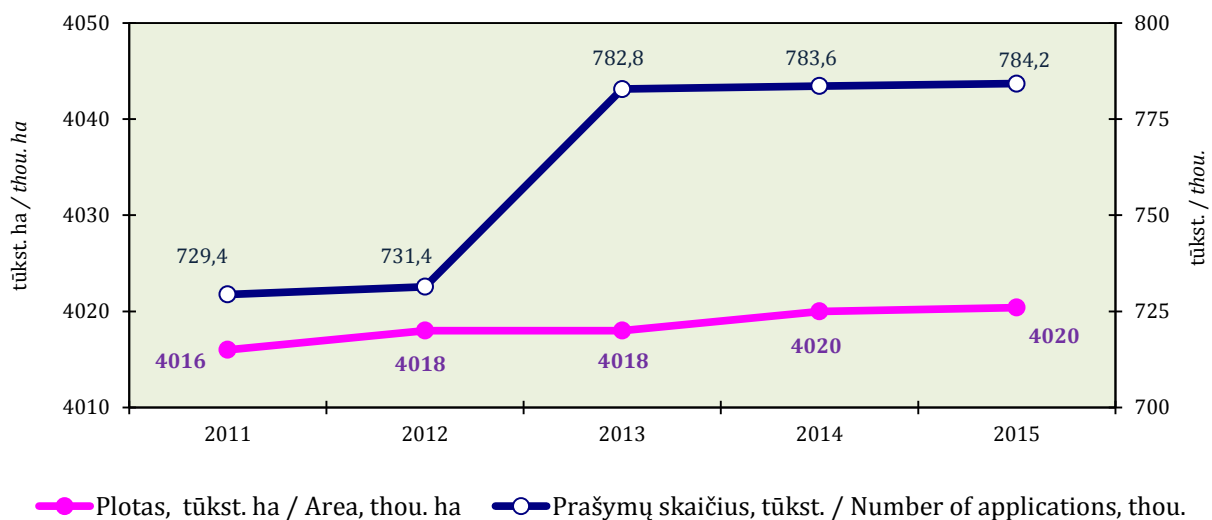
1.28 pav. Pareiškėjų skaičius ir deklaruotas plotas 2010–2014 metais

Fig 1.28. Number of applicants and declared area in 2010–2014

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

Pareiškėjų skaičius mažėjo dėl žemės ūko gamybą paliekančių vyresnio amžiaus ūkininkų ir dėl didėjančių reikalavimų palaikyti gerą deklaruojamų žemės plotų agrarinę ir aplinkosaugos būklę. Dėl pastarosios priežasties dalis pareiškėjų, negalintį įvykdyti šių reikalavimų, paraiškų nebeteikė.

Žemės reformos eiga. Nuo žemės reformos pradžios 1991 metais iki 2015 m. sausio 1 d. iš viso pateikta 784,2 tūkst. piliečių prašymų šalies kaimo vietovėse atkurti nuosavybės teises į 4,02 mln. ha turėtos žemės. Iki šios datos priimti sprendimai 770,9 tūkst. piliečių atkurti nuosavybės teises į 4,0 mln. ha žemės, miško ir vandens telkinių (1.29 pav.). Tai sudarė 99,5 proc. piliečių prašymuose nurodyto ploto.

1.29 pav. Nuosavybės teisių į žemę, mišką ir vandens telkinius atkūrimas 2011–2015 m. sausio 1 d.

Fig. 1.29. Restoration of ownership rights to land, forests and water bodies as of 1 January 2011–2015

Šaltinis: Nacionalinės žemės tarnybos duomenys.

Pagal patikslintus duomenis kaimo vietovėse nuosavybės teises liko atkurti 13,3 tūkst. piliečių į 24,8 tūkst. ha žemės, tai sudaro atitinkamai 0,62 proc. ir 0,47 proc. nuo nurodytų prašymuose.

Žemės privatizavimas ir nuoma. Per pastaruosius 5 metus asmeninio ūkio žemės naudotojų skaičius sumažėjo 3,4 tūkst., o šios kategorijos žemės plotas – 14,7 tūkst. ha (1.16 lentelė). Privatizuotos asmeninės ūkio žemės ir žemės, kuriai sudarytos valstybinės žemės nuomos sutartys, padaugėjo nuo 92,8 proc. 2011 m. sausio 1 d. iki 97,2 proc. 2015 m. sausio 1 d.

1.16 lentelė. Žemės privatizavimas ir nuoma 2011 ir 2015 m. sausio 1 d.

Table 1.16. Privatisation and lease of land of households as of 1 January 2011 and 2015

Rodikliai / Indicators	2011	2015	Pokytis / Change	
			vnt. / units	%
Asmeninio ūkio žemės naudotojai, tūkst. <i>Number of users of land of households, thou.</i>	304,1	300,7	-3,4	-1,1
žemės plotas, tūkst. ha / <i>land area, thou. ha</i>	655,4	640,7	-14,7	-2,2
iš jų: / <i>of which:</i>				
gyventojų, privatizavusių asmeninio ūkio žemę, skaičius, tūkst. / <i>number of residents who</i> <i>privatised land of households, thou.</i>	248,4	265,9	17,5	7,0
žemės plotas, tūkst. ha / <i>land area, thou. ha</i>	543,5	574,6	31,1	5,7
gyventojų, sudariusių valstybinės žemės nuomos sutartis, skaičius, tūkst. / <i>number of residents who</i> <i>leased the state-owned land under contracts, thou.</i>	21,8	23,3	1,5	6,9
žemės plotas, tūkst. ha / <i>land area, thou. ha</i>	46,5	48,4	1,9	4,1
Privatizuotos arba iš valstybės išnuomos žemės dalis nuo naudojamo asmeninio ūkio žemės ploto, proc. / <i>Share of private or leased from the state land</i> <i>in total area of land of households, %</i>	90,0	97,2	X	7,2*

* Procentiniai punktai / *Percentage points.*

Šaltinis: Nacionalinės žemės tarnybos duomenys.

Valstybinės žemės ūkio paskirties žemės pardavimas. Vykdamas žemės reformą, buvo sudarytos palankios sąlygos fiziniams ir juridiniams asmenims įsigyti žemės iš valstybės.

1.17 lentelė. Valstybinės žemės ūkio paskirties žemės pardavimas 2011 ir 2015 m. sausio 1 d.

Table 1.17. Sale of state-owned land used for agricultural purpose as of 1 January 2011 and 2015

Rodikliai / Indicators	2011	2015	Pokytis / Change 2015, palyginti su compared to 2011	
			ha	%
Pateikta prašymų pirkti, tūkst. <i>Number of applications for purchase</i> <i>submitted, thou.</i>	27,6	28,9	1,3	4,7
Prašomas pirkti plotas, tūkst. ha <i>Area requested for purchase, thou. ha</i>	470,3	461,4	-8,9	-1,9
Parduota valstybinės žemės, tūkst. ha <i>State-owned area sold, thou. ha</i>	97,0	345,0	248,0	3,6*
Parduoto žemės ploto dalis nuo viso pageidaujamo pirkti ploto, proc. <i>Share of sold land area in the total area</i> <i>applied, %</i>	20,6	74,8	x	x

* Kartai / *Times.*

Šaltinis: Nacionalinės žemės tarnybos duomenys.

Tiriamuoju laikotarpiu prašymų skaičius įsigyti valstybinės žemės padidėjo mažėjant pageidaujama įsigyti plotui, tačiau ryškiausi pokyčiai susiję su valstybinės žemės pardavimu. Parduotos žemės plotas, lyginant su pageidaujamos įsigyti žemės plotu, padidėjo nuo 20,6 proc. 2011 m. sausio 1 d. iki 74,8 proc. 2015 m. sausio 1 d.

5.3. Techniniai ištekliai ir investicijos

5.3. Technical resources and investment

Per analizuojamąjį laikotarpį daugelis ūkių, pasinaudoję KPP priemonėmis skirtomis lėšomis, aktyviai investavo į ūkių modernizavimą, kasmet stengėsi įsigyti modernesnės žemės ūkio technikos ir įrengimų. Ūkių apskaitos tyrimo duomenimis, per visą 2009–2013 metų laikotarpį investicijos, tenkančios 1 ha ŽŪN, ūkininkų ūkiuose vidutiniškai sudarė 1191 EUR, o žemės ūkio bendrovėse (ŽŪB) – 821 EUR. Daugiausia investicijų 1 ha ŽŪN teko mažesnėms nei 500 ha ŽŪB (1887 EUR) ir mažesniems nei 10,1 ha ūkininkų ūkiams (1437 EUR). Santykinai didelės investicijos buvo turinčiuose 40,1–50,0, 100,1–150,0 ha ir didesniuose nei 150,0 ha ūkininkų ūkiuose (1.18 lentelė).

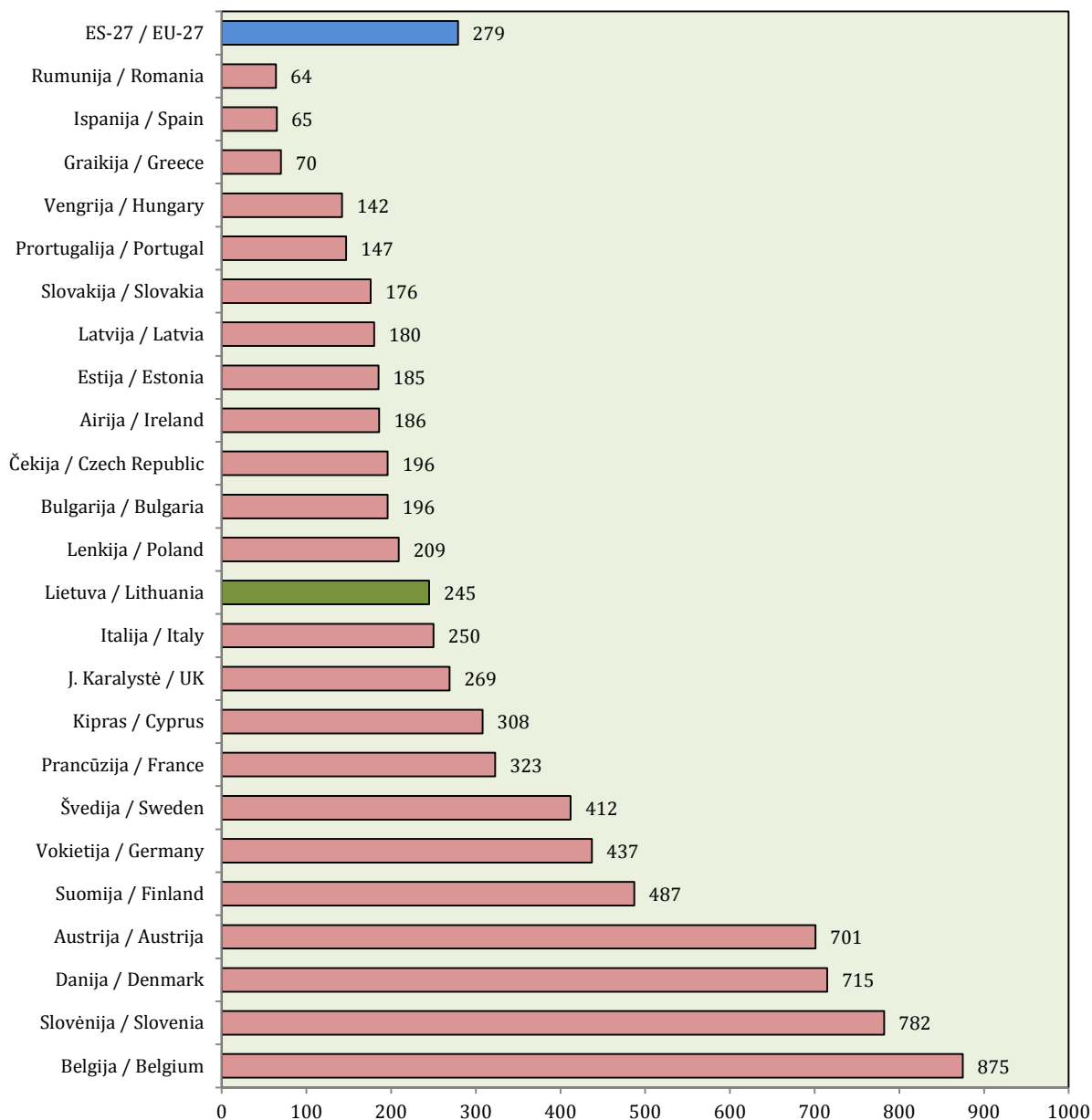
1.18 lentelė. Žemės ūkio investicijos, tenkančios 1 ha ŽŪN, 2009–2013 metais, EUR
Table 1.18. Agricultural investment per hectare UAA in 2009–2013, EUR

Ūkio dydis, ha <i>Farm size, ha</i>	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Ūkininkų ūkiai / Farmers' farms</i>					
<10,1	450	321	310	151	205
10,1–20	125	204	202	598	163
20,1–30	179	163	290	96	321
30,1–40	123	237	206	158	128
40,1–50	274	272	273	102	210
50,1–100	254	271	320	167	168
100,1–150	280	266	304	263	238
>150	237	228	255	239	280
Vidutiniškai / <i>Average</i>	228	243	272	220	228
<i>Žemės ūkio bendrovės / Agricultural companies</i>					
< 500	398	559	202	431	297
50–1000	155	116	205	167	69
>1000	97	102	181	203	196
Vidutiniškai / <i>Average</i>	128	137	187	204	165

Šaltinis: ŪADT duomenys.

Investicijos ūkininkų ūkiuose ir ŽŪB kasmet mažėja iš dalies dėl baigiamų išmokėti pagal KPP priemonę „Žemės ūkio valdų modernizavimas“ skirtų lėšų, iš dalies ir dėl to, kad nemažai ŽŪB ir didesni ūkiai jau apsirūpinę šiuolaikine technika. Pažymėtina, kad per 2007–2013 metų laikotarpį pagal minėtą priemonę išmokėta daugiau kaip 0,4 mlrd. EUR paramos lėšų, ir net pusė paramos gavėjų paramą gavo ne pirmą kartą.

Lietuvoje penkerių metų investicijos, tenkančios 1 ha ŽŪN, 12,2 proc. mažesnės nei vidutiniškai ES-27 (1.30 pav.).

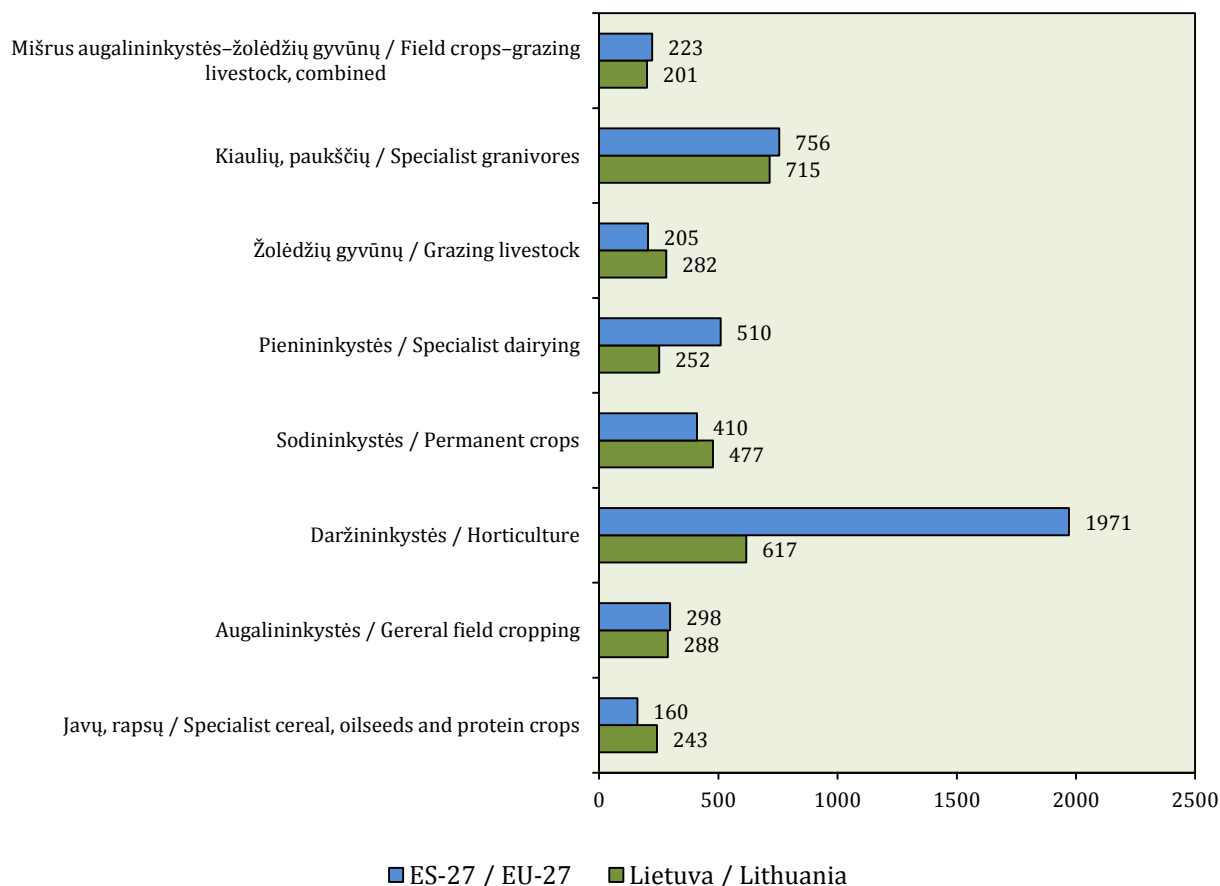

1.30 pav. 2008–2012 metų žemės ūkio investicijos, tekusios 1 ha ŽŪN, kai kuriose ES šalyse, EUR

Fig 1.30. Agricultural investment per hectare UAA in some EU countries in 2008–2012, EUR

Šaltinis: EK ES šalių ŪADT duomenų bazė.

Daugiausia investuoja senosios ES šalys, o iš naujųjų šalių daugiau už Lietuvą investuoja tik Slovėnija (3,2 karto). Didžiausios investicijos – Nyderlanduose ir Belgijoje. Santykinai didelė investicijų dalis tenka daržininkystės ir sodininkystės bei kiaulių ir paukščių sektoriams (1.31 pav.).

1.31 pav. 2008–2012 metų žemės ūkio investicijos, tekusios 1 ha ŽŪN, pagal ūkininkavimo tipus Lietuvoje ir vidutiniškai ES-27 šalyse, EUR

Fig. 1.31 Agricultural investment per hectare UAA by type of farming in Lithuania and EU-27 countries in 2008–2012, EUR

Šaltinis: EK ES šalių ŪADT duomenų bazė.

Vidutinės penkerių metų investicijos į kiaulių, paukščių ūkius Lietuvoje artimos vidutinėms ES-27 šalių investicijoms, tačiau į daržininkystės ūkius daugiau kaip tris kartus mažesnės. Ypač daug į daržininkystę investuoja Nyderlandai (9294 EUR 1 ha ŽŪN), Belgija (atitinkamai 7203 EUR), Suomija (4866 EUR).

Net trijuose žemės ūkio sektoriuose investicijos, tenkančios 1 ha ŽŪN, Lietuvoje didesnės nei vidutiniškai ES-27 šalyse. Javų, rapsų ūkiuose jos net 1,5 karto didesnės už vidutines ES-27. Iš dalies tai paaiškinama didėjančiais šių augalų plotais. Vis daugiau Lietuvos ūkių specializuojasi auginti javus ir rapsus.

Didesnės nei Lietuvoje investicijos į javų, rapsų ūkius buvo Slovėnijoje (3,3 karto), Danijoje (2,1 karto), Austrijoje (20,2 proc.), Jungtinėje Karalystėje (19,8 proc.). 37,6 proc. didesnės investicijos buvo ir žolėdžių gyvulių bei 16,3 proc. – sodininkystės ūkuose.

Žemės ūkio investicijų plėtrai įtaką daro teikiama parama. ŪADT tyrimo duomenimis, 2009–2013 metais šalies ūkininkų ūkiams suteikta parama sudarė beveik trečdalį visų investicijų. ŽŪB ši dalis buvo daug mažesnė – tik dešimtadalis (1.19 lentelė).

1.19 lentelė. Vidutinės žemės ūkio investicijos ir parama 2009–2013 metais, EUR

Table 1.19. Average investments and support in the agricultural in 2009–2013, EUR

Ūkio dydis, ha <i>Farm size, ha</i>	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Ūkininkų ūkiai / Farmers' farms</i>					
Investicijos, EUR / <i>Investment, EUR</i>	9953	9858	10868	9245	10765
Parama investicijoms, EUR <i>Support for investment, EUR</i>	5780	3879	3158	2360	1176
Paramos dalis investicijose, proc. <i>Share of support in the total investment, %</i>	58,1	39,3	29,1	25,5	10,9
<i>Žemės ūkio bendrovės / Agricultural companies</i>					
Investicijos, EUR / <i>Investment, EUR</i>	139925	134863	219511	219255	170668
Parama investicijoms, EUR <i>Support for investment, EUR</i>	29143	37661	11060	7042	9415
Paramos dalis investicijose, proc. <i>Share of support in the total investment, %</i>	20,8	27,9	5,0	3,2	5,5

Šaltinis: ŪADT duomenys.

Nors skiriama parama turi didžiulę reikšmę ūkio modernizavimui, tačiau ne mažiau svarbios ir nuosavos lėšos. Ūkininkai patys investuoja į žemės ūkio technikos atnaujinimą, gamybinius pastatus, kitą turtą. Didžiųjų žemės ūkio technikos pardavėjų teigimu, KPP įgyvendinimo pradžioje 80 proc. žemės ūkio subjektų technikos pirkimo naudodamiesi parama, o pastaruoju metu ja naudojosi tik nedidelė dalis pirkėjų. Toks pokytis iš dalies paaiškinamas tuo, kad analizuojamojo laikotarpio pabaigoje ūkio subjektai galėjo pasinaudoti tik nedidele likusia parama. Be to, daugelis jų, pasinaudojusių paramos lėšomis ir anksčiau įsigijusių modernios, didelio našumo technikos, sugebėjo pagerinti veiklos rezultatus ir generuoti pajamas, leidžiančias toliau modernizuoti gamybą savo lėšomis. Kita vertus, 2009–2013 metais suaktyvėjo smulkių ūkių investicinė veikla, tačiau dėl ribotų finansinių galimybių jie dažniausiai pirkimo naudotą techniką, o pagal KPP priemonę „Žemės ūkio valdų modernizavimas“ parama buvo teikiama tik ūkiams, įsigyjantiems naujos, neeksploatuotos žemės ūkio technikos.

Pažymėtina, kad paramos dalis investicijose Lietuvoje buvo žymiai didesnė nei vidutiniškai ES-27 šalyse (5,2 proc.). ES šalyse senbuvėse – Švedijoje, Nyderlanduose, Danijoje paramos dalis žemės ūkio investicijose nesiekė 1 proc.

Santykinai didelės investicijos lėmė ūkių ilgalaikio turto didėjimą. Nors balansinė jo struktūrinių dalių vertė, tenkanti 1 ha ŽŪN, dėl skirtingo nusidėvėjimo lygio tik iš dalies atspindi ūkių apsirūpinimą ištekliais, tačiau rodo tendencijas.

Lietuvos žemės ūkio ilgalaikio turto balansinės vertės struktūroje daugiau kaip 14 proc. sudarė gamybiniai pastatai ir 50 proc. – žemės ūkio technika. Per analizuojamąjį laikotarpį jų dalis kito atitinkamai – gamybiniai pastatai sumažėjo 16,1 proc., o žemės ūkio technika padidėjo 13,1 proc. Panaši padėtis buvo ir kitose naujosiose ES-12 šalyse. Senosiose ES šalyse didžiąją ilgalaikio turto dalį (67 proc.) sudarė žemės ūkio paskirties žemė. Tai paaiškinama aukšta žemės kaina.

Lietuva, palyginti su ES-27 vidurkiu, žemės ūkio technikos 1 ha ŽŪN turėjo 21,4 proc. mažiau, tačiau 41,1 proc. daugiau nei vidutiniškai naujosios ES-12 narės. Skaičiuojant 1 ha ŽŪN, daugiausia žemės ūkio technikos 2013 pradžioje turėjo Nyderlandų ūkiai – 4509 EUR, Slovėnijos – 2730 EUR, Liuksemburgo – 2683 EUR. Mažiausiai – Slovakijos – 234 EUR, Latvijos – 440 EUR, Ispanijos – 450 EUR.

Gamybiniais pastatais Lietuvos ūkiai, palyginti ir su vidutiniu ES-27, ir su naujųjų ES-12 narių lygiu, apsirūpinę prasčiau.

Dėl santykinai didelių investicijų į žemės ūkio techniką analizuojamuoju laikotarpiu tiek kokybiškai, tiek kiekybiškai pakito parko struktūra. Traktorių parke iki 95 proc. išaugo ratinių traktorių dalis. ŽŪIKVC duomenimis, bendras traktorių skaičius 2010–2014 metais išaugo 34 proc. ir 2014 metais siekė 202,9 tūkst. Dar sparčiau augo javų kombainų skaičius – 2014 metais jis buvo 1,4 karto didesnis nei 2010-aisiais. Pagrindiniai naujos technikos tiekėjai – Vakarų šalių firmos. Iš Vakarų šalių įsigyjama daugiausia „John Deere“, Suomijos firmų gamybos „Valtra“, „Massey Ferguson“ ir kitokios žemės ūkio technikos. Vakarų šalių gamybos žemės ūkio mašinos pasižymi didesniu patvarumu ir geromis techninėmis bei ekonominėmis charakteristikomis, turi ES standartus atitinkančius Euro-4 variklius. Dirbant patikima Vakarų Europos gamybos technika, sumažėja žemės ūkio darbų išlaidos.

Be naujos, modernios žemės ūkio technikos, ūkiai vis dar naudoja senas technologijas. Smulkūs ūkiai, kaip minėta, dėl ribotų finansinių galimybių perka pigesnę, naudotą arba Nepriklausomų valstybių sandraugos šalių techniką. Dėl nedidelės kainos ir nesudėtingo valdymo ypač populiarūs baltarusiški traktoriai.

Per analizuojamąjį laikotarpį sparčiau nei visas žemės ūkio technikos parkas didėjo galingesnių traktorių ir javų kombainų skaičius (1.20 lentelė). Visam traktorių parkui išaugus 33,7 proc., didesnio galingumo – 100–180 kW ir 180 kW bei galingesnių – traktorių skaičius padidėjo atitinkamai 48,9 proc. ir 60,6 proc. Nepaisant spartaus didesnio galingumo traktorių skaičiaus augimo, ūkiuose vis dar vyrauja mažo ir vidutinio galingumo traktoriai. 2014 metais mažesni nei 40 kW traktoriai sudarė 31,9 proc. viso parko, 40–60 kW – 32,5 proc., o javų kombainų parko struktūroje didžiausią dalį sudarė 200 kW ir galingesni kombainai – 29 proc. Vidutinio galingumo – 120–160 kW – javų kombainų dalis santykinai nedidelė – 12 proc.

1.20 lentelė. Žemės ūkio technikos parko ūkiuose struktūra 2010 ir 2014 metais
Table 1.20. Structure of agricultural machinery in farms in 2010 and 2014

Rodikliai / Indicators	2010		2014		Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
	vnt. / units	%	vnt. / units	%	
Traktorių skaičius iš viso, tūkst. <i>Total number of tractors, thou.</i>	151,7	100,0	202,9	100,0	33,7
iš jų: / of which:					
<40 kW	60,9	40,2	80,4	39,6	31,9
40–60 kW	41,6	27,4	55,1	27,2	32,5
60–100 kW	36,5	24,1	48,3	23,8	32,4
100–180 kW	10,6	7,0	15,7	7,8	48,9
>180 kW	2,1	1,4	3,3	1,6	60,6
Žemės ūkio naudmenų tenka vienam traktoriui, ha <i>UAA per tractor, ha</i>	18,2	-	14,6	-	-19,8
Javų kombainų skaičius, vnt. <i>Total number of combine harvesters, units</i>	3665	100,0	8684	100,0	1,4*
iš jų: / of which:					
<80 kW	621	16,9	1713	19,7	1,8*
80–120 kW	660	18,0	1680	19,3	1,5*
120–160 kW	434	11,8	1047	12,1	1,4*
160–200 kW	871	23,8	1763	20,3	1,0*
>200 kW	1079	29,4	2491	28,6	1,3*
Žemės ūkio naudmenų tenka vienam javų kombainui, ha <i>UAA per combine harvester, ha</i>	299	-	159	-	-53,2

* Kartai / Times.

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

Galingsnės žemės ūkio technikos dalies didėjimas visoje parko struktūroje vertintinas nevienareikšmiai. Specialistų nuomone, mažesniame negu 20 ha ūkyje minimalus traktorių variklių galios poreikis apytikriai yra 22–32 kW, 20–40 ha ūkyje – 45–60 kW, 40–90 ha – 80–100 kW, 100–200 ha – 120–240 kW. 2014 metais Lietuvoje tarp 140 tūkst. ūkių, deklaravusių savo ŽŪN, net 85,6 proc. buvo smulkesni negu 20 ha, daugelyje jų visa traktorių galia nėra panaudojama. Didelės galios žemės ūkio technika, naujausios technologijos efektyviai gali būti panaudojama tik didesniuose ūkiuose arba plėtojant kooperatinius ryšius. Todėl, siekiant didinti žemės ūkio subjektų veiklos efektyvumą, svarbu ne plėsti žemės ūkio technikos parką, bet spręsti jo kokybinio gerinimo bei efektyvesnio panaudojimo klausimus.

6. Ūkių kreditavimas

6. Farm lending

2014 metais kredito įstaigos (komerciniai bankai ir Centrinei kredito unijai priklausiančios kredito unijos) suteikė kreditų 4411 ūkių. Kredituotų ūkių skaičius, palyginti su 2013 metais, sumažėjo 73 ūkiais, arba 1,6 proc. Tai pirmas toks atvejis po 2009 metų pasaulinės finansų krizės. Viena iš priežasčių – 10,7 proc. sumažėjęs dėl sugriežtėjusių kredito unijų reikalavimų jų kredituotų ūkių skaičius. Komerciniai bankai kreditavo 3,3 proc. ūkių daugiau, tačiau tai sudarė tik 96 ūkius, o 2012 metais jų kredituotų ūkių padidėjimas siekė 862, 2013 metais – 427 ūkius.

Daugiausia ūkių 2014 metais kreditavo komerciniai bankai – 2995 (1.21 lentelė), arba 67,9 proc. visų kredituotų ūkių (kredito unijos – 1416 ūkių, arba 32,1 proc.).

1.21 lentelė. Kredituotų ūkių skaičius ir jiems suteiktų kreditų pokyčiai 2010–2014 metais

Table 1.21. Number of farms credited and credits provided to farms in 2010–2014

Rodiklis / Indicator	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su / compared to 2013,	
						%	vnt., mln. EUR units, EUR mill.
Kredituotų ūkių skaičius <i>Number of farms credited</i>	2497	3117	4094	4483	4411	-1,6	-73
iš: / from:							
komercinių bankų <i>commercial banks</i>	824	1609	2471	2898	2995	+3,3	96
kredito unijų / <i>credit unions</i>	1673	1508	1623	1585	1416	-10,7	-169
Kreditų suma, mln. EUR <i>Credits provided, EUR mill.</i>	123,5	164,4	192,8	197,5	194,3	-1,7	-3,2
iš: / from:							
komercinių bankų <i>commercial banks</i>	95,0	138,3	158,9	166,9	167,4	+0,2	0,5
kredito unijų / <i>credit unions</i>	28,5	26,1	33,9	30,6	26,9	-12,0	-3,7

Šaltinis: UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondo duomenų bazė.

2014 metais kredituoti 4164 ūkininkų ūkiai, 1,1 proc. mažiau nei 2013-aisiais. Tai sudarė 94,4 proc. visų kredituotų ūkių. Komerciniai bankai suteikė kreditus 2753 ūkiams (66 proc.). 2013 metais buvo kredituoti 2637 ūkiai. Kredito unijos suteikė kreditus 1411 ūkių.

2014 metais kredituotos 247 ŽŪB ir kitos žemės ūkio įmonės, palyginti su 2013-aisiais, – 8,9 proc. mažiau. Komerciniai bankai suteikė 98 proc. kreditų.

Palyginti su 2013 metais, 2014-aisiais sumažėjo ir suteiktų kreditų sumos. 2014 metais kredito įstaigos visiems šalies ūkiams suteikė 194,3 mln. EUR trumpalaikių ir

ilgalaikių kreditų, 3,2 mln. EUR (1,7 proc.) mažiau nei 2013-aisiais. Tai nėra susirūpinimą keliantis sumažėjimas, koks buvo 2009-aisiais, tačiau žemdirbių pajamų už realizuotą produkciją mažėjimas rodo ūkių finansinio pajėgumo investicijoms silpnėjimą.

Komerciniai bankai 2014 metais suteiktų kreditų apimtis išlaikė beveik 2013 metų dydžio, o kredito unijos kreditų suteikė 3,7 mln. EUR (12 proc.) mažiau. Didžiausias kreditų sumas 2014 metais ūkiams skyrė komerciniai bankai – 167,4 mln. EUR, arba 86,1 proc. visos ūkiams skirtos sumos. Kredito unijos – 26,9 mln. EUR, arba 13,9 proc. Ūkininkams suteikta 137,4 mln. EUR kreditų. Tai sudarė 70,7 proc. nuo visos kreditų sumos. Iš jos komerciniai bankai skyrė 110,7 mln. EUR, arba 80,6 proc. nuo visos ūkiams suteiktų kreditų sumos. ŽŪB ir kitoms žemės ūkio įmonėms suteikta 56,9 mln. EUR kreditų. Tai sudarė 29,3 proc. nuo visos kreditų sumos. Komerciniai bankai skyrė 56,6 mln. EUR, arba 99,5 proc.

Komerciniai bankai vidutiniškai vienam ūkiui pernai suteikė kreditų už 55,9 tūkst. EUR. Vidutinė vienam ūkininko ūkiui skirta suma – 33,0 tūkst. EUR, žemės ūkio įmonei – 230,5 tūkst. EUR. Kredito unijų suteikti kreditai žymiai mažesni – atitinkamai 19,1 ir 18,8 tūkst. EUR.

Komercinių bankų grupėje, kaip ir ankstesniais metais, dominavo DNB bankas – 45,2 proc. kredituotų ūkių ir 53,9 proc. kreditų sumos.

2014 metais ūkių kreditavimo sąstingį lėmė keletas priežasčių:

investicinė parama iš ES lėšų sumažėjo iki minimumo dėl pasibaigusio KPP finansavimo iš ES ir nacionalinio biudžetų laikotarpio (2014 m. buvo vykdomi tik ankstesni įsipareigojimai);

uždelsta (dėl EK) naujojo ES BŽŪP 2014–2020 metų laikotarpio pagal visus jos elementus pradžia (Kaimo plėtros programą EK patvirtino tik 2015 m. pradžioje);

ūkių ir kredito įstaigų atsargumas, matant akivaizdų žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų mažėjimą;

neadekvatus ir uždelstas 2014 metų rugpjūtį Rusijos Federacijos paskelbto žemės ūkio produkcijos ir maisto produktų iš ES šalių importo embargo vertinimas;

sugriežtinti kredito unijų skolinimo rizikos vertinimo kriterijai bei priežiūra;

dalinis skolinimosi ir skolinimo susilaikymas dėl perėjimo prie naujos valiutos – euro.

Naudojimosi skolintomis lėšomis dydį apibūdina ne tik per vienerius metus gautų kreditų suma ar ją gavusių ūkių skaičius, bet ir tai, kiek ūkiuose yra ankstesniais metais susikaupusių pagal sutartis dar negrąžintų kreditų.

2014 metų pabaigoje (gruodžio 31 d.) kredito įstaigų kreditais naudojosi 9268 ūkiai (1.22 lentelė). Tai 449 ūkiais (5,1 proc.) daugiau nei 2013 metais ir net 3506 ūkiais daugiau nei analizuojamojo laikotarpio pradžioje. Pridėjus ūkius, kuriems buvo suteikti kreditai iš ES lėšų (pagal Finansų inžinerijos priemonę), iš viso kreditais naudojosi 9550 ūkių.

1.22 lentelė. Ūkių, 2010–2014 metų pabaigoje turėjusių kreditų, skaičius ir jų kreditiniai įsipareigojimai*Table 1.22. Number of farms with credits and their financial obligations in 2010–2014 (at the end of the year)*

Rodiklis / Indicator	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su / compared to 2013,	
						%	vnt. / number, mln. EUR
Ūkių, turėjusių kreditų, skaičius: <i>Number of farms with credits:</i>	5762	6975	7930	8819	9268	5,1	449
komerciniuose bankuose <i>commercial banks</i>	2670	4070	4954	5520	6013	8,9	493
kredito unijose <i>credit unions</i>	3092	2905	2976	3299	3255	-1,3	-44
Finansiniai įsipareigojimai, mln. EUR <i>Financial obligations, EUR mill.</i>	371,0	393,1	384,2	377,4	434,6	15,1	57,2
komerciniams bankams <i>commercial banks</i>	316,4	337,9	318,6	303,1	360,8	19,0	57,7
kredito unijoms <i>credit unions</i>	54,6	55,2	65,6	74,3	73,8	-0,6	-0,5

Šaltinis: UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondo duomenų bazė.

2014 metais ūkiai naudojami 434,6 mln. EUR kredito įstaigų lėšų. Tai 57,2 mln. EUR daugiau nei 2013 metų pabaigoje ir 63,6 mln. EUR mažiau nei 2010-ųjų pabaigoje.

Komercinių bankų ūkiams suteiktų kreditų likučiai 2014 metų pabaigoje siekė 360,8 mln. EUR – 83 proc. nuo visos kreditų sumos. Kreditų unijų – 73,8 mln. EUR (17 proc.).

DNB, SEB, Šiaulių bankų, Swedbanko suteikti kreditai sudarė 77 proc. visų suteiktų kreditų sumos.

2014 metais ūkiai grąžino 137,3 mln. EUR suteiktų kreditų. Tai sudarė 36,4 proc. metų pradžioje turėtų kreditų. Ankstesniais metais (2012, 2013) šis procentas viršijo 50. Tačiau iki 36 proc. sumažėjęs grąžinimo tempas nėra pavojaus signalas, nes 2010 metais šis rodiklis buvo 30,5 proc., 2011-aisiais – 33,9 proc., bet kredito įstaigos ūkiams skolinimo nemažino.

2015 metais pradėjo veikti ES BŽŪP visi elementai, tarp jų ir Lietuvos kaimo plėtros programos investicinės priemonės. Todėl skolinimasis neišvengiamai suaktyvės. Geras pozicijas ūkių rizikos sušvelninimui turi ŽŪPGF, kurio dėka pernai suteiktų kreditų su garantija nuo visos sumos buvo 8 proc., o galimybės – apie 15–20 proc.

II. LIETUVOS ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIO PRODUKTŲ GAMYBA BEI PARDAVIMAI VIDAUS IR UŽSIENIO RINKOSE

II. PRODUCTION OF AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS IN LITHUANIA AND SALES IN THE DOMESTIC AND FOREIGN MARKETS

1. Prekybos žemės ir maisto ūkio produktais pokyčiai šalies rinkoje

1. Changes in trade of agricultural and food products in the domestic market

2014 metais maisto, gėrimų ir tabako mažmeninė prekyba vidaus rinkoje viršijo prieškrizinių 2008 metų apyvartą 0,3 proc. Per 2010–2014 metų laikotarpį šios prekybos mastas išaugo 23,5 proc. (2.1 lentelė). Sumažėjus šalies gyventojų skaičiui (5,3 proc.), šių produktų vartojimo statistika, skaičiuojant vienam gyventojui, buvo didesnė – maisto, gėrimų ir tabako vartojimas per penkerius metus padidėjo 38,4 proc.

2.1 lentelė. Mažmeninė prekyba maisto produktais, alkoholiniais gėrimais ir tabako gaminiais 2010–2014 metais

Table 2.1. Retail sales of food products, alcoholic beverages and tobacco products in 2010–2014

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Parduota iš viso, mln. EUR Total sales, EUR mill.	3103,9	3330,5	3481,3	3688,0	3833,3	23,5
Vienam gyventojui, EUR Per capita, EUR	944,5	1033,7	1162,8	1246,9	1307,1	38,4

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Per 2010–2014 metų laikotarpį vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis padidėjo 17,1 proc. (2.2 lentelė), o maisto produktų kainų indeksas (2014 m. gruodį, palyginti su 2010 m. gruodžiu) – 15,5 proc. Palyginti su 2010 metais, 2014-aisiais šalies gyventojai galėjo įpirkti daugiau mėsos produktų, kiaušinių ir cukraus, bet mažiau pieno produktų ir duonos.

Pagal Statistikos departamento 2012 metų tyrimą daugiausia Lietuvos gyventojai išleido maistui pirkti – 34 proc. visų namų ūkio išlaidų; palyginti su 2008 metais, šios išlaidos 1,3 proc. punktu didesnės.

2.2 lentelė. Šalies ūkio darbuotojų neto darbo užmokesčio perkamoji galia 2010–2014 metais

Table 2.2. Purchasing power of net earnings of employees in the whole economy in 2010–2014

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014*	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Vidutinis neto darbo užmokestis, EUR Average monthly net earnings, EUR	449,6	461,8	478,3	501,1	526,5	17,1
Galima buvo nusipirkti už vidutinį mėnesinį neto darbo užmokestį IV ketv. Purchasing power of average net monthly earnings in IV Q						
jautienos kumpio su kaulu, kg beef ham with bone, kg	101	91	89	97	103	2,0
kiaulienos kumpio be kaulo, kg pork ham without bone, kg	130	124	122	134	141	8,5
pieno, 2,5 proc. riebumo, l milk, 2.5% fat content, l	757	684	718	665	675	-10,8
sviesto, 82 proc. riebumo, kg butter, 82% fa contentt, kg	79	71	75	69	73	-7,6
kiaušinių, 10 vnt. / eggs, 10 pcs	442	459	339	430	450	1,8
ruginės duonos, kg / rye bread, kg	362	342	343	348	353	-2,5
cukraus, kg / sugar, kg	543	424	435	487	609	12,2

* LAEI skaičiavimai / LIAE calculation.

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Vidutiniškai Lietuvos gyventojas kasdien suvartojo daugiau nei du kg maisto produktų. Kadangi gyvenimo lygis Lietuvoje nėra didelis, tai daugiau buvo suvartojama pigesnių produktų – bulvių, duonos, miltų, kruopų ir kitų grūdų produktų, o mažiau mėsos, pieno ir jo produktų, žuvų, daržovių, vaisių (2.3 lentelė).

2.3 lentelė. Pagrindinių produktų vartojimas vienam gyventojui 2010–2014 metais, kg

Table 2.3. Per capita consumption of main agricultural products in 2010–2014, kilogram

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014*	ES vidurkis EU average**	Skirtumas tarp ES vidurkio ir Lietuvos Difference between the EU average and Lithuania
Grūdai ir jų produktai Cereal & cereal products	117	117	116	119	120	112	8
Mėsa ir jos produktai Meat & meat products	74	74	73	77	77	85	-8
Kiaušiniai / Eggs	208	216	200	212	218	210	8

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014*	ES vidurkis EU average**	Skirtumas tarp ES vidurkio ir Lietuvos Difference between the EU average and Lithuania
Pieno produktai Dairy products	278	302	303	307	302	n. d.	
Bulvės / Potatoes	94	99	95	93	95	72	23
Daržovės, arbūzai, melionai Vegetables, watermelons, melons products	92	100	101	101	102	116	-14
Vaisiai ir uogos Fruit & berries	63	59	58	67	60	100	-40
Cukrus / Sugar	29	31	30	37	37	38	-1
Žuvys ir jų produktai Fish & fish products	16	15	16	18	18	23	-5

*LAEI skaičiavimai / LIAE calculation.

**2011–2012 m.

Šaltinis: Statistikos departamento, EK ir FAO duomenys.

Apie 3 proc. visų mažmeninės prekybos maisto produktų parduodama turguose. Beveik pusė šių produktų sudarė mėsa ir jos produktai (2.4 lentelė), kurių apyvarta per 2010–2014 metus sumažėjo apie 30 proc. Panašiai sumažėjo ir kitų gyvulininkystės produktų – pieno ir kiaušinių prekybos apimtys. Tačiau padidėjo daržovių, vaisių ir uogų pardavimų apimtys.

2.4 lentelė. Maisto produktų apyvarta turgavietėse 2014–2010 metais, mln. EUR

Table 2.4. The turnover of food products in local markets in 2014–2010, EUR million

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su / compared to 2010, %
Maisto prekės Food products	156,3	138,8	125,1	128,9	131,6	-15,8
Mėsa ir jos produktai Meat and meat products	90,5	76,2	63,5	64,5	63,8	-29,5
Daržovės ir bulvės Vegetables and potatoes	32,3	31,3	32,4	32,5	35,9	11,1
Vaisiai ir uogos Fruit and berries	13,8	13,7	12,7	15,1	15,1	9,4
Pienas ir jo produktai Milk and milk products	4,6	4,2	3,6	3,5	3,2	-30,4
Kiaušiniai / Eggs	5,5	4,0	3,1	2,9	3,2	-41,8
Kitos maisto prekės Other food products	9,6	9,3	9,7	10,4	10,3	7,3

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

2014 metais Lietuvoje užaugintas didžiausias grūdų derlius (2.5 lentelė). Žemės ūkio produkcijos gamyba ir jos perdirbimas užtikrino vidaus rinkos poreikius (išskyrus kiaulienos) bei leido didelę dalį grūdų, galvijienos, paukštienos eksportuoti.

2.5 lentelė. Žemės ūkio produktų gamyba ir supirkimas 2010–2014 metais, tūkst. t

Table 2.5. Production and purchase of agricultural products in 2010–2014, thousand tonnes

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Gamyba / Production						
Prikulta grūdų / Grain production	2867	3304	4737	4564	5324	85,7
Cukriniai runkeliai perdirbimui Sugar beet for industry	723	878	1003	967	1014	40,2
Paskersta gyvulių ir paukščių (gyv. sv.) Livestock & poultry, slaughtered (l. w.)	296	299	315	327		
Primelžta pieno / Milk production	1737	1786	1778	1742	1790	3,1
Surinkta kiaušinių, mln. vnt. Egg production, mill. pcs	825	817	810	788		
Supirkimas / Purchase						
Grūdai / Cereal	1927	1661	3092	2954	3240	68,1
Rapsų sėklos / Rapeseed	386	395	582	501	406	5,2
Gyvuliai ir paukščiai (gyv. sv.) Livestock & poultry (l. w.)	235	234	244	262	268	14,0
Natūralus pienas / Natural milk	1278	1317	1360	1339	1436	12,4
Kiaušiniai, mln. vnt. / Eggs, mill. pcs	446	412	392	463	483	8,3

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

2014 metais pasaulyje gautas geras grūdų derlius 10–15 proc. sumažino grūdų supirkimo kainas rudenį. Dėl padidėjusios pieno gamybos ir mažėjančių pieno produktų kainų pasaulinėje rinkoje nuo balandžio mažėjo pieno supirkimo kainos, kurios beveik pasiekė 2009 metų lygį. Šios kainų tendencijos bei Rusijos embargo turėjo įtakos produktų mažmeninėms kainoms vietinėje rinkoje. Iš esmės per 2014-uosius daugelis produktų vidaus rinkoje pigo, tačiau buvo ir išimčių – nežymiai brango ruginė duona, pienas (2.6 lentelė).

2.6 lentelė. Maisto produktų mažmeninės kainos 2010–2014 metų gruodžio mėnesį, EUR/kg

Table 2.6. Retail prices of food products in December 2010–2014, EUR per kilogram

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su / compared to 2010, %
Jautienos kumpis su kaulu Beef ham with bone	4,77	5,42	5,67	5,29	5,12	7,3
Kiaulienos kumpis su kaulu Pork ham with bone	3,08	3,29	3,60	3,49	3,39	10,1

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su / compared to 2010, %
Išdarinėtos vištos <i>Chicken, drawn</i>	2,35	2,49	2,62	2,58	2,48	5,5
Pienas, 2,5 proc. riebumo, EUR/l <i>Milk, 2.5 % fat content, EUR/l</i>	0,65	0,72	0,75	0,77	0,78	20,0
Sviestas, 82 proc. riebumo <i>Butter, 82 % fat content</i>	6,40	6,94	6,64	7,39	7,25	13,3
Varškė, 5–9 proc. riebumo <i>Curd, 5–9 % fat content</i>	3,30	3,65	3,59	3,99	3,90	18,2
Kiaušiniai, 10 vnt. <i>Eggs, 10 pcs</i>	1,08	1,08	1,49	1,19	1,19	10,2
A. r. kvietiniai miltai <i>Best quality wheat flour</i>	0,70	0,75	0,70	0,68	0,68	-2,8
Ruginė duona / Rye bread	1,34	1,44	1,46	1,47	1,50	11,9
Batonas iš a. r. miltų / Best quality wheat flour bread	1,57	1,65	1,58	1,65	1,63	3,8
Bulvės / Potatoes	0,35	0,23	0,23	0,35	0,26	-25,7

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

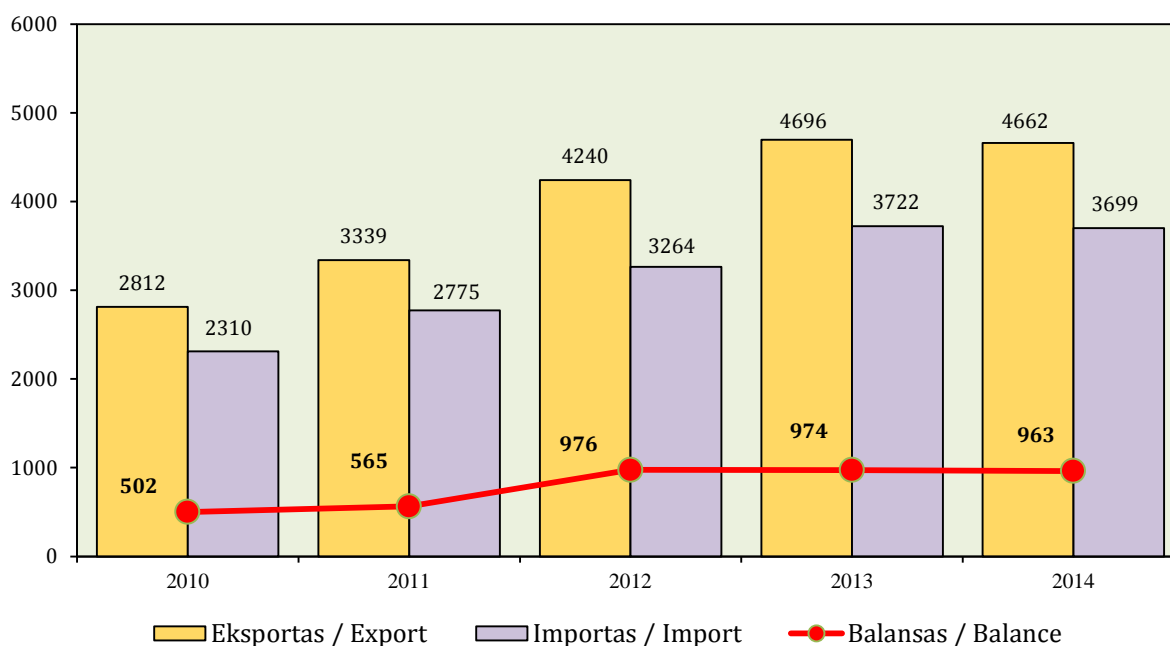
Vidaus rinkoje dominuoja vietos perdirbėjų produkcija. Lietuviškų mėsos ir jos produktų apimtis sudarė apie 93 proc., duonos, pyrago ir malybos produktai – 90 proc., pieno produktai – 79 proc.

ŽŪM 2014 metais inicijavo projektą „AuGink savo kraštą“, kurio tikslas – rinktis maistą, užaugintą netoli namų. Projektas skatina kaime auginti produktus, kurie yra saugūs ir sveiki, užauginti ir pagaminti švarioje bei gražioje aplinkoje gamtą tausojančiais būdais.

2. Užsienio prekyba žemės ir maisto ūkio produktais

2. Foreign trade in agricultural and food products

2010 metais pagerėjusi ekonominė situacija ir sustiprėjusi paklausa tiek pačioje Lietuvoje, tiek pagrindinių jos užsienio prekybos partnerių rinkose po 2008–2009 metais pasaulį sukrėtusios finansinės ir ekonominės krizės suteikė galimybių Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksportui ir importui vėl grįžti į augimo stadiją. 2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, eksporto ir importo vertė padidėjo apie 1,2 karto. 2011–2013 metų laikotarpiu Lietuvos užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais didėjo sparčiais tempais ir 2013-aisiais pasiekė aukščiausią per analizuojamąjį laikotarpį lygį (2.1 pav.). Palyginti su 2010 metais, 2013-aisiais eksporto vertė padidėjo 1,7 karto, importo – 1,6 karto, užsienio prekybos apyvarta – 1,6 karto.

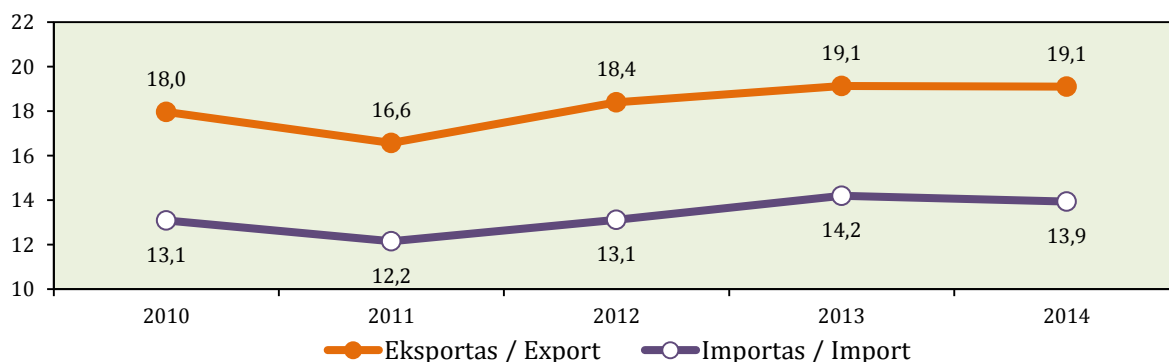
2.1 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas, importas ir užsienio prekybos balansas 2010–2014 metais, mln. EUR

Fig. 2.1. Export, import and foreign trade balance of agricultural and food products in 2010–2014, EUR million

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

2014 metai Lietuvos ūkininkams ir verslininkams buvo sudėtingi, pilni išbandymų, pasikeitimų ir iššūkių: sumažėjusios eksportuojamų produktų kainos, afrikinio kiaulių maro padariniai, vienos pagrindinių Lietuvos eksporto rinkų – Rusijos – įvestas tam tikrų žemės ūkio ir maisto produktų (pieno produktų, mėsos ir jos gaminių, žuvies ir jos gaminių, daržovių ir vaisių) importo embargas. Išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, 2014 metais iš Lietuvos eksportuota žemės ūkio ir maisto produktų už 4,7 mlrd. EUR, importuota – už 3,7 mlrd. EUR. Palyginti su 2013-aisiais, eksportas sumažėjo 0,7 proc., importas – 0,6 proc. Lietuviškos kilmės produktų eksportas siekė 3,0 mlrd. EUR, sudarė 65 proc. (2013 m. – 64 proc.) viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto ir padidėjo 0,7 proc. Nelietuviškos kilmės produktų eksporto vertė sumažėjo 3,3 proc. Prekybos balansas buvo teigiamas, palyginti 2013-aisiais, sumažėjęs 11 mln. EUR (1,1 proc.), sudarė 963 mln. EUR. Užsienio prekybos apyvarta siekė 8,4 mlrd. EUR.

Prekyba žemės ūkio ir maisto produktais sudaro svarią visos Lietuvos užsienio prekybos dalį (2.2 pav.). 2010-aisiais žemės ūkio ir maisto produktų eksporto dalis sudarė 18,0 proc., importo – 13,1 proc. 2014 metais žemės ūkio ir maisto produktų eksporto dalis išliko 2013-ųjų lygio, o importo dalis, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjo 0,3 proc. punkto ir sudarė 13,9 proc. viso Lietuvos prekių importo.

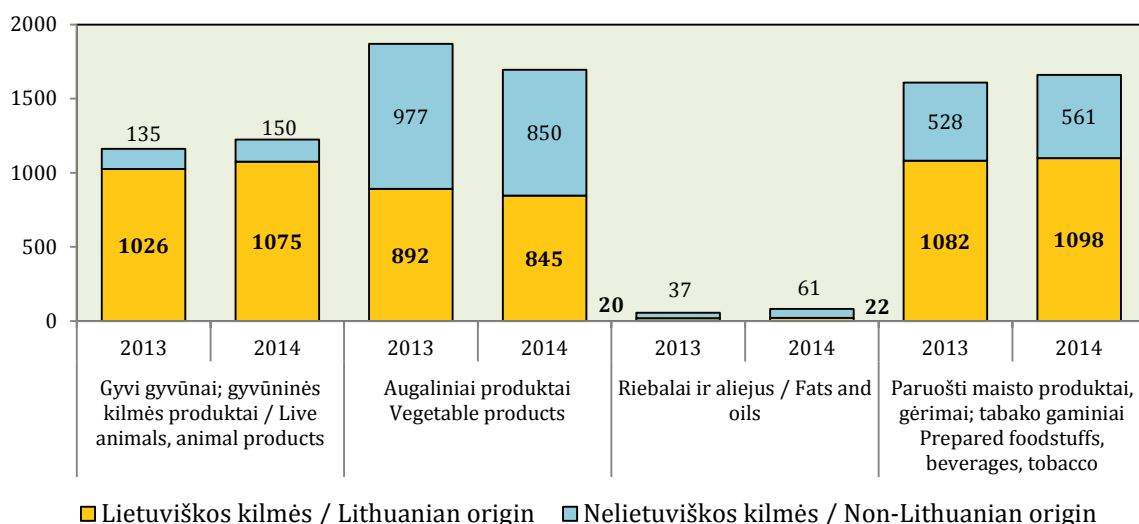

2.2 pav. Prekybos žemės ūkio ir maisto produktais dalis nuo visos Lietuvos užsienio prekybos 2010–2014 metais, proc.

Fig. 2.2. The share of foreign trade in agricultural and food products in total foreign trade in 2010–2014, per cent

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Kaip ir 2013 metais, 2014-aisiais daugiausia eksportuota augalinių produktų (II KN skyrius). Jų dalis sudarė 36,4 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertės ir, palyginti su 2013 metais, sumažėjo 3,4 proc. punkto (2.3 pav.). Šį kritimą lėmė žymiai sumažėjęs vaisių ir riešutų, daržovių ir aliejinių kultūrų sėklų eksportas. Visų kitų trijų KN produktų skyrių eksporto vertės ir dalys nuo viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertės nežymiai išaugo. 35,6 proc. sudarė paruošti maisto produktai, nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei tabako gaminiai (IV KN skyrius), 26,3 proc. – gyvi gyvūnai ir gyvūninės kilmės produktai (I KN skyrius) ir tik 1,8 proc. – riebalai ir aliejus (III KN skyrius). Lietuviškos kilmės produktai sudarė didžiausią (88 proc.) eksportuojamų produktų, priklausančių I KN skyriui, dalį. 66 proc. eksportuotų IV KN skyriaus, 50 proc. – II KN skyriaus ir 27 proc. – III KN skyriaus produktų užauginta arba pagaminta Lietuvoje.

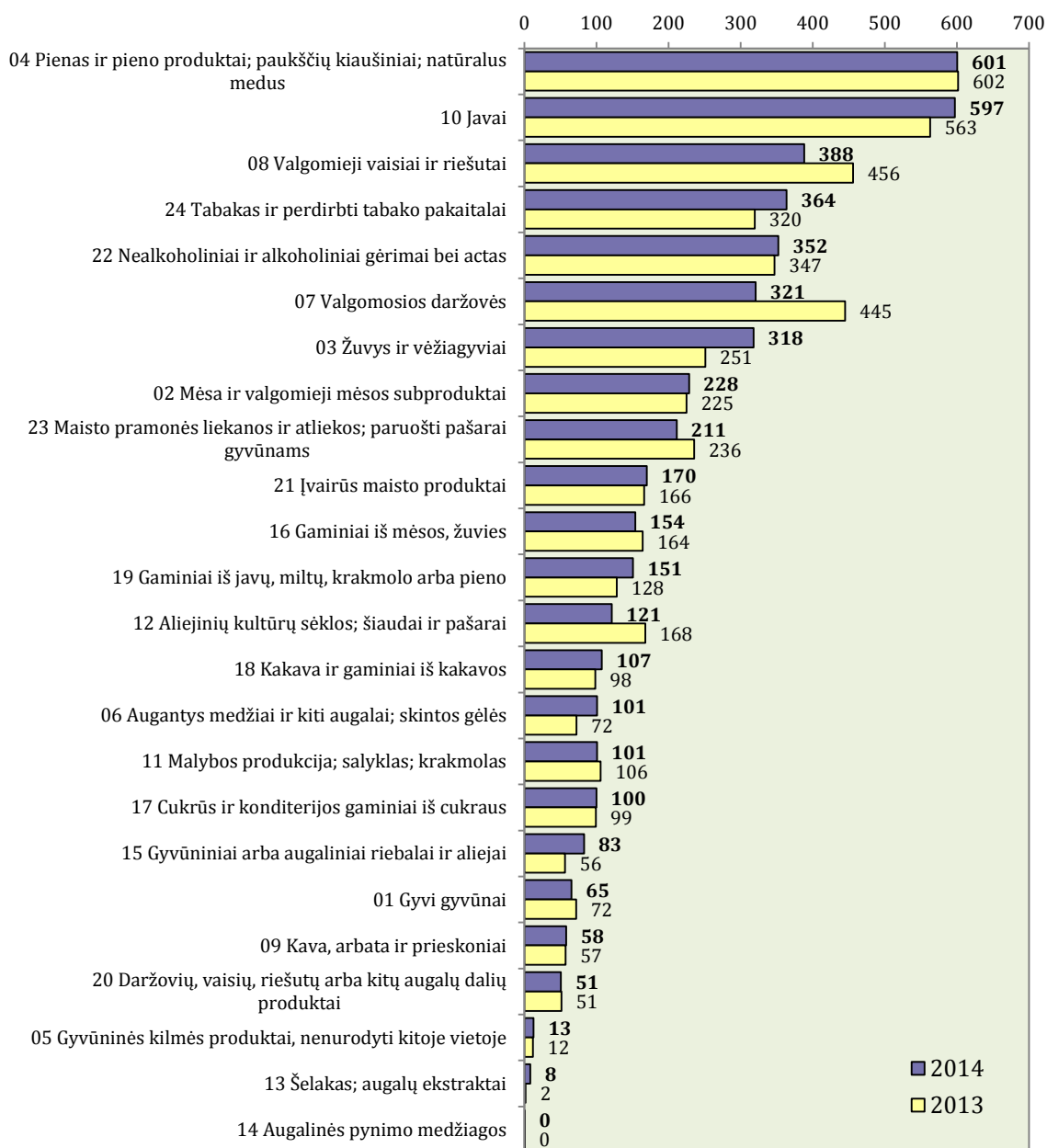

2.3 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas pagal KN skyrius ir produktų kilmę 2013 ir 2014 metais, mln. EUR

Fig. 2.3. Exports of agricultural and food products by CN section and origin of products in 2013 and 2014, EUR million

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

2014 metais Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksportuota į 122 valstybes (lietuviškos kilmės – į 119). Daugiausia išaugo žuvų ir vėžiagyvių (1,3 karto), tabako gaminių (1,1 karto), javų (6,1 proc.), augančių medžių ir kitų augalų, skintų gėlių (1,4 karto), gyvūninių arba augalinių riebalų ir aliejaus (1,5 karto), gaminių iš javų ir miltinių konditerijos gaminių (1,2 karto), kakavos ir gaminių iš kakavos (9,4 proc.), šelako, augalų ekstraktų (4,7 karto), nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų (1,4 proc.) eksportas (2.4 pav.).

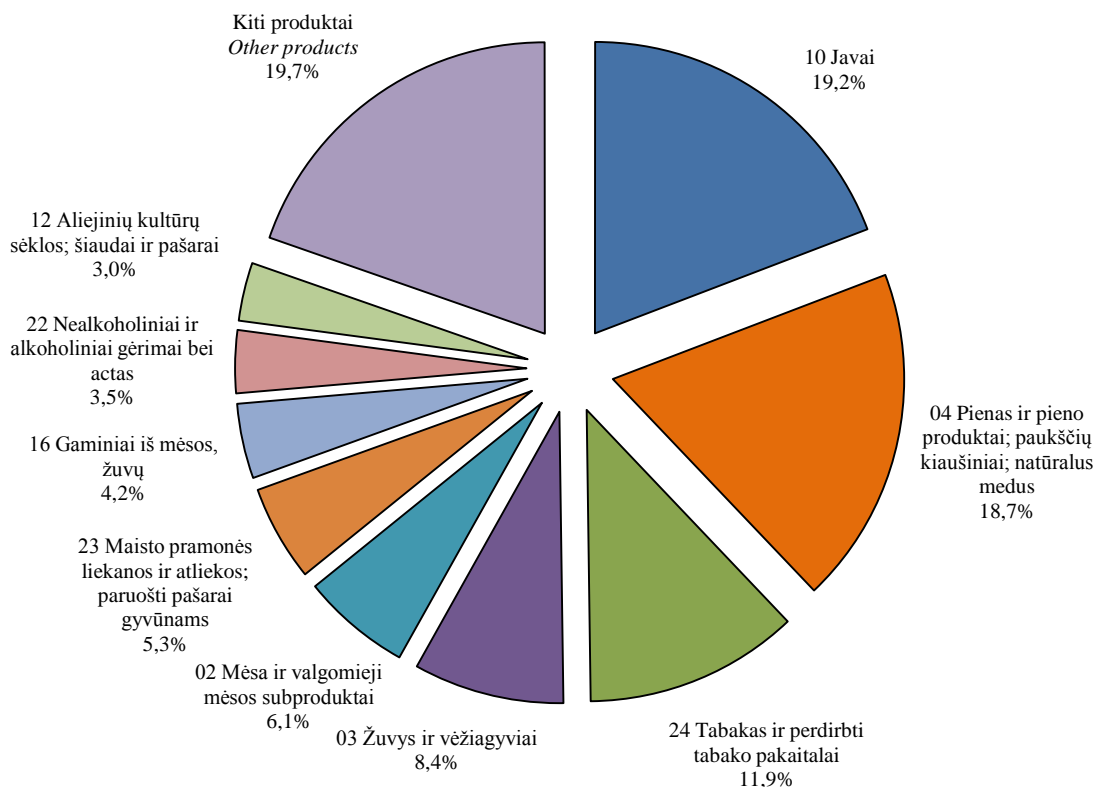
2.4 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas 2013 ir 2014 metais, mln. EUR

Fig. 2.4. Exports of agricultural and food products in 2013 and 2014, EUR million

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Labiausiai sumažėjo daržovių (1,4 karto), vaisių ir riešutų (1,2 karto), aliejinių kultūrų sėklų, šiaudų ir pašarų (1,4 karto), maisto pramonės liekanų ir paruoštų pašarų gyvūnams (10 proc.), mėsos ir žuvies gaminių (6,2 proc.), gyvų gyvūnų (8,9 proc.), malybos produkcijos, salyklo ir krakmolo (4,7 proc.) eksportas.

2014 metais eksportuotų lietuviškos kilmės produktų vertė siekė 3041 mln. EUR. 73 proc. lietuviškos kilmės produktų vertės sudarė javai, pienas ir jo produktai, kiaušiniai ir medus, tabako gaminiai, žuvys ir vėžiagyviai, mėsa ir jos subproduktai, maisto pramonės liekanos ir paruošti pašarai gyvūnams, mėsos ir žuvies gaminiai (2.5 pav.).

2.5 pav. Lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto struktūra 2014 metais

Fig. 2.5. Structure of exports of Lithuanian origin agricultural and food products in 2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Palyginamuoju laikotarpiu daugumos lietuviškos kilmės produktų eksportas išaugo. Labiausiai padidėjo žuvų ir vėžiagyvių eksportas – 1,3 karto. 13 proc. išaugo tabako gaminių, 5,4 proc. – javų, 16 proc. – gaminių iš javų, miltų, krakmolo, 9,3 proc. – kakavos ir gaminių iš kakavos, 5,7 proc. – įvairių maisto produktų (KN 21), 4,9 proc. – cukraus ir konditerijos gaminių iš jo, 1,7 proc. – mėsos ir jos subproduktų, 11 proc. – gyvūninių arba augalinių riebalų ir aliejaus eksportas.

Daugiausia sumažėjo Lietuvoje užaugintų aliejinių kultūrų sėklų, šiaudų ir pašarų eksportas – 1,5 karto. 1,2 karto sumažėjo maisto pramonės liekanų ir paruoštų pašarų gyvūnams, 9,4 proc. – gaminių iš mėsos ir žuvies, 1,8 karto – vaisių ir riešutų, po 1,2 karto – gyvų gyvūnų ir daržovių, 6,3 proc. – malybos produkcijos, salyklo, krakmolo eksportas.

12,8 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertės sudarė javai. Didesnis nei 2013-aisiais 2014 metų javų derlius lėmė jų eksporto vertės padidėjimą palyginamuoju laikotarpiu 6,1 proc. iki 597 mln. EUR. 98 proc. išvežtų javų užauginta Lietuvoje. Lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto struktūroje pagal vertę javai sudarė 19,2 proc. Iš viso eksportuota 3049 tūkst. t Lietuvoje užaugintų įvairių javų, 1,2 karto daugiau nei 2013-aisiais. Miežių eksportas išaugo 1,2 karto, kviečių – 1,3 karto, grikių – 1,5 karto, avižų – 1,7 karto, kukurūzų – 3,7 karto. Rugių eksportas sumažėjo 1,7 karto, kvietrugių – 1,9 karto.

Pagrindinės eksporto partnerės – Irano Islamo Respublika (40 proc. viso javų eksporto), Saudo Arabija (10 proc.), Latvija (8,8 proc.), Egiptas (7,5 proc.).

2014 metais pieno ir jo produktų (KN 0401-0406) eksporto vertė siekė 575 mln. EUR. Dėl 2014 metų rugpjūčio mėn. Rusijos paskelbto embargo, palyginti su 2013-aisiais, nagrinėjamų produktų eksporto vertė sumažėjo 1,4 proc. arba 8,0 mln. EUR. Pienas ir jo produktai sudarė 12,3 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto. 96 proc. minėtų produktų pagaminta Lietuvoje.

Analizuojamu laikotarpiu lietuviškos kilmės pieno ir pieno produktų eksportas sumažėjo 2,5 mln. EUR. 44 proc. pieno ir jo produktų eksporto vertės sudarė sūriai ir varškė. Šių produktų eksportuota 4,4 proc. mažiau nei 2013-aisiais. Eksporto kiekis sumažėjo 1,9 proc. ir siekė 71,2 tūkst. t. Nekoncentruotų pieno ir grietinėlės išvežta 228,1 tūkst. t, 67,2 tūkst. t daugiau. Tačiau eksporto vertė nukrito 2,1 proc. ir sudarė 139 mln. EUR (sudarė 25 proc. visos pieno produktų eksporto vertės). Pastaraisiais metais sparčiai augo žaliavinio pieno eksportas: 2014 metais jo išvežta 153 tūkst. t už 50 mln. EUR. Palyginti su 2013-aisiais, jo eksporto kiekis padidėjo 1,6 karto, arba 60 tūkst. t, vertė – 1,4 karto arba 14 mln. EUR. 74 proc. žaliavinio pieno išvežta į Lenkiją, 24 proc. – į Baltarusiją ir po 1 proc. – į Estiją ir Latviją. 16 proc. pieno produktų eksporto vertės sudarė koncentruoti pienas ir grietinėlė, kurių eksportuota 1,2 karto daugiau nei 2013-aisiais. Eksporto kiekis išaugo 1,3 karto ir siekė 38,7 tūkst. t. Eksportuotų sviesto ir kitų pieno riebalų kiekis padidėjo 1,7 karto, eksporto vertė išaugo 1,6 karto.

Pagrindinės lietuviškos kilmės pieno ir jo produktų eksporto šalys – Rusija (17 proc. viso pieno produktų eksporto), Italija (16 proc.), Lenkija (15 proc.), Vokietija (11 proc.), Latvija (7,6 proc.).

Trečioje vietoje pagal eksporto vertę – vaisiai ir riešutai, jų eksportuota už 388 mln. EUR (8,3 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto). Tačiau lietuviškos kilmės vaisiai tesudarė 3,3 proc. Daugiausia eksportuota Lietuvoje surinktų ir užšaldytų mėlynių (2859 t už 8,0 mln. EUR), juodųjų serbentų (873 t, 745 tūkst. EUR). 51 proc. visų eksportuotų vaisių ir riešutų išvežta į Rusiją, 25 proc. – į Baltarusiją, 6,4 proc. – į Latviją. 23 proc. lietuviškos kilmės vaisių ir riešutų eksportuota į Vokietiją, 13 proc. – į Belgiją, 11 proc. – į Italiją.

Tabako gaminių eksportuota už 364 mln. EUR, jų dalis visame eksporte – 7,8 proc. Beveik visi eksportuoti gaminiai pagaminti Lietuvoje. 73 proc. eksporto sudarė cigaretės, 25 proc. – rūkomasis tabakas, o likusią dalį – cigarai ir tabako liekanos. Pagrindinės eksporto rinkos – Alžyras, Švedija, Nyderlandai, Latvija, Belgija, Suomija, Egiptas ir Lenkija, į kurias išvežta 74 proc. tabako gaminių.

2014 metais 7,6 proc. eksporto vertės teko nealkoholiniams ir alkoholiniams gėrimams bei actui. Jų eksporto vertė padidėjo 1,4 proc. iki 352 mln. EUR. Tačiau lietuviškos kilmės gėrimams teko tik 30 proc. eksporto vertės. Eksportuotų alkoholinių gėrimų vertė siekė 297 mln. EUR. Pagrindinės eksporto partnerės – Rusija (77 proc.) ir

Latvija (9,6 proc.). Daugiausia nealkoholinių gėrimų išvežta į Latviją (46 proc.), Estiją (29 proc.) ir Rusiją (6,6 proc.).

2014 metais daržovių eksportuota už 321 mln. EUR, vertė sudarė 6,9 proc. viso eksporto. Analizuojamu laikotarpiu eksporto vertė sumažėjo 1,4 karto. Lietuviškos kilmės daržovės sudarė tik 15 proc. viso daržovių eksporto. 78 proc. lietuviškos kilmės daržovių eksporto – tai Lietuvoje užauginti pievagrybiai (32 proc. lietuviškos kilmės daržovių eksporto), voveraitės (19 proc.), džiovinti žirniai (17 proc.), bulvės (6,2 proc.), morkos (3,6 proc.). Iš nelietuviškos kilmės daržovių daugiausia išvežta pomidorų (33 proc. nelietuviškos kilmės eksporto), paprikų (21 proc.), gūžinių salotų (5,7 proc.), baklažanų (4,4 proc.), voveraičių (3,9 proc.), agurkų (3,7 proc.), žiedinių kopūstų ir brokolių (3,5 proc.), pievagrybių (3,3 proc.).

Didžiausia daržovių eksporto dalis atiteko Rusijai – 64 proc. visų eksportuotų daržovių. Į Baltarusiją išvežta 13 proc. daržovių, Latviją – 4,3 proc., Vokietiją – 4,2 proc. Lietuviškos kilmės daržovių daugiausia eksportuota į Švediją (15 proc.), Vokietiją (14 proc.), Latviją (14 proc.), Norvegiją (9,1 proc.), Lenkiją (7,3 proc.), Nyderlandus (6,9 proc.), Estiją (5,1 proc.).

Žuvų ir vėžiagyvių eksportuota už 318 mln. EUR, tai sudarė 6,8 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertės. Palyginamuoju laikotarpiu vertė padidėjo 1,3 karto. Daugiausia eksportuota vytintų, sūdytų, rūkytų ar kitu būdu apdorotų žuvų – 173 mln. EUR. Žuvų filė ir kitos žuvies mėsos išvežta už 101 mln. EUR, užšaldytų žuvų – 23 mln. EUR. Pagrindinės eksporto partnerės – Vokietija (42 proc.), Belgija (11 proc.), Italija (9,3 proc.). Lietuviškos kilmės produktai sudarė 80 proc. viso žuvų ir vėžiagyvių eksporto.

Palyginti su 2013 metais, 2014-aisiais mėsos ir valgomųjų mėsos subproduktų eksportas padidėjo 6,3 proc. iki 228 mln. EUR ir sudarė 4,9 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto. 81 proc. eksportuotos mėsos buvo lietuviškos kilmės. 42 proc. eksporto vertės sudarė paukštiena, 34 proc. – galvijiena, 8,7 proc. – kiauliena.

2014 metais daugiausia eksportuota Lietuvoje pagamintos paukštienos ir jos subproduktų – 86 mln. EUR, 8,1 proc. daugiau nei 2013-aisiais. Eksporto kiekis išaugo 4,3 proc. ir siekė 39,6 tūkst. t. Paukštienos eksportuota į 31 šalį. Į Nyderlandus išvežta 33 proc. viso paukštienos ir jos subproduktų eksporto, Estiją – 13 proc., Prancūziją – 12 proc., Latviją – 11 proc., Jungtinę Karalystę – 8,5 proc.

Pagamintos Lietuvoje galvijienos išvežta 25,3 tūkst. t, jos vertė – 78 mln. EUR (kiekis padidėjo 19 proc., vertė – 4,1 proc.). Galvijienos eksportuota į 31 šalį: į Rusiją (27 proc. viso galvijienos eksporto), Italiją (17 proc.), Nyderlandus (11 proc.), Švediją (6,2 proc.).

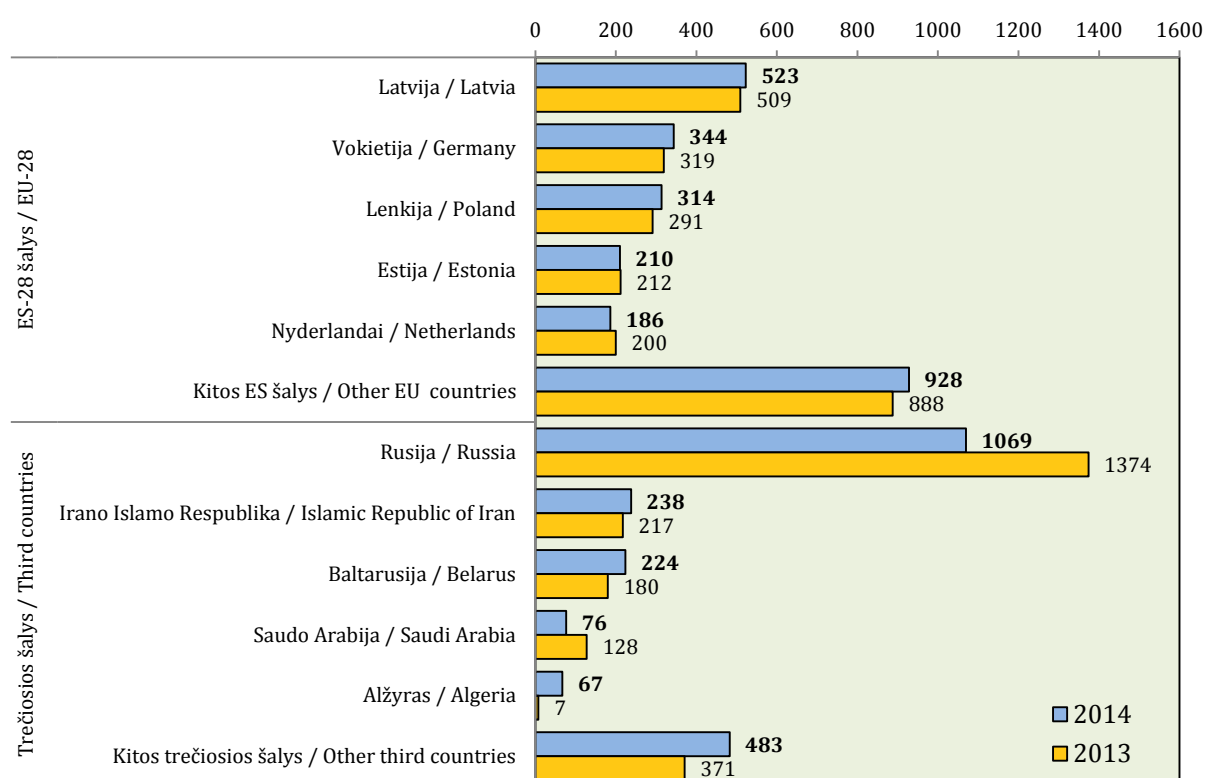
Lietuviškos kilmės kiaulienos eksporto vertė 1,8 karto mažesnė nei 2013 metais. Kiaulienos eksportuota į 18 šalių. Daugiausia – į Latviją (47 proc. kiaulienos eksporto), Estiją (15 proc.) ir Lenkiją (14 proc.).

Maisto pramonės liekanų ir paruoštų pašarų gyvūnams eksportuota už 211 mln. EUR. Šiems produktams teko 4,5 proc. viso eksporto. Lietuviškos kilmės produktai sudarė 76 proc. viso minėtų produktų eksporto. Šio skirsnio produktų eksporto partnerės – Jungtinė Karalystė (16 proc.), Lenkija ir Latvija (po 13 proc.), Vokietija (9,3 proc.), Norvegija (6,0 proc.), Rusija (5,3 proc.).

2014 metais žemės ūkio ir maisto produktų eksportas į ES-28 šalis ir toliau išlaikė augimo tendencijas. Palyginti su 2013-aisiais, eksportas į ES šalis padidėjo 3,5 proc. iki 2505 mln. EUR ir sudarė 54 proc. viso eksporto. Šį augimą daugiausia lėmė

nelietuviškos kilmės produktų eksportas, išaugęs 25 proc. Lietuviškos kilmės produktų eksportas sumažėjo 1 proc., jo dalis nuo viso eksporto į ES šalis – beveik 4 proc. punktais, iki 79 proc.

Į ES šalis daugiausia išvežta pieno ir jo produktų (14 proc. nuo viso eksporto į ES šalis), žuvų ir vėžiagyvių (12 proc.), tabako gaminių (9,9 proc.), paruoštų pašarų gyvūnams ir maisto pramonės liekanų (6,8 proc.), mėsos ir jos subproduktų (6,6 proc.), javų (5,8 proc.), mėsos ir žuvies gaminių (5,4 proc.), aliejinių kultūrų sėklų, šiaudų ir pašarų bei įvairių maisto produktų (po 4,4 proc.). Išvardyti produktai sudarė 69 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į ES šalis. Pagrindinės eksporto į ES šalis partnerės – Latvija, Vokietija, Lenkija, Estija ir Nyderlandai (2.6 pav.). Eksportas į šias šalis sudarė 63 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į ES. Lietuviškos kilmės produktų eksportas į minėtas šalis sudarė atitinkamai 60 proc., 91 proc., 72 proc., 57 proc. ir 96 proc.

2.6 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas pagal šalis 2013 ir 2014 metais, mln. EUR

Fig. 2.6. Exports of agricultural and food products by country in 2013–2014, EUR million

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

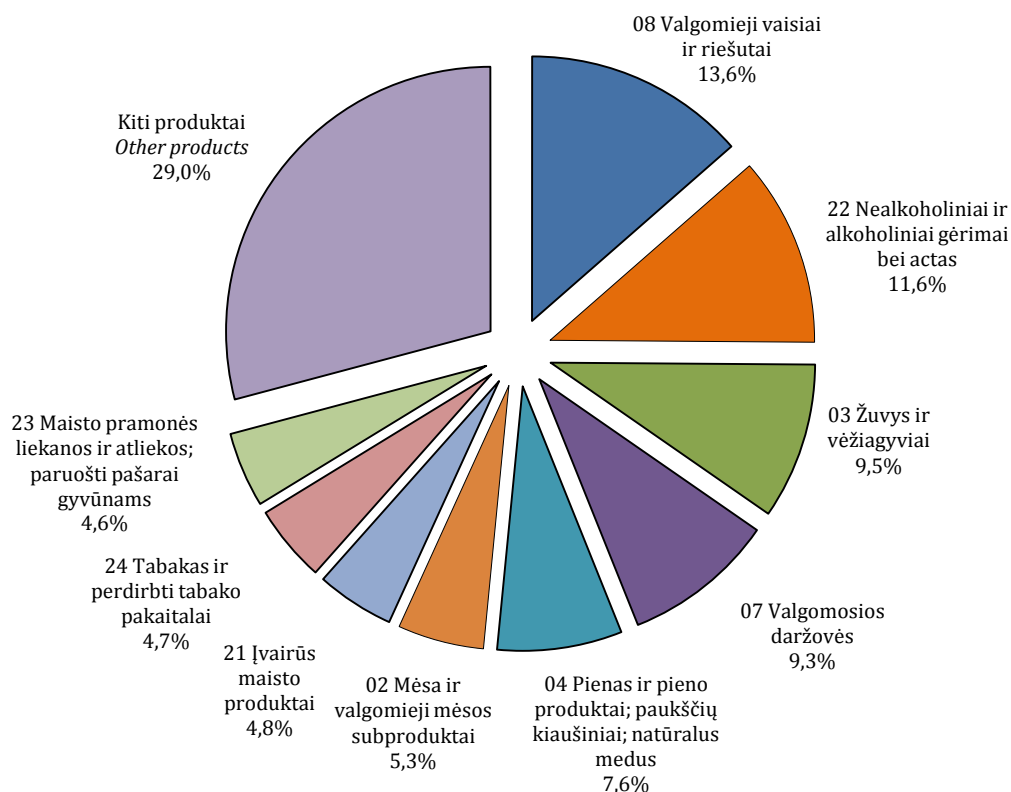
2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, žemės ūkio ir maisto produktų eksportas į trečiąsias šalis sumažėjo 5,3 proc. ir siekė 2157 mln. EUR. Šį mažėjimą lėmė 22 proc. sumažėjęs eksportas į Rusiją, kuriai teko beveik 50 proc. eksporto į trečiąsias šalis. Eksporto į trečiąsias šalis dalis, tenkanti lietuviškos kilmės produktams, sudarė 49 proc.

Daugiausia į trečiąsias šalis eksportuota javų (21 proc. nuo viso eksporto į trečiąsias šalis), vaisių ir riešutų (14 proc.), nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų bei acto ir daržovių (po 12 proc.), pieno ir jo produktų (11 proc.). Šių produktų vertė sudarė

beveik 70 proc. visų į trečiąsias šalis eksportuotų produktų vertės. Pagrindinės eksporto į trečiąsias šalis partnerės – Rusija (lietuviškos kilmės eksportas sudarė 21 proc.), Irano Islamo Respublika (beveik 100 proc.), Baltarusija (20 proc.), Saudo Arabija ir Alžyras (po 100 proc.). Eksportas į šias šalis sudarė 78 proc. viso eksporto į trečiąsias šalis.

2014 metais Lietuva importavo prekių iš 157 šalių, žemės ūkio ir maisto produktų – iš 109 valstybių už 3699,3 mln. EUR, 22,9 mln. EUR mažiau nei per 2013-uosius. Žemės ūkio ir maisto produktai sudarė 13,9 proc. viso Lietuvos importo. Iš 24 KN skirsnių sumažėjo 10 produktų importas. Daugiausia, 2,9 karto, padidėjo šelako, 1,8 karto – augalinių pynimo medžiagų, 22 proc. – augančių augalų ir skintų gėlių, 19 proc. – žuvų ir vėžiagyvių, 15 proc. – tabako ir tabako gaminių, 10,6 proc. – kakavos ir gaminių iš kakavos, 9,5 proc. – gaminių iš javų ir krakmolo, po 7,7 proc. – riebalų ir aliejaus, kavos ir arbatos, pieno ir pieno produktų, kiaušinių ir medaus (pieno produktų – padidėjo tik 5,3 proc.) importas. 30 proc. sumažėjo gyvų gyvūnų, 24 proc. – daržovių, 21 proc. – gyvūninės kilmės produktų (KN 05) importas.

2010–2014 metų laikotarpiu vaisių ir riešutų importas pagal vertę užėmė pirmąją vietą. 2014 metais jų vertė sudarė 13 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo vertės. Daug įvežta įvairių gėrimų, žuvų ir vėžiagyvių, daržovių, pieno ir jo produktų, mėsos, įvairių 21 KN skirsnio maisto produktų (ekstraktų, maistinių priedų, tepinių), tabako ir tabako pakaitalų, maisto pramonės liekanų ir pašarų. Minėtų produktų vertė sudarė 71 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo (2.7 pav.).

2.7 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importo struktūra 2014 metais

Fig. 2.7. Structure of import of agricultural and food products in 2014

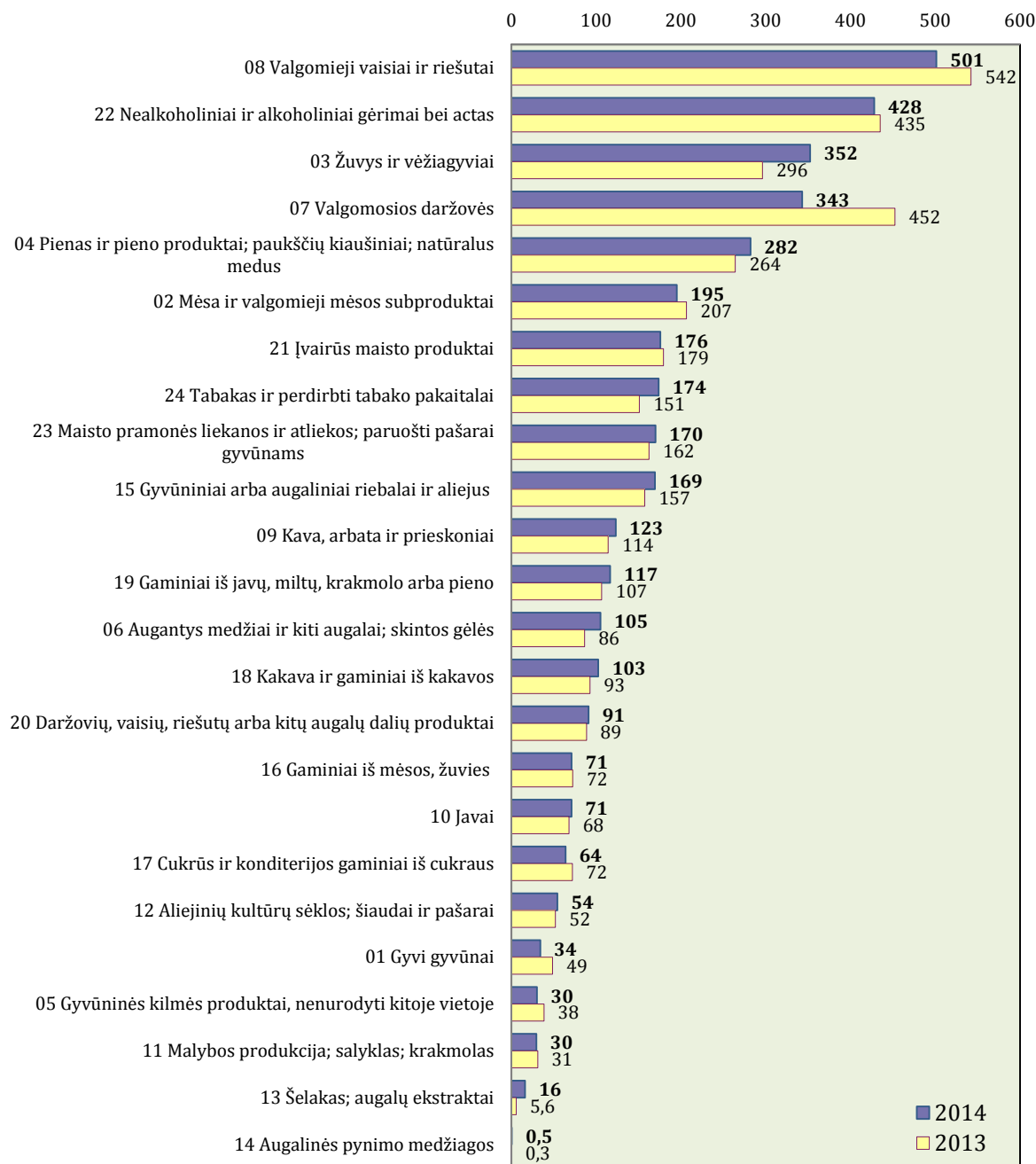
Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Kiekvienais metais daugiausia importuojama valgomųjų vaisių ir riešutų. Nors 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, jų importas sumažėjo 7,5 proc. tačiau jų dalis žemės ūkio ir maisto produktų importe išliko didžiausia ir sudarė 13,6 proc. 73 proc. viso vaisių ir riešutų importo vertės sudarė šviežios braškės, kiviai, avietės, spanguolės, mėlynės (18 proc.), obuoliai ir kriaušės (17 proc.), citrusiniai vaisiai (16 proc.), abrikosai, vyšnios, persikai, slyvos (14 proc.), vynuogės, šviežios arba džiovintos (7,8 proc.). 36 proc. vaisių ir riešutų atvežta iš Nyderlandų, 15 proc. – iš Ispanijos, 8,1 proc. – iš Italijos, 7,1 proc. – iš Lenkijos, 4,3 proc. – iš Latvijos. 77 proc. šio skirsnio produktų buvo reeksportuota.

2014 metais antroje vietoje pagal importo apimtį – įvairūs gėrimai. 50 proc. šios grupės importo vertės sudarė vynas, 23 proc. – stiprūs spiritiniai gėrimai, 9,3 proc. – mineraliniai ir gazuotieji vandenys su cukrumi ar saldikliais ir kitais priedais, 7,1 proc. – alus. Vyno importuota iš 41 pasaulio šalies, tačiau importo iš Prancūzijos (78,9 mln. EUR), Italijos (53,2 mln. EUR) ir Ispanijos (44,3 mln. EUR) dalys sudarė 84 proc. viso įvežto vyno vertės. Stiprių spiritinių gėrimų importuota iš 42 šalių, daugiausia įvežta iš Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Jungtinės Karalystės, Rusijos, Švedijos ir Ispanijos (beveik 70 proc.), mineralinių ir gazuotųjų vandenų su įvairiais priedais – iš Lenkijos, Latvijos, Austrijos ir Vokietijos (daugiau kaip 71 proc.), alus – iš Baltarusijos, Vokietijos, Latvijos, Nyderlandų, Čekijos (70 proc.).

Trečioje vietoje pagal importo apimtį – žuvis ir vėžiagyviai. 2014 metais žuvų ir vėžiagyvių importas, palyginti su 2013-aisiais, pagal vertę padidėjo 19 proc. Įvežta 38 tūkst. t šviežių ir atšaldytų žuvų, 38 tūkst. t žuvų filė ir kitos žuvų mėsos, 48 tūkst. t sušaldytų žuvų. Žuvų importo kainos lyginamuoju laikotarpiu pasikeitė nedaug: vidutinė šviežių ir atšaldytų žuvų importo kaina sumažėjo nuo 4460,9 iki 4218,6 EUR/t, žuvų filė ir kitos žuvų mėsos – nuo 2574,2 iki 2492,5 EUR/t). 42 proc. žuvų ir vėžiagyvių importuota iš Švedijos (146,9 mln. EUR), 11 proc. – iš Norvegijos (39,1 mln. EUR), 9,9 proc. – iš Vokietijos (34,8 mln. EUR) 4,8 proc. – iš JAV (17,1 mln. EUR) ir 4,3 proc. – iš Latvijos (15,1 mln. EUR). Importas iš šių šalių sudarė 72 proc. visų importuotų žuvų ir vėžiagyvių vertės.

Daržovių importas sumažėjo net 24 proc., siekė 342,9 mln. EUR, sudarė 9,3 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo vertės. Pievagrybiams, paprikoms, voveraitėms, baklažanams atiteko 38 proc. (reeksportuota 94 tūkst. t, 90 proc. įvežtų šios grupės produktų), pomidorams – 32 proc. (atitinkamai 85 tūkst. t, 83 proc.), įvairioms salotoms – 7,4 proc. (atitinkamai 22 tūkst. t, 85 proc.), įvairiems kopūstams – 5,5 proc. (atitinkamai 28 tūkst. t, 74 proc.), agurkams – 4,9 proc. (atitinkamai 12 tūkst. t, 61 proc.). Daugiausia daržovių įvežta iš Nyderlandų (64 proc.), Ispanijos (11 proc.) ir Lenkijos (8,9 proc.). Vertinant pagal svorį, 78 proc. šio skirsnio importo produktų buvo reeksportuota.

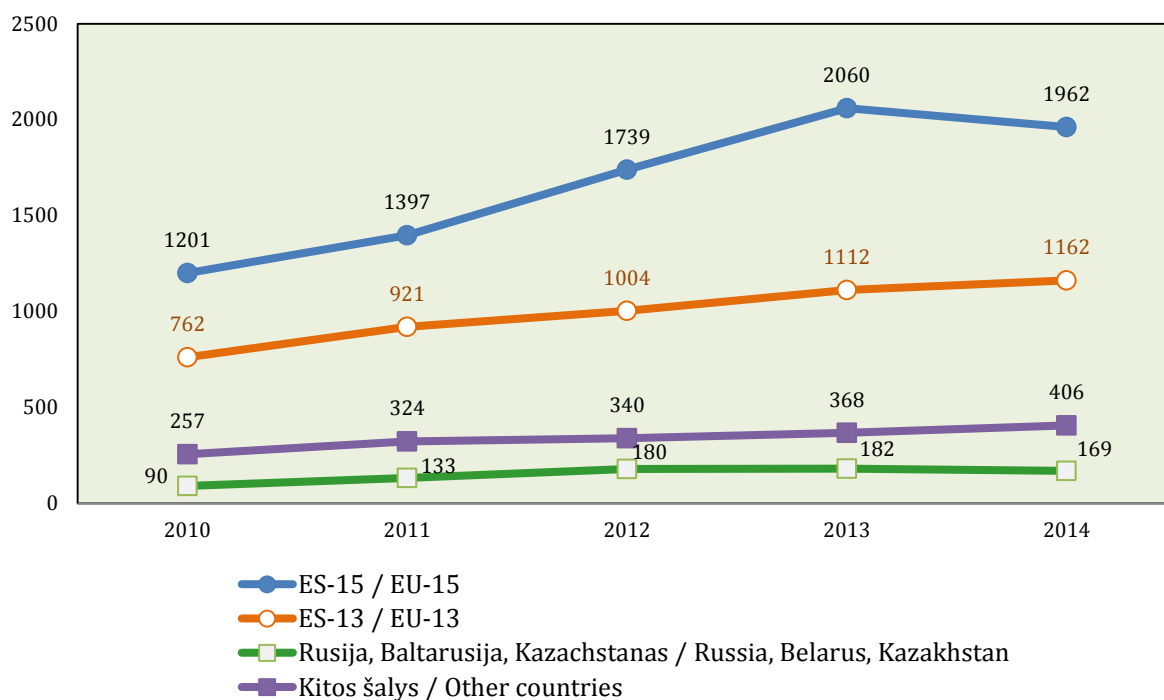
2.8 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importas 2013 ir 2014 metais, mln. EUR

Fig. 2.8. Import of agricultural and food products in 2013 and 2014, EUR million

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Importas iš ES sudaro didžiausią žemės ūkio ir maisto produktų importo dalį 2014 metais ji siekė 84 proc. (3124 mln. EUR). ES narių senbuvių (ES-15) dalis, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjo 2,1 proc. punkto. ES narių senbuvių dalis sudarė 63 proc. importuotų iš ES žemės ūkio ir maisto produktų. 58 proc. visų importuotų žemės ūkio ir maisto produktų vertės sudarė importas iš Nyderlandų, Lenkijos, Latvijos ir Vokietijos.

2014 metais žemės ūkio ir maisto produktų importas iš visų šalių grupių viršijo 2010-ųjų lygį, tačiau senųjų ES šalių (ES-15) ir Rusijos, Baltarusijos, Kazachstano (Muitų Sąjungos) importo apimtys, palyginti su 2013 metais, sumažėjo. ES šalių žemės ūkio ir maisto produktai sudarė 24 proc. viso Lietuvos prekių importo iš ES, trečiųjų šalių – 5,8 proc. viso prekių importo iš trečiųjų šalių (2013 m. – atitinkamai 20 ir 5,3 proc.).

2.9 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importo dinamika pagal šalių grupes 2010–2014 metais, mln. EUR

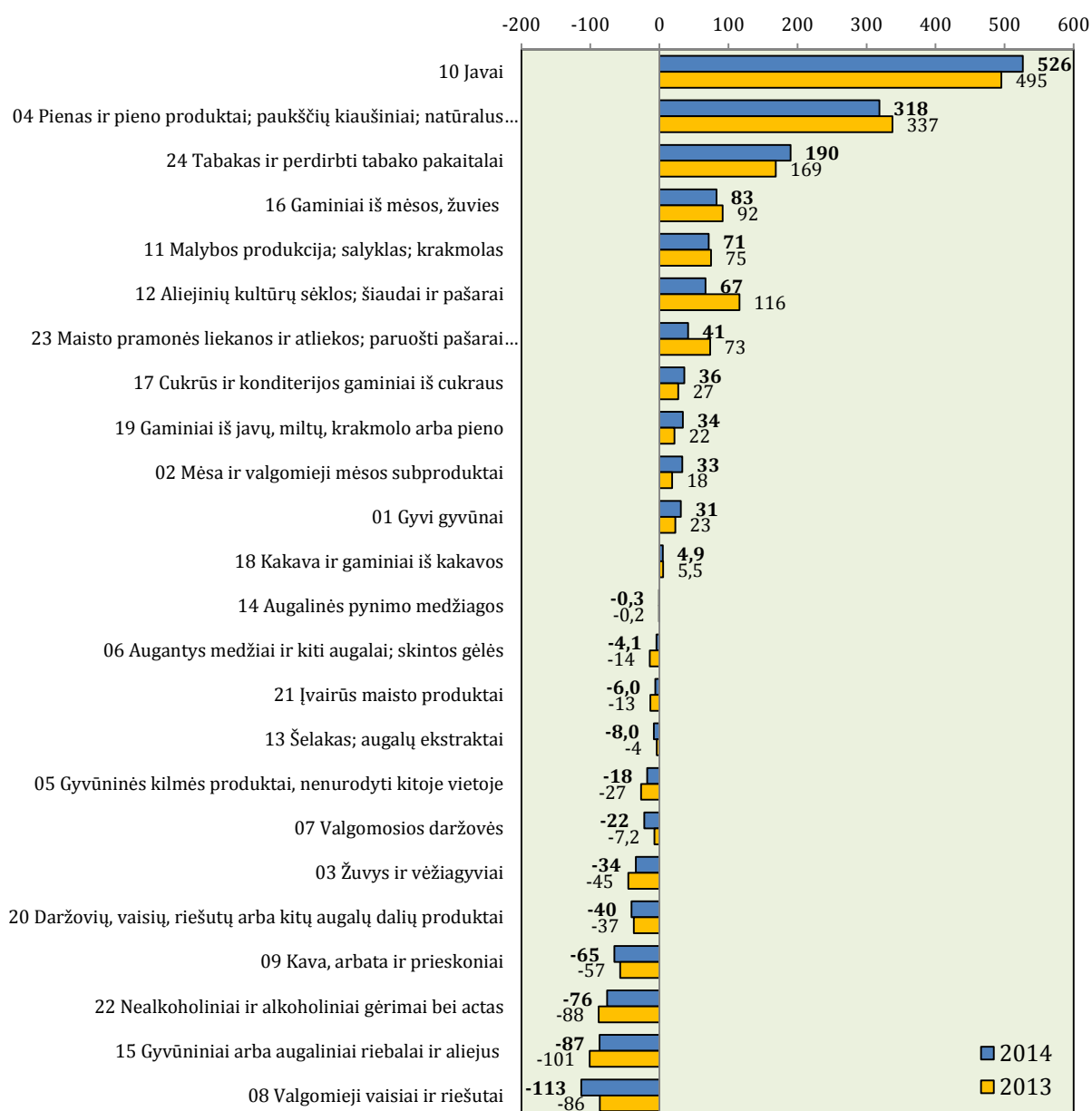
Fig. 2.9. Dynamics of import of agricultural and food products by country group in 2010–2014, EUR million

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

2014 metais žemės ūkio ir maisto produktų importas iš visų šalių grupių viršijo 2010-ųjų lygį. Importo apimtys iš Rusijos, Baltarusijos, Kazachstano ir kitų šalių iki 2013 metų nuolat didėjo. 2013 metais buvo 2 kartus, o 2014-aisiais – tik 1,8 karto didesnė nei 2010-aisiais. Importas iš ES taip pat didėjo, didžiausias buvo 2013 metais.

2014 metais importas iš Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano, palyginti su 2013-aisiais sumažėjo 12,4 mln. EUR, t. y 6,8 proc. Visas importas iš Muitų sąjungos siekė 169 mln. EUR, sudarė 4,6 proc. viso ir 30 proc. trečiųjų šalių žemės ūkio ir maisto produktų importo. Kitų šalių importas sudarė 11 proc. (406 mln. EUR) viso žemės ūkio ir maisto produktų importo.

2014 metais užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais perviršis sudarė 963 mln. EUR. Dvylikos KN skirsnių produktų eksportas viršijo importą (2.10 pav.). Didžiausi teigiami buvo prekybos grūdais, 04 KN skirsnio produktais (pienu ir jo produktais, kiaušiniais, medumi), tabaku ir jo gaminiais balansai. Didžiausi neigiami buvo prekybos vaisiais ir riešutais, riebalais ir aliejumi, įvairiais gėrimais, kava ir arbata balansai.

2.10 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų prekybos balansas 2013 ir 2014 metais, mln. EUR

Fig. 2.10. Balances of agricultural and food products in 2013 and 2014, EUR million

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Prekybos su ES šalimis balansas, kaip ir 2013 metais, buvo neigiamas, deficitas sumažėjo nuo 754 iki 620 mln. EUR. Prekyboje su trečiosiomis šalimis buvo perviršis, 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjęs nuo 1728 iki 1583 mln. EUR.

Didžiausias perviršis buvo prekiaujant su Rusija (978 mln. EUR, 2013 m. – 1279 mln. EUR), Iranu (235 mln. EUR), Latvija (161 mln. EUR), Baltarusija (160 mln. EUR), didžiausias deficitas – prekyboje su Nyderlandais (413 mln. EUR), Lenkija (179 mln. EUR), Ispanija (155 mln. EUR).

Tolesnės Lietuvos užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais tendencijos priklausys tiek nuo žemės ūkio ir maisto produktų gamybos plėtros tempų, verslo aplinkos, darnios rinkos dalyvių veiklos, tiek nuo pasaulinių tarptautinės prekybos tendencijų, šalių partnerių vykdomos užsienio prekybos politikos. Pasikeitus politinei situacijai Rusijoje, įvedus įvairias sankcijas, ribojančias žemės ūkio ir maisto produktų prekybą, didelę reikšmę įgauna naujų rinkų paieška ir įsitvirtinimas jose.

3. Pokyčiai žemės ir maisto ūkio produktų gamybos sektoriuose

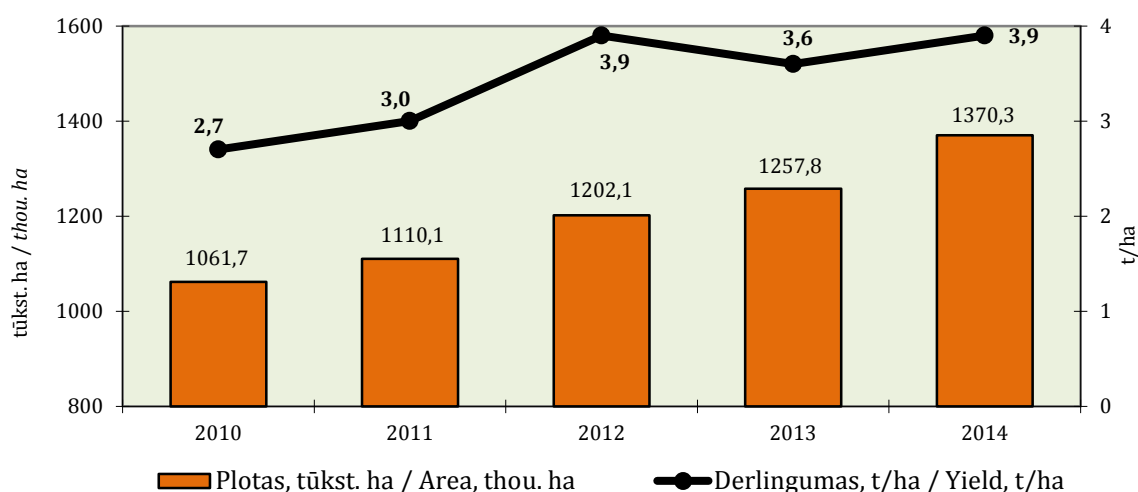
3. Changes in production of agricultural and food products

3.1. Grūdai

3.1. Cereals

Grūdų auginimas Lietuvoje tampa populiariausia žemės ūkio šaka, kadangi reikalauja daug mažiau darbo nei gyvulių auginimas, o supirkimo kainos nuo 2007 metų rudens iki 2012 metų vis didėjo. Per šį laikotarpį derliaus apimtys išaugo beveik dvigubai. Tokį augimą lėmė pagerėjusios gamtinės sąlygos bei ES struktūrinių fondų parama žemdirbių investicijoms į šiuolaikinius traktorius, kombainus ir padargus.

Auginimas. Lietuvoje grūdinių augalų pasėlių plotas 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, išaugo 29 proc. (2.11 pav.). Labiausiai didėjo vasarinių javų plotai (per metus padidėjo 40 proc.), nes nemaža dalis žiemkenčių žuvo ir buvo atsėta pavasarį. Per 2010–2014 metus labiausiai padidėjo kviečių (37 proc.), o sumažėjo rapsų pasėliai (15 proc.). 2014 metais javų pasėlių struktūroje žieminių javų pasėliai sudarė 38 proc. – 14 proc. punktų mažiau nei 2010 metais.

2.11 pav. Grūdinių augalų pasėlių plotas ir derlingumas 2010–2014 metais

Fig. 2.11. Crop area and yield of grain crops in 2010–2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Grūdinių augalų derlingumas kasmet didėja. Tam įtakos turi ne tik geresnės klimatinės sąlygos, bet ir ES struktūrinių fondų parama. Nauja technika bei auginimo technologijos pradeda atsipirkti. Per 2010–2014 metų laikotarpį didžiausias grūdinių augalų derlingumas buvo 2012 metais. 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, derlingumas išaugo 44 proc. Išsiskyrė miežių ir avižų derlingumas (2.7 lentelė).

2.7 lentelė. Grūdinių augalų derlingumas 2010–2014 metais, t/ha

Table 2.7. Average yield of grain crops in 2010–2014, tonnes per hectare

Grūdinių augalų rūšis <i>Kind of grain crops</i>	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis /Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Grūdiniai augalai / <i>Grain crops</i>	2,70	2,98	3,94	3,62	3,89	44,1
javai / <i>cereals</i>	2,76	3,03	4,02	3,68	3,98	44,2
žieminiai / <i>winter cereals</i>	3,06	3,03	4,73	4,09	4,35	42,2
kviečiai / <i>wheat</i>	3,40	3,32	5,17	4,56	4,81	41,5
kvietrugiai / <i>triticale</i>	2,43	2,54	3,82	3,18	3,36	38,3
rugiai / <i>rye</i>	1,76	2,02	2,81	1,96	2,26	28,4
miežiai / <i>barley</i>	2,52	2,95	4,42	3,60	4,11	63,1
vasariniai / <i>spring cereals</i>	2,45	3,03	3,27	3,22	3,75	53,1
kviečiai / <i>wheat</i>	3,06	3,47	3,89	3,71	4,31	40,8
miežiai / <i>barley</i>	2,36	3,01	3,38	3,27	3,80	61,0
kvietrugiai / <i>triticale</i>	2,11	2,4	2,91	2,88	3,12	47,9
avižos / <i>oat</i>	1,62	2,04	2,31	2,24	2,42	49,4
grikliai / <i>buckwheat</i>	0,73	0,96	0,90	0,93	0,95	30,1
kukurūzai / <i>grain maize</i>	6,68	7,48	6,10	7,37	6,06	-9,3
kiti javai / <i>other cereals</i>	1,42	1,81	2,56	1,60	1,37	-3,5
ankštiniai augalai grūdams <i>dried pulses grain</i>	1,41	1,72	1,89	1,91	2,20	56,0
Rapsai / <i>Rapeseed</i>	1,65	1,94	2,43	2,13	2,33	41,2

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Lietuvoje javų derlingumas 2014 metais buvo mažesnis už ES šalių vidurkį: miežių – 15 proc., kviečių – 18 proc., rapsų – 35 proc.

2014 metais buvo prikulta 5324,0 tūkst. t grūdų, arba 86 proc. daugiau nei 2010-aisiais (2.8 lentelė). Žieminių javų užauginta beveik 20 proc. mažiau nei 2013-aisiais, o vasarinių – net 63 proc. daugiau. Javų struktūroje 60 proc. sudarė kviečiai, 19 proc. – miežiai.

2.8 lentelė. Grūdinių augalų derlius 2010–2014 metais, tūkst. t

Table 2.8. Average harvest of grain crops in 2010–2014, thousand tonnes

Grūdinių augalų rūšis <i>Kind of grain crops</i>	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis /Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Grūdiniai augalai / <i>Grain crops</i>	2867	3304	4737	4564	5324	85,7
javai / <i>cereals</i>	2797	3226	4657	4475	5123	83,2
žieminiai / <i>winter cereals</i>	1592	1192	2810	2632	2120	33,2
kviečiai / <i>wheat</i>	1250	912	2257	2125	1708	36,6
kvietrugiai / <i>triticale</i>	218	187	370	387	292	33,9
rugiai / <i>rye</i>	87	85	155	94	84	-3,4
miežiai / <i>barley</i>	37	8	28	25	37	0
vasariniai / <i>spring cereals</i>	1204	2034	1847	1843	3003	2,5*
kviečiai / <i>wheat</i>	460	957	742	747	1523	3,3*
miežiai / <i>barley</i>	513	752	714	660	982	91,4
kvietrugiai / <i>triticale</i>	41	50	65	66	103	2,5*
avižos / <i>oat</i>	94	128	164	165	184	95,7
grikių / <i>buckwheat</i>	14	26	31	28	36	2,6*
varpinių augalų mišiniai <i>mixed cereals</i>	35	47	50	55	58	65,7
kukurūzai / <i>grain maize</i>	47	72	79	121	115	2,4*
kiti javai / <i>other cereals</i>	1	1	2	1	1	0
Rapsai / <i>Rapeseed</i>	417	484	633	550	502	20,4

* Kartai / *Times*.

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Grūdinių augalų derlius Lietuvoje 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, buvo didesnis 16,7 proc. Rekordinį derlių lėmė 9,2 proc. didesnis nuimto derliaus plotas bei 7,5 proc. geresnis derlingumas. Kviečių, miežių, avižų, grikių ir kukurūzų derlius buvo rekordinis.

Grūdų supirkimas Lietuvoje. 2014 metais Lietuvoje iš augintojų supirkta 10 proc. daugiau javų grūdų nei 2013-aisiais (2.9 lentelė). Labiausiai 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, didėjo miežių, pašarinių ir II klasės kviečių supirkimas. Mažėjo kvietrugių, maistinių kviečių ir rapsų kiekiai.

2.9 lentelė. Grūdų supirkimas 2010–2014 metais, tūkst. t

Table 2.9. Purchase of grains in 2010–2014, thousand tonnes

Grūdų rūšis <i>Kind of grain</i>	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / <i>Change</i> 2014, palyginti su compared to 2010, %
Grūdai, iš viso <i>Grain, total</i>	1916	1661	3092	2954	3240	69,1
kviečiai / <i>wheat</i>	1366	1195	2356	2209	2323	70,1
I klasės maistiniai <i>food wheat, class I</i>	613	497	686	970	838	36,7
II klasės maistiniai <i>food wheat, class II</i>	256	195	852	794	865	3,4*
pašariniai / <i>feed wheat</i>	497	503	818	433	620	24,7
rugiai / <i>rye</i>	51	25	79	46	29	-43,1
I klasės maistiniai <i>food rye, class I</i>	17	12	35	21	16	-5,9
miežiai / <i>barley</i>	372	320	337	357	573	54,0
maistiniai / <i>food barley</i>	32	40	51	57	115	3,6*
salykliniai / <i>malt barley</i>	68	56	72	74	345	5,1*
pašariniai / <i>feed barley</i>	272	224	214	226	112	-58,8
avižos / <i>oats</i>	12	15	20	27	32	2,7*
grikių / <i>buckwheat</i>	2	9	15	13	11	5,5*
kviatrugiai / <i>triticale</i>	110	73	249	248	177	60,9
kukurūzai / <i>maize</i>	3	11	26	47	44	14,7*
Rapsai / <i>Rapeseed</i>	386	395	582	501	406	5,2

* Kartai / *Times*.

Šaltiniai: Statistikos departamento duomenys, ŽŪMPRIS.

Labai geras derlius ES, Rusijoje, Ukrainoje, JAV ir Pietų Azijoje darė įtaką pasaulinėms grūdų supirkimo kainoms. ES šalyse 2014 metais, palyginti 2013-aisiais, maistinių kviečių vidutinė supirkimo kaina sumažėjo apie 12 proc. Grūdų supirkimo kainos Lietuvoje 2014 metais taip pat buvo žemesnės nei 2013-aisiais. Labiausiai 2014 metais atpigo miežiai – 21 proc., rapsai – 16 proc. ir avižos – 15 proc. 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, grūdų vidutinė supirkimo kaina buvo tokio paties lygio (2.10 lentelė). Žymiai mažesnės buvo grikių ir kukurūzų supirkimo kainos.

2.10 lentelė. Vidutinė grūdų supirkimo kaina 2010–2014 metais, EUR/t

Table 2.10. Average purchase price of grains in 2010–2014, EUR per tonne

Grūdų rūšis <i>Kind of grain</i>	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / <i>Change</i> 2014, palyginti su <i>compared to 2010,</i> %
Grūdai, iš viso <i>Grain, total</i>	150	190	205	176	150	0
kviečiai / <i>wheat</i>	158	194	208	179	154	-2,5
rugiai / <i>rye</i>	113	175	176	136	117	3,5
miežiai / <i>barley</i>	129	179	200	178	140	8,5
miežiai salykliniai / <i>malt barley</i>	146	208	226	213	172	17,8
kvietrugiai / <i>triticale</i>	136	161	188	146	126	-7,4
avižos / <i>oats</i>	89	159	161	118	100	12,4
grikių / <i>buckwheat</i>	508	349	297	267	263	-48,2
kukurūzai / <i>maize</i>	181	181	205	167	146	-19,3
Rapsai / <i>Rapeseed</i>	318	422	456	349	293	-7,9

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Perdirbimas. Šalies grūdų perdirbimo įmonės 2014 metais pagamino daugiau kruopų (16 proc.), miltų (10 proc.), pyragų konditerijos gaminių (6 proc.) ir šviežios duonos (5 proc.), tačiau iškepė mažiau ruginės duonos (6 proc.) (2.11 lentelė).

2.11 lentelė. Grūdų produktų gamyba 2010–2014 metais, tūkst. t

Table 2.11. Production of grain products in 2010–2014, thousand tonnes

Produktai / <i>Products</i>	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / <i>Change</i> 2014, palyginti su <i>compared to 2010,</i> %
Miltai / <i>Flour</i>	296,9	334,1	327,9	365,1	400,4	34,9
Javų kruopos / <i>Cereal groats</i>	19,4	14,2	18,5	20,4	23,6	21,6
Šviežia duona / <i>Fresh bread</i>	134,1	126,1	121,3	121,1	126,5	-5,7
ruginė duona / <i>rye bread</i>	59,9	59,0	55,8	54,2	51,2	-14,5
kita (balta duona ir batonai) <i>other bread</i>	74,2	67,1	65,5	66,9	75,3	1,5
Pyragai ir konditerijos gaminiai <i>Pastry and confectionery</i>	23,5	23,4	22,4	23,3	24,8	5,5

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Pramonė kartu su gyventojais per metus suvartoja apie 600 tūkst. t grūdų. Jau daug metų šie poreikiai mažai keičiasi. Suvartojimas 2014 metais buvo apie 7 proc. mažesnis nei 2010 metais. Grūdų sunaudojimas pašarams gaminti taip pat stabilus – apie 1 mln. t.

2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, daugumos grūdų produktų vidutinės didmeninės kainos mažėjo, nes mažėjo grūdų supirkimo kainos. Tačiau manų ir grikių kruopų kainos buvo nežymiai didesnės (2.12 lentelė).

2.12 lentelė. Vidutinės grūdų produktų didmeninės kainos 2010–2014, EUR/t
 Table 2.12. Average wholesale prices of grain products in 2010–2014, EUR per tonne

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Kvietiniai miltai Wheat flour	281	343	319	326	315	12,1
Ruginiai miltai / Rye flour	204	294	280	261	244	19,6
Kviečių kruopos Wheat groats	251	371	323	311	276	10,0
Manų kruopos / Semolina	246	382	393	408	432	75,6
Grikių kruopos Buckwheat groats	807	1210	791	628	629	-22,1
Šviežia duona / Fresh bread	793	885	915	931	882	11,2
ruginė duona / rye bread	770	872	904	956	914	18,7
kita duona / other bread	813	896	925	912	862	6,0
Konditerijos gaminiai Confectionery	2218	2364	2567	2923	2687	21,1

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Per 2010–2014 metų laikotarpį didėjo visų grūdų produktų mažmeninės kainos, ypač ruginės duonos ir batonų. Kvietinių miltų, makaronų ir grikių kruopų kaina per šį laikotarpį beveik nesikeitė (2.13 lentelė). 2012–2014 metais mažėjo grūdų supirkimo, bet beveik nemažėjo iš jų gaminamų produktų (miltų, duonos ir batono, makaronų) kainos.

2.13 lentelė. Vidutinės grūdų produktų mažmeninės kainos 2010–2014, EUR/kg
 Table 2.13. Average retail prices of grain products in 2010–2014, EUR per kg

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Kvietiniai miltai a. r. Wheat flour, best quality	0,69	0,75	0,72	0,72	0,70	1,4
Ruginė duona / Rye bread	1,27	1,42	1,45	1,45	1,48	16,5
Batonas iš kvietinių miltų White bread made from wheat flour	1,46	1,58	1,58	1,61	1,62	11,0
Grikių kruopos Buckwheat groats	1,52	2,62	1,84	1,70	1,53	0,7
Makaronai* / Pasta*	0,68	0,70	0,70	0,71	0,69	1,5

*500 g.

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Balansas. Per 2010–2014 metų laikotarpį grūdų išteklių kasmet didėjo ir išaugo 78 proc. (2.14 lentelė). Vidaus reikmėms 2014 metais buvo panaudota apie 28 proc. visų išteklių. Mažai keitėsi grūdų suvartojimas pašarams, gyventojų vartojimo fondas, pramonės poreikiai. Todėl patys didžiausi buvo eksporto pokyčiai, per 2010–2014 metus padidėję daugiau nei du kartus (110 proc.).

2.14 lentelė. Grūdų ir jų produktų išteklių balansas 2010–2014 metais, tūkst. t

Table 2.14. Balances of grain and grain products in 2010–2014, thousand tonnes

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014*	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Atsargos metų pradžioje <i>Beginning stocks</i>	1272,5	866,1	1255,1	2035,6	2040,5	60,4
Išauginta / Production	2867,2	3303,9	4736,5	4566,8	5324,1	85,7
Importas** / Import**	294,2	408,9	477,0	425,4	530,0	80,1
Visi išteklių / Total resources	4433,9	4578,9	6468,6	7027,8	7894,6	78,1
Eksportas** / Export**	1708,6	1475,0	2438,3	2930,5	3600,0	110,7
Suvargota vidaus reikmėms <i>Domestic uses</i>	1859,2	1848,8	1994,7	2056,8	2188,0	17,7
sėklai / seeds	221,4	229,2	240,4	250,4	260,0	17,4
pašarams / animal fodder	980,8	1036,1	1141,6	1197,3	1300,0	32,5
nuostoliai / losses	52,8	51,5	54,0	52,2	65,0	23,1
sunaudota pramonėje <i>industrial uses</i>	242,7	179,2	203,9	206,0	210,0	-13,5
gyventojų vartojimo fondas <i>human consumption</i>	361,5	352,8	347,1	350,9	353,0	-2,4
Suvargota vienam gyventojui, kg <i>Per capita consumption, kg</i>	117	117	116	119	120	2,6
Atsargos metų pabaigoje <i>Ending stocks</i>	866,1	1255,1	2035,6	2040,5	2106,6	143,2
Apsirūpinimas, proc. <i>Self-sufficiency level, %</i>	154	179	237	222	243	89***

* LAEI skaičiavimai / LIAE calculations.

** Perskaičiuota į grūdus / In grain equivalent.

*** Proc. punktai / Percentage points.

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2013. Vilnius: Statistikos departamentas 2014. ISSN 2029-3658.

Iki 1999 metų išauginto derliaus pakako tik šalies rinkos poreikiams, o 2014 metais apsirūpinimas grūdais išaugo iki 243 proc. Palyginti su 2010 metais, derlius buvo 85 proc., eksportas – 2,1 karto didesnis.

Grūdų ir jų produktų užsienio prekyba. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, javų grūdų eksportas padidėjo 23 proc. (2.15 lentelė). Eksportuota du trečdaliai

užauginto derliaus. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, eksportas į ES valstybes padidėjo apie 12 proc., tačiau trys ketvirtadaliai grūdų eksportuota į kitas šalis. Net 40 proc. visų grūdų eksporto teko Iranui, 10 proc. – Saudo Arabijai, 9 proc. – Latvijai. Vidutinė eksporto kaina į Irano Islamo Respubliką, palyginti su 2013-aisiais, buvo 20 proc. mažesnė.

2.15 lentelė. Javų grūdų ir jų produktų eksportas 2010–2014 metais, tūkst. t

Table 2.15. Exports of cereal grains and grain products in 2010–2014, thousand tonnes

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Javų grūdai <i>Cereal grains</i>	1379,5	1094,9	2051,8	2498,5	3075,0	123,0
iš jų: / of which:						
kviečiai / wheat	1123,1	807,7	1680,3	1931,5	2511,3	123,6
rugiai / rye	20,8	26,6	81,3	30,0	17,8	-14,4
miežiai / barley	154,0	204,3	101,6	278,4	320,5	47,3
Rapsai / Rapeseed	278,5	219,1	420,0	369,5	279,0	0,2
Malybos produkcija <i>Milling products</i>	159,8	185,1	190,2	213,1	206,3	108,1
iš jos: / of which:						
kvietiniai miltai wheat flour	15,3	9,8	11,1	16,8	14,2	-7,2
ruginiai miltai rye flour	0,7	1,7	4,2	1,2	1,1	57,1
javų kruopos cereal groats	3,9	2,8	2,7	3,8	5,1	30,8

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Malybos produkcijos eksportas 2014 metais sumažėjo 3,2 proc., tačiau per 5 metus (2014 m., palyginti su 2010 m.) padidėjo 8,1 proc.

2014 metais didžiausią javų grūdų eksporto dalį (81 proc.) sudarė kviečiai. Daugiausia jų (42 proc.) eksportuota į Iraną. Miežių daugiausia išvežta taip pat į Iraną (61 proc.), rapsų – į Nyderlandus (58 proc.).

Tris ketvirtadalius viso malybos produktų eksporto sudarė eksportas į ES šalis. Pagrindinė eksporto rinka 2014 metais buvo Lenkija, eksportuota 27 proc. visų į ES išvežtų malybos produktų.

Javų grūdų importas 2014 metais didėjo ir sudarė 352,9 tūkst. t (2.16 lentelė). Tai 8,7 karto mažiau už eksportą. 2014 metais daugiausia importuota kukurūzų iš Ukrainos (93 proc. viso importo). Malybos produkcijos importas 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, padidėjo 8,8 proc.

2.16 lentelė. Javų grūdų ir jų produktų importas 2010–2014 metais, tūkst. t
 Table 2.16. Imports of cereal grains and grain products in 2010–2014, thousand tonnes

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Javų grūdai <i>Cereal grains</i>	172,7	275,4	359,4	291,4	352,9	2,0*
iš jų: / of which:						
kviečiai / <i>wheat</i>	95,3	64,1	160,4	49,1	119,9	25,8
rugiai / <i>rye</i>	23,9	41,3	64,5	11,2	13,9	-41,8
miežiai / <i>barley</i>	8,8	68,1	34,5	55,9	37,3	4,2*
Malybos produkcija <i>Milling products</i>	50,0	64,8	53,7	58,8	64,0	28,0
iš jos: / of which:						
kvietiniai miltai <i>wheat flour</i>	26,2	28,4	21,9	23,6	31,5	20,2
ruginiai miltai <i>rye flour</i>	3,2	4,9	10,3	13,1	12,4	3,9*
javų kruopos <i>cereal groats</i>	6,9	9,8	3,4	3,4	3,2	-53,6
Kukurūzai / <i>Maize</i>						

* Kartai/ *Times*.

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Pagrindinių grūdinių augalų derliaus prognozės optimistinės. Prognozuojama, kad grūdų atsargos pasaulyje ir toliau didės, o tai reiškia, kad supirkimo kainos gali tik mažėti. Tam įtakos gali turėti nebent gamtos stichijos pagrindinėse grūdus eksportuojančiose šalyse.

3.2. Pienas

3.2. Milk

Pieno gamyba išliko svarbia Lietuvos žemės ūkio šaka, tačiau jos dalis bendrojoje žemės ūkio produkcijoje paskutiniiais metais kito netolygiai. Nuo 2006 iki 2011 metų ji buvo didesnė nei 20 proc., 2012 ir 2013 metais tesudarė atitinkamai 19,5 proc. ir 19,7 proc., o 2014-aisiais vėl padidėjo iki 20,9 proc. Pieno gamybos dalies bendrosios žemės ūkio produkcijoje mažėjimas vyko augant pieno gamybai ir supirkimui, tačiau kitų žemės ūkio šakų plėtra buvo spartesnė. Per 2010–2014 metų laikotarpį pieno ūkių sumažėjo 34 proc. Tai daugiausia smulkūs ūkiai. 2010 metais mažėjo ūkių, laikančių mažiau nei 20 karvių, o 2014-aisiais – jau mažiau nei 30 karvių. Tai rodo, kad geresnę perspektyvą išsilaikyti turi stambesni ūkiai.

2014 metų vasarį buvo pasiekta aukščiausia visų laikų pieno supirkimo kaina, tačiau vėliau ji staigiai krito. Pieno perdirbėjai mažino pieno supirkimo kainą, nes pasaulinėse rinkose mažėjo pieno produktų kainos, o nuo rugpjūčio Rusija, į kurią Lietuvos pieno perdirbimo įmonės išveždavo beveik trečdalį eksportuojamų pieno gaminių, paskelbė maisto produktų importo embargą. Dėl minėtų priežasčių mažėjo ir didmeninės pieno produktų kainos, tačiau mažmeninės išliko stabilios ir netgi augo. Rusijos importo embargas privertė Lietuvos pieno perdirbėjus ieškoti naujų realizavimo rinkų, o tai išplėtė eksporto geografiją.

Pieno gamyba ir supirkimas. 2014 metais primelžta 1790 tūkst. t pieno, iš jo 80 proc. supirkta perdirbti (2.17 lentelė). Pieno gamyba 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, padidėjo 2,8 proc., o palyginti su 2010-aisiais – 3,0 proc. Natūralaus pieno supirkimas per 2014 metus padidėjo 7,1 proc., o per penkerius metus išaugo 12 proc. Pieno gamybos ir supirkimo apimtims didelę įtaką padarė pasaulinė ekonominė krizė. Iki 2014 metų pieno gamyba vis dar nepasiekė ikikrizinio 2008 metų lygio. Tačiau pieno supirkimas 2014 metais jau buvo 4,3 proc. didesnis nei 2008-aisiais.

2.17 lentelė. Pieno gamyba ir supirkimas 2010–2014 metais, tūkst. t

Table 2.17. Milk production and purchase in 2010–2014, thousand tonnes

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014	2014, palyginti su compared to 2010, %
Primelžta pieno / Milk production	1736,5	1786,4	1778,1	1722,3	1790,0	103
Supirkta pieno / Milk purchase						
natūralaus riebumo <i>natural fatness</i>	1278,3	1317,1	1359,9	1339,4	1434,9*	112
bazinių rodiklių** <i>basic fatness**</i>	1540,4	1587,6	1638,0	1611,3	1730,0	112

* 4,14 % riebalų / *milk fat*, 3,28 % baltymų / *protein*.

** 3,4 % riebalų / *milk fat*, 3,0 % baltymų / *protein*.

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2013. Vilnius: Statistikos departamentas, 2014. ISSN 2029-3658;

Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema. Pieno sektorius, vidaus rinka. – VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/?mid=348&limit=20&offset=0>>.

Beveik visas pienas melžiamas iš karvių. Ožkų pienas 2010–2013 metų laikotarpiu tesudarė 0,2 proc. viso pagaminto pieno. Tačiau fiziniu svoriu ožkų pieno 2013 metais buvo primelžta 10 proc. mažiau nei 2010-aisiais.

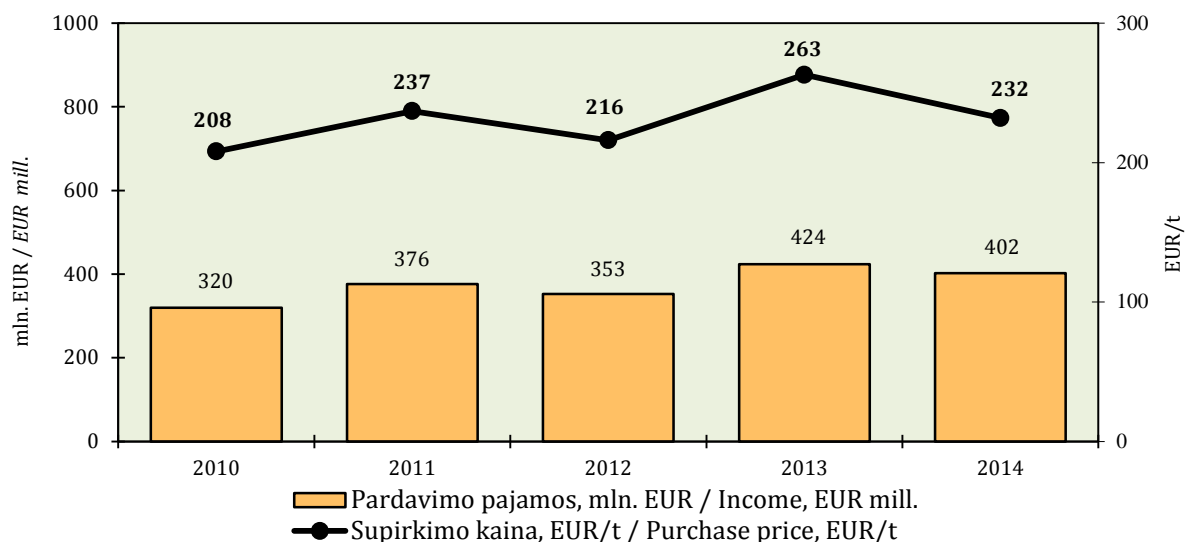
Daugiau nei 80 proc. pieno pagaminama ūkininkų ir šeimos ūkiuose, tačiau pamažu didėja ŽŪB ir įmonių lyginamasis svoris. 2010 metais pastarosios pagamino 16 proc. pieno, o 2013-aisiais – 19 proc.

Lietuvoje superkamo žalio pieno perdirbimo įmonėms trūksta, todėl vis daugiau jo įsivežama iš kitų šalių. Žalio pieno importas 2014 metais siekė 421,9 tūkst. t, jis, palyginti su 2013-aisiais, išaugo 4,8 proc., o palyginti su 2010-aisiais – 2,1 karto. Pagrindinės importo šalys – Latvija (69 proc. importuoto pieno) ir Estija (31 proc.). Vidutinė importuoto žalio pieno vienos tonos kaina 2014 metais buvo 332 EUR. Per

2014 metus eksportuota 153,5 tūkst. t žalio pieno. Palyginti su 2013-aisiais, jo išvežta 66 proc. daugiau. Eksporto augimą lėmė nukritusios supirkimo kainos vietinėje rinkoje. Beveik visas žalias pienas eksportuotas į Lenkiją, tik 0,2 t – į Afganistaną. Vidutinė eksportuoto žaliavinio pieno kaina – 329 EUR/t. Palyginti su 2010-aisiais, 2014 metais žalio pieno buvo eksportuota 6,5 karto daugiau. Jo užsienio prekybos balansas išliko neigiamas: 2010 metais importas buvo 182 tūkst. t didesnis už eksportą, o 2014 metais – 268 tūkst. t.

Vidutinis supirkto pieno riebumas 2010 metais buvo 4,15 proc., o baltymingumas – 3,27 proc., 2014 metais – atitinkamai 4,14 proc. ir 3,28 proc. 2010 metais ES veterinarijos ir higienos reikalavimus atitiko 95,6 proc. viso supirkto pieno, o 2014-aisiais – 97,5 proc.

Pieno supirkimo kaina analizuojamuoju laikotarpiu vienais metais kilo, kitais – mažėjo. 2013-aisiais vidutinė metinė bazinių rodiklių pieno supirkimo kaina, pakilus iki 263 EUR/t, pasiekė visų laikų rekordą. 2014 metais ji vėl 12 proc. sumažėjo iki 232 EUR/t (2.12 pav.). Palyginti su 2010-aisiais, bazinių rodiklių pieno supirkimo kaina 2014 metais padidėjo 12 proc. Už natūralaus pieno toną 2014 metais buvo mokama vidutiniškai po 280 EUR.

2.12 pav. Bazinių rodiklių pieno supirkimo kaina ir pardavimo pajamos 2010–2014 metais

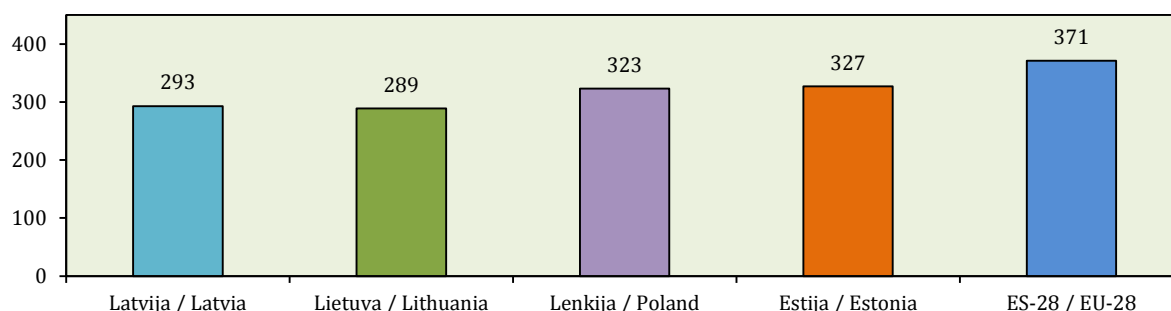
Fig. 2.12. Purchase price and income from sales of milk of basic indicators in 2010–2014

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2013. Vilnius: Statistikos departamentas, 2014. ISSN 2029-3658;

Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema. Pieno sektorius, vidaus rinka. – VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.vic.lt/?mid=348&limit=20&offset=60>>.

Panašios pieno supirkimo kainos kitimo tendencijos buvo ir kitose ES šalyse, tačiau Lietuvoje jų svyravimo amplitudė buvo staigesnė ir gilesnė. 2010 metais Lietuvos vidutinė metinė pieno supirkimo kaina pakilo iš žemiausios iki tol buvusios pozicijos ES ir buvo didesnė nei Rumunijoje. 2013 metais be Rumunijos buvo aplenkta ir Latvija. 2014 metais Lietuvos pieno supirkimo kaina vėl buvo žemiausia ES (2.13 pav.).

2.13 pav. Natūralaus riebumo pieno supirkimo kaina Lietuvoje ir kai kuriose kitose ES šalyse 2014 metais, EUR/t

Fig. 2.13. Milk (natural fatness) purchase price in Lithuania and some other EU countries in 2014, EUR per tonne

Šaltiniai: Pieno supirkimo kainos – Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>;
EU milk prices – GD Agri. DairyCo [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dairyco.org.uk/resources-library/market-information/milk-prices-contracts/eu-milk-prices-dg-agri/#.U1n3jbfNsdU>>.

Vidutinis Lietuvos pieno ūkis – vienas smulčiausių tarp ES šalių. 2012 metais jam teko 4,5 karvės. Smulkesni vidutiniai pieno ūkiai buvo tik Rumunijoje (2 karvės) ir Bulgarijoje (4 karvės). Tačiau pieno gamybos ūkiai Lietuvoje stambėja. 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, vidutinis pieno ūkis padidėjo 37 proc. iki 5,2 karvės.

Vidutinio pieno ūkio stambėjimas daugiausia vyksta nykstant smulkiesiems ūkiams. Nuo 2010 iki 2014 metų pabaigos 1–29 karvių laikytojų sumažėjo 31186, arba 35 proc. Tuo pačiu metu laikančių 30 ir daugiau karvių ūkių padaugėjo 146, arba 10 proc., o karvių juose – 14 proc. (2.18 lentelė).

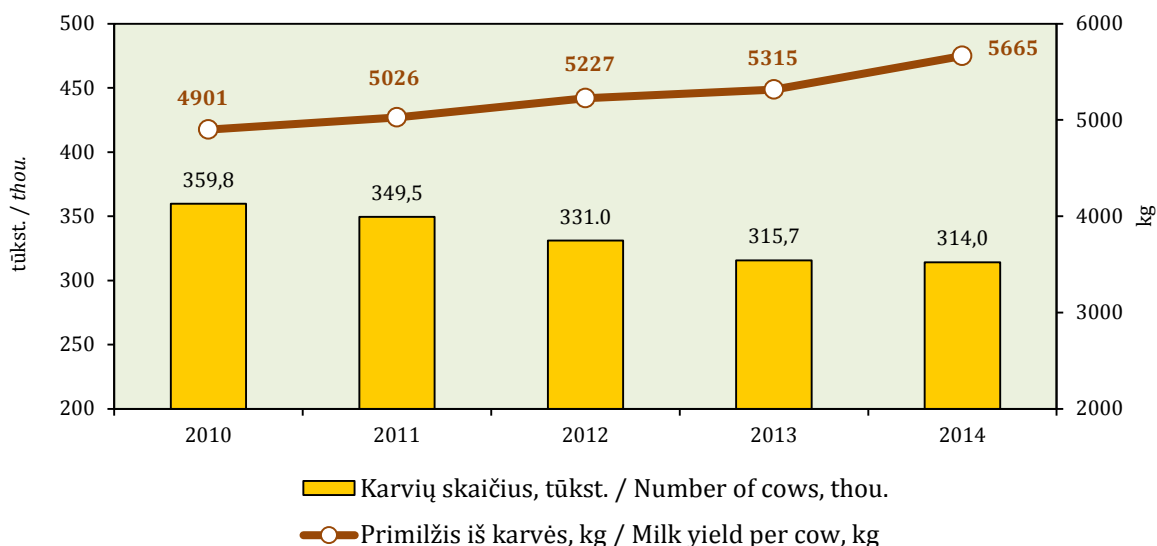
2.18 lentelė. Pieno ūkiai pagal karvių skaičių 2010 ir 2014 metų pabaigoje

Table 2.18. Dairy farms by number of cows in 2010 and 2014 (at the end of the year)

Karvių skaičius ūkyje Number of cows per farm	2010		2014	
	ūkių skaičius number of farms	karvių skaičius, tūkst. number of cows, thou.	ūkių skaičius number of farms	karvių skaičius, tūkst. number of cows, thou.
1–2	69229	85,0	40633	52,0
3–9	16415	75,6	14240	65,9
10–19	3041	40,7	2643	35,8
20–29	1042	24,8	1025	24,5
30–49	742	27,8	811	30,8
50–99	437	29,2	483	33,0
>=100	230	62,2	261	71,5
Iš viso / Total	91136	345,3	60096	313,5
Vidutiniškai / Average		3,8		5,2

Šaltiniai: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vic.lt/uploads/file/07_ukiu111101_pagal_gyvus_karvs21.pdf>; <http://www.vic.lt/uploads/file/08_ukiu111101_pg_l_gy_kar22.pdf>; <http://www.vic.lt/uploads/file/07_ukiu150101_pagal_gyvus_karvs21.pdf>; <http://www.vic.lt/uploads/file/08_ukiu150101_pg_l_gy_kar22.pdf>.

Melžiamų karvių skaičius nuo 2010 iki 2014 metų pabaigos sumažėjo 45,8 tūkst. (2.14 pav.). Jų nuosekliai mažėjo visą analizuojamąjį laikotarpį. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, karvių sumažėjo 0,5 proc. Didžiausias metinis karvių skaičiaus mažėjimo tempas analizuojamuoju laikotarpiu buvo 2012 metais (5,3 proc.).

2.14 pav. Melžiamų karvių skaičius ir primilžis iš karvės 2010–2014 metų pabaigoje

Fig. 2.14. Number of dairy cows and milk yield per cow in 2010–2014 (at the end of the year)

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2013. Vilnius: Statistikos departamentas, 2014. ISSN 2029-365; Statistikos departamento duomenys.

Vidutinis karvių produktyvumas Lietuvoje 2014 metais buvo 5665 kg iš karvės – 16 proc. mažesnis už ES vidutinį. Karvių produktyvumas analizuojamuoju laikotarpiu didėjo: 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, primilžis iš vienos karvės išaugo 15,4 proc. Kontroliuojamų karvių vidutinis primilžis 2013–2014 kontrolės metais pasiekė 6968 kg – 3,0 proc. daugiau nei 2012–2013 ir 12,2 proc. daugiau nei 2009–2010 metais. Šalyje 2013–2014 kontrolės metais buvo kontroliuojama 45,5 proc. visų melžiamų karvių.

Pieno produktų gamyba. Lietuvos pieno perdirbimo sektoriuje dominuoja keturios pieno perdirbimo įmonių grupės: AB „Rokiškio sūris“, AB „Pieno žvaigždės“, AB „Žemaitijos pienas“ ir AB Vilkyškių pieninė. Šios įmonių grupės 2010–2014 metų laikotarpiu gavo 73–80 proc. visų pieno perdirbimo sektoriaus pardavimo pajamų (2014 m. – 79 proc.). Minėtos įmonių grupės yra ir pagrindinės pieno produktų eksportuotojos. Kitos pieno perdirbimo įmonės ir jų grupės yra mažesnės. Tačiau kai kurios jų didelę savo produkcijos dalį taip pat eksportuoja.

Visos Lietuvos pieno perdirbimo įmonės ir jų filialai yra įgyvendinę ES maisto gamybos sanitarines bei higienos reikalavimus ir gali eksportuoti produkciją į ES šalis. 16 pieno perdirbimo įmonių ir jų filialų turėjo leidimus eksportuoti produkciją į Rusiją, o 9 – į Baltarusiją.

2010–2014 metais po pasaulinės krizės atsigaunanti pasaulio ekonomika sudarė sąlygas didinti pieno produktų pardavimus (2.19 lentelė). Nors pasaulinėje rinkoje padidėjo pasiūla, o Rusijos rinka dėl politinių priežasčių užsidarė, 2014 metais pardavimas vis vien augo: palyginti su 2013-aisiais, pieno produktų ir pieno produktų su augaliniais riebalais (įskaitant ledus, laktozę ir kazeiną) pardavimas išaugo 2,1 proc., o palyginti su 2010-aisiais – 41 proc. Eksportas per minėtą 5 metų laikotarpį padidėjo 65 proc.

2.19 lentelė. Pagrindiniai Lietuvos pieno pramonės rodikliai 2010–2014 metais

Table 2.19. Key indicators of the milk processing industry in Lithuania in 2010–2014

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014
Pieno perdirbimo įmonių ir jų filialų skaičius <i>Number of milk processing enterprises & subsidiaries</i>	31	31	31	32	33
Parduota pieno produktų ir pieno produktų su augaliniais riebalais, mln. EUR <i>Sales of dairy products and dairy products with vegetable oils, EUR mill.</i>	679,4	851,8	868,2	939,7	959,8
dalis nuo maisto pramonės produkcijos, proc. <i>share in total output of the food industry, %</i>	31	33	30	31	31
Pieno perdirbimo įmonių eksporto pajamos, mln. EUR <i>Export income of milk processing companies, EUR mill.</i>	338,8	435,3	458,2	541,0	558,5
dalis nuo pieno produktų ir pieno produktų su augaliniais riebalais pardavimo, proc. <i>share in total income from sales of dairy products and dairy products with vegetable oils, %</i>	50	51	53	58	58

Šaltiniai: Gaminių gamyba 2010–2014. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 1648-5777;

Pramonės produkcija – Statistikos departamentas [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>;

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://vetlt1.vet.lt/vepras/>>.

Pagrindinė Lietuvos pieno perdirbimo pramonės specializacijos kryptis – sūrių gamyba. Šie produktai vyrauja ir eksporto struktūroje. Didžiosios daugumos pieno produktų gamyba 2010–2014 metų laikotarpiu augo, nors ir ne visada tolygiai. Tik pieno konservų gamyba nei vienais metais per minėtą laikotarpį nepasiekė 2010 metų gamybos lygio. 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, labiausiai išaugo sviesto (92 proc.) ir šviežių sūrių (75 proc.) gamyba. Labiausiai sumažėjo pieno konservų gamyba – 35 proc. (2.20 lentelė).

2.20 lentelė. Pagrindinių pieno produktų gamyba 2010–2014 metais, tūkst. t

Table 2.20. Production of main dairy products in 2010–2014, thousand tonnes

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	2014, palyginti su 2010, %
Geriamasis pienas / <i>Drinking milk</i>	94,0	102,6	100,3	100,7	110,2	117
Rūgpienis, kefyras / <i>Sour milk, kefir</i>	35,7	33,9	35,3	37,1	37,8	106
Jogurtas / <i>Yoghurt</i>	14,4	14,6	16,6	19,7	19,5	135

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	2014, palyginti su compared to 2010, %
Grietinė ir jos mišiniai <i>Sour cream & mixes</i>	27,8	28,3	29,1	27,9	27,1	97
Varškė / Curd	24,4	26,5	28,2	27,4	24,1	99
Sviestas ir kiti pieno riebalai <i>Butter and other milk fats</i>	8,5	8,7	10,6	11,5	16,3	192
Švieži sūriai / Fresh cheese	24,0	24,8	40,1	35,3	42,1	175
Nelydyti sūriai / Unprocessed cheese	43,9	46,8	49,3	51,4	37,8	86
Sausi pieno ir išrūgų produktai <i>Dried milk and whey products</i>	36,6	39,2	39,0	41,2	49,3	135
Valgomieji ledai, mln. l / Ice cream, mill. l	24,5	18,1	23,8	29,3	30,8	126
Pieno konservai / Canned dairy products	25,0	21,5	22,8	13,3	16,2	65

Šaltiniai: Gaminių gamyba 2010–2014. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 1648-5777.

Pieno produktų vidaus rinka. Pieno ir jo produktų, perskaičiuotų į piena, suvartojimas vienam Lietuvos gyventojui 2013 metais, palyginti su 2010-aisiais, padidėjo 10 proc. Minėtu laikotarpiu augo ir pramoniniu būdu pagamintų atskirų pieno produktų suvartojimas. Tačiau 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjo visų produktų, išskyrus geriamąjį piena, suvartojimas (2.21 lentelė). Tam įtakos turėjo 5–8 proc. padidėjusios mažmeninės pieno produktų kainos. 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, mažmeninių pieno produktų kainų augimas pralenkė darbo užmokesčio didėjimą. Dėl to vidutinio mėnesinio neto darbo užmokesčio perkamoji galia pagal atskirus pieno produktus nukrito 8–36 proc.

2.21 lentelė. Pieno produktų suvartojimo ir jį lemiančių veiksnių pokyčiai 2010–2014 metais

Table 2.21. Changes in consumption of milk and dairy products and factors influencing consumption in 2010–2014

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	2014, palyginti su compared to 2010, %
Pieno ir jo produktų suvartojimas, skaičiuojant vienam gyventojui ¹ , kg <i>Per capita consumption of milk and dairy products, kg</i>						
Pienas ir jo produktai, perskaičiuoti į piena <i>Milk and dairy products (in milk equivalent)</i>	278	302	303	307	n. d.	...
Sūris ir varškė ² / Cheese ²	16,4	17,0	18,7	20,4	17,3	105
Sviestas ² / Butter ²	3,6	3,7	4,3	3,9	3,0	83
Rauginto pieno produktai ² <i>Sour milk products²</i>	27,5	28,7	29,5	31,1	28,8	105
Geriamasis pienas ² / Drinking milk ²	29,5	30,1	31,5	32,5	33,2	113

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	2014, palyginti su compared to 2010, %
Vidutinio mėnesinio neto darbo užmokesčio perkamoji galia <i>Purchasing power of average monthly net wages and salaries</i>						
Sviestas, kg / Butter, kg	78	81	71	72	72	92
Grietinė, 20–30 proc. riebumo, kg <i>Sour cream, 20–30 % fat content, kg</i>	276	253	176	177	176	64
Varškė, 5–9 proc. riebumo, kg <i>Curd, 5–9% fat content, kg</i>	148	130	133	132	132	89
Pienas, 2,5 proc. riebumo, l <i>Milk, 2,5% fat content, l</i>	773	658	658	694	675	87
Vidutinės mažmeninės pieno produktų pardavimo kainos, EUR/kg <i>Average retail price of milk and dairy products, EUR/kg</i>						
Sviestas / Butter	5,77	5,68	6,76	6,96	7,31	127
Pasterizuotas pienas, 2,5 proc. riebumo, EUR/l <i>Milk, pasteurised, 2,5% fat content, EUR/l</i>	0,58	0,70	0,73	0,72	0,78	134
Grietinė, 20–30 proc. riebumo <i>Sour cream, 20–30 % fat content</i>	1,63	1,82	2,72	2,83	3,00	184
Varškė, 5–9 proc. riebumo <i>Curd, 5–9% fat content</i>	3,05	3,55	3,60	3,78	3,98	130

¹Statistiniai rodikliai patikslinti pagal gyventojų skaičių, perskaičiuotą remiantis Lietuvos Respublikos 2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo rezultatais / *Statistical indicators have been revised using population figures recalculated on the basis of the results of the 2011 Population and Housing Census of the Republic of Lithuania.*

²Neskaitant pačių pasigamintų ir suvartotų produktų bei tiesioginio pardavimo / *Own-produced and consumed products and direct sales excluded.*

Šaltiniai: *Gaminių gamyba 2010–2014. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 1648-5777;*

Lietuvos, Latvijos ir Estijos ekonominė ir socialinė raida 2010–2014. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 2029-5936;

Lietuvos žemės ūkis 2013. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 2029-3658;

Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2015/01. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 2029-364X [interaktyvus],

[žiūrėta 2015 m. gegužės 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=17860>>;
Statistikos departamento duomenys.

Bendra Lietuvos pieno produktų didmeninė rinka 2014 metais sudarė 510 mln. EUR. Palyginti su 2010-aisiais, ji išaugo 29 proc. Didžioji dalis vidaus rinkoje parduotų pieno produktų pagaminta Lietuvoje. Tačiau importo dalis turi tendenciją didėti. 2010 metais importiniai pieno produktai sudarė 13,6 proc. visų Lietuvos rinkoje parduotų pieno produktų (neskaitant žalio pieno importo), o 2014 metais – 21,3 proc. Pieno produktų importo struktūroje vyrauja sūriai, fermentuoti ir rauginti pieno produktai bei koncentruoti pieno produktai. 2014 metais iš viso pieno produktų (įskaitant ledus, laktozę ir kazeiną, bet be žalio pieno) įvežta už 108,7 mln. EUR, arba 2 kartus daugiau nei 2010-aisiais. Augant importuotų pieno produktų pardavimams, Lietuvos pieno produktų gamintojų parduodamos produkcijos vidaus rinkoje apimtys, didėjusios iki 2012 metų, 2013 metais sumažėjo 2,8 proc., o 2014 metais beveik nepasikeitė ir sudarė 401,3 mln. EUR.

Lietuvos gamintojų parduotų pieno produktų didmeninės kainos vidaus rinkoje kilo nuo 2010 iki 2014 metų birželio, išskyrus 2012 metų balandžio–rugsėjo mėnesius.

Vėliau, iki 2014 metų pabaigos, mažėjo. Per 2014 metus didmeninės kainos sumažėjo 8,1 proc., tačiau nepaisant to, 2014 metų gruodžio mėnesį, palyginti su 2009-ųjų gruodžiu, Lietuvos gamintojų parduotų pieno produktų didmeninės kainos vidaus rinkoje išaugo 25 proc.

Pieno ir pieno produktų eksportas. Lietuvos užsienio prekybos pienu ir jo produktais balansas 2010–2014 metais buvo teigiamas: 2010 metais eksportas 291,1 mln. EUR lenkė importą, o 2014-aisiais – 341,2 mln. EUR. Tačiau importo augimo tempai lenkė eksporto: per 2010–2014 metų laikotarpį importas išaugo 2 kartus, o eksportas – 46 proc.

Pieno ir jo produktų eksportas augo per visą analizuojamąjį laikotarpį. 2014 metais pieno ir jo produktų (įskaitant ledus, laktozę ir kazeiną) eksportuota už 615,7 mln. EUR. 42 proc. viso eksporto sudarė sūris ir varškė, dar po 13 proc. – nekoncentruota grietinėle ir nugriebto pieno milteliai. Vis didėjantis žalio pieno išvežimas pasiekė 8,2 proc. viso pieno ir jo produktų eksporto. 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, labiausiai išaugo sviesto (3,9 karto), fermentuotų ir raugintų pieno produktų (3,5 karto) ir ledų (2,1 karto) eksportas. Sumažėjo nenugriebto pieno miltelių ir sutirštinto pieno eksportas (2.22 lentelė).

2.22 lentelė. Pieno ir jo produktų eksportas 2010–2014 metais, mln. EUR

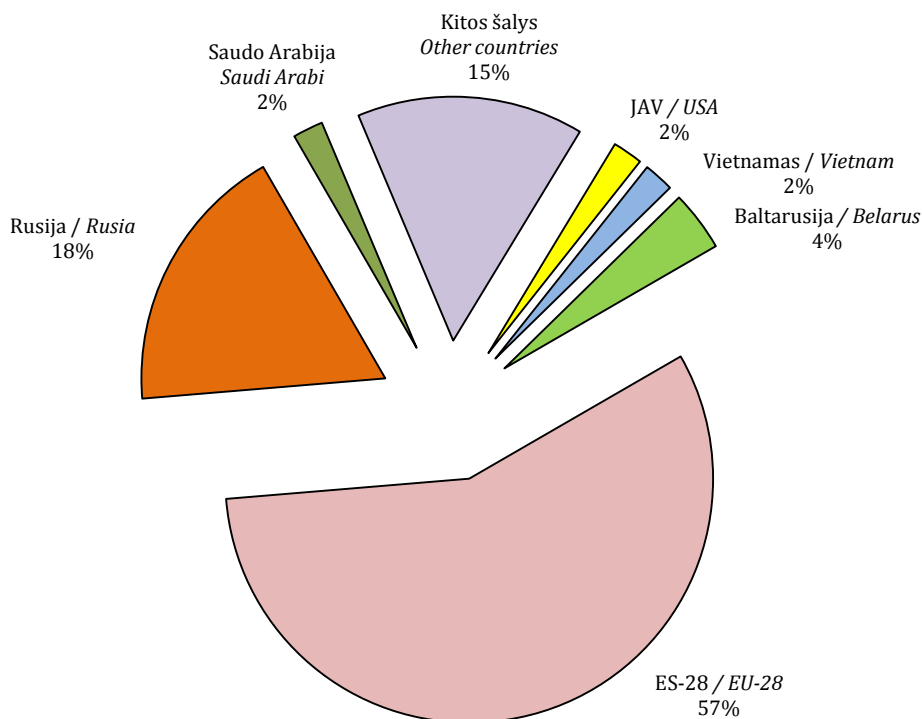
Table 2.22. Exports of milk and dairy products in 2010–2014, EUR million

KN kodas CN code	Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	2014, palyginti su compared to 2010, %
0401	Nekoncentruotas pienas ir grietinėle <i>Milk & cream, not concentrated</i>	84,4	120,5	104,4	142,9	140,1	166
0402	Koncentruotas pienas ir grietinėle <i>Milk & cream, concentrated</i>	74,2	60,4	83,8	82,0	93,0	125
040210	Lieso pieno milteliai <i>Skimmed milk powder</i>	43,8	39,4	58,5	66,4	79,5	182
040221	Nenugriebto pieno milteliai <i>Whole milk powder</i>	8,4	3,0	7,2	2,5	0,5	6
040291	Sutirštintas pienas be cukraus <i>Condensed milk without sugar</i>	12,3	6,49	6,2	1,2	3,2	26
040299	Sutirštintas pienas su cukrumi <i>Condensed milk with sugar</i>	9,7	11,4	11,8	11,9	9,6	99
0403	Fermentuotas arba raugintas pienas ir grietinėle / <i>Fermented or acidified milk & cream</i>	4,8	10,7	15,3	20,3	16,7	348
040310	Jogurtas / <i>Yogurt</i>	0,8	3,8	7,2	9,9	8,1	101
0404	Išrūgos ir produktai iš natūralių pieno komponentų / <i>Whey & products consisting of natural milk constituents</i>	24,1	27,6	33,4	43,0	31,8	132
0405	Sviestas ir kiti pieno riebalai ir aliejai, pieno pastos / <i>Butter & other fats & oils derived from milk, dairy spreads</i>	9,7	10,7	17,0	24,1	37,4	386

KN kodas CN code	Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	2014, palyginti su 2010, %
0406	Varškė ir sūris / Curd & cheese	207,4	235,6	276,3	270,6	255,9	123
040610	Šviežias sūris ir varškė Fresh cheese & curd	85,1	96,5	126,4	123,7	121,3	143
040690	Kiti sūriai / Other cheese	120,7	135,5	145,4	141,3	129,5	107
210500	Valgomieji ledai / Ice cream	12,3	13,4	15,8	21,4	26,3	214
350110	Kazeinas / Casein	0,01	0,09	0,0	0,06	0,7	7000
170211-19	Pieno cukrus / Milk sugar	5,2	12,8	15,6	13,7	14,4	277

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Pagrindinės pieno produktų eksporto šalys 2014 metais išliko ES valstybės ir Rusija. Tačiau dėl rugpjūtį paskelbto maisto produktų importo į Rusiją embargo eksportuotų pieno ir jo produktų dalis į šią šalį pastebimai sumažėjo: nuo 30 proc. 2010 metais iki 18 proc. 2014-aisiais (2.15 pav.). Išvežtų į ES šalis pieno ir jo produktų dalis taip pat sumažėjo 6 proc. punktais. Ieškant naujų rinkų anksčiau į Rusiją eksportuotiems gaminiams, daugiau pieno produktų pradėta vežti į anksčiau labai nedidelę dalį turėjusias šalis bei į naujas rinkas.

2.15 pav. Pieno ir jo produktų eksporto struktūra pagal šalių grupes 2014 metais

Fig. 2.15. Structure of the export of milk and dairy products by country group in 2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Eksportuotų pieno produktų kainos 2010–2014 metais periodiškai svyravo. 2014-ieji buvo kainų mažėjimo metai: 2014 metų gruodį, palyginti su 2013-ųjų tuo pačiu mėnesiu, išvežtų pieno ir jo produktų kainos sumažėjo 15,4 proc. Tačiau ilgalaikė tendencija rodo kainų kilimą. 2014 metų gruodį, palyginti su 2009-ųjų gruodžiu, eksportuotų pieno ir jo produktų kainos padidėjo 28 proc.

Rinkos reguliavimo priemonės. Lietuvoje, kaip ir visoje ES, veikė pieno ir jo produktų bendrosios rinkos organizavimo priemonės bei pieno gamybos kvotų sistema.

2004 metais Lietuvai buvo patvirtinta 1647 tūkst. t bendroji nacionalinė pieno gamybos kvota: 1280 tūkst. t pardavimo perdirbti ir 367 tūkst. t tiesiogiai vartoti. Nuo 2006–2007 kvotos metų (kvotos metai prasideda balandžio 1 d. ir baigiasi kitų metų kovo 31 d.) ji padidinta 57,9 tūkst. t, nuo 2008–2009 kvotos metų – 2 proc. – iki 1739 tūkst. t, paskui kasmet didinama 1 proc. Gauta kvota yra pakankama ir nevaržo prekinės pieno gamybos (2.23 lentelė).

2.23 lentelė. Nacionalinės pieno gamybos kvotos panaudojimas 2009–2015 metais, proc.

Table 2.23. Fulfilment of national milk production quota in 2009–2015, per cent

Kvotos metai <i>Quota year</i>	Pardavimo perdirbti kvota <i>Quota for processing</i>	Pardavimo tiesiogiai vartoti kvota <i>Quota for direct consumption</i>
2009–2010	77	61
2010–2011	78	58
2011–2012	80	54
2012–2013	79	51
2013–2014	79	50
2014–2015	85*	n. d.

* Prognozė / Forecast.

Šaltinis: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/?mid=414>>.

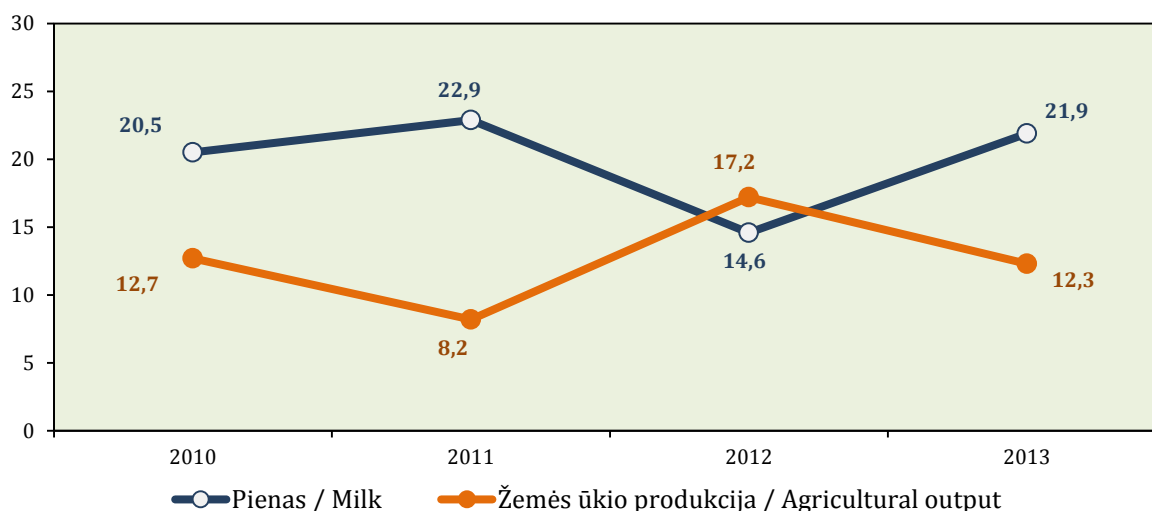
Už 2009–2010 kvotos metais parduotą kvotinį pieną gamintojams buvo paskirstyta 34 mln. EUR atsietųjų papildomų nacionalinių tiesioginių išmokų ir papildomai 3,1 mln. EUR ES išmokų išmokėta pieno gamintojams, nukentėjusiems nuo pieno sektoriaus krizės. Už 2013–2014 kvotos metais parduotą kvotinį pieną apskaičiuota 19,2 mln. EUR pereinamojo laikotarpio nacionalinės paramos ir papildomai 28,11 mln. EUR laikinosios paramos pieno gamintojams, patyrusiems nuostolių dėl Rusijos Federacijos pieno gaminių importo embargo.

Iš pieno ir jo produktų bendrosios rinkos organizavimo priemonių 2010–2014 metais buvo naudojamos eksporto kompensacijos ir intervenciniais pirkimais. 2010 metais išmokėta 0,98 mln. EUR eksporto kompensacijų, o 2011-aisiais metais – 0,001 mln. EUR. 2012–2014 metais, išaugus pieno produktų kainoms trečiojoje šalyse, eksporto kompensacijos nebuvo mokamos.

Intervenciniais pirkimais pieno perdirbimo įmonės pasinaudojo 2010–2011 metais. 2010 metais į intervencinius sandėlius buvo supirkta 12,18 tūkst. t intervencinių pieno produktų, o 2011 metais – 6,0 tūkst. t.

Ekonominiai rodikliai. Pieno gamyba specializuotuose ūkininkų pienininkystės ūkiuose 2010–2013 metais buvo pelninga, nes subsidijos padėjo išvengti nuostolių. Pagal ŪADT respondentinių ūkių duomenis ūkininkų ūkių, kurių pagrindines pajamas sudarė pajamos už piena, pelningumas (grynasis pelnas ir subsidijos, tenkančios 1 EUR pardavimo pajamų) 2010 metais buvo 56 proc., o be subsidijų – 6,7 proc. nuostolio. 2013-aisiais pelningumas sumažėjo iki 36 proc., įskaitant subsidijas, o be subsidijų patirtas 17 proc. nuostolis.

Pieno gamyba buvo viena iš pelningesnių ūkio šakų ŽŪB bei įmonėse (2.16 pav.). Atotrūkis nuo vidutinio žemės ūkio produkcijos realizavimo pelningumo 2011 metais siekė net 14,7 proc. punkto. 2012-aisiais pirmą kartą nuo 2000 metų vidutinis žemės ūkio produkcijos pelningumas 2,6 proc. punktais aplenkė pieno gamybos pelningumą, tačiau 2013 metais pieno gamybos pelningumas vėl 9,6 proc. punktais aplenkė bendrąjį žemės ūkio produkcijos pelningumą.

2.16 pav. Pieno ir visos žemės ūkio produkcijos pelningumas be subsidijų žemės ūkio bendrovėse ir įmonėse 2010–2013 metais, proc.

Fig. 2.16. Profitability (without subsidies) of milk and total agricultural output in agricultural companies and enterprises in 2010–2013, per cent

Šaltinis: Žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių oficialios statistikos formos 2010–2013. VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gegužės 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/?mid=533>>.

Pieno gamybos pelningumui 2010–2013 metais didžiausią įtaką turėjo pieno supirkimo kainų svyravimas. Pieno supirkimo kainų sumažėjimas lėmė pieno gamybos pelningumo sumažėjimą 2012 metais. O bendrasis žemės ūkio produkcijos pelningumas minėtais metais pakilo dėl pastebimai išaugusių javų supirkimo kainų. Vidutinė realizuoto pieno gamybos savikaina ŽŪB ir įmonėse 2010 metais buvo 185 EUR/t, skaičiuojant įskaitomuoju svoriu, o 2013 metais padidėjo iki 237 EUR/t, t. y. 28 proc. Natūralaus pieno savikaina 2013 metais, palyginti su 2010-aisiais, išaugo mažiau – 18 proc.

Vilniaus vertybinių popierių biržos sąrašuose esančių keturių didžiausių Lietuvos pieno perdirbimo įmonių grupių veikla 2010–2014 metais buvo pelninga (2.24 lentelė). 2014 metais pelningumas, palyginti su prieš taiėjusiais ketveriais metais, sumažėjo ir siekė 1,4 proc.

2.24 lentelė. Didžiausių pieno perdirbimo įmonių grynasis pelningumas 2010–2014 metais, proc.

Table 2.24. Net profitability of major dairy enterprises in 2010–2014, per cent

Rodiklis / Indicator	2010	2011	2012	2013	2014
Grynasis pelningumas Net profitability	4,0	3,1	3,9	3,1	1,4

Šaltinis: NASDAQ OMX [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.nasdaqomxbaltic.com/market/?pg=reports>>.

2010–2012 metais perdirbimo įmonių pelningumą didino pakilusios pasaulinės pieno produktų kainos. 2013 metais pelningumui tam tikros įtakos turėjo metų pabaigoje uždraustas pieno produktų eksportas į Rusiją, o 2014-aisiais – sumažėjusios eksportuotų pieno produktų kainos ir rugpjūčio mėnesį Rusijos paskelbtas maisto produktų importo embargas.

3.3. Mėsa

3.3. Meat

2014 metai mėsos sektoriui buvo permainingi. Metų pradžioje šalyje nustatytas kiaulių maras, o nuo rudens – mėsos importo embargas į Rusiją. Neapseita be nuostolių. Štai vasarą buvo likviduota 20 tūkst. kiaulių viename Ignalinos rajono kiaulių komplekse, o rudenį dėl galvijų pertekliaus supirkimo kainos sumažėjo trečdaliu. Tačiau nuo 2014 metų šalies Vyriausybės nustatytas prioritetas gyvulininkystei leido lanksčiau spręsti susidariusias problemas, papildomai skatinti galvijų augintojus ir ieškoti naujų realizavimo rinkų pasaulyje.

Gyvulių auginimas. Per 2010–2014 metus galvijų, melžiamų karvių, kiaulių, skaičius mažėjo, o paukščių ir avių – didėjo (2.25 lentelė). Beveik ketvirtadaliu sumažėjo auginamų kiaulių, o daugiau nei dvigubai padidėjo avių skaičius.

2.25 lentelė. Gyvulių ir paukščių skaičius 2010–2014 metų pabaigoje, tūkst.

Table 2.25. Number of livestock and poultry in 2010–2014 (at the end of the year), thousand

Gyvulių rūšys Kind of animals	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Galvijai / Cattle	748,0	752,4	729,2	713,5	736,7	-1,5
iš jų melžiamų karvių of which dairy cows	359,8	349,5	331,0	315,7	314,0	-12,7
Kiaulės / Pigs	929,4	790,3	807,5	754,6	714,2	-23,2
Paukščiai / Poultry	9466,3	8921,2	9085,6	9761,6	10218,4	7,9
Avys / Sheep	58,5	60,4	82,8	99,6	123,8	111,8

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Galvijai. Per 2010-2014 metus galvijų sumažėjo 1,5 proc., o melžiamų karvių – 12,7 proc., tačiau net 60 proc. padaugėjo mėsinių ir mišrūnų veislės galvijų. Metų pabaigoje jie sudarė 19 proc. visų galvijų skaičiaus. ŽŪIKVC duomenimis, 2014 metų pabaigoje Lietuvoje galvijus augino 71,2 tūkst. ūkių, t. y. beveik trečdaliu mažiau nei prieš penkerius metus (2.26 lentelė). Vidutinis ūkio dydis dar labai mažas. Vienam ūkiui teko vidutiniškai 10,3 galvijo (ES šalyse – 34). Mažesni ūkiai – tik Rumunijoje ir Bulgarijoje. Daugiausia galvijų laikė Šilalės, Šilutės ir Kelmės ūkininkai. Vidutiniškai didžiausi ūkiai – Pagėgių, Pakruojo ir Kėdainių rajonų savivaldybėse.

2.26 lentelė. Galvijų ūkių skaičius 2010 ir 2014 metų pabaigoje, tūkst.

Table 2.26. Farms by number of cattle in 2010 and 2014 (at the end of the year), thousand

Galvijų skaičius ūkyje <i>Number of cattle per farm</i>	2010		2014	
	ūkių skaičius <i>number of farms</i>	galvijų skaičius <i>number of cattle</i>	ūkių skaičius <i>number of farms</i>	galvijų skaičius <i>number of cattle</i>
1–2	64,3	86,3	33,0	46,8
3–5	21,0	77,5	17,3	64,8
6–10	9,3	70,0	9,5	72,4
11–20	5,3	76,4	5,5	78,2
21–30	1,8	44,3	1,9	47,3
31–50	1,6	60,7	1,7	65,6
51–100	1,0	72,7	1,4	94,9
101–150	0,3	36,2	0,4	51,2
>=151	0,4	161,1	0,5	210,0
Iš viso / <i>Total</i>	105,0	685,2	71,2	731,2
Vidutiniškai / <i>Average</i>		6,5		10,3

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

Lietuvoje per 2010–2014 metų laikotarpį ūkių, laikančių iki 5 galvijų, skaičius sumažėjo trečdaliu. Vidutiniškai vieno ūkio dydis 2014 metais buvo 58 proc. didesnis (10,3 galvijo) nei 2010-aisiais.

Per 2010–2014 metų laikotarpį grynaveislių mėsinių galvijų skaičius išaugo 1,5 karto. 2014 metų pabaigoje Lietuvoje augo 25,6 tūkst. grynaveislių mėsinių galvijų ir 140,4 tūkst. mėsinių mišrūnų veislių. Iš grynaveislių labiausiai paplitusios limuzinų, šarolė ir aubrakų veislės. Tačiau daugiausia buvo auginama mišrūnų. Daugiausia mėsinių galvijų laikė Šilalės, Šilutės, Kelmės ir Alytaus ūkininkai. Vidutinis mėsinių galvijų ūkis – 5,5 galvijo.

Kiaulės. 2014 metų pabaigoje Lietuvoje buvo laikoma 715,2 tūkst. kiaulių, iš jų veislinių paršavedžių – 56,4 tūkst. (2.27 lentelė). 2014 metais kiaulių augintojai užaugino apie 1,2 mln. kiaulių, iš kurių 281 tūkst. eksportavo, o 1035 tūkst. paskerdė. Per 2010–2014 metus kiaulių skaičius sumažėjo beveik ketvirtadaliu. Nuo 2014 metų pradžios Lietuvoje buvo užfiksuotas afrikinis kiaulių maras, atkeliavęs iš Baltarusijos. Buferinės zonos 6 rajonuose (prie Baltarusijos sienos) buvo uždrausta auginti kiaules. Nuostolių neišvengta – liepos mėnesį sunaikinta 20 tūkst. kiaulių Ignalinos rajone, nuo metų pradžios apribotas kiaulienos eksportas iš buferinės zonos. Per metus kiaulių skaičius sumažėjo apie 5 proc. Du trečdaliai kiaulių buvo auginami bendrovėse ir įmonėse. Tuo tarpu ūkininkų auginamų kiaulių skaičius per 2006–2014 metų laikotarpį

sumažėjo per pusę. Trys ketvirtadaliai ūkių buvo didesni nei 1 tūkst. vietų. Vidutiniškai didžiausi šios grupės ūkiai – Rumunijoje ir Lietuvoje. Pagal kiaulių skaičių ploto vienetai Lietuva buvo tarp mažiausiai kiaulių auginančių valstybių.

2.27 lentelė. Kiaulių skaičius pagal grupes 2010 ir 2014 metų pabaigoje, tūkst.

Table 2.27. Number of pigs in 2010 and 2014 (at the end of the year), thousand

Kiaulių grupės / Group of pigs	2010	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Kiaulių, iš viso / Pigs, total	929,4	715,2	-23,0
paršeliai, iki 20 kg / piglets, up to 20 kg	171,9	124,5	-27,6
paršeliai, 20–50 kg / piglets, 20–50 kg	247,7	192,7	-22,0
penimos kiaulės, 50–80 kg fattening pigs, 50–80 kg	211,5	160,5	-24,1
penimos kiaulės, 80–110 kg fattening pigs, 80–110 kg	158,3	118,4	-25,2
penimos kiaulės, daugiau kaip 110 kg fattening pigs, over 110 kg	56,5	60,9	7,8
veislinės paršavedės / pedigree sows	82,1	56,4	-31,3
kuiliai / boars	1,4	0,8	-42,9

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Avys. Kasmet jų skaičius didėja. ŽŪIKVC duomenimis, 2014 metų pabaigoje 7,1 tūkst. ūkiuose buvo auginama 123,8 tūkst. avių. Per 2010–2014 metus avių skaičius išaugo 2,2 karto (2.28 lentelė). Tokį didėjimą paskatino ne tik nauja tiesioginių išmokų už pievas nederlingose žemėse tvarka, bet ir parama už veislinių avių įsigijimą.

2.28 lentelė. Ūkiai pagal avių skaičių 2010 ir 2014 metų pabaigoje

Table 2.28. Farms by number of sheep in 2010 and 2014 (at the end of the year)

Avių skaičius ūkyje Number of sheep per farm	2010		2014	
	ūkiai / farms	avys / sheep	ūkiai / farms	avys / sheep
1–2	1857	2683	2280	3445
3–5	1083	4047	2191	8465
6–10	590	4438	1711	13101
11–20	401	5863	1363	19916
21–30	183	4613	543	13512
31–50	177	6869	431	16750
51–100	95	6536	246	16976
101–150	25	3084	62	7570
>=151	40	17116	58	24083
Iš viso / Total	4451	55249	8885	123818
Vidutiniškai / Average		12		14

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

Statistikos departamento duomenimis, per 2014 metus paskersta apie 27 tūkst. avių, iš jų 82 proc. – namų skerdyklose. Daugiausia avių augino Anykščių, Alytaus, Molėtų, Telšių ir Zarasų rajonų ūkininkai.

Paukščiai. 2014 metų pabaigoje Lietuvoje buvo auginama beveik 10,2 mln. paukščių, iš kurių beveik 99 proc. sudarė vištos (2.29 lentelė). Trečdalis jų – dedeklės. Per 5 metų laikotarpį vištų skaičius padidėjo 11,8 proc., nors dedeklių sumažėjo 11,4 proc. Per pusę sumažėjo kalakutų, žąsų ir ančių.

2.29 lentelė. Paukščių skaičius 2010 ir 2014 metų pabaigoje, tūkst.

Table 2.29. Number of poultry in 2010 and 2014, thousand

Paukščiai / Poultry	2010	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su / compared to 2010, %
Vištos, iš viso / Hens, total	9025,4	10093,1	11,8
Vištos dedeklės / Laying hens	3823,1	3386,8	-11,4
Žąsys / Geese	29,9	10,1	-66,2
Antys / Ducks	31,8	18,7	-41,2
Kalakutai / Turkeys	213,3	85,5	-55,8
Kiti paukščiai / Other	8,2	10,9	32,9
Iš viso / Total	9308,7	10218,4	9,8

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

Mėsos gamyba. Išankstiniais duomenimis, 2014 metais visuose ūkiuose pagaminta 246,4 tūkst. t gyvulių ir paukščių skerdenos. Palyginti su 2013-aisiais, pagaminta daugiau paukštienos ir galvijienos (2.30 lentelė).

2.30 lentelė. Mėsos (skerdenos) gamyba 2010–2014 metais, tūkst. t

Table 2.30. Meat production (carcasses) in 2010–2014, thousand tonnes

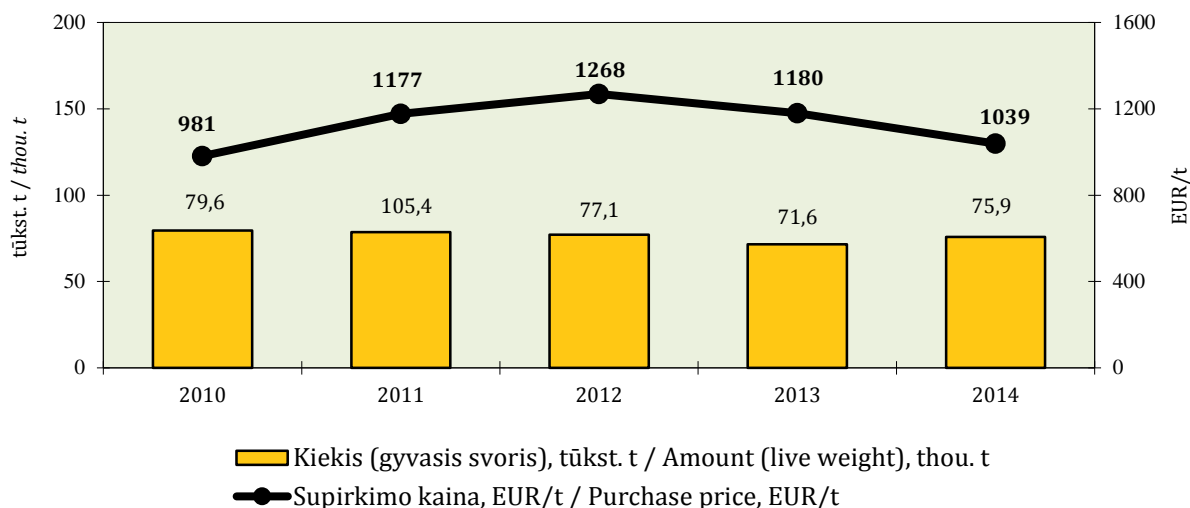
Mėsos rūšys / Kind of meat	2010	2011	2012	2013	2014*
Mėsa, iš viso / Meat, total	221,2	224,0	231,2	243,8	246,4
iš jos: / of which:					
kiauliena / pig meat	86,1	88,5	92,8	101,5	98,0
paukštiena / poultry meat	81,1	83,9	88,3	95,8	99,3
galvijiena / beef	52,3	50,2	48,6	45,3	47,9
avišiena / sheep meat	0,7	0,6	0,7	0,8	0,8

* LAEI skaičiavimai / LIAE calculation.

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2013. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 2029-3658.

2014 metais buvo supirktas 268,7 tūkst. t gyvulių ir paukščių (gyvojo svorio), 2,6 proc. daugiau nei 2013 metais. Rezultatai būtų buvę dar geresni, jei nebūtų buvę kiaulių maro ir Rusijos embargo.

2014 metais supirktas 141 tūkst. galvijų (5,6 proc. daugiau nei 2013 m.). Dėl galvijų pertekliaus II pusmetį vidutinė galvijų supirkimo kaina buvo 12 proc. mažesnė nei 2013 metais (2.17 pav.).

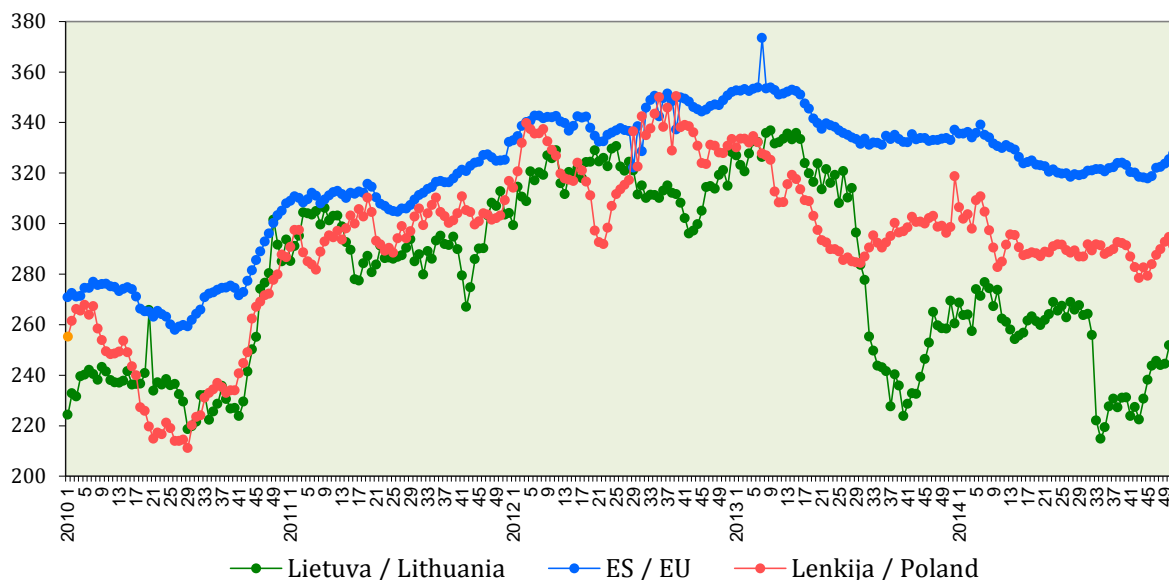

2.17 pav. Galvijų supirkimas ir vidutinė kaina 2010–2014 metais

Fig. 2.17. Amounts purchased and average prices of cattle in 2010–2014

Šaltiniai: Statistikos departamento ir ŽŪIKVC duomenys.

Galvijų supirkimo kaina beveik visose ES šalyse buvo mažesnė nei prieš metus. Daugiausia kaina mažėjo Estijoje, Latvijoje ir Suomijoje. Tarp ES šalių galvijų supirkimo kainos Lietuvoje buvo vienos žemiausių (2.18 pav.). Metų pabaigoje O2 klasės bulių supirkimo kaina Lietuvoje buvo ketvirtadaliu mažesnė už vidutinę kainą ES šalyse ir lenkė tik Latvijos, Estijos ir Vengrijos kainas. Antri metai Lietuvoje mažėjo supirkimo kaina rudens laikotarpiu, kai pasiūla žymiai didesnė už paklausą. Kitose šalyse tokių svyravimų nebuvo.

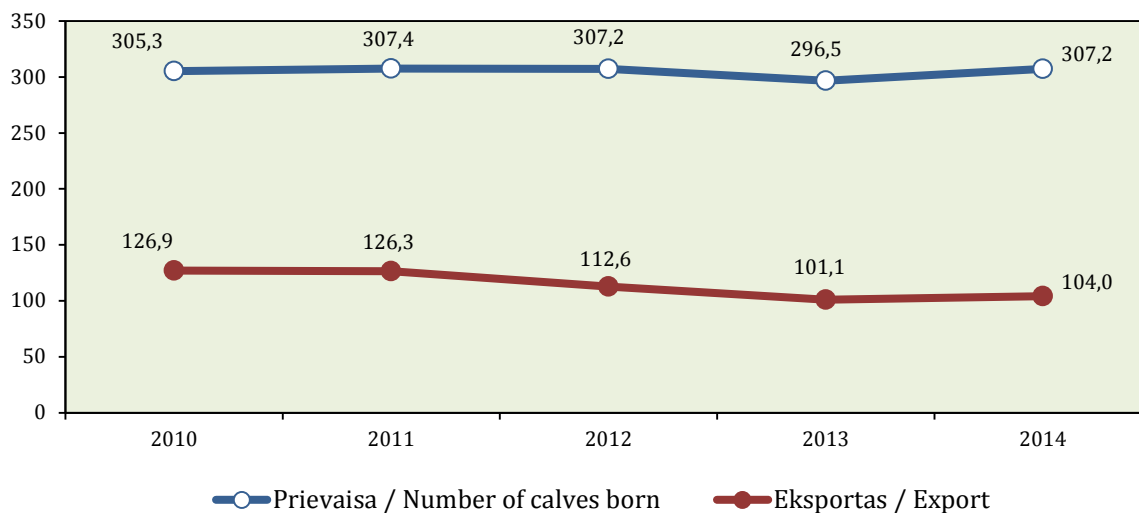

2.18 pav. Bulių (O2 klasės skerdenos) supirkimo kainos Lietuvoje, Lenkijoje ir vidutiniškai ES šalyse 2010–2014 metais, EUR/100 kg

Fig. 2.18. Purchase prices of beef (carcass grade O2) in Lithuania, Poland and EU average in 2010–2014, EUR per 100 kilogram

Šaltinis: EK duomenys.

Per 2010–2014 metų laikotarpį gimusių veršelių skaičius (2.19 pav.) buvo beveik pastovus, vidutiniškai apie 305 tūkst. vnt. Ūkininkai ir bendrovės apie 37 proc. jų kasmet eksportuoja. Jei nebūtų eksportuojama, susidarytų didelis galvijų perteklius rinkoje. 2014 metais daugiausia veršelių nupirko Nyderlandai (45 proc.) ir Ispanija (19 proc.).

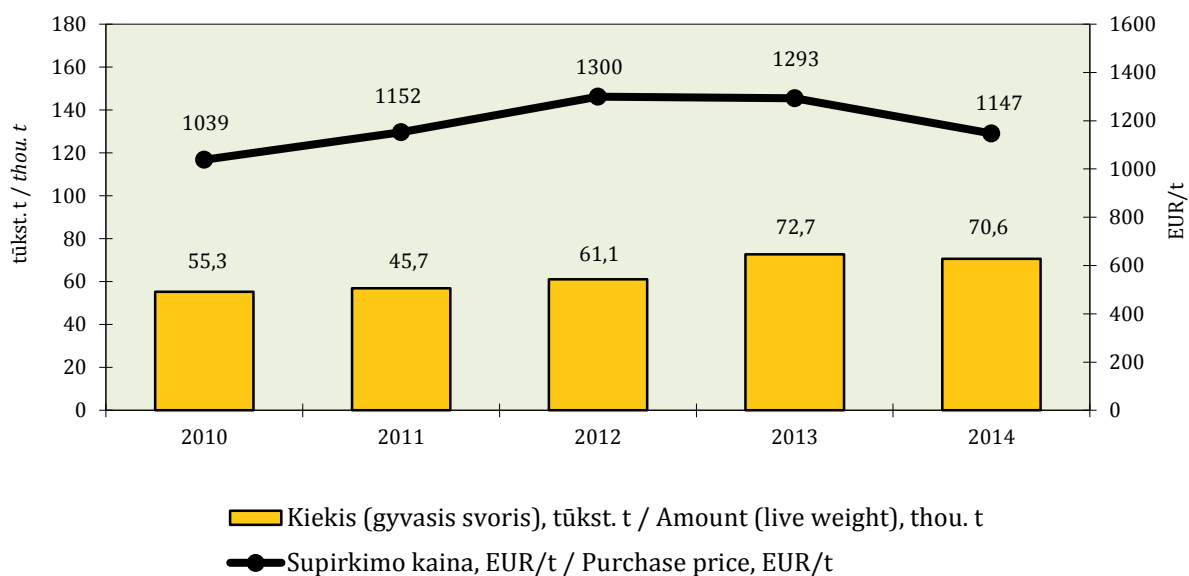

2.19 pav. Gimusių veršelių skaičius ir jų eksportas 2010–2014 metais, tūkst.

Fig. 2.19. Number of calves born and their export in 2010–2014, thousand

Šaltinis: ŽŪIKVC duomenys.

Per 2014 metus skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės supirko 653 tūkst. ūkiuose užaugintų kiaulių (1,5 proc. mažiau nei 2013 m.). 2014 metais vidutinė gyvų kiaulių supirkimo kaina buvo 11 proc. mažesnė nei 2013-aisiais (2.20 pav.).

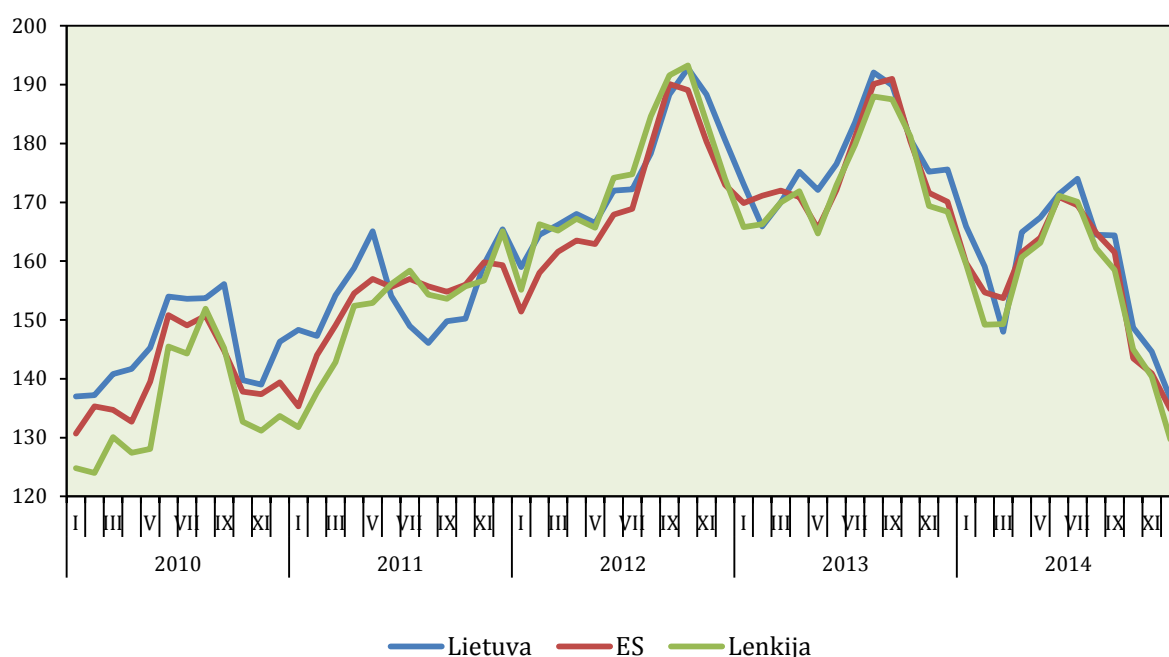

2.20 pav. Kiaulių supirkimas ir vidutinė kaina 2010–2014 metais

Fig. 2.20. Amounts purchased and average prices of pigs in 2010–2014

Šaltiniai: Statistikos departamento duomenys.

Kiaulių supirkimo kainų mažėjimas palietė visas ES šalis. Lietuvos rinkos ir ES šalių kainų tendencijos panašios (2.21 pav.). ES šalyse 2014 metų gruodžio mėn. kiaulių E kategorijos skerdenų vidutinės supirkimo kainos buvo 21 proc. mažesnės nei 2013-aisiais. Tokį sumažėjimą lėmė kiaulių maras Lenkijoje, Lietuvoje ir Latvijoje bei Rusijos embargas. Didžiausios E kategorijos kiaulių supirkimo kainos buvo Maltoje, Kipre ir Graikijoje, mažiausios – Nyderlanduose, Belgijoje ir Lenkijoje. Lietuvoje kiaulių (E kategorijos) supirkimo kaina buvo 1,4 proc. aukštesnė nei ES vidurkis, o tai nebūdinga kitiems žemės ūkio produktams. Tai paaiškinama nepakankama vietine kiaulių pasiūla, todėl daugiau kaip pusė vartojamos kiaulienos Lietuvoje importuojama iš Lenkijos, Belgijos, Nyderlandų ir Vokietijos.

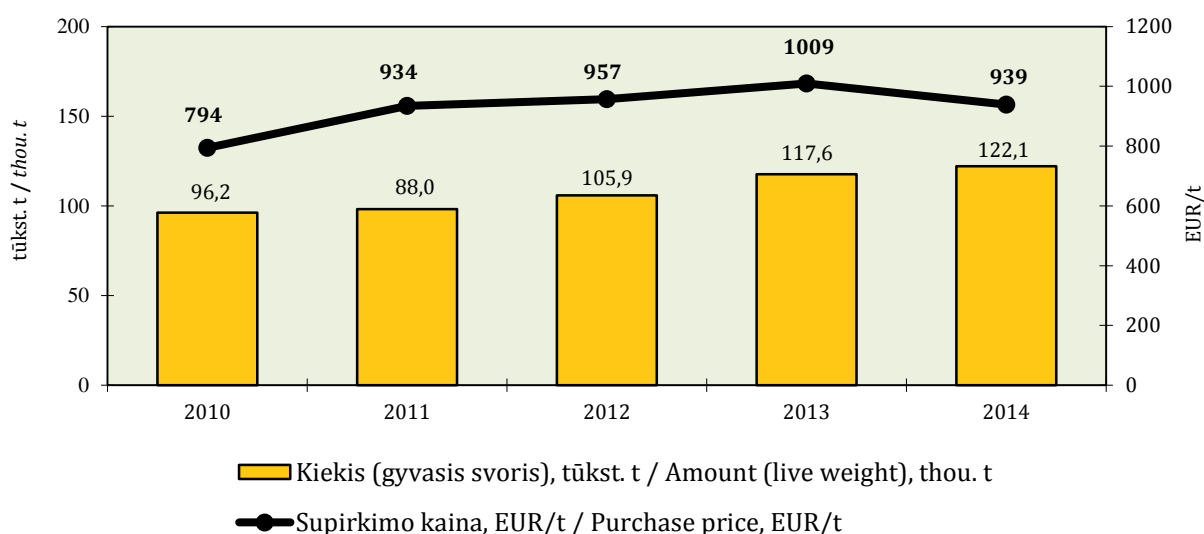

2.21 pav. Kiaulių (E kategorijos skerdenos) supirkimo kainos Lietuvoje, Lenkijoje ir vidutiniškai ES šalyse 2010–2014 metais, EUR/100 kg

Fig. 2.21. Purchase prices of pigs (carcass grade E) in Lithuania, Poland and EU average in 2010–2014, EUR per 100 kilogram

Šaltinis: EK duomenys.

2014 metais paskersta 48,2 mln. paukščių (2,9 proc. daugiau nei 2013 m.). 2014 metais vidutinė paukštienos supirkimo kaina buvo 7 proc. mažesnė nei 2013-aisiais (2.22 pav.). 2014 metais ES vištiena (pagrindinė paukštienos dalis) kainavo vidutiniškai 2 proc. mažiau nei 2013-aisiais. Ši mėsa neatpigo tik Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Nyderlanduose ir Kipre. Palyginti su ES vidurkiu, Lietuvoje vištiena kainavo 23,2 proc. pigiau. Mūsų šalis buvo tarp tų valstybių, kuriose vištienos kaina sumažėjo labiausiai. Šiuo aspektu mūsų šalį lenkė tik Rumunija, Italija, Čekija, Portugalija ir Slovakija.

2.22 pav. Paukščių supirkimas ir vidutinė kaina 2010–2014 metais

Fig. 2.22. Amounts purchased and average prices of poultry in 2010–2014

Šaltinis: EK duomenys.

Vidaus rinka. Šalies rinkoje 2014 metais buvo parduota 285,7 tūkst. t mėsos ir mėsos gaminių už 0,6 mlrd. EUR (2.31 lentelė). Per 5 metus esminių pokyčių šioje maisto grupėje neįvyko. Beveik pusė pardavimų sudaro neapdorota mėsa ir paukštiena. Valgome beveik vietinės gamybos produktus. Įvežama tik apie 7 proc. gaminių. Per 2010–2014 metų laikotarpį mėsos suvartojimas padidėjo 10 proc.

2.31 lentelė. Mėsos ir jos produktų pardavimas vidaus rinkoje 2010 ir 2014 metais

Table 2.31. Sales of meat and meat products in the domestic market in 2010 and 2014

Gaminiai / Products	2010		2014	
	tūkst. t thou. t	mln. EUR EUR mill.	tūkst. t thou. t	mln. EUR EUR mill.
Mėsa ir subproduktai Meat and sub-products	123,1	187,1	104,3	201,9
Paukštiena ir subproduktai Poultry meat and sub-products	45,3	62,7	59,5	91,9
Mėsos gaminiai / Meat products	97,4	222,6	102,2	262,5
Importuoti mėsos gaminiai Imported meat products	20,1	32,2	19,7	40,1
Iš viso / Total	285,9	504,6	285,7	596,4

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

LAEI skaičiavimais, 2014 metais vienas Lietuvos gyventojas per metus suvartojo 77 kg mėsos ir jos produktų (įskaitant I ir II kategorijos subproduktus) (2.32 lentelė). Kiauliena ir paukštiena išlieka labiausiai vartojamos mėsos rūšys, nors didesnę pusę kiaulienos importuojame.

2.32 lentelė. Mėsos produktų suvartojimas vienam gyventojui 2010–2014 metais, kg
Table 2.32. Per capita consumption of meat products in 2010–2014, kilograms

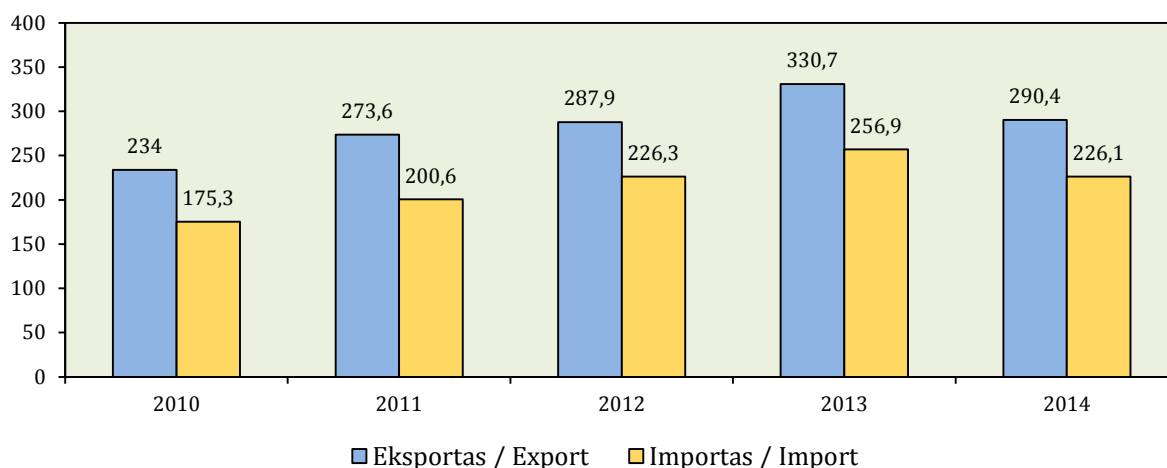
Mėsos rūšys / Meat by kind	2010	2011	2012	2013	2014*
Mėsa, iš viso / Meat, total	70	69	73	77	77
iš jos: / of which:					
jautiena / beef	4	4	4	4	3
kiauliena / pork	41	42	44	47	49
paukštiena / poultry	21	21	23	23	23
I ir II kategorijos subproduktai sub-products, category I and II	3	2	2	3	2

* LAEI skaičiavimai / LIAE calculation.

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2011–2014. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 2029-3658.

2012 metų Europos Komisijos duomenimis, vidutinis ES mėsos suvartojimas buvo 81 kg. Lietuviai daugiau suvartoja kiaulienos (ES – 40 kg), paukštienos – panašiai kaip ir ES (ES – 24 kg), o galvijienos – gerokai mažiau (ES – 15 kg).

Užsienio prekyba. Lietuvos mėsos ir gyvulių užsienio prekybos balansas 2014 metais buvo teigiamas (2.23 pav.). Tačiau per metus eksporto ir importo apimtys iš esmės dėl Rusijos paskelbto embargo sumažėjo apie 12 proc. Per 2010–2014 metų laikotarpį 2 kartus padidėjo paukštienos ir kiaulienos bei mėsos produktų (dešros, konservai) eksportas, o galvijienos nesikeitė.

2.23 pav. Mėsos ir gyvulių užsienio prekyba 2010–2014 metais, mln. EUR

Fig. 2.23. Foreign trade in meat and livestock in 2010–2014, EUR million

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Daugiausia 2014 metais eksportuota paukštienos (2.33 lentelė). Galvijienos daugiausia pirkto Rusija (28 proc.), Italija (17 proc.) ir Nyderlandai (11 proc.). Kiaulienos – Latvija (39 proc.), Lenkija ir Gruzija (po 15 proc.), o paukštienos – Nyderlandai (30 proc.),

Latvija ir Estija (po 13 proc.). Daugiausia iš gyvų gyvulių eksportuota kiaulių (55 proc. pajamų) ir galvijų (36 proc.), iš jų 71 proc. sudarė veršeliai iki 8 mėn. amžiaus.

2.33 lentelė. Mėsos* eksportas pagal rūšis 2010–2014 tūkst. t

Table 2.33. Meat exports by kind in 2010–2014, thousand tonnes

Mėsos rūšys / Meat by kind	2010	2011	2012	2013	2014**
Mėsa, iš viso / Meat, total	87,3	110,0	118,6	128,1	127,6
iš jos: / of which:					
jautiena / beef	31,7	31,1	30,0	25,4	30,0
kiauliena / pork	15,3	23,2	27,6	35,7	26,7
paukštiena / poultry	29,1	35,9	44,3	50,9	55,5

* Mėsos produktai, perskaičiuoti į mėsą / Meat products in meat equivalent.

** LAEI skaičiavimai / LIAE calculation.

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2014. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 2029-3658; Statistikos departamento duomenys.

Beveik du trečdalius mėsos importo sudarė kiauliena (2.34 lentelė). 2014 metais jos pirka iš Lenkijos (30 proc.), Belgijos (21 proc.) ir Vokietijos (20 proc.). 2014 metais 72 proc. paukštienos įvežta iš Lenkijos.

2.34 lentelė. Mėsos* importas pagal rūšis 2010–2014, tūkst. t

Table 2.34. Meat imports by kind in 2010–2014, thousand tonnes

Mėsos rūšys / Meat by kind	2010	2011	2012	2013	2014**
Mėsa, iš viso / Meat, total	114,5	128,4	131,7	141,1	134,6
iš jos: / of which:					
jautiena / beef	3,4	3,4	2,3	2,4	1,8
kiauliena / pork	78,5	83,2	85,4	90,6	85,3
paukštiena / poultry	21,6	25,2	32,3	35,0	35,1

* Mėsos produktai, perskaičiuoti į mėsą / Meat products in meat equivalent.

** LAEI skaičiavimai / LIAE calculation.

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2014. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 2029-3658; Statistikos departamento duomenys.

Šalies gyvulininkystės sektoriai tampa mažiau patrauklūs ūkininkų veikloje. Iš dalies verslo kūrimuisi reikalingos nemažos investicijos, darbo sąnaudos gyvulių priežiūrai ir aplinkosaugai. Ypatinga vietą mėsos sektoriuje reikia skirti kiaulininkystės plėtrai. Tai vienintelė žemės ūkio šaka, kur kiaulių auginimas kaime darosi nepopuliarus. Dabar du trečdalius kiaulių augina bendrovės ir įmonės.

Lietuvoje per metus išauginama tik apie 1 mln. kiaulių, tačiau suvartojama dvigubai daugiau. Tai reiškia, kad Lietuva kasmet sumoka apie 150 mln. EUR užsienio kiaulių auginimo. Užauginami ir eksportuojami grūdai, kurių dalį galima būtų panaudoti tam tikslui. Reikalinga gera skatinimo sistema šio verslo plėtrai, maksimaliai panaudojant ES struktūrinių fondų lėšas.

3.4. Bulvės

3.4. Potatoes

Bulvių pasėlių dalis, visų pasėlių struktūroje 2010 metais sudariusi 1,8 proc., 2014-aisiais sumažėjo iki 1,2 proc., o dalis, bendrojoje žemės ūkio produkcijoje 2010 metais sudariusi 3,1 proc., 2014-aisiais sumažėjo iki 2,3 proc. Nepaisant mažiausio pasėlių ploto per pastaruosius penkerius metus, 2014 metai buvo palankūs bulvėms augti ir sąlygojo gausesnį derlių, o tai lėmė mažesnes kainas.

Auginimas. Bulvių augintojai ir toliau mažina bulvių pasėlių plotus. 2014 metais jie buvo 4,9 proc. mažesni nei prieš metus ir 25,4 proc. nei prieš penkerius metus (2.35 lentelė). 2014 metai buvo ypač palankūs bulvėms augti, derlingumas buvo didžiausias per pastaruosius penkerius metus ir tai lėmė gausesnį derlių – bulvių prikasta 9,8 proc. daugiau nei prieš metus. Ankstyvosios bulvės sudarė 4,8 proc. derliaus. 98,5 proc. bulvių užauginta ūkininkų ir šeimos ūkiuose.

2.35 lentelė. Bulvių pasėlių plotas, derlius ir derlingumas 2010–2014 metais

Table 2.35. Crop area, harvest and yield of potatoes in 2010–2014

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Pasėlių plotas, tūkst. ha Crop area, thou. t	36,6	37,7	32,2	28,7	27,3	-25,4
Derlius, tūkst. t Total harvest, thou. t	476,9	587,7	549,9	426,5	468,5	-1,8
Derlingumas, t/ha Yield, t/ha	13,0	15,6	17,1	14,8	17,2	32,3

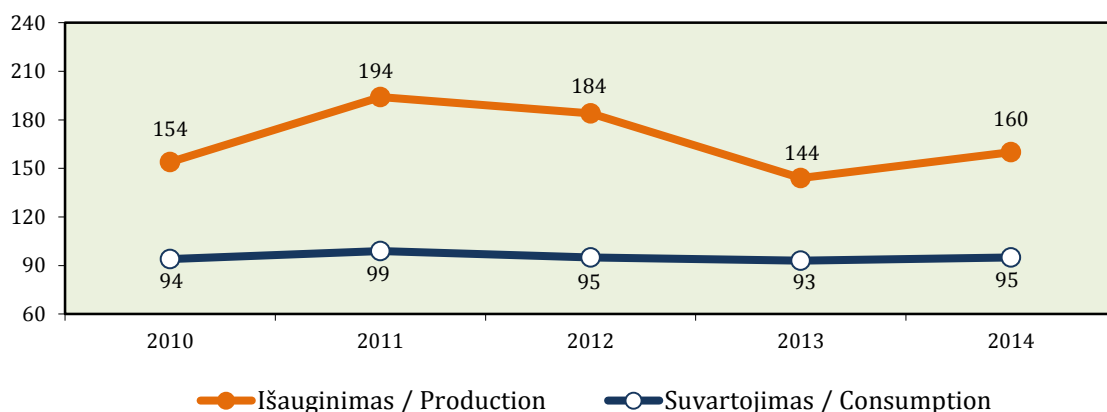
Šaltinis: Augalininkystė. Žemės ūkis [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas [žiūrėta 2015 m. balandžio 23 d.].

Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.

ES situacija 2014 metais panaši: nors bulvių pasėlių plotai ES buvo 3,4 proc. mažesni nei prieš metus, derlius – 7,9 proc. didesnis. Gausesnį derlių lėmė jo padidėjimas daugiausia bulvių užauginančiose šalyse: Belgijoje derlius buvo 26,6 proc., Vokietijoje – 20,0 proc., Prancūzijoje – 15,8 proc., Lenkijoje – 4,4 proc. didesnis.

Rinka. Lietuvoje bulvių plotai kasmet mažinami dėl sumažėjusio bulvių poreikio: mažiau bulvių naudojama gyvuliams šerti, mažiau suvartojama ir maistui. Mažėjant pasėlių plotams, mažėjo ir sėklinių bulvių poreikis. 2014 metais bulvių sėklai sunaudota ketvirtadaliu, pašarams – per pusę mažiau nei 2010-aisiais.

2014 metais kiek daugiau nei 60 proc. derliaus suvartota gyventojų reikmėms. Bulvių suvartojimas maistui Lietuvoje pastaraisiais metais mažėjęs, 2014-aisiais, joms atpigus, padidėjo iki 95 kg vienam gyventojui (2.24 pav.). Bulvių Lietuvoje suvartojama apie 32 proc. daugiau nei vidutiniškai ES.

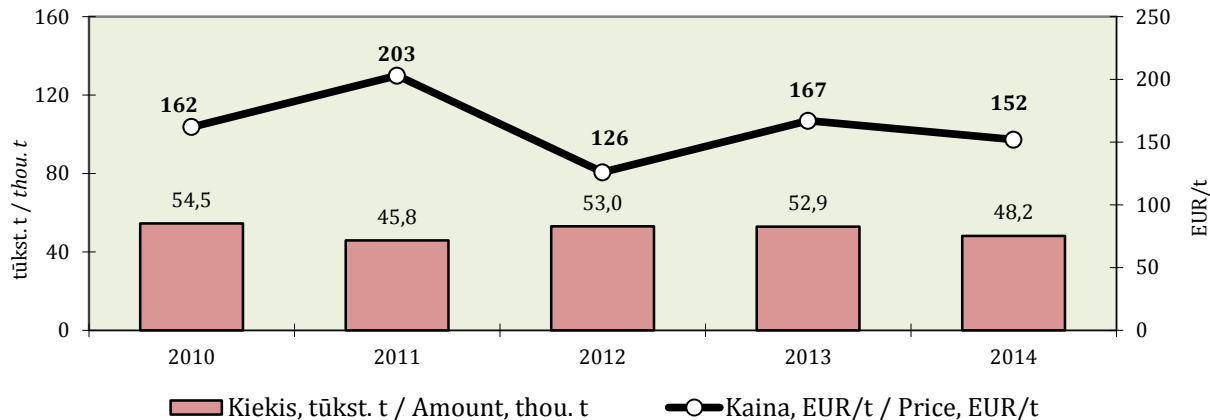

2.24 pav. Bulvių išauginimas ir suvartojimas, skaičiuojant vienam gyventojui per metus, 2010–2014 metais, kg

Fig. 2.24. Per capita production and consumption of potatoes in 2010–2014, kilograms

Šaltiniai: Lietuvos žemės ūkis 2013. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 2029-3658; LAEI skaičiavimai.

Nors 2014 metais nukasus gausų derlių, supirkimo kainos antrąjį pusmetį buvo apie 29 proc. mažesnės nei 2013-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, bulvių supirkta mažiausiai per pastaruosius trejus metus – 8,9 proc. mažiau nei prieš metus (2.25 pav.). Tai lėmė 36,9 proc. mažesni supirkimai I ketvirty, kai kainos buvo 23 proc. didesnės. Per analizuojamą laikotarpį mažesnės kainos buvo tik 2012-aisiais, taip pat labai derlingais metais, kai vidutiniškai buvo prikasta daugiau nei 17 t/ha.

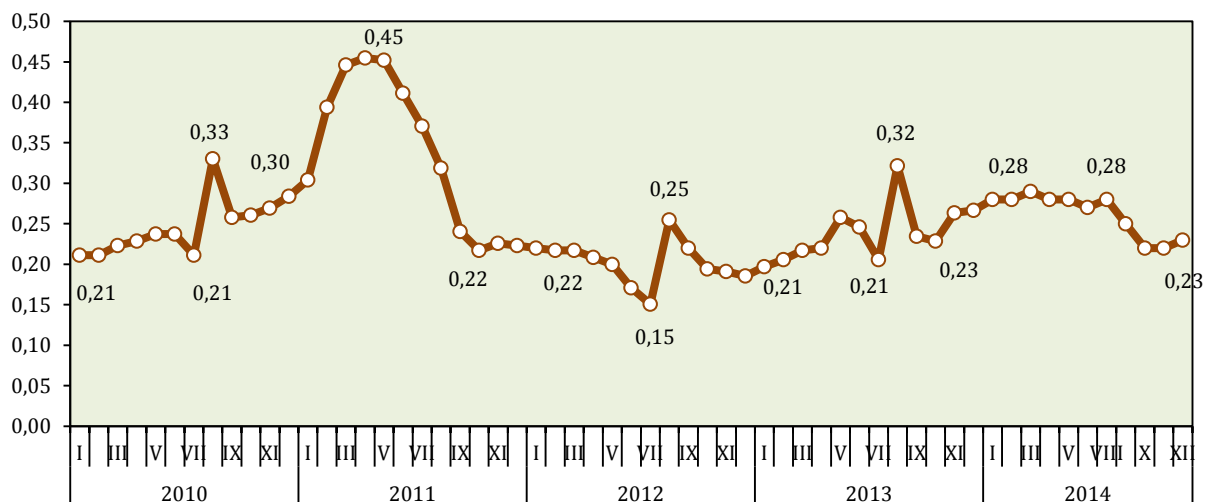
2.25 pav. Bulvių supirkimas ir vidutinė kaina Lietuvoje 2010–2014 metais

Fig. 2.25. Amounts and average prices of potatoes purchased in Lithuania in 2010–2014

Šaltinis: Žemės ūkio produktų supirkimas. Lietuvos statistikos departamentas [žiūrėta 2015 m. gegužės 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles57>>.

2014 metais 67 proc. bulvių supirkta šviežiam vartojimui, kitos – perdirbimui. Šviežiai vartoti supirkta 16,1 proc., perdirbti – 11,2 proc. daugiau nei prieš metus. Bulvių gyventojai daugiausia perka turguje arba tiesiogiai iš ūkininkų. Supirkimai sudaro tik iki 20 proc. gyventojų suvartojamų bulvių.

Bulvės turguje I pusmetį po nederlingų 2013-ųjų metų dėl mažesnių atsargų buvo vidutiniškai 25 proc. brangesnės nei prieš metus ir brangiausios per pastaruosius trejetą metų. Tačiau, nukasus 2014 metų derlių, rudenį jos buvo 12 proc. pigesnės nei prieš metus (2.26 pav.).

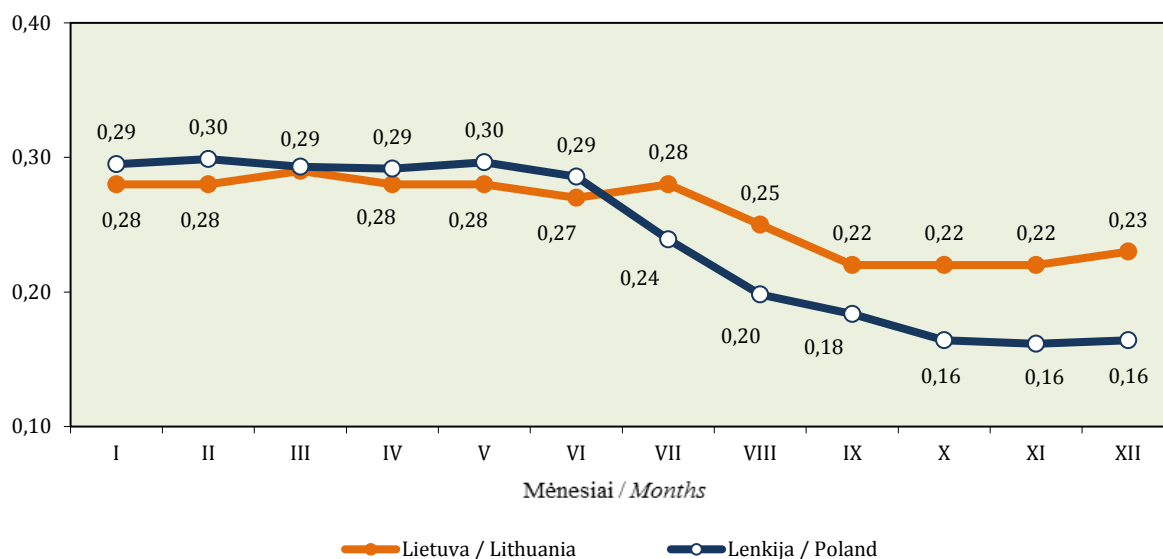
2.26 pav. Vidutinė bulvių kaina turguose 2010–2014 metais, EUR/kg

Fig. 2.26. Average price of potatoes in local markets in 2010–2014, EUR per kilogram

Šaltinis: Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninės kainos stacionariose turgavietėse [žiūrėta 2015 m. gegužės 5 d.]

Prieiga per internetą: <<http://www.produktukainos.lt/?mid=112>>.

2014 metais vėlyvojo derliaus bulvių kaina turguje buvo iki 50 proc. didesnė nei supirkimo. 2014 metų I pusmetį Lietuvos turguose bulvės buvo 4,6 proc. brangesnės nei Lenkijos turguose, tačiau Lenkijoje priklaus 314 tūkst. t didesnę derlių, jų kainos sumažėjo daugiau kaip 40 proc. ir buvo apie 27 proc. mažesnės nei Lietuvos turguose (2.27 pav.).

2.27 pav. Bulvių kaina Lietuvos ir Lenkijos turguose 2014 metais, EUR/kg

Fig. 2.27. Price of potatoes in local markets in Lithuania and Poland in 2014, EUR per kilogram

Šaltiniai: Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninės kainos stacionariose turgavietėse [žiūrėta 2015 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.produktukainos.lt/?mid=112>>;

Prices in the National Economy – March 2015 [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://stat.gov.pl/en/topics/prices-trade/prices/prices-in-the-national-economy-march-2015,1.35.html>>.

Derlingi 2014 metai lėmė tai, kad vėlyvojo derliaus bulvės ne tik Lietuvos, bet ir kitų šalių ūkiuose buvo pigesnės nei prieš metus (2.36 lentelė). Vis dėlto Lietuvos ūkiuose jų kaina buvo viena mažiausių, o dar pigesnės (30 proc.) buvo Lenkijoje ir Vokietijoje.

2.36 lentelė. Vidutinės bulvių pardavimo iš prekinų ūkių kainos kai kuriose ES šalyse 2013 ir 2014 metų spalio mėnesį, EUR/kg

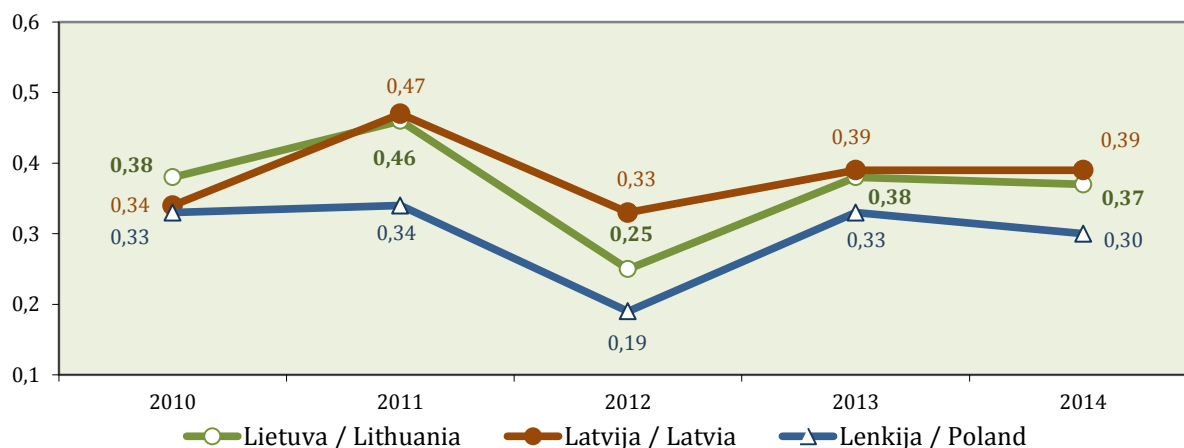
Table 2.36. Average sale prices of potatoes in commercial farms of selected EU countries in October 2013 and 2014, EUR per kilogram

Šalys / Countries	Kaina / Price, EUR/kg		Pokytis / Change 2014, palyginti su 2013, %	Palyginti su Lietuva Compared to Lithuania, %	
	2013	2014		2013	2014
Lietuva / Lithuania	0,15	0,10	-33	-	-
Lenkija / Poland	0,20	0,07	-65	33	-30
Vokietija / Germany	0,23	0,07	-70	53	-30
Latvija / Latvia	0,19	0,13	-32	27	30
Estija / Estonia	0,16	0,14	-13	7	40
Rusija / Russia	0,25	0,24	-4	67	2,4*

* Kartai / Times.

Šaltinis: Statistinė informacija. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema. Bulvių, vaisių ir daržovių sektorius. Užsienio rinka. VI Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gegužės 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/?mid=346&id=16827>>.

2014 metų vėlyvojo derliaus bulvės nuo spalio buvo 17 proc. pigesnės (vidutiniškai per metus – 6 proc.) nei Latvijos prekybos centruose. Palyginti su kaina Lenkijoje, Lietuvoje nuo spalio bulvės buvo 32 proc. brangesnės (vidutiniškai per metus – 22 proc.) (2.28 pav.).

2.28 pav. Bulvių vidutinė mažmeninė kaina Lietuvoje, Latvijoje ir Lenkijoje 2010–2014 metais, EUR/kg

Fig. 2.28. Average retail price of potatoes in Lithuania, Latvia and Poland in 2010–2014, EUR per kilogram

Šaltiniai: Lietuvos, Latvijos ir Estijos ekonominė ir socialinė raida. Vilnius: Statistikos departamentas, 2010–2014. ISSN 2029-5936; Prices in the National Economy – March 2015 [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://stat.gov.pl/en/topics/prices-trade/prices/prices-in-the-national-economy-march-2015,1,35.html>>.

Užsienio prekyba. Lietuva šviežiomis bulvėmis apsirūpina pati. 2014 metais vidaus poreikiams importuota 9,1 tūkst. t bulvių (1,9 proc. derliaus), o lietuviškų bulvių išvežta 15,3 tūkst. t, arba 3,3 proc. derliaus. 2014 metais, paskelbus embargą ES šalims, uždaryta Rusijos bulvių rinka lėmė 45 proc. mažesnę bulvių iš Lietuvos eksportą (2.37 lentelė), tačiau išvežtas kiekis buvo šiek tiek didesnis nei 2012-aisiais. Lietuviškos bulvės sudarė 73 proc. eksporto. Plėtėsi eksporto rinkos – 2013 metais atrasta Azerbaidžano rinka, į kurią išvežta 9,9 tūkst. t – 47 proc. visų eksportuotų bulvių. Eksportas į Moldovą sudarė 16 proc., į Ukrainą – 9 proc., nors prieš metus eksportas į šias šalis buvo nedidelis. Į Latviją eksportas sudarė 14 proc., išvežta tiek, kiek prieš metus – beveik 3 tūkst. t. Nors 2014 metais importas padidėjo 23,7 proc., užsienio prekybos bulvėmis balansas išliko teigiamas.

2.37 lentelė. Lietuvos užsienio prekyba šviežiomis bulvėmis 2010–2014 metais

Table 2.37. Lithuania's foreign trade in fresh potatoes in 2010–2014

Rodiklis Indicator	2010		2011		2012		2013		2014	
	kiekis, tūkst. t amount, thou. t	vertė, mln. EUR value, EUR mill.	kiekis, tūkst. t amount, thou. t	vertė, mln. EUR value, EUR mill.	kiekis, tūkst. t amount, thou. t	vertė, mln. EUR value, EUR mill.	kiekis, tūkst. t amount, thou. t	vertė, mln. EUR value, EUR mill.	kiekis, tūkst. t amount, thou. t	vertė, mln. EUR value, EUR mill.
Eksportas Export	18,3	5,9	28,0	11,2	20,6	7,6	37,7	11,3	20,9	4,6
Importas Import	14,4	5,3	23,7	9,5	17,1	7,6	11,9	6,7	14,7	2,7
Balansas Balance	3,9	0,6	4,3	1,7	3,5	0,02	25,8	4,6	6,2	1,9

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Nors bulvių importas iš Nyderlandų kasmet mažėja, tačiau kaip ir ankstesniais metais, 2014-aisiais iš jos įsivežta daugiausia (29 proc.) – 4,3 tūkst. t bulvių – 28 proc. mažiau nei 2013-aisiais. Per metus labiausiai išaugo importas iš Švedijos – 3,1 karto iki 2,5 tūkst. t ir sudarė 17 proc. importo. Iš Latvijos įsivežta 1,8 karto daugiau, iš viso 2,1 tūkst. t, ir tai sudarė 15 proc. viso bulvių importo. Užsienio prekybos bulvėmis partneriai keičiasi, randamos naujos rinkos, paliekamos turimos. 2014 metais atsirado nauja prekybos bulvėmis partnerė Suomija, labai padidėjo importas iš Ispanijos, Prancūzijos.

Perdirbimas. 2014 metais bulvių perdirbimo įmonės supirko 15,9 tūkst. t bulvių – 11 proc. daugiau nei 2013-aisiais. Tai lėmė didesni supirkimai metų pabaigoje. Gaminių iš bulvių pagaminta 7,5 tūkst. t, gamyba per metus išaugo 60 proc. Gaminių pagaminta daugiausia per pastaruosius penkerius metus, dar didesnė gamyba buvo tik 2009-aisiais. Gaminių iš bulvių pardavimai Lietuvoje per penkerius metus išaugo 19,8 proc. (iki 4,4 tūkst. t) ir buvo didžiausi per 2010–2014 metus. Tačiau užsienio rinkos prarandamos, jose parduota mažiausiai per šį laikotarpį. 2013–2014 metais pardavimai nesiekė 400 t, kai prieš penkerius metus buvo išvežta 2,9 tūkst. t produkcijos. Bulvių miltai, dribsniai ir granulės, sudarantys 0,7 proc. gaminių iš bulvių, realizuojami tik Lietuvoje, jų gamybos plėtros galimybės neišnaudotos, nes net 87,9 proc. rinkos užima importuota produkcija. 2014 metais pagaminta ir parduota 32,4 t bulvių miltų, dribsnių ir granulių. Šių produktų paklausa didėjo – parduota 1,8 karto daugiau nei prieš metus – daugiausia per pastaruosius penkerius metus.

Perdirbtų produktų iš bulvių įsivežama daugiau nei išvežama. 2014 metais padidėjo sušaldytų paruoštų ar konservuotų bulvių importas iki 4,3 tūkst. t – importuota 7,8 proc. daugiau nei prieš metus ir daugiausia per pastaruosius penkerius metus. Nešaldytų paruoštų ar konservuotų bulvių (įskaitant traškučius) importuota 1,0 tūkst. t, tai sudarė 30 proc. vidaus rinkos vartojimo. Jų importuota 28,9 proc. daugiau nei prieš metus. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjo tik bulvių krakmolo importas (iki 2,9 tūkst. t), importuota 16,6 proc. mažiau.

2014 metais Lietuvos užsienio prekybos bulvėmis balansas išliko teigiamas, tai parodė, kad užsidarius vienoms rinkoms, bulvėms realizuoti surandamos kitos. Geras 2014 metų bulvių derlius sąlygojo mažas jų kainas ir, nors bulvių vartojimo maistui pokyčiai nedideli, taip nukritus kainoms, tolimesnė bulvių auginimo plėtra sunkiai prognozuojama.

3.5. Daržovės

3.5. Vegetables

Nors 2014 metais lauko daržovių pasėliai buvo mažiausi per pastaruosius penkerius metus, palankios klimatinės sąlygos daržovėms augti lėmė didesnę nei vidutinį derlingumą. Morkų, svogūnų ir burokėlių derlingumas buvo didžiausias per pastaruosius penkerius metus. Daugelio daržovių kainos I pusmetį dėl mažesnių nei įprastai atsargų buvo didesnės ir didžiausios per pastaruosius trejus metus. 10 proc. didesnis derlius Lietuvoje ir mažesnės kainos kitose ES šalyse lėmė mažesnes kainas II pusmetį, o morkos, burokėliai ir svogūnai buvo pigiausi per pastaruosius trejus metus. Lietuva buvo viena iš ES šalių, kuriose daržovės pigo labiausiai. Nepaisant daugiau kaip trečdaliu sumažėjusio Lietuvos eksporto į Rusiją, daržovių eksportas iš viso pakito nežymiai – eksportuota beveik tiek pat, kiek prieš metus, nes dalis prarastos rinkos buvo pakeista į Baltarusijos rinką. Lietuviškų daržovių eksportas į Rusiją sumažėjo daugiau kaip per pusę, tačiau padidėjus eksportui į Latviją, Nyderlandus, iš viso eksportuota ketvirtadaliu daugiau daržovių nei prieš metus. Vis dėlto Lietuvos morkų ir kopūstų augintojai Rusijos embargą pajuto labiausiai – nes jų eksportas į Rusiją, 2013-aisiais sudaręs didžiąją dalį šių daržovių eksporto, 2014-aisiais žymiai sumažėjo.

Auginimas. Augintojai daržovių pasėlius pastaraisiais metais mažina. 2014 metais lauko daržovių pasėliai buvo mažiausi per pastaruosius penkerius metus (2.38 lentelė). Palyginti su 2013-aisiais, pasėliai buvo 4,7 proc., arba 0,6 tūkst. ha, mažesni. Šiltnamių daržovių plotai nepakito – sudarė 0,5 tūkst. ha. Ūkininkų ūkiuose buvo auginama 98,3 proc. lauko daržovių, o ŽŪB – tik 1,7 proc. 54,2 proc. lauko daržovių pasėlių užėmė šakninės daržovės. Kaip ir ankstesniais metais, 2014-aisiais kopūstai sudarė didžiausią lauko daržovių pasėlių dalį – 22,8 proc. (iš jų 86,9 proc. – baltagūžių), morkos – 17,3 proc., burokėliai – 16,0 proc., svogūnai – 15,3 proc.

2.38 lentelė. Lauko daržovių pasėliai 2010–2014 metais, tūkst. ha

Table 2.38. Crop area of vegetables grown in the open field in 2010–2014, thousand hectares

Daržovių rūšys / Vegetables	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Daržovės, iš viso Vegetables, total	14,0	14,2	12,6	12,7	12,1	-13,6
iš jų: / of which:						
kopūstai / cabbages	3,2	3,3	2,9	2,8	2,8	-12,5
agurkai / cucumbers	1,5	1,5	1,3	1,3	1,2	-20,0
pomidorai / tomatoes	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	-25,0
burokėliai / beetroots	2,0	2,2	1,9	1,9	1,9	-5,0
morkos / carrots	2,3	2,4	2,1	2,2	2,1	-8,7
svogūnai / onions	1,9	2,0	1,8	1,8	1,8	-5,3

Šaltinis: Žemės ūkio augalų pasėtas plotas [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas [žiūrėta 2015 m. gegužės 25 d].
Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.

Daugelio daržovių plotai 2014 metais buvo mažiausi per pastaruosius penkerius metus. Labiausiai per metus sumažėjo lauke auginamų pomidorų plotai – 12,1 proc., česnakų – 10,7 proc., agurkų – 8,7 proc. ir morkų – 6,0 proc. Buvo padidinti tik brokolių (3,8 proc.), svogūnų (3,3 proc.), salotų (3,1 proc.) ir burokėlių (1,0 proc.) plotai.

2014 metai buvo palankūs daržovėms augti, jų derlingumas buvo didesnis už vidutinį – 16 proc. didesnis nei prieš metus, 75 proc. didesnis nei ypač nederlingais 2010 metais. Morkų ir burokėlių derlingumai buvo daugiau kaip ketvirtadaliu, svogūnų – 10,6 proc., kopūstų – 5,0 proc. didesni nei 2013-aisiais. Morkų, svogūnų ir burokėlių derlingumas buvo didžiausias per pastaruosius penkerius metus (2.39 lentelė).

2.39 lentelė. Vidutinis lauko daržovių derlingumas 2010–2014 metais, t/ha

Table 2.39. Average yield of vegetables grown in the open field in 2010–2014, tonnes per hectare

Daržovių rūšys / Vegetables	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Lauko daržovės, iš viso / Vegetables grown in the open field, total	12,0	20,4	22,8	18,1	21,0	75,0
kopūstai / cabbages	17,8	34,5	38,5	26,7	28,0	57,3
burokėliai / beetroots	13,8	24,2	27,0	22,6	28,3	2,1*
morkos / carrots	17,9	29,3	32,3	26,0	33,2	85,5
svogūnai / onions	10,3	12,2	16,0	14,9	16,5	60,2
agurkai / cucumbers	7,8	10,0	10,6	10,1	10,3	32,1
pomidorai / tomatoes	5,8	5,8	7,1	6,0	5,1	-12,1

* Kartai / Times.

Šaltinis: Žemės ūkio augalų derlingumas [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas [žiūrėta 2015 m. gegužės 25 d].
Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.

Nors 2014 metais lauko daržovių pasėliai buvo mažiausi per pastaruosius penkerius metus, palankios klimatinės sąlygos daržovėms augti lėmė 10,2 proc. didesnę derlių nei prieš metus (2.40 lentelė). Nors ne visų daržovių derliai buvo didesni, pvz., špinatų užauginta 30,2 proc., pomidorų – 25,3 proc., česnakų – 22,9 proc., žirnių – 20,8 proc. mažiau nei prieš metus ir mažiausiai per pastaruosius penkerius metus. Tačiau daugiausia buvo auginama kopūstų, morkų, burokėlių, svogūnų, kurių derliai po nelabai derlingų 2013-ųjų gauti didesni: burokėlių – 24 proc., morkų – 18,5 proc., svogūnų – 13,5 proc., baltagūžių kopūstų – 2,1 proc. Be to, svogūnų ir burokėlių derliai buvo didžiausi per pastaruosius penkerius, morkų – per trejus metus.

2.40 lentelė. Daržovių derlius 2010–2014 metais, tūkst. t

Table 2.40. Harvest of vegetables in 2010–2014, thousand tonnes

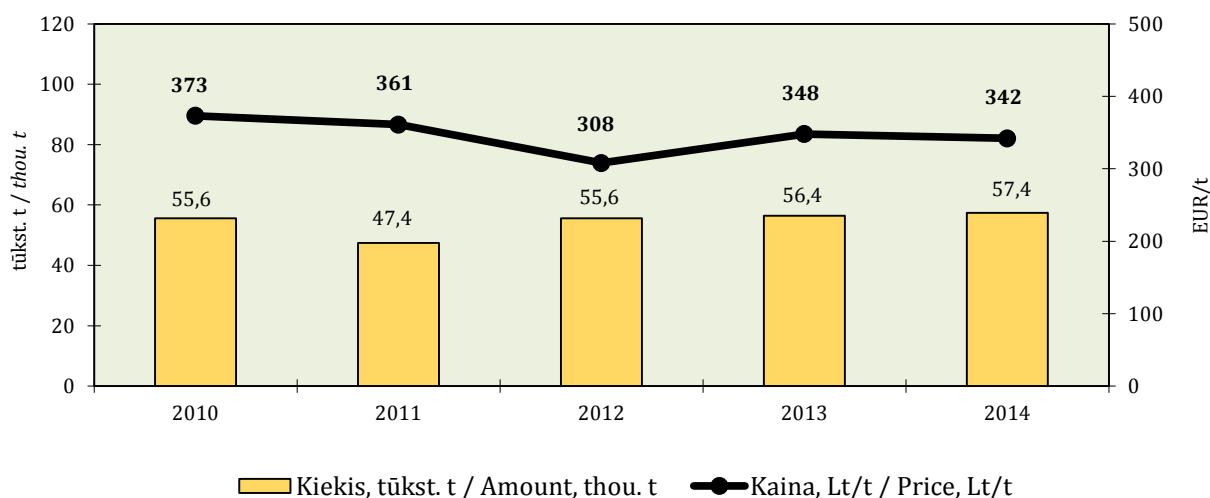
Daržovių rūšys / Vegetables	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Daržovės, iš viso / Vegetables, total	188,6	315,0	307,4	251,0	274,8	45,7
iš jų: / of which:						
šiltnamių daržovės / vegetables grown under glass, total	24,6	27,4	23,8	23,2	23,7	-3,7
lauko daržovės / vegetables grown in the open field, total	164,0	287,6	283,6	227,8	251,1	53,1
kopūstai / cabbages	53,3	112,9	111,0	75,7	76,4	43,3
agurkai / cucumbers	11,6	15,0	13,6	12,8	11,9	2,6
pomidorai / tomatoes	2,4	2,0	2,2	1,9	1,4	-41,7
burokėliai / beetroots	26,6	52,7	51,0	42,9	53,2	2,0*
morkos / carrots	40,9	70,5	67,8	57,5	68,1	66,5
svogūnai / onions	19,0	24,2	27,7	26,5	30,1	58,4

* Kartai / Times.

Šaltinis: Žemės ūkio augalų derlius [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas [žiūrėta 2015 m. gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.

Lauko daržovės sudarė 91,4 proc., šiltnamių – 8,6 proc. daržovių derliaus. Iš viso 2014 metais nuimta 274,8 tūkst. t daržovių, 9,5 proc. daugiau nei prieš metus. Šiltnamių daržovių derlius buvo 2,2 proc. didesnis nei 2013-aisiais.

Rinka. 2014 metais daržovių supirkta daugiausia per pastaruosius penkerius metus, augimas nebuvo didelis: palyginti su 2010 metais, padidėjo 3,2 proc., o palyginti su 2013-aisiais – 1,8 proc. (2.29 pav.). Supirkta 20,9 proc. derliaus. Šviežiam vartojimui 2014 metais supirkta 43,8 tūkst. t (1,8 proc. mažiau nei prieš metus), o perdirbimui – 13,6 tūkst. t (15,4 proc. daugiau).

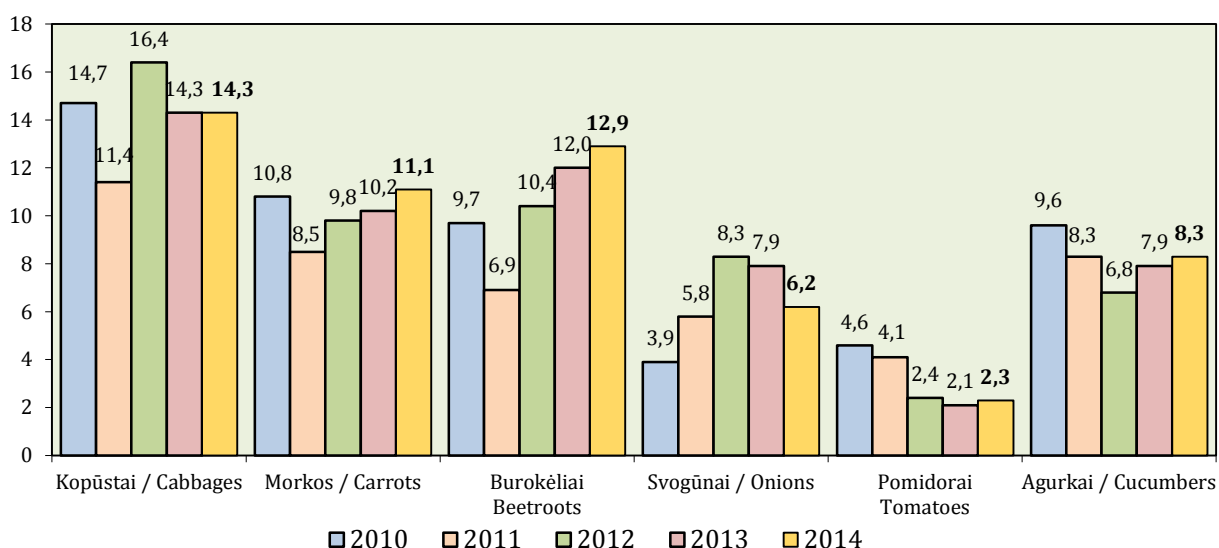

2.29 pav. Supirktų daržovių kiekis ir vidutinė kaina 2010–2014 metais

Fig. 2.29. Amount purchased and average price of vegetables in 2010–2014

Šaltiniai: Augalininkystės produktų supirkimas; Augalininkystės produktų supirkimo kainos. Statistikos departamentas [žiūrėta 2015 m. gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.

2014 metais labiausiai sumažėjo česnakų supirkimas – 78 proc., jų supirkta 37,4 t mažiau nei prieš metus. Svogūnų supirkimai 21,5 proc. mažesni (2.30 pav.). Labiausiai išaugo pomidorų supirkimas – 9,5 proc., morkų supirkta 8,8 proc., burokėlių 7,5 proc., agurkų 5,1 proc. daugiau nei prieš metus, o kopūstų tiek pat, kiek 2013-aisiais. Burokėlių ir morkų supirkta daugiausiai per pastaruosius penkerius metus. 30 proc. padidėjo ir žalumyninių daržovių (krapų ir salotų) supirkimai.

2.30 pav. Daržovių supirkimas 2010–2014 metais, tūkst. t

Fig. 2.30. Purchase of vegetables in 2010–2014, thousand tonnes

Šaltinis: Augalininkystės produktų supirkimas. Statistikos departamentas [žiūrėta 2015 m. gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.

Morkų supirkimo kainos 2014 metų I pusmetį buvo apie 10 proc. mažesnės, o kitų pagrindinių daržovių (burokėlių, kopūstų, svogūnų) – dėl mažesnių nei įprastai atsargų po nederlingų 2013-ųjų buvo didžiausios per pastaruosius trejus metus, kopūstai – 45 proc., burokėliai – 23 proc., svogūnai (iki gegužės) – 63 proc. brangesni nei prieš metus. Tačiau II pusmetį daržovių kainų pokyčius lėmė gausėnis derlius ir mažesnės daržovių kainos visoje ES. Lietuvoje kopūstai ir svogūnai buvo supirkti 39 proc., morkos – 28 proc., burokėliai – 12 proc. pigiau nei prieš metus. Nuėmus derlių morkų, burokėlių kainos buvo mažiausios per pastaruosius trejus, svogūnų – per penkerius metus. Tačiau agurkai ir pomidorai buvo brangesni: agurkai nuo birželio supirkti 25 proc., pomidorai nuo rugsėjo – 32 proc. brangiau nei prieš metus.

Labiausiai derliaus padidėjimas paveikė morkų augintojų pajamų mažėjimą. Be to, prisidėjo draudimas eksportuoti į Rusiją. Morkų kainos 2014 metų II pusmetį mažėjo, nes daugelyje ES šalių 2014 metų derliaus morkos į rinką buvo tiekiamos tiesiai iš lauko arba laikino sandėliavimo patalpų. Dėl užsitęsusio šilto rudens derlius nuimtas vėliau, todėl morkų kokybė ne itin gera. Lietuvoje morkų pasiūla augo greičiau nei paklausa. Mažesnes kainas lėmė ir mažesnis eksportas bei mažesnės importuotų morkų kainos.

2014 metų gruodį daržovių kainos ES šalyse, išskyrus Bulgariją, buvo mažesnės nei prieš metus (2.41 lentelė), vidutiniškai ES – 6 proc. Lietuva buvo viena iš penkių šalių, kuriose daržovės pigo labiausiai – daugiau kaip 11 proc.

2.41 lentelė. Daržovių vartotojų kainų indekso pokytis ES šalyse 2014 metais*, proc.

Table 2.41. Change in consumer price index of vegetables in the EU countries in 2014*, per cent

Šalis / Country	Pokytis / Change	Šalis / Country	Pokytis / Change
Čekija / Czech Republic	-14,1	Slovakija / Slovakia	-5,9
Lenkija / Poland	-13,1	Liuksemburgas / Luxembourg	-5,7
Kipras / Cyprus	-12,3	Malta / Malta	-5,6
Lietuva / Lithuania	-11,7	Vengrija / Hungary	-4,5
Slovėnija / Slovenia	-11,5	Latvija / Latvia	-4,3
Portugalija / Portugal	-9,9	Airija / Ireland	-3,5
Vokietija / Germany	-8,5	Austrija / Austria	-3,4
Suomija / Finland	-7,3	Graikija / Greece	-3,4
Kroatija / Croatia	-7,3	Danija / Denmark	-3,3
Estija / Estonia	-7,2	Italija / Italy	-3,2
Jungtinė Karalystė / United Kingdom	-7,1	Nyderlandai / Netherlands	-3,1
Rumunija / Romania	-6,4	Prancūzija / France	-2,4
Belgija / Belgium	-6,1	Švedija / Sweden	-1,0
Ispanija / Spain	-6,0	Bulgarija / Bulgaria	0,4

* 2014 m. gruodžio mėn., palyginti su 2013 m. gruodžio mėn. / December 2014 compared to December 2013.

Šaltinis: Commodity price dashboard. No 31 – December 2014 edition. European Commission [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. gegužės 26 d.].
Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/price-monitoring/dashboard/food12_2014_en.pdf>.

2014 metais morkų mažmeninės kainos buvo mažiausios per pastaruosius ketverius metus. Kitos daržovės metų pradžioje buvo brangesnės: svogūnai I pusmetį buvo apie 40 proc., kopūstai – apie 25 proc. (brangiausi per pastaruosius trejus metus). Tačiau kainos 2014 metų II pusmetį, palyginti su 2013-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, buvo mažesnės: labiausiai sumažėjo morkų – 44 proc., kopūstų – 34 proc., svogūnų (nuo rugsėjo) – 38 proc. Morkos ir svogūnai buvo pigiausi per pastaruosius penkerius metus. Tačiau pomidorai buvo 12 proc., agurkai – 14 proc. brangesni.

Palyginti su kaimyninėmis šalimis, lietuviškų 2014 metų derliaus daržovių kainos II pusmetį buvo konkurencingos. Nors Lenkijoje daržovės atpigo labiau nei Lietuvoje, 2014 metų lapkričio mėnesį lietuviškos morkos ir burokėliai buvo pigiausi, tačiau kopūstai ir svogūnai pigesni Lenkijos prekiniuose ūkiuose (2.42 lentelė).

2.42 lentelė. Vidutinės daržovių kainos kai kurių šalių prekiniuose ūkiuose 2014 metų lapkričio mėnesį, EUR/kg

Table 2.42. Average prices of vegetables in commercial farms of selected countries in November 2014, EUR per kilogram

Šalys Country	Burokėliai Beetroots		Kopūstai Cabbages		Morkos Carrots		Svogūnai Onions	
	kaina price, EUR/kg	palyginti su Lietuva, compared to Lithuania, %	kaina price, EUR/kg	palyginti su Lietuva, compared to Lithuania, %	kaina price, EUR/kg	palyginti su Lietuva, compared to Lithuania, %	kaina price, EUR/kg	palyginti su Lietuva, compared to Lithuania, %
Lietuva Lithuania	0,11	-	0,10	-	0,12	-	0,13	-
Lenkija Poland	0,12	9	0,06	-40	0,13	8	0,11	-15
Latvija Latvia	0,14	27	0,12	20	0,21	75	0,21	62
Estija Estonia	0,17	55	0,13	30	0,14	17	-	-
Vokietija Germany	0,39	3,5*	0,25	2,5*	0,24	2*	-	-
Rusija Russia	0,21	1,9*	0,18	1,8*	0,23	1,9*	0,24	1,8*

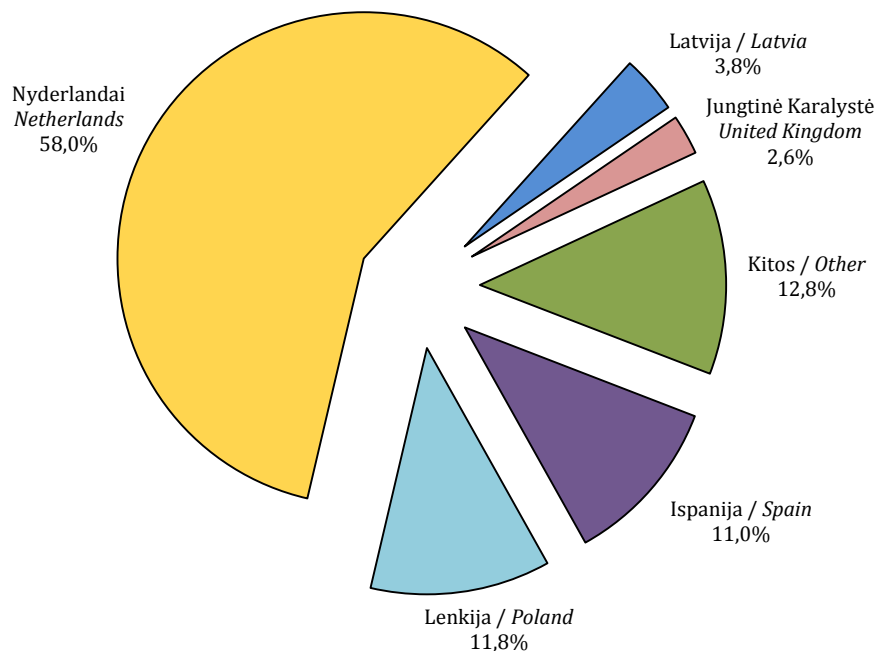
* Kartai / Times.

Šaltinis: Statistinė informacija. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema. Bulvių, vaisių ir daržovių sektorius. Užsienio rinka. VI Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gegužės 20 d.].
Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/?mid=346&limit=20&offset=60>>.

Daržovių vartojimas Lietuvoje 2014 metais padidėjo: vidutiniškai vienas gyventojas per metus suvartojo 102 kg daržovių. Lietuva daržovėmis apsirūpina apie 70 proc., be to, šiltesnio klimato zonose esančiose šalyse daržovių derlius gaunamas anksčiau, taigi trūkstamas daržovių kiekis įsivežamas.

Užsienio prekyba. Užsienio prekybos šviežiomis arba apdorotomis, bet neperdirbtomis daržovėmis apimtys 2014 metais šiek tiek sumažėjo: eksportuota 0,8 proc., o importuota – 3,7 proc. mažiau nei prieš metus. Nors daržovių eksportuota

daugiau nei importuota, pagal vertę užsienio prekybos balansas išliko neigiamas – 24,2 mln. EUR. Kaip ir ankstesniais metais, daugiausia daržovių importuota iš Nyderlandų. 2014 metais iš šios šalies daržovių importas sudarė 58 proc. (2.31 pav.), įsivežta 203,9 tūkst. t daržovių už 218,1 mln. EUR – 13,2 proc. mažiau nei prieš metus. Iš Lenkijos 2014 metais importas padidėjo 1,3 proc., nors pagal vertę buvo 25,3 proc. mažesnis (įsivežta 41,4 tūkst. t už 28,2 mln. EUR). Iš Ispanijos importas taip pat didėjo – įsivežta 38,9 tūkst. t daržovių už 36 mln. EUR. Iš šios šalies importuota 16,9 proc. daugiau daržovių nei prieš metus. 2014-aisiais labai išaugo importas iš Čekijos – įsivežta 8,4 tūkst. t daržovių. Prieš metus daugiau kaip pusė importo sudarė kitų šviežių arba šaldytų daržovių grupei priskiriamos daržovės, įvežtas nežymus jų kiekis. Palyginti su 2013-aisiais, labiausiai išaugo ankštinių (2,3 karto), džiovintų (84 proc.), džiovintų ankštinių (46 proc.), kopūstų (33 proc.) importas. Labiausiai sumažėjo pomidorų (19 proc.), morkų ir burokėlių (12 proc.), agurkų (11 proc.) importas.

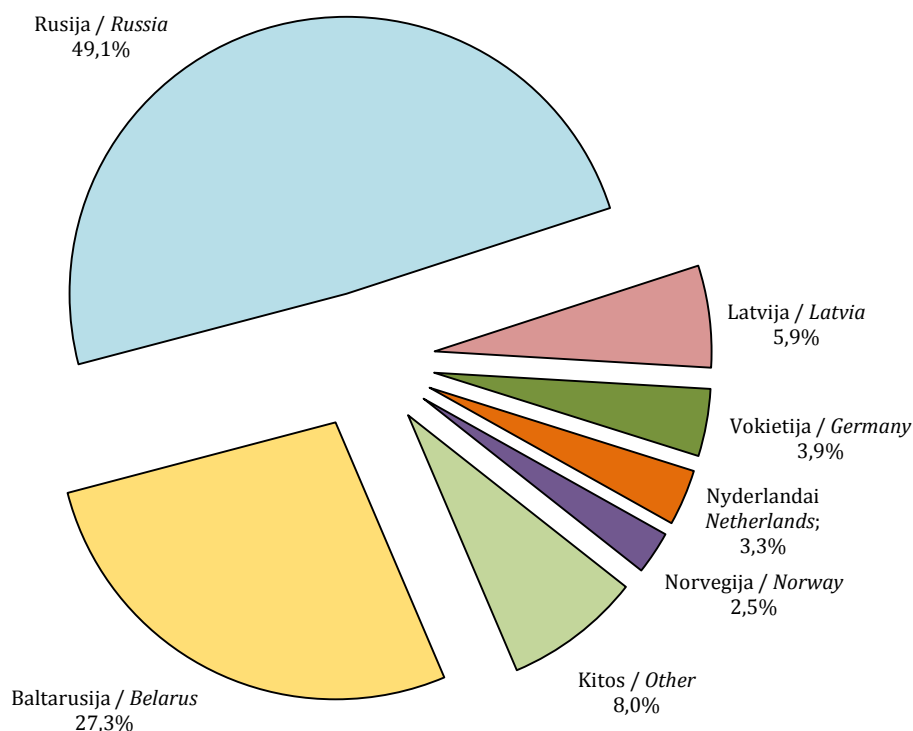
2.31 pav. Daržovių importo struktūra pagal šalis 2014 metais

Fig. 2.31. Structure of vegetables import by country in 2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Daržovių eksportas iš Lietuvos pakito nežymiai – eksportuota beveik tiek pat, kiek prieš metus, nors į pagrindinę rinką – Rusiją sumažėjo daugiau kaip trečdaliu (išvežta 89,7 tūkst. t mažiau). 2014 metais, kaip ir ankstesniais metais, daugiausia (52,6 proc.) išvežta lietuviškų džiovintų ankštinių daržovių, kurių eksportas per metus išaugo 50 proc. (išvežta 39,0 tūkst. t). Sparčiai didėjo ir šviežių bei šaldytų ankštinių daržovių eksportas – per metus padidėjo 4,7 karto (išvežta 12,6 tūkst. t). 15,9 proc. eksporto sudarė kitų šviežių arba šaldytų daržovių grupei priskiriamos daržovės, kurių eksportas mažėja jau keletą metų (išvežta 15,7 proc. mažiau nei prieš metus). Morkų eksportas sudarė 9,4 proc., sumažėjo iki 7 tūkst. t ir buvo 36 proc. mažesnis nei prieš metus.

2014 metais daugiausia daržovių eksportuota į Rusiją (49,1 proc.) (2.32 pav.). Eksportuota 173,8 tūkst. t už 205,9 mln. EUR. Dalis prarastos rinkos buvo pakeista į Baltarusijos rinką, į kurią išvežta 2,9 karto, arba 63,6 tūkst. t, daugiau daržovių nei prieš metus. Eksportas į Baltarusiją sudarė 27,3 proc. viso daržovių eksporto. Atrasta rinka džiovintoms ankštinėms daržovėms Ispanijoje, į kurią išvežta 4,5 tūkst. t daržovių (1,3 proc. viso minėtų daržovių eksporto), nors prieš metus eksportas buvo visiškai nežymus – 124 t. Padidėjo džiovintų daržovių (8 kartus, iki 1,1 tūkst. t), ankštinių daržovių (3,9 karto, iki 12,9 tūkst. t), džiovintų ankštinių daržovių (63 proc., iki 43 tūkst. t) ir kopūstų bei šaldytų daržovių (po 33 proc., atitinkamai iki 28,5 tūkst. t ir 2 tūkst. t) eksportas. Visų kitų daržovių eksportas mažesnis, labiausiai sumažėjo konservuotų daržovių (32 proc., iki 0,4 tūkst. t), morkų (27 proc., iki 22,7 tūkst. t) ir pomidorų (21 proc., iki 85 tūkst. t) eksportas. Teigiamas užsienio prekybos balansas buvo tik ankštinių daržovių, kitų daržovių grupei priskiriamų daržovių, konservuotų ir džiovintų ankštinių daržovių.

2.32 pav. Daržovių eksporto struktūra pagal šalis 2014 metais

Fig. 2.32. Structure of vegetables export by country in 2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

2014 metais lietuviškos kilmės daržovių eksportas į Rusiją dėl paskelbto embargo sumažėjo daugiau kaip per pusę. Tačiau, nepaisant prarastos rinkos, iš viso eksportuota 74,1 tūkst. t daržovių – 25,2 proc. daugiau nei prieš metus. Daugiausia 2014 metais lietuviškų daržovių išvežta į Latviją – 21 proc. viso eksporto. Per metus eksportas į šią kaimyninę šalį išaugo 79 proc. (labiausiai didėjo šviežių, šaldytų ir džiovintų

ankštinių daržovių eksportas). 15,3 proc. viso lietuviškų daržovių eksporto buvo nukreipta į Nyderlandus – išvežta 11,3 tūkst. t. Per metus eksportas į šią šalį padidėjo 5,9 karto. Į ją eksportuota tik šviežių, šaldytų ir džiovintų ankštinių daržovių. Į Vokietiją taip pat eksportuota tik džiovintų ankštinių daržovių, kurių eksportas sumažėjo 30 proc., tačiau sudarė 12,4 proc. viso lietuviškų daržovių eksporto. Dėl uždarytos Rusijos rinkos labiausiai nukentėjo morkų augintojai. 2013 metais morkų eksportas sudarė 89 proc. viso daržovių eksporto į šią šalį, išvežta 9,2 tūkst. t. 2014-aisiais eksportuota 4,6 tūkst. t morkų.

Perdirbimas. Daugelio daržovių produktų gamyba 2014 metais buvo didesnė nei prieš penkerius metus, ypač išaugo džiovintų svogūnų, raugintų kopūstų gamybos apimtys, tik užšaldytų daržovių ir jų gaminių gamyba mažesnė. Tačiau per trumpesnę laikotarpį pokyčiai skirtingi (2.43 lentelė). Raugintų kopūstų gamyba 2012–2014 metais mažėjo, 2014-aisiais pagaminta 6,9 proc. mažiau nei prieš metus ir 22 proc. – nei 2012 metais. 2013-aisiais labai išaugusi džiovintų svogūnų gamyba 2014 metais sumažėjo 18,7 proc., tačiau buvo didesnė nei dar ankstesniais metais. Užšaldytų daržovių pagaminta tiek, kiek prieš metus, dar daugiau buvo pagaminta tik 2010-aisiais. Vaisių ir daržovių sulčių gamyba didėjo, per metus ji išaugo 6,8 proc., per penkerius – 37,4 proc. ir buvo didžiausia per 2010–2014 metų laikotarpį. Pomidorų sulčių gamyba buvo 3,3 proc. mažesnė nei prieš metus. Pomidorų kečupo gamyba buvo 2013 metų lygio, daugiau pagaminta tik 2012-aisiais.

2.43 lentelė. Pagrindinių vaisių ir daržovių produktų gamyba 2010–2014 metais

Table 2.43. Production of main preparations of fruit and vegetables in 2010–2014

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Rauginti kopūstai, t <i>Preserved sauerkraut, t</i>	507,0	757,1	1051,1	880,6	819,5	61,6
Džiovinti svogūnai, t / <i>Dried onions, t</i>	464,5	771,2	1962,8	2728,6	2217,8	4,8 *
Užšaldytos daržovės ir jų mišiniai, t <i>Vegetables and mixtures, frozen, t</i>	371,3	255,7	269,9	306,5	306,0	-17,6
Vaisių ir daržovių sultys, mln. l <i>Fruit and vegetable juice, mill. l</i>	9,1	10,1	7,9	11,7	12,5	37,4
iš jų pomidorų <i>of which tomato juice</i>	2,8	2,6	2,5	3,0	2,9	3,6
Pomidorų kečupas ir kiti pomidorų padažai, tūkst. t / <i>Tomato ketchup and other tomato sauces, thou. t</i>	11,9	13,6	14,7	13,6	13,6	14,3

* Kartai / *Times*.

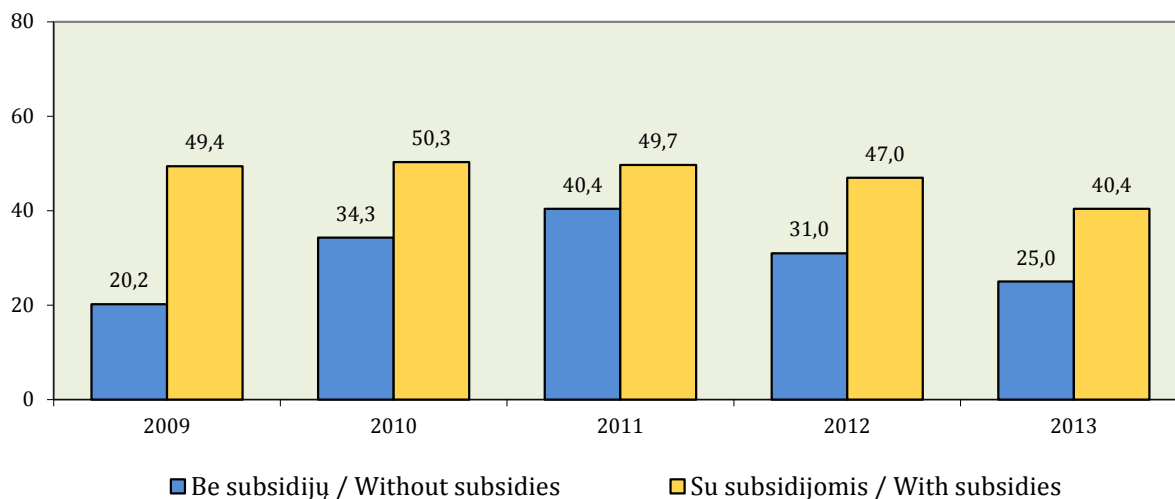
Šaltiniai: *Gaminių gamyba 2010–2013. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas. ISSN 2029-5960; Statistikos departamento duomenys.*

Produktų iš daržovių gamyba orientuota į vidaus rinką, kurioje buvo parduota daugiau kaip 55 proc. produkcijos. Tačiau visų produktų pardavimams vidaus rinkoje sumažėjus (džiovintų svogūnų – net 34 proc.), užsienio rinkose parduota daugiau.

Raugintų kopūstų pardavimai užsienio rinkose per metus išaugo 2,7 karto, užšaldytų daržovių – 22 proc., džiovintų svogūnų – 14,2 proc., pomidorų sulčių – 3,5 proc., sumažėjo tik pomidorų kečupo pardavimai – 14,2 proc.

Valstybės parama ir ekonomika. 2014 metais už daržovių pasėlius mokėtos bazinės tiesioginės išmokos (114,4 EUR/ha), skirtos pareiškėjams už ŽŪN plotus, neatsižvelgiant į augalų rūšį. Be to, daržovių augintojai galėjo papildomai gauti išmoką už pirmuosius 30 ŽŪN hektarų – 30,8 EUR/ha.

ŪADT duomenimis, 2013 metais daržininkystės ir sodininkystės respondentiniai ūkiai veikė pelningai (2.33 pav.), nors klimatinės sąlygos daržovių auginimui nebuvo palankios, nuimtas derlius buvo mažiausias nuo 2010 metų. Tai sąlygojo mažesnę pelną. Pelningumas buvo mažiausias per pastaruosius ketverius, o skaičiuojant su subsidijomis, kurios sudarė 38,2 proc. bendrojo pelno, – per penkerius metus.

2.33 pav. Daržininkystės ir sodininkystės ūkių pagrindinės veiklos pelningumas 2009–2013 metais, proc.

Fig. 2.33. Profitability of vegetable and horticulture farms in 2008–2012, per cent

Šaltiniai: Ūkių veiklos rezultatai (ŪADT tyrimo duomenys) 2009–2013. Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. ISSN 2029-1221.

Daržovių sektorius Lietuvai yra reikšmingas, siekiant aprūpinti gyventojus sveiku vietoje užaugintu maistu. Vykdomos įvairios daržovių vartojimo skatinimo akcijos, vaisių ir daržovių vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos. Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programoje, siekiant žemės ūkio konkurencingumo, ypatingas dėmesys skiriamas daržovių sektoriui, kuris įvardytas kaip prioritetas. Didesnės galimybės investuoti į daržininkystės ūkių modernizavimą ir plėtojimą užtikrins gamintojų konkurencingumą, tuo pačiu padidės šalies gyventojų aprūpinimas vietinėmis daržovėmis.

3.6. Vaisiai ir uogos

3.6. Fruit and berries

Lietuvoje sodininkystės ir uogininkystės sektorius nėra didelis. Jis sukuria tik apie 1 proc. bendrosios žemės ūkio produkcijos. Šalyje negausiai užauginami vaisiai ir uogos nepatenkina net vietinės rinkos poreikių. Sektoriaus ypatybes formuoja klimatinės sąlygos, techninė pažanga bei ūkininkų, auginančių vaisius ir uogas, sugebėjimas konkuruoti su kitų šalių produkcija.

Auginimas. 2010–2014 metų laikotarpiu Lietuvoje buvo apie 30 tūkst. ha sodų ir uogynų. Pusę šio ploto sudarė obelys. Kita svarbi kultūra buvo juodieji serbentai, kurių sodinių plotas užėmė apie šeštadalį nuo bendro sodų ir uogynų ploto. Likusių Lietuvos soduose ir uogynuose auginamų kultūrų plotai 2010–2014 metais sudarė maždaug po 4 proc. nuo bendro sodų ir uogynų ploto.

Ilgus metus Lietuvoje vyko sodų ir uogynų plotų mažėjimas. Šis procesas sustojo apie 2008–2010 metus. Nuo to laiko šalyje nusistovėjo gana pastovūs sodų ir uogynų plotai. Ryškesni pokyčiai 2010–2014 metais įvyko tik avietynuose – jų per penkerius metus padaugėjo 21,5 proc.

Didžiausi sodų ir uogynų plotai 2014-aisiais buvo Vilniaus (15,6 proc.), Kauno (15,2 proc.) ir Panevėžio (14,7 proc.) apskrityse. Visose apskrityse sodų ir uogynų dydžiai kasmet šiek tiek kinta. Palyginti su 2010 metais, 2014-aisiais reikšmingiausi pokyčiai įvyko Klaipėdos, Alytaus ir Tauragės apskrityse, kur sodų ir uogynų plotai padidėjo atitinkamai 13,7 proc., 11,6 proc. ir 10,4 proc.

Nuo 2010 metų Lietuvoje išaugo derančių sodų ir uogynų dalis. 2014 metais derantys sodai ir uogynai sudarė 87,1 proc. nuo viso sodų ir uogynų ploto – 7,3 proc. punkto daugiau nei prieš penkerius metus (2.44 lentelė).

2.44 lentelė. Sodų ir uogynų plotas, derlius ir derlingumas 2010–2014 metais

Table 2.44. The area, harvest and yield of orchards and berry plantations in 2010–2014

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Sodinių plotas iš viso, tūkst. ha <i>Total area, thou. ha</i>	29,4	29,2	30,0	30,0	30,3	3,0
iš jų derančių <i>of which fruit bearing</i>	23,5	24,0	26,0	26,7	26,4	12,5
Derlius, tūkst. t / <i>Harvest, thou. t</i>	44,0	60,3	84,0	74,0	70,2	59,6
Derlingumas, t/ha / <i>Yield, t/ha</i>	1,9	2,5	3,2	2,8	2,7	42,2

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Vaisių ir uogų derlius Lietuvoje kelerius metus iš eilės mažėjo. 2014 metais, palyginti su dešimties ankstesnių metų vidurkiu, surinktas 6,4 proc. mažesnis vaisių ir

uogų derlius. Palyginti su 2013-aisiais, 2014 metais jis buvo 5,1 proc. mažesnis. Tačiau tuos pačius metus lyginant su 2010-aisiais, matyti, kad derlius buvo 1,6 karto didesnis.

2014 metais 85,7 proc. Lietuvoje surinkto vaisių ir uogų derliaus sudarė obuoliai. Todėl sodų ir uogynų derlius 2010–2014 metais priklausė nuo obuolių derlingumo. 2014 metais jis buvo 1,1 proc. mažesnis nei prieš metus, arba 1,5 karto didesnis nei prieš penkerius ir siekė 4,4 t/ha. Palyginti su dešimties ankstesnių metų vidurkiu, 2014-aisiais obelys davė 9,4 proc. mažesnę derlių iš hektaro.

Palyginti su kitoms ES šalimis, Lietuvos sodai ir uogynai dera labai prastai. Remiantis ilgamečiais Eurostato duomenimis, prastesnis obelų derlingumas dažniausiai būna tik Estijoje, Latvijoje ir Maltoje. Geriausi obelų derlingumo rezultatai pasiekiami Austrijoje. Šioje šalyje per paskutiniuosius dešimt metų vidutinis obelų derlingumas buvo apie 70 t/ha, arba apytiksliai 15 kartų didesnis nei Lietuvoje.

Rinka. 2014 metais Lietuvoje vaisių ir uogų supirkimo apimtys beveik nesiskyrė nuo daugiamečio vidurkio. Tačiau, palyginti su 2010-aisiais, supirkimai buvo 74 proc. didesni (2.45 lentelė). Tai nulėmė labai mažas vaisių ir uogų derlius 2010 metais, kai jų buvo supirkta apie 2 kartus mažiau nei vidutiniškai tiriamuoju laikotarpiu. Palyginti su prieš metus buvusia situacija, 2014-aisiais vaisių ir uogų supirkta 25 proc. mažiau. 2014 metais didžiąją dalį – 98 proc. Lietuvoje supirktų vaisių ir uogų sudarė obuoliai. Tai buvo didžiausia šių vaisių dalis nuo bendro vaisių ir uogų supirkimo kiekio per visą 2010–2014 metų laikotarpį.

2.45 lentelė. Vaisių ir uogų supirkimas 2010–2014 metais

Table 2.45. Purchase of fruit and berries in 2010–2014

Vaisiai ir uogos / Fruit & berries		2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Vaisiai ir uogos, iš viso / Fruit & berries, total	kiekis / amount, t	24632	40682	49359	57105	42868	73,9
	kaina / price, EUR/t	264	146	124	151	112	-57,7
iš jų: / of which:							
obuoliai apples	kiekis / amount, t	23751	39280	48256	55602	42084	77,2
	kaina / price, EUR/t	156	129	110	139	101	-35,1
kriaušės pears	kiekis / amount, t	0,2	3,3	2,4	4,4	1,1	7,3*
	kaina / price, EUR/t	581	494	509	597	353	-39,3
braškės strawberries	kiekis / amount, t	24,9	28,6	52,6	62,7	58,4	2,3*
	kaina / price, EUR/t	2834	2914	2996	2967	2825	-0,3
avietės raspberries	kiekis / amount, t	16,5	9,1	11,7	24,4	17,5	5,7
	kaina / price, EUR/t	1411	1674	2463	1628	1654	17,2
juodieji serbentai black current	kiekis / amount, t	519	520	592	791	415	-20,0
	kaina / price, EUR/t	564	1268	573	453	308	-45,3
kiti serbentai other currant	kiekis / amount, t	5,3	23,5	26,4	124,8	66,0	12,6*
	kaina / price, EUR/t	558	638	384	413	430	-22,8

* Kartai / Times.

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Obuolių 2014 metais supirkta beveik ketvirtadaliu mažiau nei 2013-aisiais, nes sumažėjo jų paklausa, kuri lėmė ir supirkimo kainos mažėjimą (27 proc.). Palyginti su 2010-aisiais, 2014 metais obuolių supirkta 1,8 karto daugiau. 2010 metais šių vaisių supirkimo apimtys buvo mažos dėl prasto derliaus. Nepakankama pasiūla lėmė ir aukštas 2010-ųjų obuolių supirkimo kainas.

Panaši situacija 2014 metais buvo ir kalbant apie kriaušes. Palyginti su 2013-aisiais, 2014 metais jų supirkta mažiau (4 kartus) už mažesnę (1,7 karto) kainą. Palyginti su 2010-aisiais, 2014 metais kriaušių supirkta daugiau (7,3 karto), bet taip pat už mažesnę (1,6 karto) kainą. Visa tai lėmė pasiūlos ir paklausos svyravimai bei tarpusavio pusiausvyra.

Nuo bendro vaisių ir uogų derliaus 2014 metais 1,8 proc. sudarė uogos. Pusė jų buvo juodieji serbentai. Šių uogų 2014 metas supirkta beveik perpus mažiau nei 2013-aisiais. Supirkimo kaina taip pat buvo maždaug trečdaliu mažesnė. Palyginti su 2010-aisiais, 2014 metais juodųjų serbentų supirkimo apimtys (20 proc.) ir supirkimo kaina (45,3 proc.) taip pat buvo sumažėjusios. Šiuos pokyčius lėmė sumažėjusi juodųjų serbentų paklausa perdirbimo pramonėje.

Raudonųjų ir baltųjų serbentų 2014 metais užderėjo mažiau nei 2013-aisiais. Todėl ir supirkėjai galėjo jų supirkti mažiau (47,1 proc.). Sumažėjusi pasiūla sudarė sąlygas supirkimo kainų didėjimui (4,3 proc.). 2010 metais dėl raudonųjų ir baltųjų serbentų trūkumo jų supirkta taip pat mažai – 12,6 karto mažiau nei 2014-aisiais, o kaina buvo 1,3 karto didesnė.

Aviečių derlius 2014 metais buvo didžiausias per visą tiriamąjį laikotarpį. Jis išaugo ne dėl derlingumo, kuris pastaruosius metus išlieka beveik toks pats, o dėl padidėjusių plotų. Nepaisant priskintų aviečių gausos, jų poreikis perdirbimo pramonėje 2014 metais buvo 28 proc. mažesnis nei 2013-aisiais. Bet net ir tai nesumažino šių uogų supirkimo kainos. Atvirkščiai – aviečių supirkimo kaina 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, buvo 2 proc. didesnė. Tai lėmė didėjanti aviečių paklausa užsienio rinkose. Dėl augančios paklausos 2014-aisiais, palyginti su 2010 metais, aviečių supirkimo apimtys (5,7 proc.) ir kaina (17,2 proc.) buvo didesnės.

Braškių 2014 metais supirkta 7 proc. mažiau nei 2013-aisiais, nes sumažėjo jų paklausa perdirbimo sektoriuje, kuri lėmė ir supirkimo kainos mažėjimą (5 proc.). Palyginti su 2010-aisiais, 2014 metais braškių supirkta 2,3 karto daugiau. 2010 metais šių vaisių supirkimo apimtys buvo mažos dėl prasto derlingumo ir derliaus. Nepakankama pasiūla lėmė ir aukštas 2010-ųjų braškių supirkimo kainas. Tačiau jos buvo tik 0,3 proc. didesnės nei 2014-aisiais.

Palyginti su kitomis ES šalimis, Lietuvoje desertinių obuolių supirkimo kaina 2014 metais buvo artima ES vidurkiui. Brangiausiai desertiniai obuoliai supirkti Suomijoje – apie 4 kartus brangiau nei Lietuvoje, pigiausiai – Lenkijoje. Kaimyninėje šalyje desertinių obuolių supirkimo kaina, palyginti su Lietuva, 2014 metais buvo maždaug 3,3 karto mažesnė.

Pagal Eurostato skelbiamus duomenis, desertinės kriaušės Lietuvoje 2014 metais supirktos pigiausiai tarp visų pateikusių duomenis ES šalių. Mūsų šalyje šių vaisių supirkimo kaina buvo maždaug perpus mažesnė nei vidutiniškai ES. Didžiausia desertinių kriaušių supirkimo kaina 2014 metais buvo Liuksemburge – apie 4,5 karto didesnė nei Lietuvoje. Lenkijoje kriaušės 2014-aisiais supirktos apie 1,2 karto didesne kaina nei Lietuvoje.

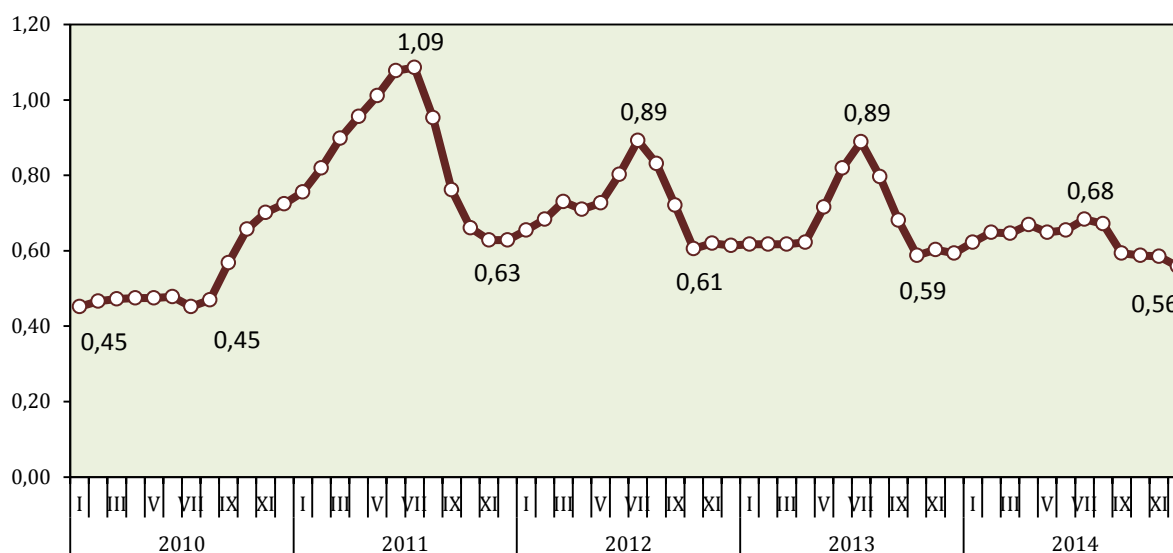
Tuo metu braškių supirkimo kaina 2014 metais, palyginti su kitomis ES šalimis, Lietuvoje buvo viena didžiausių. Brangiau jos supirktos tik Liuksemburge (32,5 proc.) ir Nyderlanduose (22,3 proc.). Kai kuriose ES šalyse šios uogos 2014 metais buvo supirktos net iki 3 kartų pigiau.

Aviečių supirkimo kaina 2014 metais, palyginti su kitomis ES šalimis, Lietuvoje buvo nedidelė. Didžiausia aviečių supirkimo kaina buvo Belgijoje. Lietuvoje jos supirktos maždaug 5 kartus pigiau. Palyginti su 2014 metais Lenkijoje buvusia mažiausia šių uogų supirkimo kaina, Lietuvoje jos kainavo 1,8 karto brangiau.

Mažmeninės vaisių kainos ES 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, buvo mažesnės 2,7 proc. Jos sumažėjo daugelyje ES narių, o labiausiai – Graikijoje (8,3 proc.). Šalių, kurių mažmeninėje rinkoje 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, vaisiai pabrango, buvo tik 6: Jungtinė Karalystė (0,3 proc.), Bulgarija (0,6 proc.), Švedija (1 proc.), Slovėnija (1,6 proc.), Čekija (1,7 proc.) ir Lietuva (3,6 proc.). Mūsų šalyje vaisių brangimas buvo didžiausias. Kaimyninėse šalyse vaisiai atpigo. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, Lenkijoje jie kainavo 2,8 proc., Latvijoje – 4 proc., o Estijoje – 3,8 proc. mažiau.

Palyginti su 2010 metais, 2014-aisiais vaisiai mažmeninėje ES rinkoje pabrango beveik visur, o labiausiai – Slovėnijoje (30,7 proc.). Buvo tik dvi šalys – Airija ir Kipras, kuriose 2014 metais vaisiai kainavo atitinkamai 1,7 proc. ir 3,6 proc. pigiau nei 2010-aisiais.

Mažmeninė obuolių kaina Lietuvoje 2010–2014 metais buvo nepastovi. Labiausiai kainos šuolius lėmė sezoniniai svyravimai. Dėl jų mažmeninė obuolių kaina Lietuvoje sumažėjo nusukynus derlių, o vėliau didėjo iki naujo derliaus (2.34 pav.). 2014 metais mažmeninėje rinkoje obuoliai kainavo 7,2 proc. pigiau nei 2013-aisiais, arba net 18,5 proc. pigiau nei 2010-aisiais. Kainos mažėjimą lėmė kelių pastarųjų metų geras obuolių derlius, kuris pripildė rinką vaisių.

2.34 pav. Obuolių vidutinė mažmeninė kaina Lietuvoje 2010–2014 metais, EUR/kg

Fig. 2.34. Average retail price of apples in Lithuania in 2010–2014, EUR/kg

Šaltiniai: Statistikos departamento duomenys.

Produkcijos perdirbimas. Lietuvos vaisių ir uogų perdirbėjai 2014 metais gamino įvairius gaminius iš sodininkystės ir uogininkystės produkcijos. Pagrindiniai gaminiai buvo obuolių sultys, užšaldyti vaisiai ir uogos bei įvairūs džemai, marmeladai, drebučiai, tyrės ir pastos (2.46 lentelė).

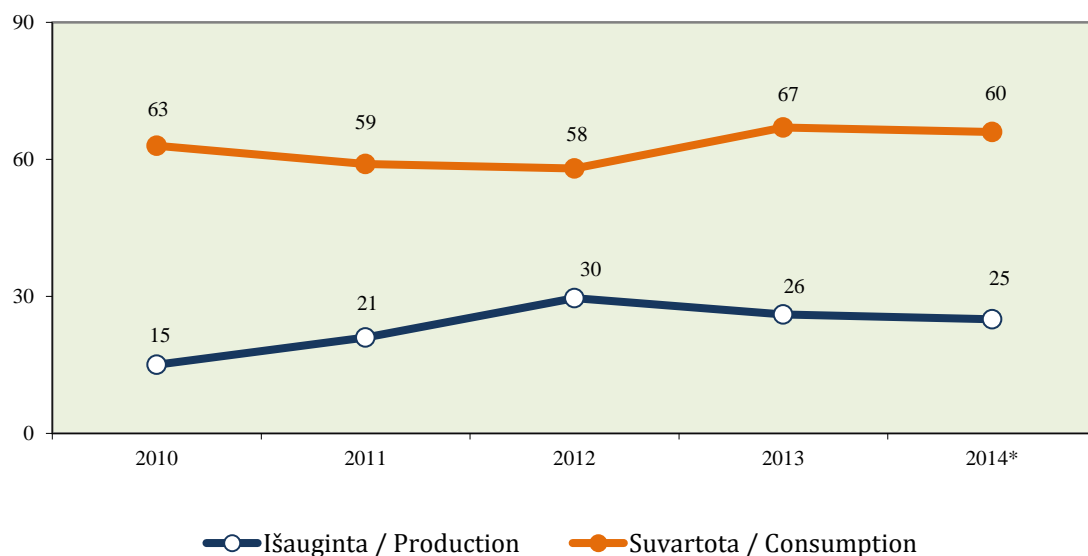
2.46 lentelė. Kai kurių vaisių ir uogų produktų gamyba Lietuvoje 2010–2014 metais
Table 2.46. Production of selected fruit and berry products in Lithuania in 2010–2014

Produktai / Products	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, kartais / times
Obuolių sultys, mln. l <i>Apple juice, mill. l</i>	1,7	4,9	3,0	5,7	5,6	3,2
Vaisių, uogų ar riešutų džemai, marmeladai, drebučiai, tyrės ir pastos, paruoštos verdant, tūkst. t <i>Jams, marmalades, jellies, puree and pastas of fruit, berries or nuts, prepared by boiling, thou. t</i>	4,4	4,5	3,8	3,9	3,6	0,8
Užšaldyti vaisiai, uogos ir riešutai, nevirti arba virti garuose ar vandenyje, tūkst. t <i>Frozen fruit, berries and nuts, uncooked, cooked by steaming or boiling in water, thou. t</i>	2,6	3,9	3,9	3,9	3,5	1,4

Šaltiniai: Gaminių gamyba 2010–2014. Vilnius: Statistikos departamentas. ISSN 1648-5777.

Derliaus gausos ir paklausos pokyčiai nulėmė tai, kad obuolių sulčių 2014 metais Lietuvoje buvo išspausta 0,5 proc. mažiau nei prieš metus. Tačiau 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, šių vaisių sulčių pagaminta 3,2 karto daugiau. Įvairių džemų, marmeladų, drebučių, tyrių ir pastų 2014 metais Lietuvos perdirbėjai pagamino 6,8 proc. mažiau nei prieš metus. O palyginti su 2010-aisiais, 2014 metais jų gamybos apimtys sumažėjo 16,8 proc. Užšaldytų vaisių ir uogų apimtys 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjo dešimtadaliu. Tačiau 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, užšaldytos sodininkystės ir uogininkystės produkcijos Lietuvoje pagaminta 1,4 karto daugiau.

Vaisių ir uogų suvartojimas. Lietuvoje sodai ir uogynai nedera taip gausiai kaip palankesnėse klimatinėse zonose išsidėsčiusių šalių sodai ir uogynai. Taip pat mūsų šalyje neįmanoma užauginti visų vaisių ir uogų, kurių pageidauja vartotojai. Tai lemia, kad vietinis sodininkystės ir uogininkystės sektorius nepatenkina vietinės rinkos poreikių. Apsirūpinimas vaisiais ir uogomis Lietuvoje vidutiniškai siekia apie 34 proc. (2.35 pav.).

2.35 pav. Vaisių ir uogų išauginimas bei suvartojimas, skaičiuojant vienam gyventojui, 2010–2014 metais, kg

Fig. 2.35. Per capita production and consumption of fruit and berries in 2010–2014, kilograms

* LAEI skaičiavimai / LIAE calculation.

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2013. Vilnius: Statistikos departamentas, ISSN 2029-3658.

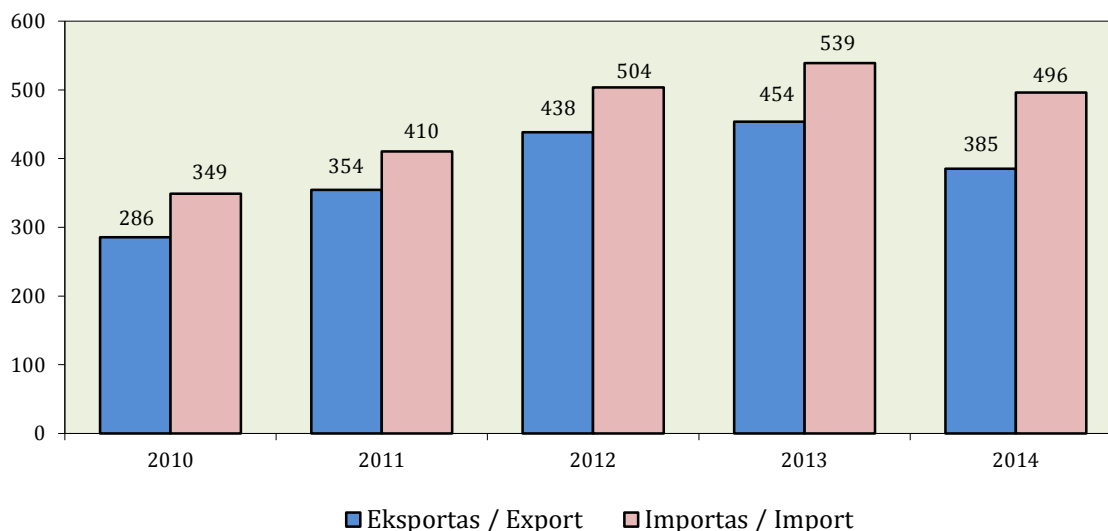
Pagrindinių Lietuvoje auginamų vaisių – obuolių lietuviai vartoja nedaug. Remiantis Eurostato duomenimis, jie sudaro tik apie dešimtadalį lietuvių vaisių ir uogų raciono. Beveik visą likusią dalį vaisių ir uogų sudaro įvežtinė produkcija. Apie dešimtadalį mūsų šalies gyventojų suvartojamų vaisių ir uogų sudaro bananai, daugiau nei trečdalis – citrusiniai vaisiai ir dar apie trečdalis – įvairūs kiti vaisiai.

Nepakankamo vietinės produkcijos kiekio ir dažnai aukštų įvežtinių vaisių ir uogų kainų pasekmė – nepakankamas Lietuvos gyventojų vaisių vartojimas. Mūsų šalyje gyventojai suvartoja tik apie 60–70 proc. mitybos specialistų rekomenduojamo vaisių ir uogų kiekio.

Užsienio prekyba. Lietuvos užsienio prekybos vaisiais ir uogomis balansas buvo neigiamas (2.36 pav.). 2014-aisiais jis buvo pats prasčiausias per visą tiriamą 2010–2014 metų laikotarpį. 2014 metų užsienio prekybos vaisiais ir uogomis deficitas buvo 30,4 proc. didesnis nei prieš metus ir net 75,2 proc. didesnis nei 2010-aisiais.

2014 metais dėl Rusijos draudimo įvežti tam tikrus maisto produktus (į šį sąrašą pateko ir vaisiai bei uogos) iš ES šalių sumažėjo daugelio vaisių ir uogų kainos. Dėl šios priežasties Lietuvos užsienio prekybos vaisiais ir uogomis apimtys vertine išraiška 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjo.

2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, į Lietuvą vaisių ir uogų vertine išraiška įvežta 7,9 proc. mažiau. Tačiau 2014-aisiais, palyginti su 2010-aisiais, vaisių ir uogų importas į Lietuvą vertine išraiška buvo 42,2 proc. didesnis.

2.36 pav. Vaisių ir uogų* eksportas bei importas 2010–2014 metais, mln. EUR

Fig. 2.36. Export and import of fruit and berries* in 2010–2014, EUR million

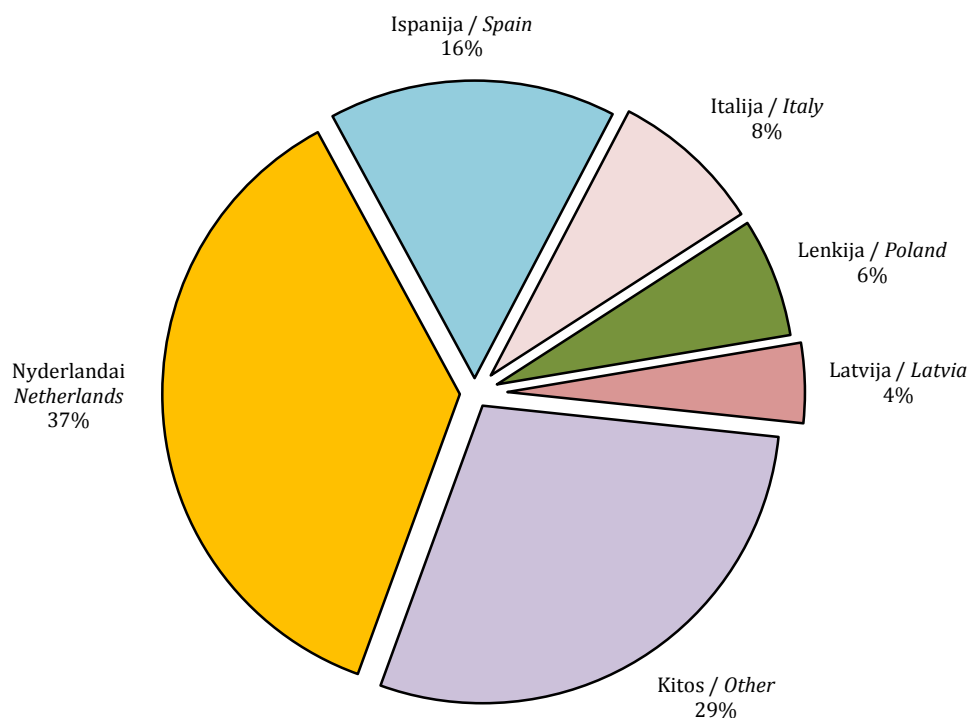
* Šviežių, šaldytų, džiovintų ir konservuotų / Fresh, frozen, dried and preserved.

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Tiek vertine, tiek kiekybine išraiška 2010–2014 metais išaugo beveik visų vaisių ir uogų importas į Lietuvą, išskyrus vynuogių (sumažėjo apie 6 proc.). Labiausiai per šį laikotarpį padidėjo konservuotų vaisių ir riešutų įvežimo apimtys – vertine išraiška – 3,7 karto, o kiekybine – 5,7 karto. Vertinant atskirų vaisių ir uogų importą į Lietuvą 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, tik pusės jų apimtys vertine ar kiekybine išraiška didėjo, kitos pusės – sumažėjo. Labiausiai per paskutinius metus išaugo konservuotų vaisių ir riešutų įvežimo apimtys – vertine išraiška – 4,1 karto, o kiekybine – 4 kartus. Tuo metu vertine išraiška per 2013–2014 metus labiausiai sumažėjo vynuogių importo apimtys (35,9 proc.), o kiekybine – džiovintų vaisių (46,1 proc.).

Kaip ir ankstesniais metais, 2014-aisiais vertine išraiška daugiausia į Lietuvą įvežta citrusinių vaisių – 16,3 proc. nuo bendros importo vertės, arba 113 tūkst. t už 80,9 mln. EUR. 2010–2014 metais jų importas vertine išraiška padidėjo 4,8 proc., o kiekybine – 19,2 proc. 2013–2014 metais šių vaisių importas sumažėjo – vertine išraiška – 14,5 proc., o kiekybine – 1,4 proc.

2014 metais į Lietuvą vaisių ir uogų buvo įvežta iš 75 pasaulio šalių, iš kurių 25 – ES narės. Importas iš ES sudarė net 84,2 proc. nuo viso jų importo. Vertinant atskirų šalių lygiu, už didžiausią sumą vaisių ir uogų 2014-aisiais į Lietuvą importuota iš Nyderlandų (2.37 pav.).

2.37 pav. Vaisių ir uogų importo struktūra pagal šalis 2014 metais

Fig. 2.37. Structure of the import of fruit and berries by country in 2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

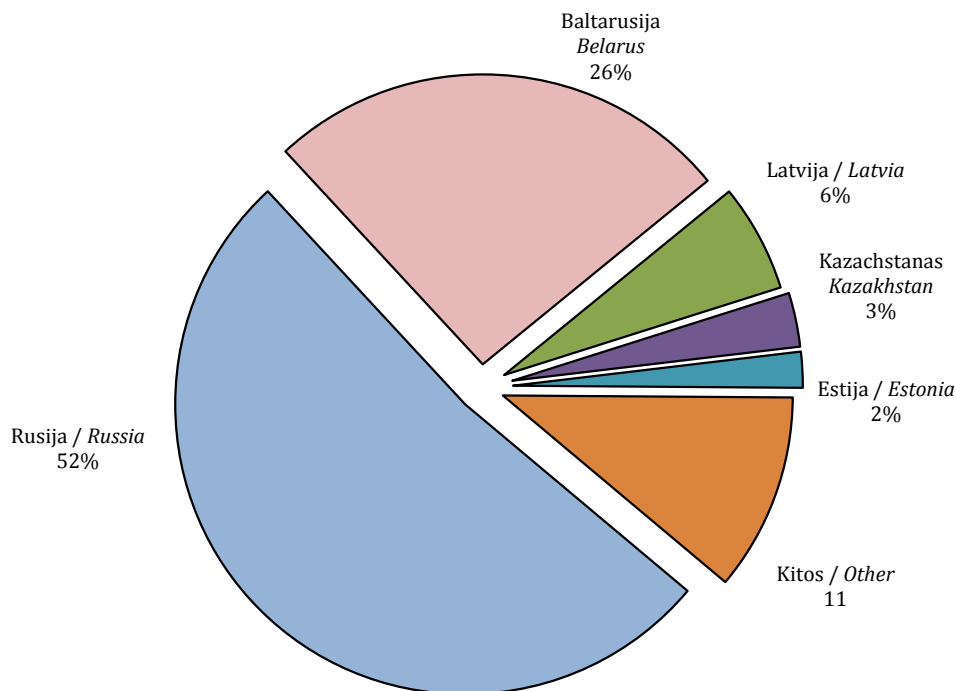
2014 metais iš Lietuvos eksportuota vaisių ir uogų už 385,3 mln. EUR. Tai buvo 34,9 proc. daugiau nei 2010-aisiais, tačiau 15,1 proc. mažiau nei 2013-aisiais. Šie neigiami pokyčiai buvo susiję su Rusijos embargu vaisiams ir uogoms iš ES. Lietuviškos kilmės produkcija 2014 metais sudarė tik 3,3 proc. viso vaisių ir uogų eksporto iš Lietuvos.

2010–2014 metais padidėjo daugumos vaisių ir uogų eksportas, vertinant tiek vertine, tiek kiekybine išraiška. Vertine išraiška per šį laikotarpį labiausiai išaugo šviežių ir džiovintų riešutų išvežimas – 2,2 karto, o kiekybine išraiška – obuolių – 1,6 karto. 2010–2014 metų laikotarpiu vertine ir kiekybine išraiška labiausiai sumažėjo konservuotų vaisių ir riešutų įvežimo apimtys – atitinkamai 96,9 proc. ir 99,9 proc.

2013–2014 metais didžiosios dalies vaisių ir uogų eksportas sumažėjo. Vertine ir kiekybine išraiška labiausiai per šį laikotarpį sumažėjo konservuotų vaisių ir riešutų įvežimo apimtys – atitinkamai 98,3 proc. ir 99,4 proc. Tuo metu vertine išraiška labiausiai išaugo kokosų, brazilinių riešutų ir anakardžių (11,1 proc.), o kiekybine išraiška – obuolių (63 proc.) išvežami kiekiai.

2014 metais daugiausia iš Lietuvos išvežta obuolių – 106 tūkst. t už 35,5 mln. EUR. Jų išvežtas kiekis sudarė 22,7 proc. nuo bendros eksporto vertės.

2014 metais iš Lietuvos vaisių ir uogų buvo eksportuojama į 41 pasaulio šalį. Iš jų 22 – ES narės. Eksportas į ES šalis vertine išraiška sudarė 18,9 proc. nuo visos jų eksporto sumos. Vertinant atskirų šalių lygiu, už didžiausią sumą vaisių ir uogų 2014-aisiais iš Lietuvos išvežta į Rusiją (2.38 pav.). Eksporto apimtys vertine išraiška į šią šalį 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjo 9,6 proc. Lietuviškos kilmės produktų į Rusiją 2014 metais išvežta už 14,8 proc. mažesnę pinigų sumą nei 2013-aisiais.

2.38 pav. Vaisių ir uogų eksporto struktūra pagal šalis 2014 metais

Fig. 2.38. Structure of the export of fruit and berries by country in 2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Parama. Deklaruojamų sodų ir uogynų plotai Lietuvoje kasmet didėja. Labiausiai šie plotai didėja uogynų sąskaita. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, Lietuvoje deklaruota 6,9 proc. daugiau uogynų, tačiau 1,3 proc. mažiau sodų.

Už 2014 metais deklaruotus ir paramos tiesioginėmis išmokomis teikimo reikalavimus atitinkančius ŽŪN plotus ūkininkaujantieji gavo pagrindinę išmoką – 114,43 EUR/ha ir išmoką už pirmuosius 30 ha – 30,78 EUR/ha. Išmokos pareiškėjui buvo skaičiuojamos pagal deklaruojamų plotų grupes, nurodytas naudmenų klasifikatoriuje.

Vaisių vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programoje dalyvavę ūkio subjektai 2014 metais taip pat gavo paramą. Pagal 2013 m. gegužės 22 d. LR žemės ūkio ministro įsakymą Nr. 3D-374 „Dėl vaisių vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose 2013–2014 mokslo metų programos administravimo taisyklių patvirtinimo“ vaisius teikiantys subjektai gavo ne daugiau kaip 1,01 EUR už išskirtinės kokybės ir (arba) ekologiškų obuolių kilogramą, 1,16 EUR – už išskirtinės kokybės ir (arba) ekologiškų

kriaušių kilogramą, 1,01 EUR – už išskirtinės kokybės ir (arba) ekologiškų vaisių ir/arba daržovių sulčių litrą, įskaitant transportavimą ir dalijimą. Pagal 2014 m. lapkričio 6 d. LR žemės ūkio ministro įsakymą Nr. 3D-836 „Dėl vaisių vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose 2014–2017 mokslo metų programos administravimo taisyklių patvirtinimo“ buvo mokamos anksčiau minėtos sumos už minėtus produktus, taip pat prisidėjo ne didesnė kaip 2,61 EUR išmoka už obuolių tyrių kilogramą, įskaitant transportavimą ir dalijimą.

Ūkio subjektų gaunama parama teikia naudą tiesioginiam gavėjui, padidindama jo pajamas, sudarydama galimybes investuoti, konkuruoti. Taip pat paramos naudą gali pajusti ne tik jos gavėjai, bet ir galutinių produktų vartotojai. Paramos dėka vartotojai gauna daugiau ir sveikesnių produktų, gali gyventi švaresnėje aplinkoje, taip pagerinama jų gyvenimo kokybė.

Apibendrinant Lietuvos vaisių ir uogų sektorių, reikia pastebėti, kad šalyje sodų ir uogynų plotai yra nedideli, derlingumas mažas. Dėl šių priežasčių užauginama nedaug produkcijos, trūksta jos įvairovės. Vartotojų poreikiai daugiausiai tenkinami įvežtine produkcija. Vaisių ir uogų kainos labai nepastovios, o tai neskatina naujų subjektų užsiimti sodininkystės ar uogininkystės verslu ar jį plėtoti.

III. ŽEMĖS IR MAISTO ŪKIO EKONOMINĖS VEIKLOS POKYČIAI

III. CHANGES IN THE ECONOMIC ACTIVITY OF THE AGRICULTURAL AND FOOD SECTOR

1. Ūkių ekonominės veiklos pokyčiai

1. Changes in farm business

Prekinės žemės ūkio produkcijos gamintojų 2009–2013 metų veiklos rezultatų tyrimai kiekvienais metais apėmė ne mažiau kaip 1300 ūkininkų ūkių ir 47–49 ŽŪB. Respondentai tyrimui atrinkti pagal ūkių ūkininkavimo tipus ir jų ekonominį dydį, remiantis Statistikos departamento žemės ūkio surašymo duomenimis. Įvertinus faktinį atitinkamo ūkininkavimo tipo ir ekonominio dydžio klasės ūkių skaičių pagal surašymo rezultatus, apskaičiuoti svertiniai ūkių veiklos duomenys, kurie atspindi visų prekinį ūkių ekonominę būklę.

Pateiktoje apžvalgoje kai kurie tyrimų rezultatai lyginami su kitų ES šalių 2012 metų (naujausiais paskelbtais) rodikliais. Atsižvelgiant į tai, kad ES šalys tyrimus vykdo skirtingo ekonominio dydžio ūkiuose, straipsnyje su ES šalimis lyginami ūkiai, kurių ekonominis dydis – 8–25 tūkst. EUR, t. y. artimiausi Lietuvos ūkininkų ūkiams (2012 m. tyrime dalyvavę ūkininkų ūkiai pagamino vidutiniškai po 19,2 tūkst. EUR standartinės produkcijos).

Respondentiniai ūkiai 2013 metais apėmė apie 2,5 proc. ūkininkų ūkių, kurių ekonominis dydis ne mažesnis kaip 4 tūkst. EUR, ir apie 8 proc. žemės ūkio veikla užsiimančių ŽŪB.

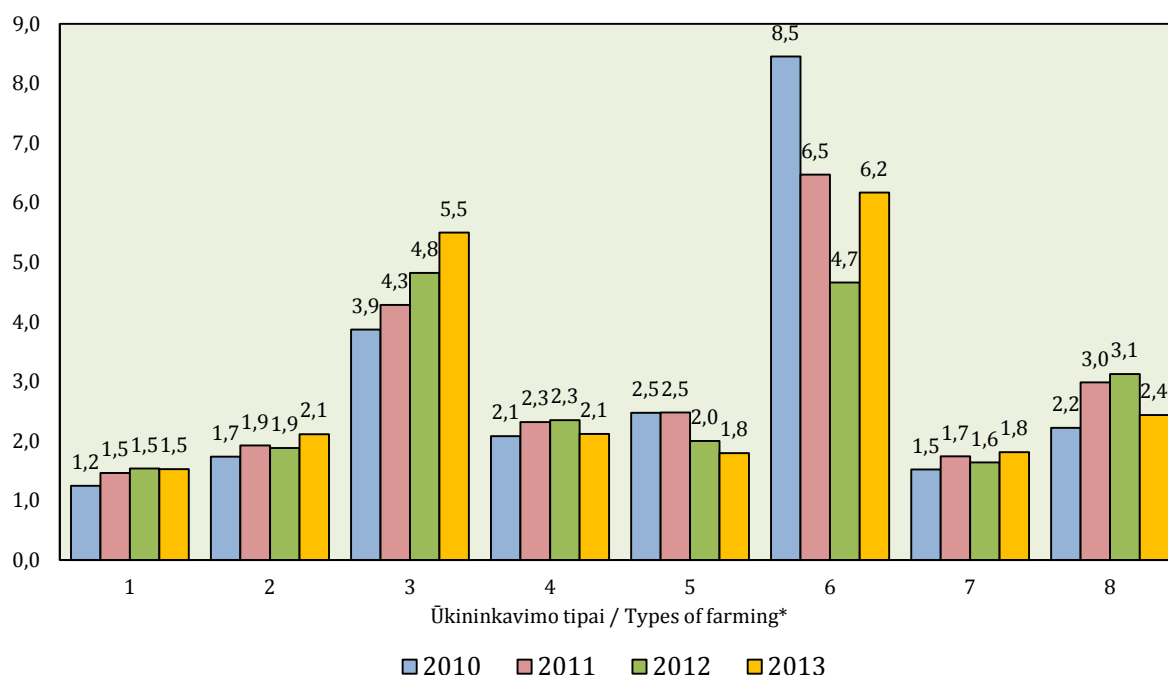
Tyrime dalyvavusių ūkininkų ūkių rodikliai. Vidutinis ūkio ekonominis dydis atskirais analizuojamojo laikotarpio metais svyravo nuo 16,5 iki 25,3 tūkst. EUR, vidutinis ūkio plotas – nuo 39,9 iki 47,3 ha ŽŪN. Nuomojama žemė vidutiniškai sudarė atitinkamai 21,2–23,7 ha. Varpinių javų plotai svyravo nuo 17,7 iki 20,9 ha, pašarinių augalų ir pievų – nuo 14,6 iki 18,0 ha. Viename ūkyje vidutiniškai buvo laikoma nuo 9,3 iki 11,9 sutartinio gyvulio (SG), iš jų 4,1–5,5 melžiamų karvių. Vidutinis kviečių derlingumas siekė nuo 3,48 iki 4,91 t/ha. Iš vienos karvės vidutiniškai buvo primelžta nuo 4823 iki 5209 kg pieno. Ūkyje dirbo 1,7–1,8 sąlyginio darbuotojo, iš jų 1,5–1,56 – šeimos nario ir 0,18–0,23 samdomo darbuotojo.

Kasmet didėjo tyrime dalyvavusių ūkininkų ūkių, ūkininkaujančių nepalankiose ūkininkauti vietovėse bei ekologinės gamybos ūkių skaičius. 2009 metais tyrime dalyvavo 103 ekologinės gamybos ūkininkų ūkiai ir 512 ūkininkų ūkių, ūkininkaujančių nepalankiose ūkininkauti vietovėse, o 2013 metais šių ūkių skaičius atitinkamai išaugo iki 128 ir 574 ūkių.

Tyrime dalyvavusių ŽŪB rodikliai. Vidutinis bendrovės ekonominis dydis atskirais metais svyravo nuo 684,7 iki 939,6 tūkst. EUR, bendras žemės plotas – nuo 1006 iki 1200 ha, ŽŪN – nuo 968 iki 1173 ha, išnuomos žemės plotas – nuo 797 iki 944 ha. Javų plotai vidutiniškai buvo nuo 555,3 iki 663,5 ha, pašarinių augalų ir pievų užėmė

nuo 175 iki 235,1 ha. Vienoje bendrovėje buvo laikoma nuo 456,5 iki 533,0 SG, iš jų melžiamų karvių nuo 111,4 iki 136,7. Kviečių derlingumas svyravo nuo 3,6 iki 5,3 t/ha. ŽŪB dirbo nuo 30,3 iki 35,9 sąlyginio darbuotojo.

Turtas. Ūkininkų ūkių žemės ūkio turtas analizuojamuoju laikotarpiu didėjo. 2013 metų pabaigoje jis sudarė daugiau kaip 1,8 tūkst. EUR 1 ha ŽŪN, arba 8,3 proc. daugiau negu 2009 metais. 2013 metų pabaigoje vidutiniškai vienam sąlyginiam darbuotojui teko 49,3 tūkst. EUR (arba 19,5 proc.) daugiau žemės ūkio turto negu 2009 metais. Daugiausia žemės ūkio turto 1 ha ŽŪN 2013 metais turėjo kiaulių ir paukščių ūkiai – 6,2 tūkst. EUR bei sodininkystės ir daržininkystės ūkiai – 5,5 tūkst. EUR (3.1 pav.). Ūkininkaujantys palankiose ūkininkauti vietovėse 1 ha ŽŪN turėjo 34 proc. daugiau turto negu ūkininkaujantys nepalankiose vietovėse. Turtingiausi ūkiai buvo Tauragės (2,6 tūkst. EUR), Marijampolės bei Telšių (po 2,2 tūkst. EUR) apskrityse. Neturtingiausi ūkiai buvo Utenos (1,3 tūkst. EUR) bei Vilniaus (1,4 tūkst. EUR) apskrityse.

*1 – javų, rapsų / *specialist cereals, oilseeds and protein crops*, 2 – augalininkystės / *general field cropping, mixed cropping*, 3 – daržininkystės, sodininkystės / *horticulture and permanent crops*, 4 – pienininkystės / *specialist dairying*, 5 – žolėdžių gyvulių / *grazing livestock*, 6 – kiaulių, paukščių / *specialist granivores*, 7 – mišrus augalininkystės – žolėdžių gyvulių / *field crops-grazing livestock, combined*, 8 – kiti mišrūs ūkiai / *various crops and livestock combined*.

3.1 pav. Ūkininkų ūkių nuosavas žemės ūkio turtas 1 ha ŽŪN 2010–2013 metais, tūkst. EUR

Fig. 3.1. Own agricultural assets per 1 ha UAA in family farms in 2010–2013, EUR thousand

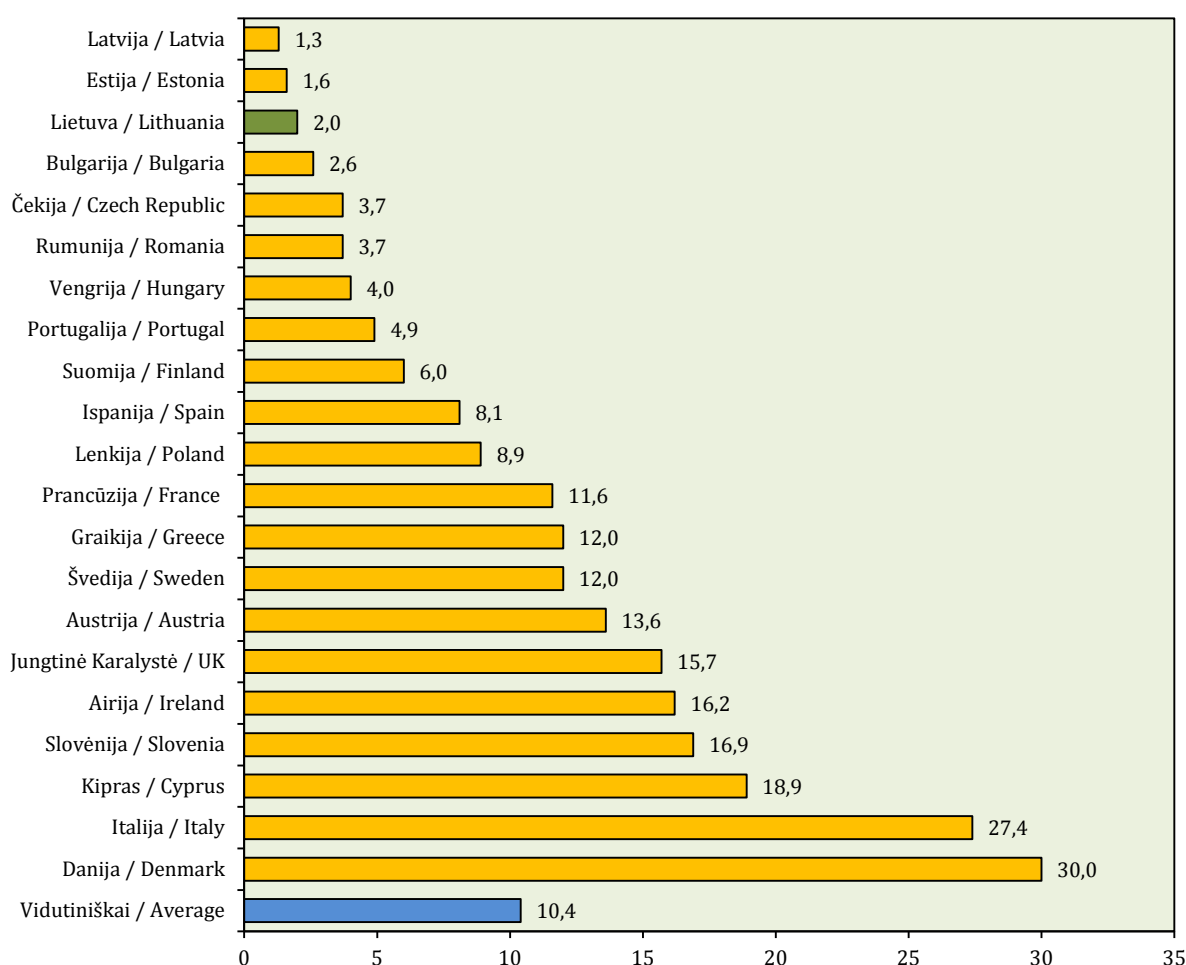
Šaltinis: LAEI duomenys.

Ūkininkų ūkių turto struktūroje 2013 metais didžiausią dalį sudarė žemė (22,4 proc.), traktoriai (15,0 proc.), gamybiniai pastatai (11,9 proc.). Per penkerius metus keitėsi turto struktūra. Padidėjo žemės dalis – 5,4 proc. punkto, kito turto – 1,4 proc. punkto, tačiau mažėjo pastatų dalis – 1,6 proc. punkto, traktorių – 3,0 proc. punkto, įrengimų ir inventoriaus – 1,1 proc. punkto.

Nepalankiose ūkininkauti vietovėse ūkininkaujančių ūkininkų turto struktūroje 2013 metais didesnę dalį negu palankiose ūkininkauti vietovėse sudarė gyvuliai (4,7 proc.), traktoriai (2,2 proc.), mažesnę dalį – kombainai (1,5 proc.), kitas žemės ūkio turtas (3,9 proc.).

ŽŪB turto struktūroje 2013 metais didžiausią dalį sudarė gamybiniai pastatai (15,5 proc.), gyvuliai (14,6 proc.). Priimti LR teisės aktai sudarė sąlygas ŽŪB įsigyti daugiau žemės, todėl žemės ūkio turto struktūroje sparčiausiai augo žemės dalis – nuo 5,1 proc. iki 13,9 proc. Vienos ŽŪB žemės vertė išaugo 3,2 karto, nuo 1,8 tūkst. EUR 2009 metais iki 5,7 tūkst. EUR 2013 metais.

Lyginant su kitų ES šalių tokio paties ekonominio dydžio ūkiais, Lietuvos ūkiai vieni iš neturtingiausių (3.2 pav.).

3.2 pav. Ūkių turtas 1 ha ŽŪN kai kuriose ES šalyse 2012 metais, tūkst. EUR

Fig. 3.2. Total assets per 1 ha UAA in selected EU countries in 2012, EUR thousand

Šaltinis: EK ŪADT duomenys.

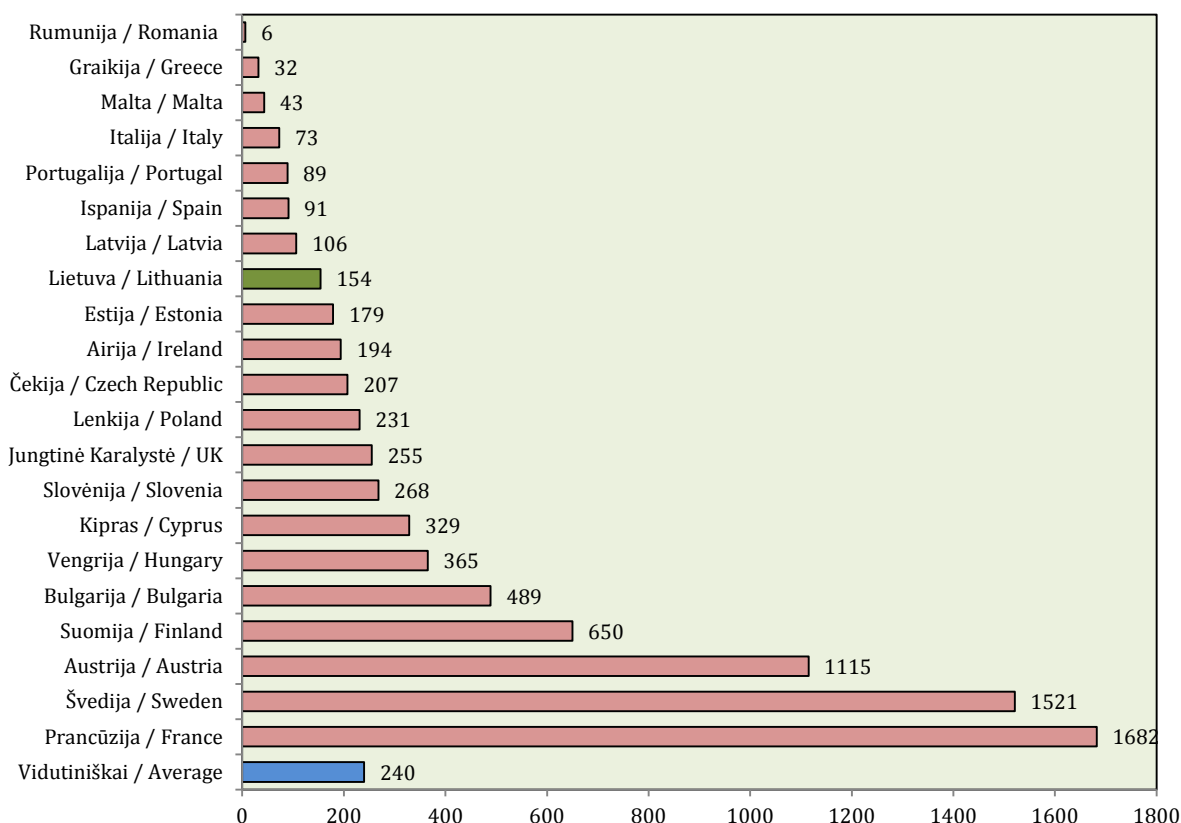
Lietuvos ūkiai, kurių ekonominis dydis – 8–25 tūkst. EUR, 2012 metais 1 ha ŽŪN turėjo turto už 2,0 tūkst. EUR, o vidutiniškai tokio paties ekonominio dydžio ūkiai ES – 10,4 tūkst. EUR. ES mažiau turto 1 ha ŽŪN turėjo Latvija – 1,3 tūkst. EUR, Estija – 1,9 tūkst. EUR. Tokios šalys kaip Danija 1 ha ŽŪN turėjo 30,0 tūkst. EUR, Italija – 27,4 tūkst. EUR.

Ūkininkų ūkiuose finansinis turtas 2013 metais sudarė 429 EUR 1 ha ŽŪN. Palyginti su 2012 metais, šis turtas sumažėjo 5,7 proc., o lyginant su 2009-aisiais, padidėjo 10,4 proc. ŽŪB finansinio turto 1 ha ŽŪN turėjo daugiau negu ūkininkų ūkiai (2013 m. – 699 EUR). 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, šis turtas sumažėjo 2,8 proc., o palyginti su 2009-aisiais, padidėjo 29,3 proc.

ŽŪB skolos metai iš metų mažėja. 2009 metais ŽŪB 1 ha ŽŪN turėjo 535 EUR skolų, 2012 metais – 494 EUR, o 2013 metais – tik 415 EUR. Iš jų 72 proc. sudarė trumpalaikiai kreditai ir kitos skolos.

Ūkininkų ūkiai skolinosi mažiau negu ŽŪB, tačiau jų skolos metai iš metų didėjo. Šie ūkiai 1 ha ŽŪN 2009 metais turėjo tik 278 EUR skolų, 2012-aisiais – 313 EUR, o 2013-aisiais – 348 EUR. Be to, šių ūkių, kitaip negu ŽŪB, mažesnę dalį (tik 48 proc.) sudarė trumpalaikiai kreditai ir kitos skolos. Daugiausia skolų 1 ha ŽŪN 2013 metais teko kiaules ir paukščius auginantys ūkininkų ūkiams (1639 EUR) bei sodininkystės, daržininkystės ūkiams (1345 EUR). Šių ūkių skolos, palyginti su 2012 metais, padidėjo beveik 2 kartus. Mažiausiai skolinosi mišrūs ūkininkų ūkiai – 181 EUR)

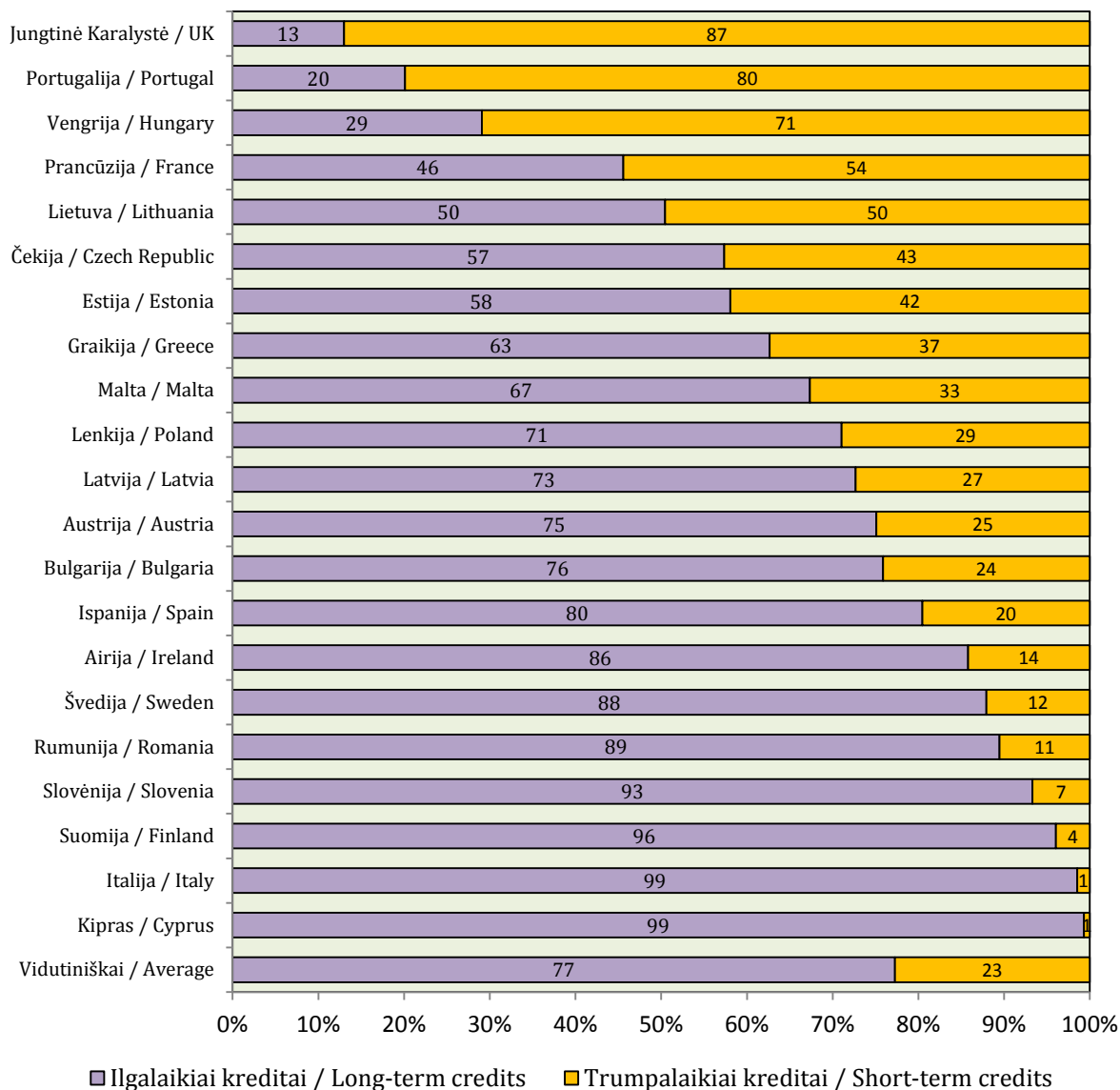
2012 metais 8–25 tūkst. EUR ekonominio dydžio Lietuvos ūkiai 1 ha ŽŪN skolinosi 154 EUR, arba 36 proc. mažiau negu vidutiniškai tokio paties ekonominio dydžio ūkiai ES šalyse, tačiau beveik 1,5 karto daugiau negu Latvijos ūkininkai. ES 1 ha ŽŪN daugiausia skolinosi Danijos (11 355 EUR), Prancūzijos ir Švedijos, mažiausiai – Rumunijos, Graikijos ir Maltos ūkininkai (3.3 pav.).

3.3 pav. Ilgalaikiai ir trumpalaikiai kreditai 1 ha ŽŪN kai kuriose ES šalyse 2012 metais, EUR

Fig. 3.3. Long-term and short-term liabilities per 1 ha UAA in selected EU countries in 2012, EUR
Šaltinis: EK ŪADT duomenys.

Jungtinės Karalystės, Portugalijos ir Vengrijos ūkiai daugiau naudojami trumpalaikiais, o Suomijos, Italijos ir Kipro – ilgalaikiais kreditais. Lietuvos įsipareigojimų struktūroje ilgalaikiai ir trumpalaikiai kreditai sudaro beveik tokią pat dalį (3.4 pav.).

3.4 pav. Ūkių įsipareigojimų struktūra kai kuriose ES šalyse 2012 metais

Fig. 3.4. Liability structure in selected EU countries in 2012

Šaltinis: EK ŪADT duomenys.

Didėjančios ūkininkų skolos nulėmė tai, kad mokumo (skolų ir žemės ūkio turto santykis) rodikliai nuo 8 proc. 2009 metais padidėjo iki 15 proc. 2013-aisiais per šį laikotarpį pieno ūkių mokumo rodikliai mažai keitėsi (svyravo tarp 10–12 proc.), tačiau 2013 metais, palyginti su 2009-aisiais, mokumo rodikliai žymiai pablogėjo javų, rapsų (16 proc. punktų), sodininkystės, daržininkystės (12 proc. punktų), augalininkystės (8 proc. punktais) ūkiuose. ŽŪB mokumas svyravo: 2009 ir 2010 metais – 4 proc., 2011, 2012-aisiais – 20 proc., 2013-aisiais – 16 proc.

Ūkininkų ūkių likvidumo rodikliai (trumpalaikio turto ir trumpalaikių skolų santykį) per 5 metus mažai keitėsi, svyravo tarp 4–5 proc. Geriausi likvidumo rodikliai 2013 metais buvo mišrių ūkių – 10 proc., pieno ūkių – 7 proc., o tarp apskričių – Tauragės – 9 proc. bei Telšių – 7 proc. ŽŪB likvidumas taip pat mažai keitėsi, svyravo tarp 2–4 proc.

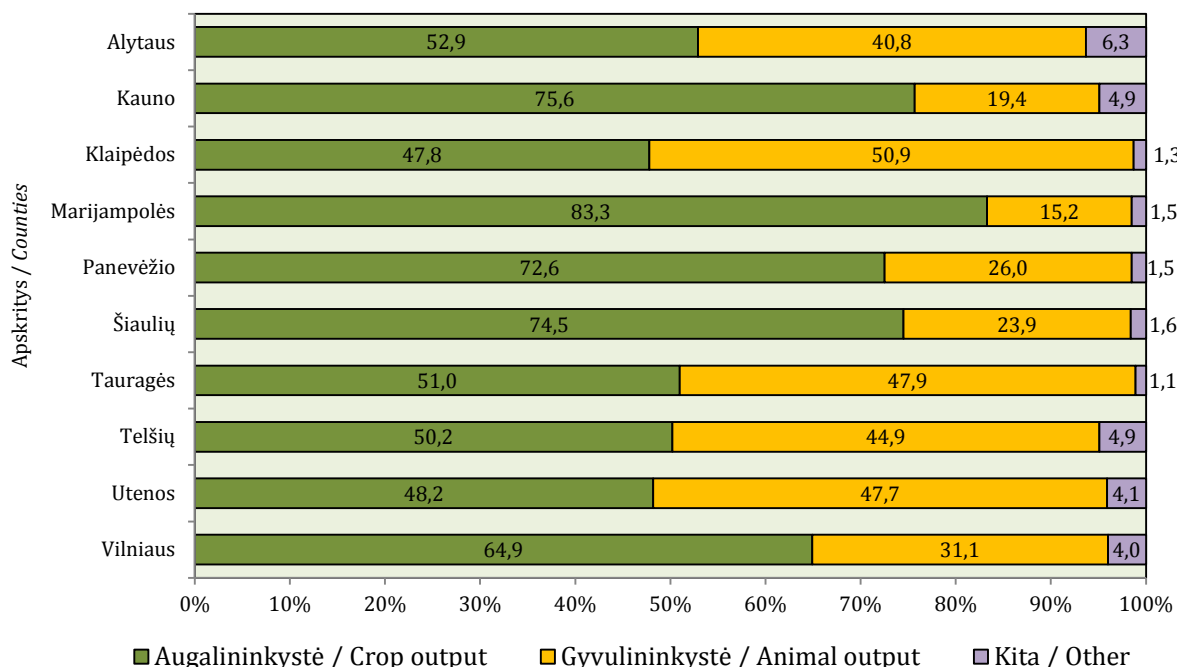
Bendroji produkcija. Ūkininkų ūkių augalininkystės ir gyvulininkystės produkcija nuo 2009 iki 2012 metų kasmet didėjo, tačiau 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, augalininkystės produkcija 1 ha ŽŪN sumažėjo 15,6 proc., o gyvulininkystės 1 SG – 4,4 proc.

Iš viso bendrosios produkcijos ūkininkų ūkiai pagamino 13,4 proc. mažiau negu 2012 metais, tačiau 37,8 proc. daugiau negu 2009 metais. ŽŪB – atitinkamai 8,0 proc. ir 34,7 proc.

Ūkininkaujantieji palankiose ūkininkauti vietovėse 2013 metais bendrosios produkcijos pagamino vidutiniškai 80 proc. daugiau negu ūkininkaujantieji nepalankiose teritorijose.

Daugiausia bendrosios produkcijos 2013 metais 1 ha ŽŪN pagamino Marijampolės (1019 EUR) ir Kauno (959 EUR), mažiausiai – Vilniaus (400 EUR) ir Utenos (401 EUR) apskričių ūkininkų ūkiai. 2013 metais visų apskričių, išskyrus Telšių, ūkininkų ūkiai pagamino mažiau bendrosios produkcijos nei 2012-aisiais.

Didžiausią dalį bendrosios produkcijos struktūroje sudarė augalininkystės produkcija (3.5 pav.).

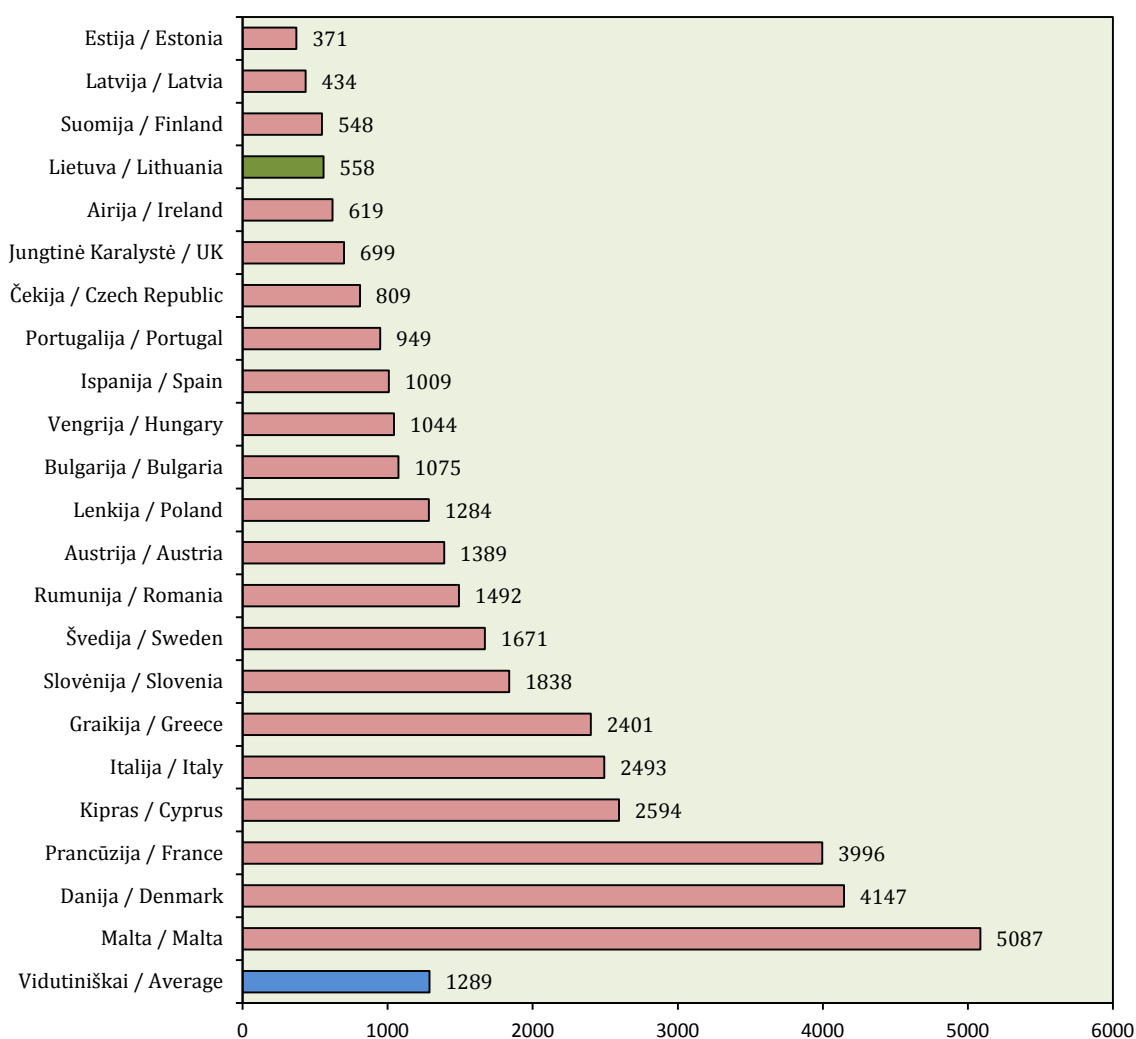
3.5 pav. Ūkininkų ūkių bendrosios produkcijos struktūra apskrityse 2013 metais, proc.

Fig. 3.5. Structure of total output in family farms by county in 2013, per cent

Šaltinis: LAEI duomenys.

Augalininkystės produkcijos dalis ūkininkų ūkių bendrosios produkcijos struktūroje 2013 metais, palyginti su 2009-aisiais, padidėjo 2,8 proc. punkto, tačiau palyginti su 2012-aisiais, sumažėjo 1,8 proc. punkto. Per analizuojamąjį laikotarpį kasmet didėjo ir kitos (ne augalininkystės ar gyvulininkystės) produkcijos apimtys. Kitos produkcijos struktūroje 2013 metais didžiausią dalį sudarė paslaugos (44,3 proc.). Bendrosios produkcijos struktūroje augalininkystė nuo 2009 iki 2013 metų dominavo didesnio palankumo ūkininkauti teritorijose – Marijampolės, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio apskrityse. Gyvulininkystė bendrosios produkcijos struktūroje tradiciškai didžiausią dalį sudarė Klaipėdos, Tauragės ir Utenos apskrityse. Kita produkcija 2009–2013 metais padidėjo nuo 1,8 proc. iki 2,8 proc. 2013 metais Alytaus apskrityje kita produkcija sudarė net 6,3 proc. visos bendrosios produkcijos (3,5 proc. – paslaugos, 2,2 proc. – miškininkystė).

Lietuvos 8–25 tūkst. EUR ekonominio dydžio ūkiai 2012 metais pagamino 2,3 karto mažiau bendrosios produkcijos negu vidutiniškai tokio paties ekonominio dydžio ES ūkiai, tačiau daugiau negu kitų Baltijos šalių ūkiai (3.6 pav.).

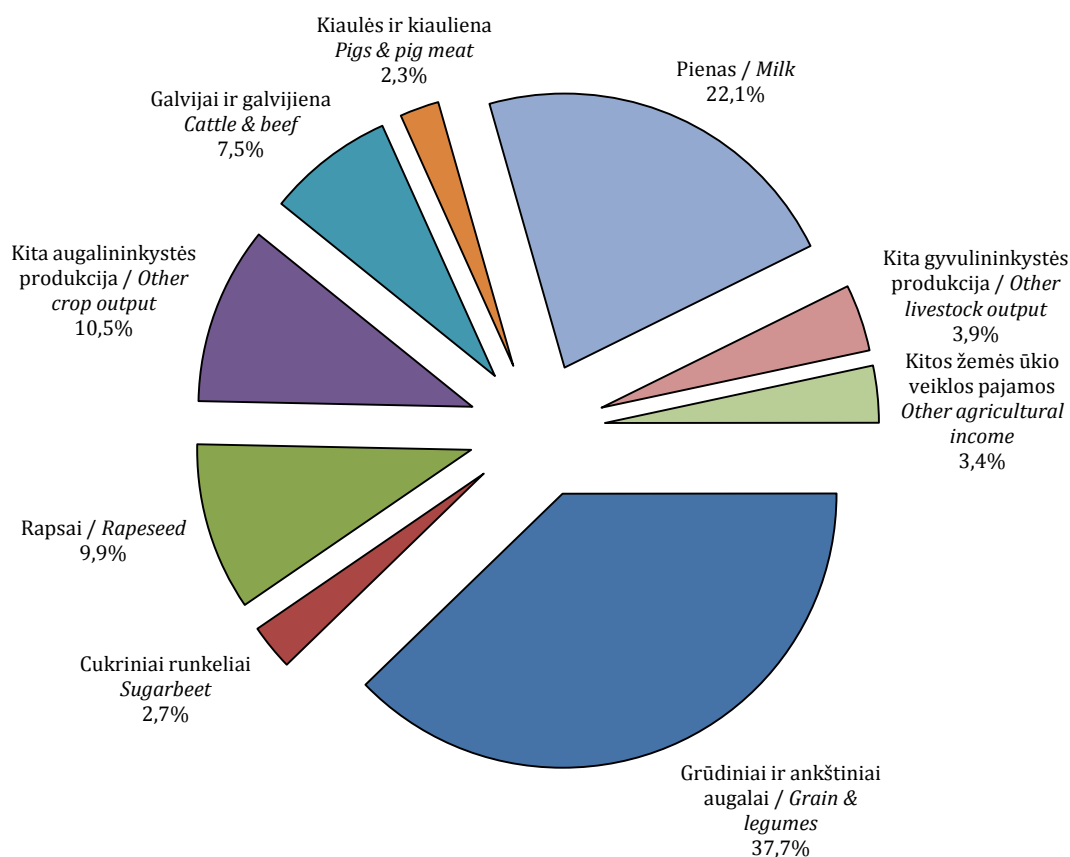
3.6 pav. Bendroji produkcija 1 ha ŽŪN kai kurių ES šalių ūkiuose 2012 metais, EUR

Fig. 3.6. Total output per 1 ha UAA in selected EU countries in 2012, EUR

Šaltinis: EK ŪADT duomenys.

Pardavimo pajamos ir išlaidos. 2013 metais pajamos už realizuotą žemės ūkio produkciją 1 ha ŽŪN ūkininkų ūkiuose, palyginti su 2009-aisiais, padidėjo 40,3 proc., tačiau palyginti su 2012-aisiais, sumažėjo 14 proc. Viena iš pagrindinių produkcijos mažėjimo priežasčių (beveik visų produkcijos rūšių, išskyrus lauko daržoves ir pieną) – kainų sumažėjimas. Daugiausia nukrito rapsų (24 proc.), kiaušinių (13 proc.), kvietrugių (12 proc.), rugių (11 proc.) kainos. Kitos produkcijos apimtys vienam ūkiui 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, padidėjo beveik 45 proc., o palyginti su 2009 metais – 2,3 karto.

Pajamų struktūroje 2013 metais didžiausią dalį sudarė grūdiniai ir ankštiniai augalai 25,9 proc., pienas – 22,1 proc., rapsai – 9,9 proc., galvijai ir galvijiena – 7,5 proc. (3.7 pav.). Pajamų už parduotus gyvulininkystės produktus dalis 2013 metais, palyginti su 2009-aisiais, sumažėjo, augalininkystės – padidėjo.

3.7 pav. Ūkininkų ūkių pajamų už parduotą žemės ūkio produkciją struktūra 2013 metais

Fig. 3.7. Structure of income from agricultural production in family farms in 2013

Šaltinis: LAEI duomenys.

Kintamosios augalininkystės išlaidos 1 ha ŽŪN ūkininkų ūkiuose nuo 2009 metų iki 2013-ųjų kasmet didėjo. 2009 metais 1 ha ŽŪN teko 127 EUR šių išlaidų, 2012-aisiais – 165 EUR, o 2013-aisiais – 180 EUR. ŽŪB kintamosios išlaidos 1 ha ŽŪN taip pat kasmet

didėjo, bet to, jos buvo didesnės negu ūkininkų ūkių (2009 m. – 235 EUR, 2012 m. – 303 EUR, 2013 m. – 330 EUR).

Nors išlaidos 1 ha ŽŪN didėjo, tačiau kintamųjų augalininkystės išlaidų struktūra keitėsi nedaug. Šių išlaidų struktūroje ūkininkų ūkiuose didžiausią dalį sudarė mineralinės trąšos (2013 m. – 47,4 proc., 2012 m. – 48,0 proc., 2009 m. – 49,0 proc.), sėklos ir sodinukai (2013 m. – 21,6 proc., 2012 m. – 19,5 proc., 2009 m. – 21,0 proc.) bei augalų apsaugos priemonės (2013 m. – 18,2 proc., 2012 m. – 17,6 proc., 2009 m. – 17,5 proc.). ŽŪB augalininkystės kintamųjų išlaidų struktūroje trąšos (2013 m. – 57,9 proc., 2012 m. – 58,9 proc., 2009 m. – 58,7 proc.) bei augalų apsaugos priemonės (2013 m. – 21,2 proc., 2012 m. – 19,9 proc., 2009 m. – 20,9 proc.) sudarė dar didesnę dalį, o sėklos ir sodinukai (2013 m. – 14,3 proc., 2012 m. – 15,5 proc., 2009 m. – 15,7 proc.) – mažesnę dalį negu ūkininkų ūkiuose.

Pienininkystės ūkininkų ūkiuose kintamosios išlaidos 2013 metais, palyginti su 2009-aisiais, padidėjo 64,4 proc., javų ir rapsų ūkininkų ūkių – 38,2 proc.

Geografiniu atžvilgiu daugiausia kintamųjų išlaidų 1 ha ŽŪN teko Marijampolės (384 EUR) bei Kauno (308 EUR) apskričių ūkininkų ūkiuose. Sparčiausiai šios išlaidos 2013 metais, palyginti su 2009-aisiais, didėjo Telšių (77,3 proc.) bei Kauno (75,9 proc.) apskrityse.

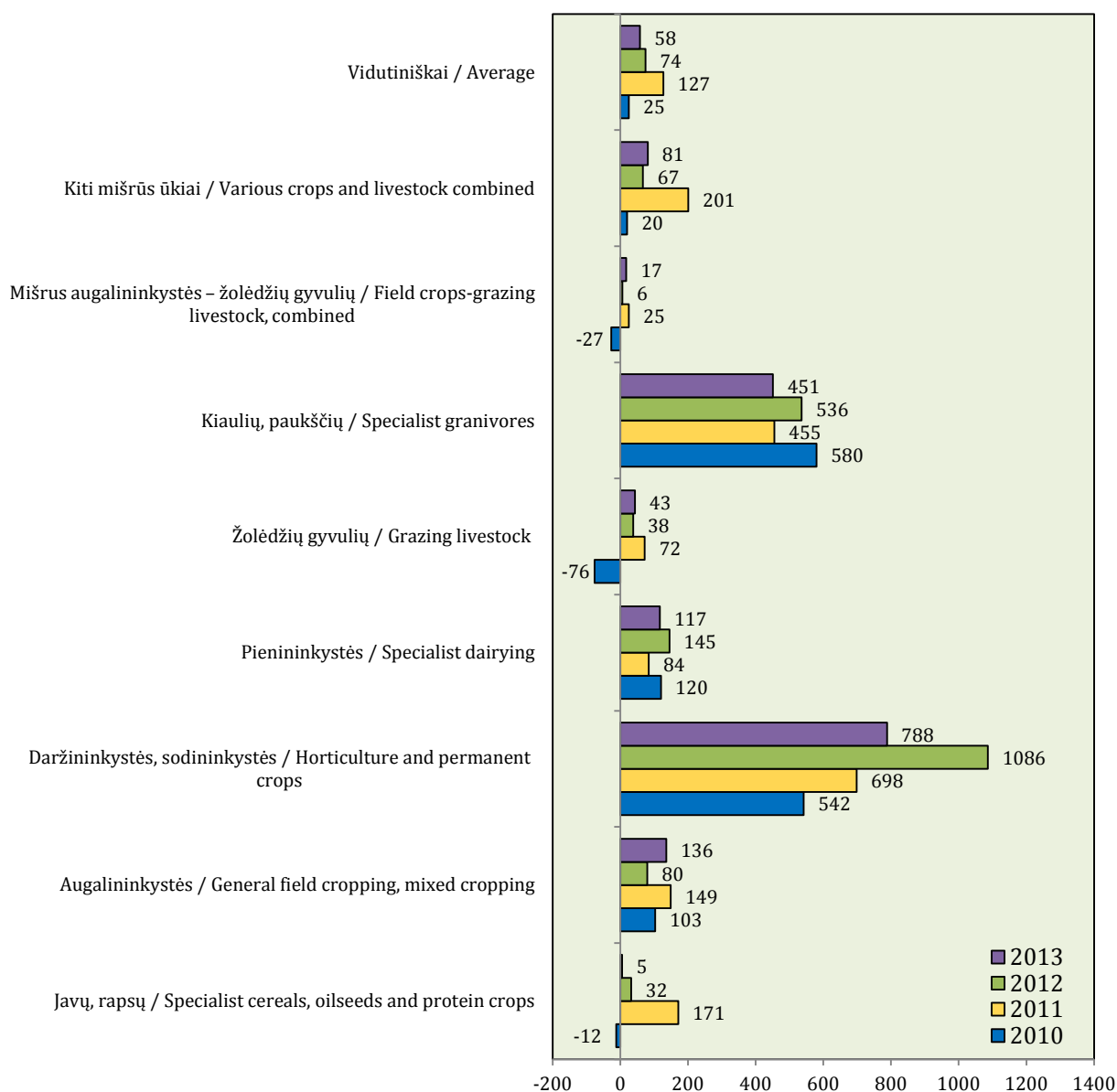
Mineralinėms trąšoms 1 ha ŽŪN 2013 metais daugiausia išleido kiaulių ir paukščių (176 EUR), augalininkystės (142 EUR), javų ir rapsų (141 EUR) bei Marijampolės (203 EUR), Šiaulių (154 EUR) ir Kauno (151 EUR) apskričių ūkininkų ūkiai. Aplinkos apsaugos priemonėms 1 ha ŽŪN daugiausia išleido sodininkystės ir daržininkystės (128 EUR), javų ir rapsų (56 EUR) bei Marijampolės (86 EUR), Kauno (64 EUR) ir Šiaulių (57 EUR) apskričių ūkininkų ūkiai. Mažiausiai cheminių priemonių (mineralinių trąšų ir augalų apsaugos priemonių) naudojo Utenos ir Vilniaus apskričių ūkininkų ūkiai. ŽŪB 2013 metais 1 ha ŽŪN išleido 2 kartus daugiau negu ūkininkų ūkiai (išlaidos trąšoms sudarė 191 EUR, o aplinkos apsaugos priemonėms – 70 EUR).

Gyvulininkystės kintamosios išlaidos 1 SG 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, padidėjo nežymiai (tik 1,0 proc.), tačiau palyginti su 2009 metais, padidėjo beveik trečdaliu (32,1 proc.). Pienininkystės ūkiuose – atitinkamai 6,8 proc. ir 35 proc.

Gyvulininkystės ūkiuose kintamųjų išlaidų struktūroje išlaidų dalis pašarams nuolat mažėjo – nuo 93,1 proc. (2009 m.) iki 87,2 proc. (2013 m.). Per šį laikotarpį nuo 3,5 proc. iki 5,9 proc. padidėjo išlaidos sėklinimui ir veterinarinėms paslaugoms bei nuo 1,6 proc. iki 5,7 proc. – kitoms išlaidoms. ŽŪB gyvulininkystės kintamųjų išlaidų struktūra mažai keitėsi. Išlaidos pašarams 2013 metais sudarė 89,3 proc. visų išlaidų, o sėklinimui ir veterinarinėms paslaugoms – 5,3 proc., 2009 metais – atitinkamai 87,2 ir 7,2 proc.

Išlaidų struktūroje pastoviųjų ir kintamųjų išlaidų dalys nuo 2009 metų iki 2013-ųjų beveik nekito, ūkininkų ūkiuose pastoviųjų išlaidų dalis padidėjo nuo 53,3 iki 54,4 proc., o ŽŪB nuo 50,9 proc. sumažėjo iki 48,7 proc. Per šį laikotarpį pastoviųjų išlaidų struktūroje ūkininkų ūkiuose didėjo išlaidos nusidėvėjimui (nuo 40,8 iki 45,3 proc.), degalams (nuo 17,0 iki 19,0 proc.) bei mažėjo išlaidos palūkanoms (nuo 5,7 iki 2,5 proc.). ŽŪB didėjo išlaidos degalams (nuo 11,8 iki 15,8 proc.), tačiau mažėjo išlaidos nusidėvėjimui (nuo 23,5 iki 21,2 proc.) bei palūkanoms (nuo 3,6 iki 1,2 proc.). ŽŪB ženklią dalį (2013 m. – 33,7 proc.) sudarė darbo užmokestis, o ūkininkų ūkių išlaidos šiam tikslui pastoviųjų išlaidų struktūroje sudarė nedidelę dalį (2013 m. – tik 5,7 proc.).

Bendrasis pelnas ir valstybės parama. Ūkininkų ūkiuose bendrasis pelnas per analizuojamąjį laikotarpį kito netolygiai. 2010 metais 1 ha ŽŪN teko 58 EUR, 2011-aisiais – 74 EUR, 2012-aisiais – 127 EUR, o 2013 metais – tik 25 EUR bendrojo pelno (3.8 pav.). Didžiausi bendrojo pelno pokyčiai tarp didžiausios ir mažiausios reikšmės – mišriuose bei javų ir rapsų ūkiuose, mažiausi – kiaulių, paukščių bei pienininkystės ūkiuose.

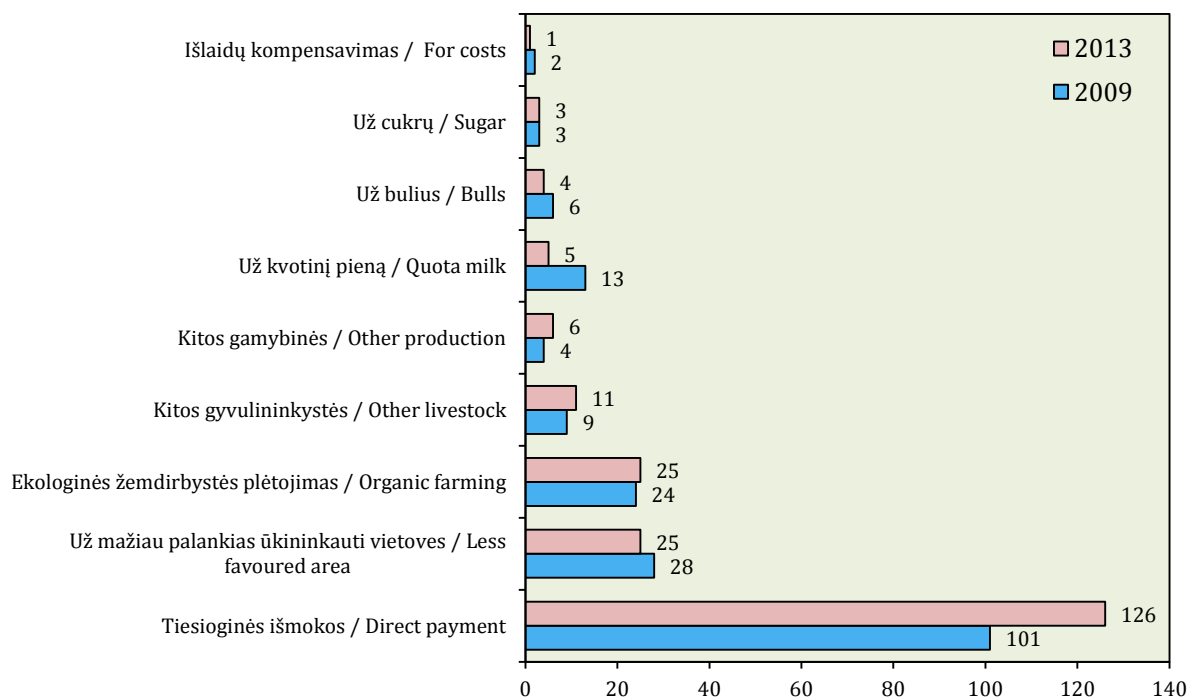
3.8 pav. Ūkininkų ūkių bendrasis pelnas 1 ha ŽŪN 2010–2013 metais, EUR

Fig. 3.8. Gross profit per 1 ha UAA in family farms in 2010–2013, EUR

Šaltinis: LAEI duomenys.

Neigiamas bendrasis pelnas (nuostolis) 2013 metais buvo Alytaus, Utenos, Vilniaus, Tauragės apskrityse, turinčiose didesnę nepalankių ūkininkauti teritorijų plotą.

Jeigu ne subsidijos 2013 metais, ŽŪB, žolėdžių gyvulių ir mišrūs augalininkystės–žolėdžių gyvulių ūkininkų ūkiai būtų dirbę nuostolingai. Gamybos subsidijos 1 ha ŽŪN išaugo nuo 190 EUR 2009 metais iki 206 EUR 2013-aisiais (3.9 pav.). Didžiausią gamybos subsidijų dalį 2013 metais sudarė tiesioginės išmokos – 61 proc. (126 EUR 1 ha ŽŪN). Parama ūkininkaujantiems mažiau palankiose teritorijose bei subsidijos už ekologinės žemdirbystės plėtojimą sudarė po 12,0 proc. (po 25 EUR 1 ha ŽŪN).

3.9 pav. Ūkininkų ūkių gamybos subsidijos 1 ha ŽŪN 2009 ir 2013 metais, EUR

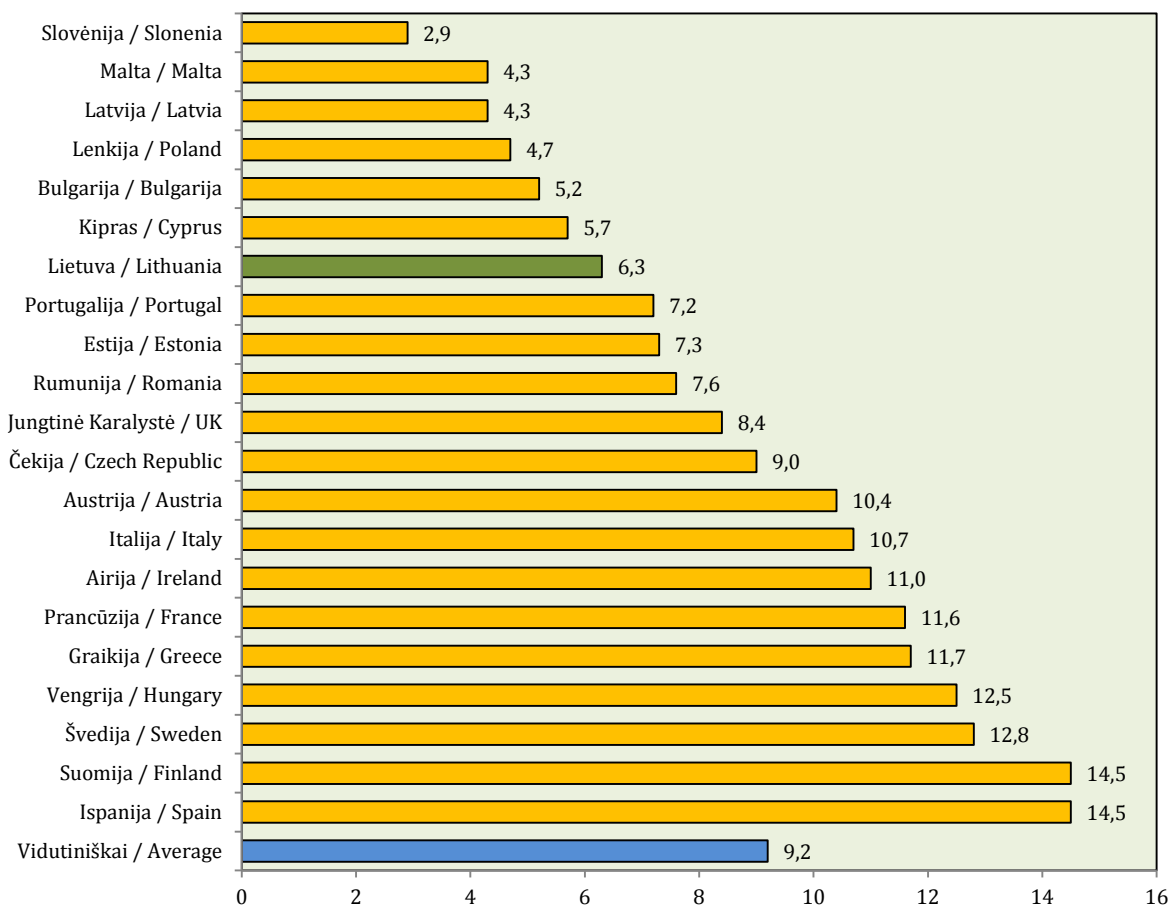
Fig. 3.9. Subsidies for production per 1 ha UAA in family farms in 2009 and 2013, EUR

Šaltinis: LAEI duomenys

Priešingai nei gamybos subsidijos, parama investicijoms tyrime dalyvavusiems ūkininkų ūkiams dėl jos teikimo ypatumų (paprastai parama investicijoms būna didesnė 2–3 finansinio laikotarpio metais) žymiai sumažėjo. 2013 metais, palyginti su 2009-aisiais, sumažėjo beveik 5 kartus, o palyginti su 2012-aisiais – daugiau kaip 2 kartus.

Grynoji pridėtinė vertė. 2013 metais grynoji pridėtinė vertė 1 ha ŽŪN Lietuvos ūkininkų ūkiuose buvo 278 EUR 1 ha ŽŪN, arba 71,6 proc. didesnė nei 2009-aisiais. Grynoji pridėtinė vertė, tenkanti 1 sąlyginiam darbuotojui, 2013 metais buvo 7,4 EUR, arba 1,5 karto didesnė nei 2009-aisiais.

Palyginti su kitų ES šalių 8–25 tūkst. EUR ekonominio dydžio ūkiais, Lietuvoje 2012 metais grynoji pridėtinė vertė, tenkanti 1 sąlyginiam darbuotojui, buvo beveik 1,5 karto mažesnė, tačiau pagal šį rodiklį lenkėme Latviją, Lenkiją (3.10 pav.).

3.10 pav. Ūkio grynoji pridėtinė vertė 1 sąlyginiam darbuotojui kai kuriose ES šalyse 2012 metais, tūkst. EUR

Fig. 3.10. Farm net value added per 1 AWU in selected EU countries in 2012, EUR thousand
 Šaltinis: EK ŪADT duomenys.

Investicijos. Lietuvoje 2013 metais ūkininkų ūkiai investavo 228 EUR 1 ha ŽŪN, arba beveik tiek pat, kiek ir 2009 metais. Daugiausia investavo 2011 metais – 272 EUR/ha ŽŪN. 2013 metais daugiausia išleista žemės pirkimui (27,2 proc.), traktorių pirkimui (18,5 proc.), gamybinių pastatų statybai (16,4 proc.). Žemės pirkimui 2013 metais 1 ūkyje išleista daugiau kaip 2,9 tūkst. EUR, arba 5 kartus daugiau negu 2009 metais. Tai leido išnuomotos žemės ploto dalį bendrame žemės plote sumažinti nuo 52,1 proc. iki 48 proc. Geografiniu atžvilgiu santykinai daugiausia investavo Vilniaus, Šiaulių ir Marijampolės, mažiausiai – Alytaus ir Klaipėdos apskričių ūkininkai. Daugiausia investavo ūkininkaujantys arba nenašiose (iki 32 ŽŪN našumo balų), arba labai geroje (daugiau nei 45 ŽŪN našumo balų) žemėse. Taip pat gana daug (270 EUR/ha ŽŪN) investavo ekologinės gamybos ūkiai. Šie ūkiai net 36,2 proc. visų investicijų išleido traktoriams, o 26,5 proc. investavo į žemę.

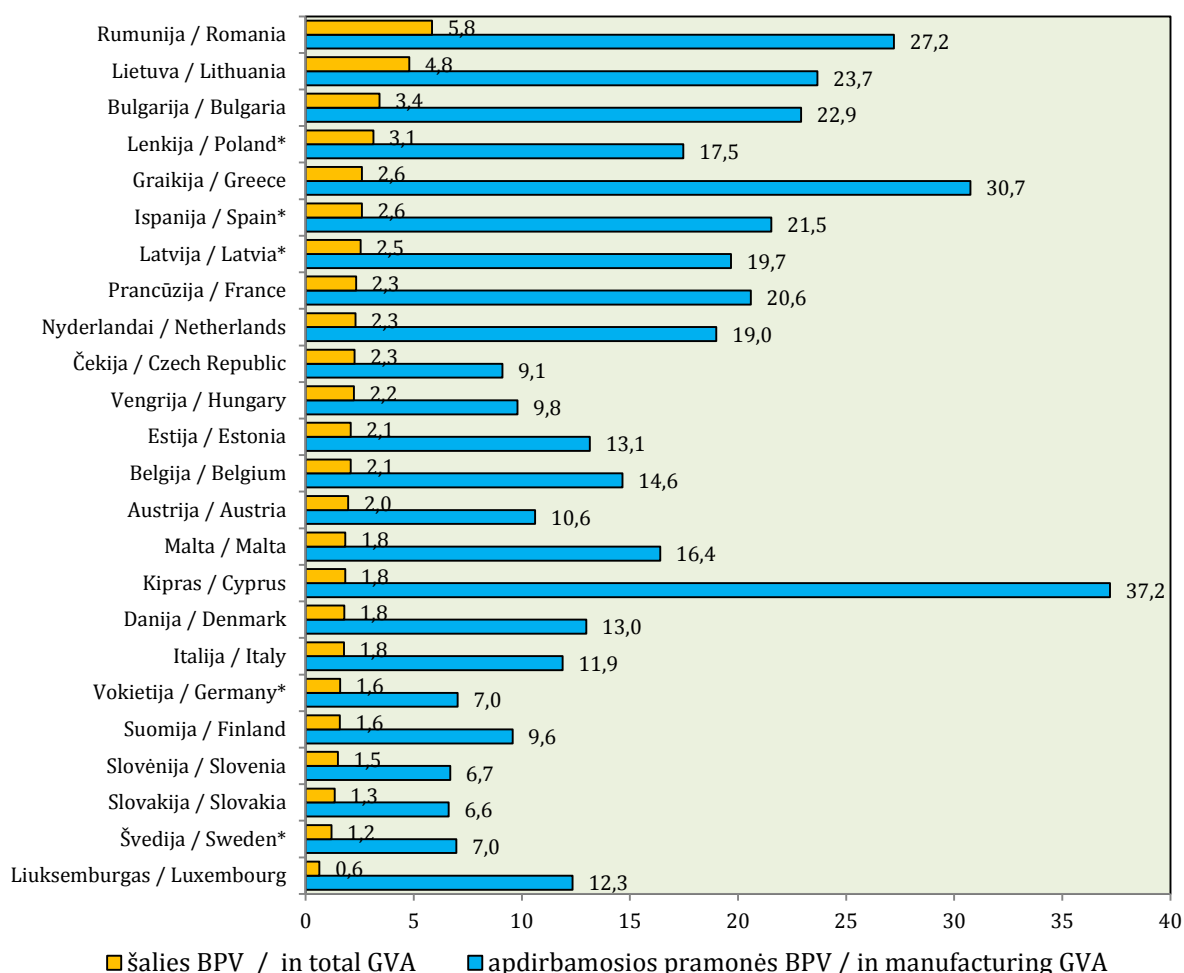
ŽŪB 2013 metais 1 ha ŽŪN investavo 165 EUR, arba 29 proc. daugiau negu 2009-aisiais, tačiau 19 proc. mažiau negu 2012-aisiais. Daugiausia 2013 metais ŽŪB investavo į gamybinius pastatus – 26,3 proc., į žemės ūkio mašinas ir transporto priemones – 23,2 proc. Per analizuojamąjį laikotarpį daugiausia buvo investuojama 2012 metais – 204 EUR/ha ŽŪN ir 2011 metais – 187 EUR/ha ŽŪN. Šiuo laikotarpiu ŽŪB daug investavo į žemę. Investicijos į žemę 2012 metais sudarė 21,8 proc., o 2011 metais – 22,8 proc. nuo visų ŽŪB investicijų.

Lietuvos ūkiai 2012 metais 1 ha ŽŪN investavo beveik 2 kartus mažiau negu vidutiniškai 8–25 tūkst. EUR ekonominio dydžio ES ūkiai, tačiau 2,4 karto daugiau negu Estijos bei 29 proc. daugiau – negu Latvijos tokio paties ekonominio dydžio ūkiai.

2. Maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių veikla

2. Survey of manufacture of food products and beverages

Maisto produktų ir gėrimų pramonė Lietuvoje yra viena stambiausių apdirbamosios pramonės šakų, o lyginant su ES šalimis, Lietuva yra viena iš labiausiai maisto produktų ir gėrimų gamyboje besispecializuojančių šalių. Tai rodo ir šiai pramonei tenkanti BPV dalis. 2013 metais Lietuvos maisto, gėrimų ir tabako pramonės sukurta BPV dalis sudarė 4,8 proc. nuo visos šalyje sukurtos BPV. Lietuvos maisto, gėrimų ir tabako pramonės BPV dalis apdirbamojoje pramonėje buvo didžiausia tarp ES šalių (3.11 pav.).

* 2012 m.

3.11 pav. Kai kurių ES šalių maisto produktų, gėrimų ir tabako pramonės dalis visos šalies ir apdirbamosios pramonės BPV 2013 metais, proc.

Fig. 3.11. Share of manufacture of food, beverages and tobacco in total country's gross value added (GVA) and in manufacturing in selected EU countries in 2013, per cent

Šaltinis: Eurostato duomenys.

2014 metais maisto ir gėrimų pramonės parduota produkcija to meto kainomis buvo 3,5 mlrd. EUR, 3,0 proc. didesnė nei 2013 metais. Šios šakos įmonių produkcijos dalis sudarė 20,3 proc. apdirbamosios pramonės produkcijos.

Lyginant kai kurių ES šalių maisto, gėrimų ir tabako pramonės parduotos produkcijos indeksus (2010=100 proc.) matyti, kad Lietuvoje produkcijos pardavimai augo sparčiausiai tarp ES šalių (3.1 lentelė). 2014 metais spartus augimas buvo ir Estijoje, Lenkijoje bei Rumunijoje.

3.1 lentelė. Kai kurių ES šalių maisto, gėrimų ir tabako gamybos įmonių parduotos produkcijos* indeksai 2010–2014 metais (2010=100%), proc.

Table. 3.1. Indices of sold production of manufacture of food, beverages and tobacco products in selected EU countries in 2010–2014 (2010=100%), per cent

Šalys / Countries	2011	2012	2013	2014
Belgija / Belgium	104,9	106,0	105,2	105,2
Bulgarija / Bulgaria	97,2	97,7	95,6	93,4
Čekija / Czech Republic	98,1	96,3	95,3	96,8
Danija / Denmark	97,5	95,2	97,1	96,3
Vokietija / Germany	100,8	100,4	100,1	100,3
Estija / Estonia	103,8	104,2	109,1	114,8
Graikija / Greece	96,6	93,3	90,6	91,5
Ispanija / Spain	99,7	97,3	96,0	99,6
Prancūzija / France	102,6	102,0	99,7	99,2
Italija / Italy	98,1	97,5	96,5	96,6
Latvija / Latvia	99,8	102,2	108,4	108,0
Lietuva / Lithuania	107,2	114,7	119,4	124,1
Vengrija / Hungary	103,0	107,7	106,7	111,9
Nyderlandai / Netherlands	101,6	99,2	102,2	98,8
Austrija / Austria	103,0	103,0	105,0	106,7
Lenkija / Poland	104,7	110,3	112,6	113,3
Rumunija / Romania	103,6	104,3	109,6	113,3
Suomija / Finland	100,5	99,4	99,4	96,6
Švedija / Sweden	94,9	92,3	91,6	86,9
Jungtinė Karalystė / United Kingdom	106,7	103,4	101,6	106,6

* Be PVM ir akcizo / VAT and excise duty excl.

Šaltinis: Eurostato duomenys.

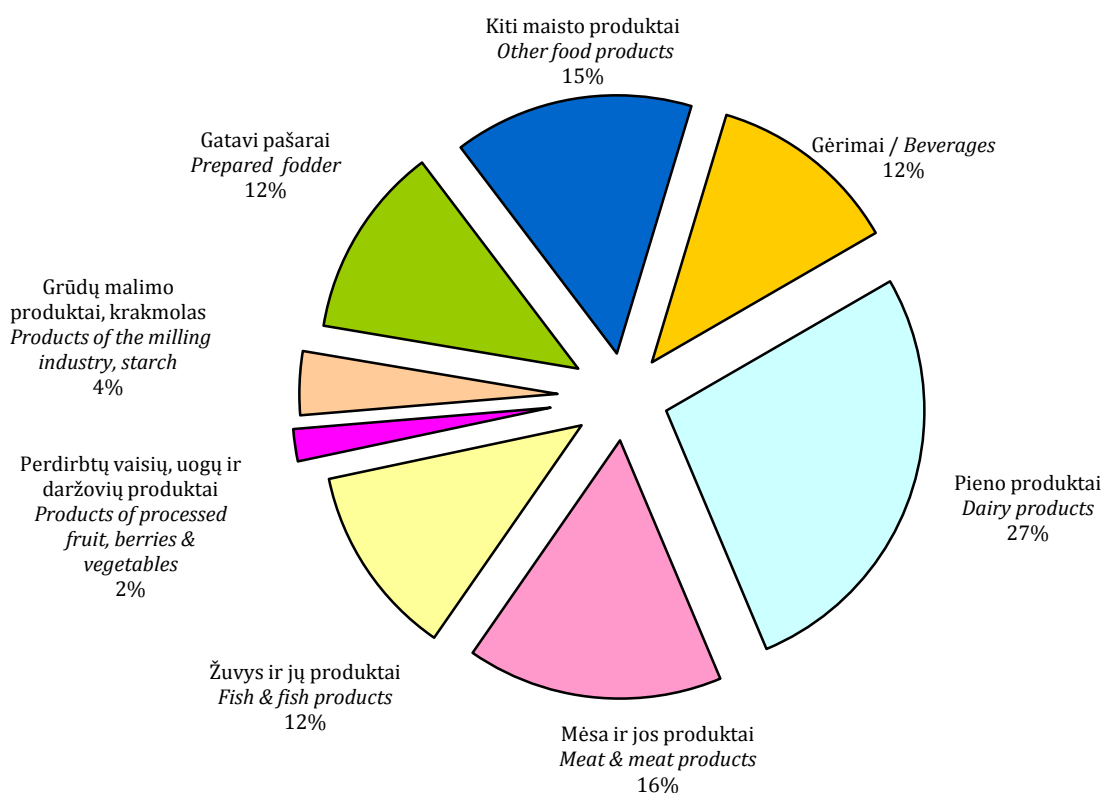
Statistikos departamento duomenimis, 2014 metais sparčiausiai augo sviesto, pieno konservų, visų šviežių sūrių, daugiausia sumažėjo lydytų ir nelydytų sūrių ir varškės gamyba (3.2 lentelė).

3.2 lentelė. Pagrindinių maisto produktų gamyba 2010–2014 metais, tūkst. t
Table 3.2. Production of main food products in 2010–2014, thousand tonnes

Produktai / Products	Gamyba / Production					Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2013, %
	2010	2011	2012	2013	2014	
Mėsa ir jos subproduktai <i>Meat and meat offal</i>	182,3	180,4	193,1	210,3	215,3	2,4
Dešros ir rūkyti gaminiai <i>Sausages and smoked meat products</i>	62,7	64,4	67,3	72,4	70,8	-2,2
Visi švieži (nebrandinti ir nekonservuoti) sūriai / Total fresh (unripened and uncured) cheese	31,3	30,7	40,1	35,3	41,9	18,7
Lydyti ir nelydyti sūriai <i>Processed and non-processed cheese</i>	46,5	49,6	52,1	54,2	41,0	-24,4
Varškė / Curd	25,3	28,1	29,8	28,8	25,4	-11,8
Pieno konservai <i>Canned dairy products</i>	25,0	21,5	22,8	13,3	16,2	21,8
Sviestas / Butter	8,5	8,7	10,5	11,5	16,2	40,9
Majonezas / Mayonnaise	9,8	10,3	10,8	12,0	13,7	14,2
Paruošti arba konservuoti produktai iš vaisių ir daržovių / Prepared or preserved vegetables and fruit	24,6	27,4	27,4	27,6	32,4	17,4
Vaisių, uogų ir daržovių sultys, mln. l <i>Fruit, berry and vegetable juice, mill. l</i>	9,1	10,1	10,2	11,7	12,5	6,8
Miltai / Flour	297,9	334,2	341,9	365,5	394,8	8,0
Duona ir pyrago gaminiai <i>Bread and pastry products</i>	157,8	149,5	144,4	144,6	151,3	4,6
Cukrus / Sugar	104,3	134,6	140,8	165,4	159,0	-3,9
Konditerijos gaminiai <i>Confectionery products</i>	47,2	51,5	49,8	52,7	57,5	9,1
Nesaldyti ir nearomatinti mineraliniai ir gazuoti vandenys, mln. dal. <i>Natural mineral and aerated waters without sugar and non-flavoured, mill. dal.</i>	17,6	17,1	17,0	17,8	16,6	-6,7

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas departamento teminės lentelės. Gaminų gamyba pagal gaminių sąrašą
 [žiūrėta 2015 m. gegužės 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles49>>.

Didžiausią dalį parduotos maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių produkcijos struktūroje 2014-aisiais, kaip ir ankstesniais metais, sudarė pienas, mėsa ir jos produktai, gėrimai bei gatavi pašarai (3.12 pav.). Palyginti su ankstesniais metais, 2 proc. punktais išaugo žuvų ir jų produktų, 1 proc. punktu – gėrimų pardavimo dalys, tačiau tiek pat sumažėjo mėsos ir jos produktų pardavimų dalis.

3.12 pav. Maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių parduotos produkcijos struktūra 2014 metais

Fig. 3.12. Structure of sold output of manufacture of food products and beverages in 2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Nagrinėjant ES-28 maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių parduotos produkcijos struktūrą 2013 metais, matyti, kad vidutiniškai didžiausią dalį sudarė mėsa ir jos produktai – 21 proc. Gėrimų pardavimai sudarė 15 proc., o pieno produktų – 14 proc. Mažiausia dalis teko žuvų ir jų produktų pardavimams – 2 proc. Parduotos produkcijos struktūroje mėsa ir jos produktai didžiausią dalį sudarė Danijoje (30 proc.), Slovėnijoje (29 proc.) ir Lenkijoje, Rumunijoje (po 26 proc.), gėrimai – Austrijoje (26 proc.) ir Rumunijoje (22 proc.). Pieno produktų pardavimai buvo reikšmingi Lietuvoje (27 proc.) ir Suomijoje (25 proc.). Žuvys ir jų produktai didžiausią dalį sudarė Latvijoje (13 proc.), Lietuvoje ir Estijoje (po 10 proc.), perdirbtų vaisių, uogų ir daržovių produktai – Graikijoje (10 proc.) ir Belgijoje (9 proc.). Airijoje kitų maisto produktų (pagardų, paruoštų valgių, cukraus, šokolado ir pan.) pardavimai sudarė net 39 proc. (3.3 lentelė).

3.3 lentelė. Kai kurių ES šalių maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių parduotos produkcijos struktūra 2013 metais, proc.

Table 3.3. Structure of sold output of manufacture of food products and beverages in selected EU countries in 2013, per cent

Šalys / Countries	Mėsa ir jos produktai Meat & meat products	Žuvis ir jų produktai Fish & fish products	Perdirbtų vaisių, uogų ir daržovių produktai / Products of processed fruit, berries & vegetables	Gyvūniniai ir augaliniai riebalai Animal and vegetable oils and fats	Pieno produktai Dairy products	Grūdų malimo produktai, krakmolos / Products of the milling industry, starch	Miltiniai gaminiai Bakery and farinaceous products	Kiti maisto produktai Other food products	Gatavi pašarai Prepared fodder	Gėrimai Beverages
ES-28 / EU-28	21	2	6	5	14	4	11	15	7	15
Belgija / Belgium	16	1	9	10	11	5	9	19	9	11
Bulgarija / Bulgaria	22	1	7	6	10	8	12	10	4	20
Čekija / Czech Republic	18	1	2	5	13	3	10	16	12	20
Danija / Denmark	30	8	2	3	n. d.	n. d.	6	8	9	6
Vokietija / Germany	25	1	6	3	16	3	13	17	5	11
Estija / Estonia	16	10	4	n. d.	23	n. d.	9	13	3	14
Airija / Ireland	20	2	1	0	15	1	3	39	6	13
Graikija / Greece	9	4	10	9	15	5	22	11	2	13
Ispanija / Spain	22	4	8	9	9	4	7	11	10	16
Prancūzija / France	20	2	4	3	18	5	11	14	8	15
Kroatija / Croatia	25	2	2	3	15	2	13	19	2	17
Italija / Italy	19	2	7	6	13	5	15	15	4	14
Kipras / Cyprus	22	n. d.	7	n. d.	17	4	20	4	9	15
Latvija / Latvia	18	13	3	n. d.	21	n. d.	10	10	3	16
Lietuva / Lithuania	17	10	2	1	27	4	6	10	12	11
Liuksemburgas Luxembourg	17	0	n. d.	0	n. d.	n. d.	29	n. d.	0	21
Vengrija / Hungary	24	0	7	6	8	7	9	12	10	17
Nyderlandai / Netherlands	17	1	8	11	15	3	7	17	13	8
Austrija / Austria	20	0	7	3	12	4	12	11	5	26
Lenkija / Poland	26	4	7	3	13	3	8	14	7	15
Portugalija / Portugal	15	6	4	8	11	4	11	10	10	21
Rumunija / Romania	26	1	3	9	8	6	12	9	4	22
Slovėnija / Slovenia	29	1	4	2	16	3	15	11	5	14
Slovakija / Slovakia	17	1	3	5	16	8	15	13	3	19
Suomija / Finland	21	3	3	1	25	4	10	16	6	11
Švedija / Sweden	24	5	7		16	4	11	16	5	12
J. Karalystė* / UK*	23	4	8	1	10	9	14	22	9	n. d.

*Tik maisto produktų gamybos įmonių. / Only manufacture of food products.

Šaltinis: Eurostato duomenys.

2014 metais Lietuvoje pagamintų maisto produktų užsienio rinkose parduota 41,4 proc. Kainų kitimo tendencijos vidaus ir užsienio rinkose buvo skirtingos. Remiantis gamintojų kainų indeksu, 2014 metais maisto produktų gamintojų kainos Lietuvos rinkoje nukrito 6,2 proc. o užsienyje – 7,4 proc. Gėrimų gamintojų kainos vidaus rinkoje sumažėjo 2,2 proc., o užsienyje – 0,7 proc.

Maisto ir gėrimų gamybos įmonių, kaip ir kitų ūkio subjektų, plėtra ir veiklos efektyvumas labai priklauso nuo investicijų. Per pastaruosius penkerius metus į maisto produktų ir gėrimų gamybos sektoriaus materialųjį turtą investuota 656,0 mln. EUR. Per visą analizuojamąjį laikotarpį materialinės investicijos augo. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, investicijos išaugo 6,2 proc., palyginti su 2010-aisiais, – beveik dvigubai (3.4 lentelė). Vidutinės metinės investicijos į materialųjį vienos maisto produktų ir gėrimų įmonės turtą 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjo nuo 165,4 iki 162,6 tūkst. EUR, t. y. 1,7 proc.

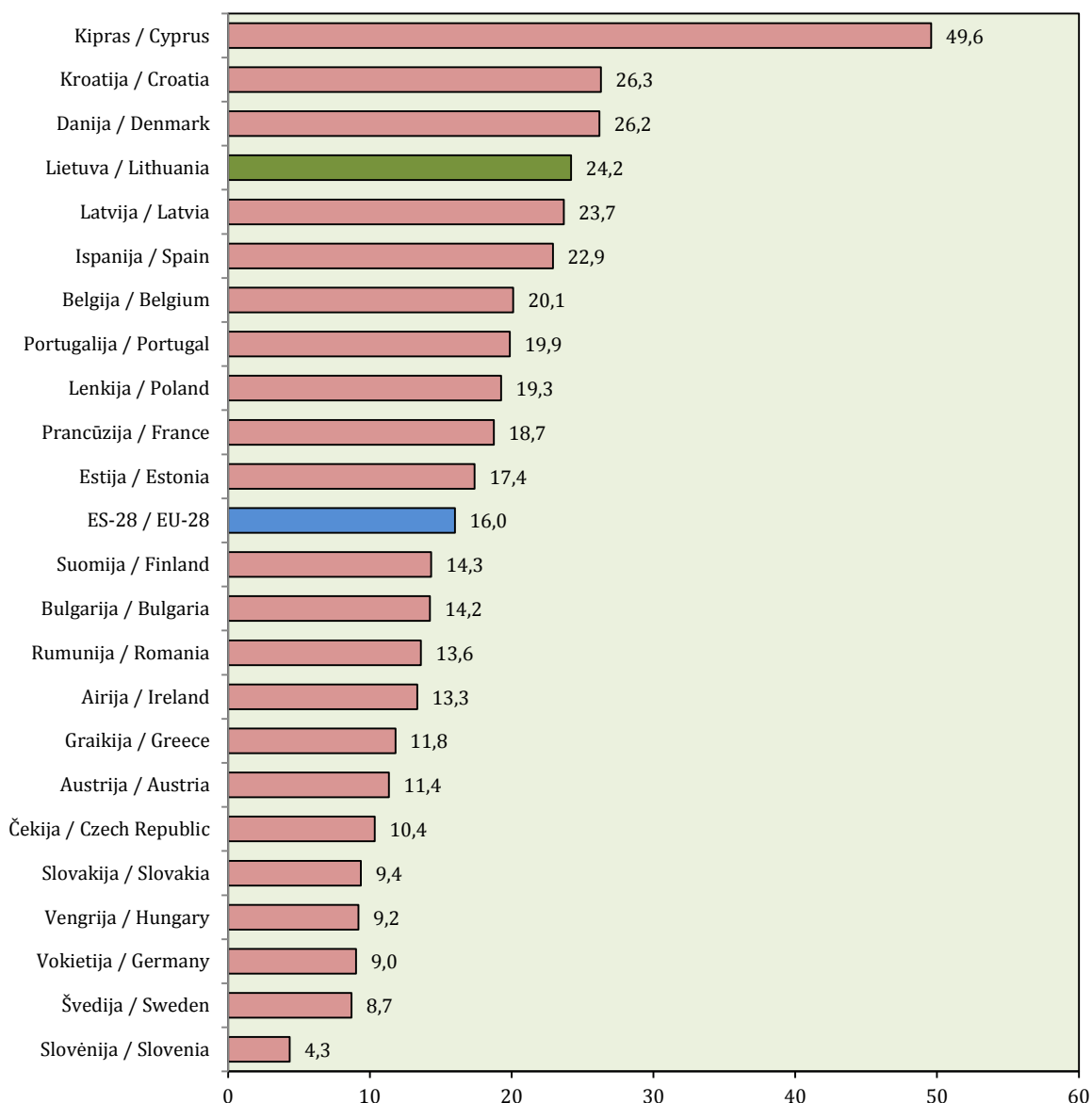
3.4 lentelė. Materialinės investicijos 2010–2014 metais

Table 3.4. Capital investment in 2010–2014

Rodikliai / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014
Apdirbamoji pramonė, mln. EUR <i>Manufacturing, EUR mill.</i>	276,6	485,3	612,4	614,5	614,8
pokytis, palyginti su ankstesniais metais, proc. <i>change compared to the previous year, %</i>	-24,5	75,4	26,2	0,3	0,0
Maisto produktų ir gėrimų gamyba, mln. EUR <i>Manufacture of food products and beverages, EUR mill.</i>	80,0	115,8	153,6	148,7	157,9
dalys apdirbamojoje pramonėje, proc. <i>share in manufacturing, %</i>	28,9	23,9	25,1	24,2	25,7
pokytis, palyginti su ankstesniais metais, proc. <i>change compared to the previous year, %</i>	-12,3	44,7	32,6	-3,2	6,2

Šaltinis: Materialinės investicijos (I–IV kv.) to meto kainomis ir indeksas palyginamosiomis kainomis. Statistikos departamentas [žiūrėta 2015 m. gegužės 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.

Lietuvoje 2014 metais maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių materialinės investicijos sudarė 25,7 proc. visų apdirbamosios pramonės materialinių investicijų. Vidutiniškai ES-28 šalyse ši dalis 2013 metais buvo 16,0 proc. Didžiausia maisto ir gėrimų gamybos įmonių materialinių investicijų dalis nuo visų apdirbamosios pramonės materialinių investicijų buvo Kipre (49,6 proc.), Kroatijoje (26,3 proc.) ir Danijoje (26,2 proc.). Mažiausią dalį šios investicijos sudarė Slovėnijoje (4,3 proc.), Švedijoje (8,7 proc.) ir Vokietijoje (9,0 proc.) (3.13 pav.).

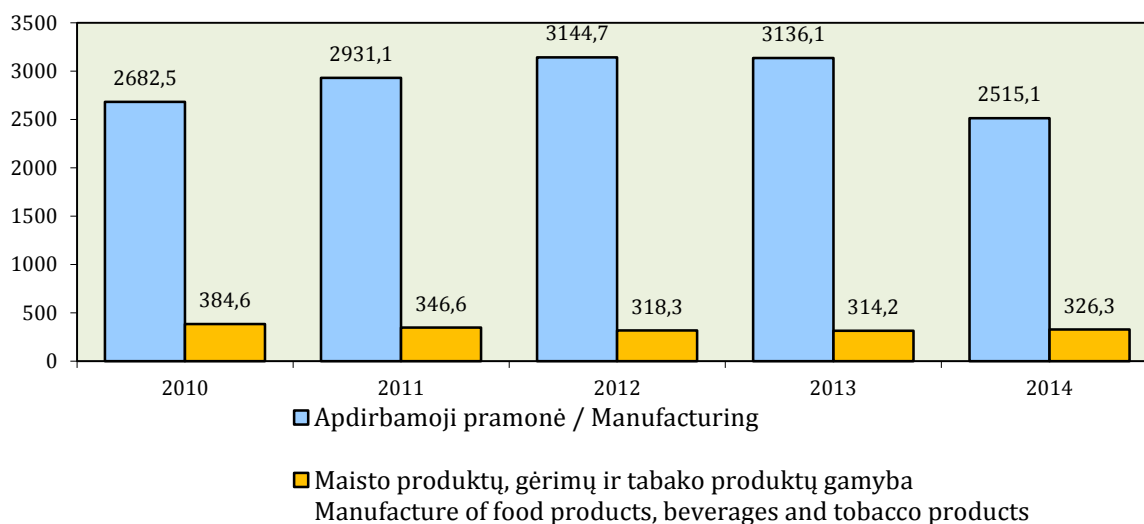

3.13 pav. ES šalių maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių materialinių investicijų dalis apdirbamojoje pramonėje 2013 metais, proc.

Fig. 3.13. Share of capital investment of food products and beverages industry in manufacturing in EU countries in 2013, per cent

Šaltinis: Eurostato duomenys.

Vidutinės tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienai įmonei, išankstiniais 2014 metų duomenimis, buvo 13,1 proc. mažesnės nei 2010-aisiais, o palyginti su 2013-aisiais, išaugo 3,8 proc. Augimui įtakos turėjo tai, kad užsienio kapitalo įmonių skaičius liko toks pat, o investicijų apimtis išaugo. 2013 metais maisto produktų, gėrimų ir tabako įmonėse sukauptų tiesioginių užsienio investicijų dalis sudarė 13,0 proc. apdirbamosios pramonės užsienio investicijų (2010 m. – 14,3 proc.) (3.14 pav.).

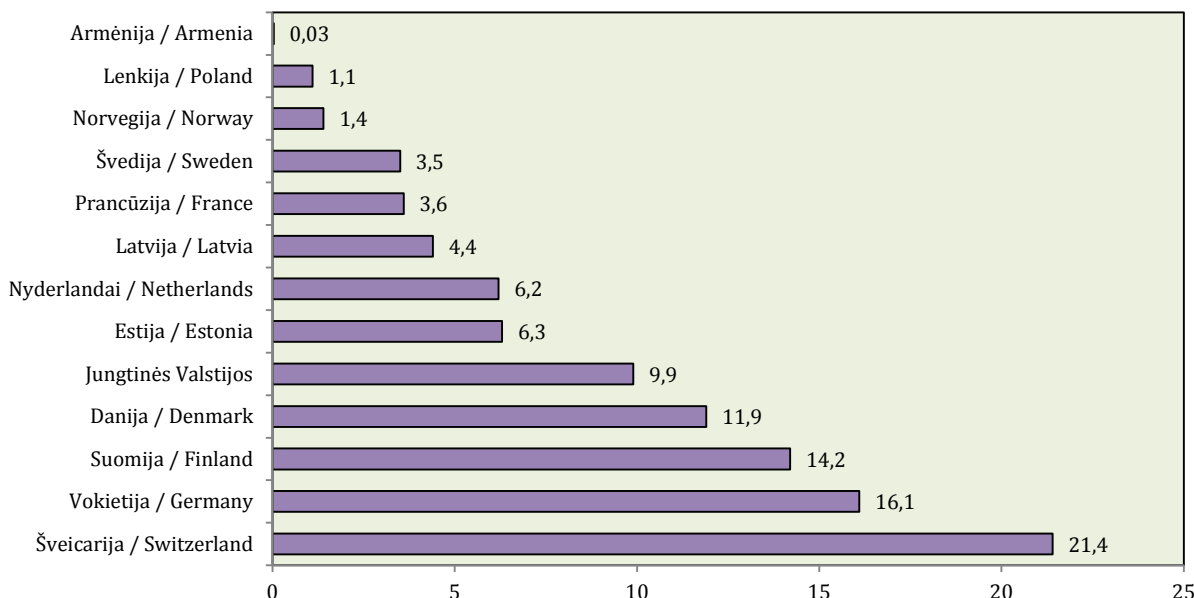

3.14 pav. Sukauptos tiesioginės užsienio investicijos į apdirbamąją ir maisto produktų, gėrimų bei tabako gamybą 2010–2014 metų pabaigoje, mln. EUR

Fig. 3.14. Foreign direct investment in manufacturing and in manufacture of food, beverages and tobacco products in 2010–2014 (at the end of the year), EUR million

Šaltinis: Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje. Statistikos departamentas [žiūrėta 2015 m. gegužės 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.

Išankstiniais 2014 metų duomenimis, daugiausia į Lietuvos maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmones investavo Šveicarijos (21,4 proc. visų tiesioginių investicijų į maisto pramonę), Vokietijos (16,1 proc.) ir Suomijos (14,2 proc.) verslininkai (3.15 pav.).

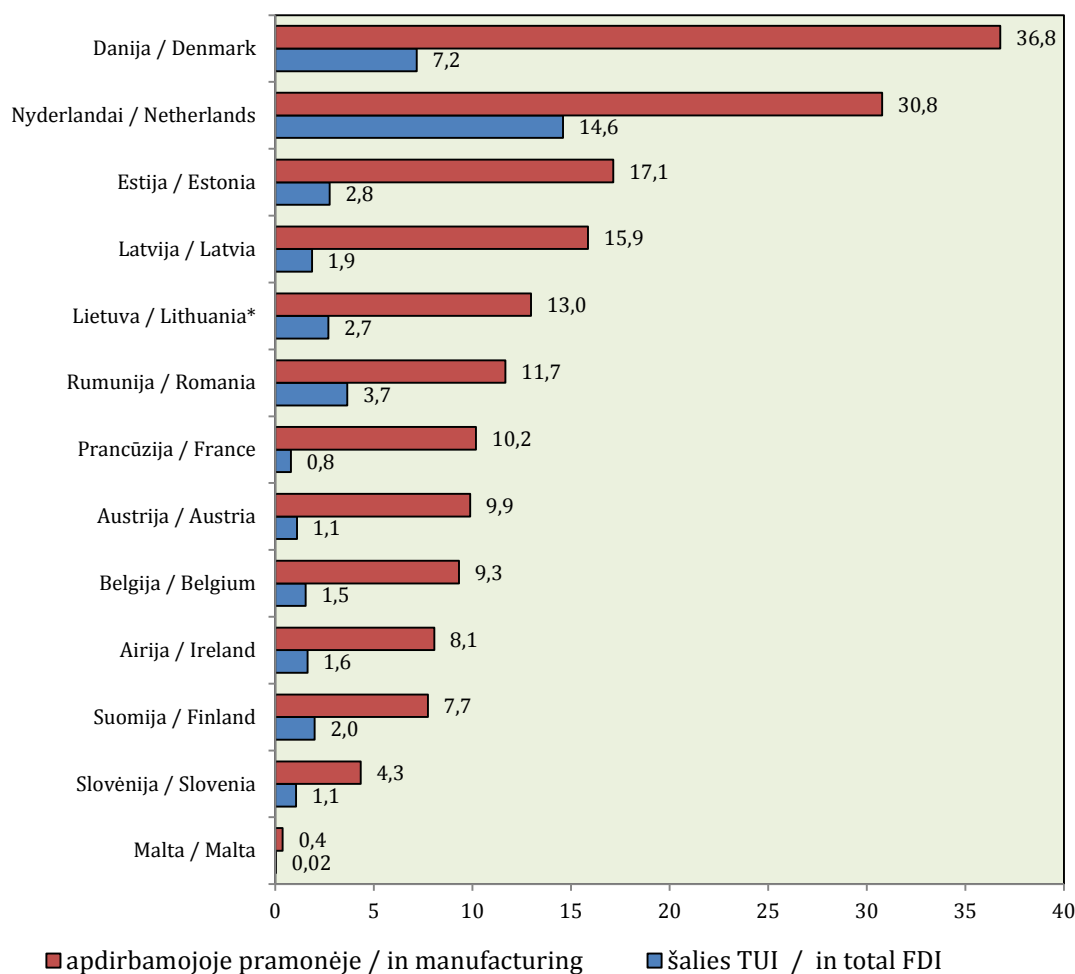

3.15 pav. Sukaupėtų tiesioginių užsienio investicijų į maisto produktų, gėrimų bei tabako gamybą struktūra pagal investuojančias valstybes 2014 metų pabaigoje, proc.

Fig. 3.15. Structure of foreign direct investment in manufacture of food, beverages and tobacco products by investing country in 2014 (at the end of the year), in per cent

Šaltinis: Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje. Statistikos departamentas [žiūrėta 2015 m. gegužės 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.

Maisto produktų, gėrimų ir tabako įmonėse sukauptos tiesioginės užsienio investicijos 2012 metais sudarė net trečdalį Nyderlandų apdirbamosios pramonės ir 14,6 proc. visų šalies tiesioginių užsienio investicijų (TUI). Danijoje maisto produktų, gėrimų ir tabako įmonių sukauptų TUI dalis apdirbamojoje pramonėje siekė 36,8 proc., tačiau tai sudarė tik 7,2 proc. nuo visų šalies TUI (3.16 pav.).

*2014 m.

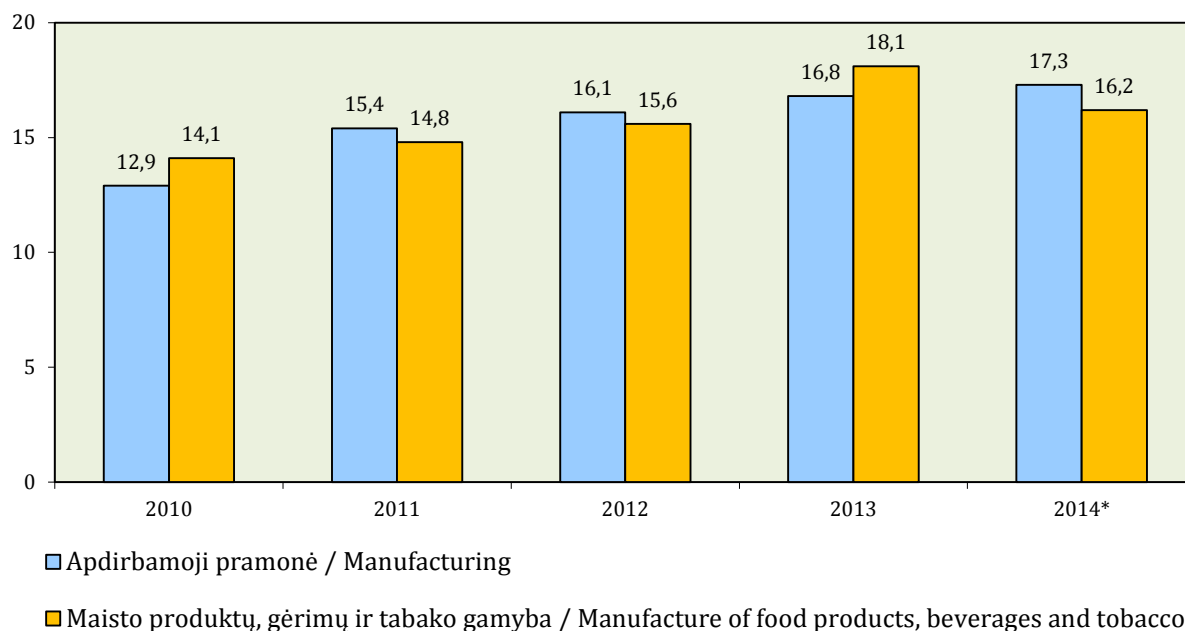
3.16 pav. Kai kurių ES šalių maisto produktų, gėrimų bei tabako gamybos įmonių sukauptų TUI dalis apdirbamosios pramonės ir šalies TUI 2012 metų pabaigoje, proc.

Fig. 3.16. Share of foreign direct investment (FDI) of manufacture of food, beverages and tobacco products in total country's FDI and in manufacturing in 2012 (at the end of the year), per cent

Šaltinis: Eurostato duomenys.

Bendram investicijų į maisto produktų gamybos įmones augimui įtakos turėjo EŽŪGF parama. Pagal 1 krypties priemonę „Žemės ūkio produktų perdirbimas ir pridėtinės vertės didinimas“ visam 2014–2020 metų laikotarpiui skirta 93,1 mln. EUR paramos, iš jų 2014–2015 metams – 45 mln. EUR. Išankstiniais 2014 metų duomenimis,

vidutiniškai per vieną faktiškai dirbtą valandą maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmonėse sukurta BPV einamųjų metų kainomis buvo 16,2 EUR. Palyginti su 2013-aisiais, ji sumažėjo 10,5 proc., palyginti su 2010-aisiais, išaugo 14,9 proc. (3.17 pav.). Darbo našumo mažėjimas paaiškinamas tuo, kad 2014 metais sektoriuje darbuotojų skaičius augo sparčiau, negu sukuriama BPV. Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyboje darbo našumas 2014 metais buvo 6,4 proc. mažesnis nei apdirbamojoje pramonėje, tačiau 20,0 proc. didesnis negu vidutiniškai šalies ūkyje.

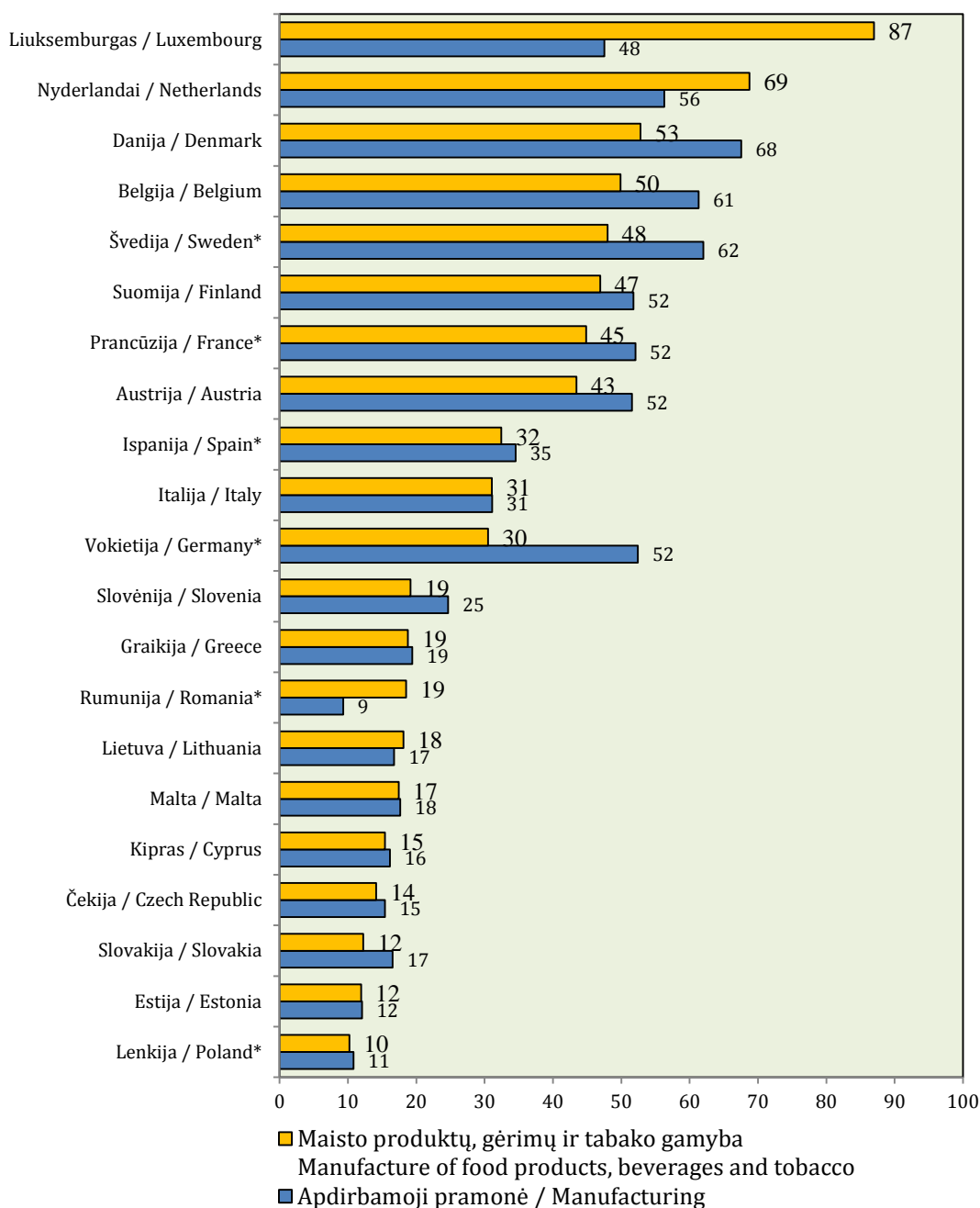
* Išankstiniai duomenys / Preliminary data.

3.17 pav. Apdirbamosios ir maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmonių per vieną faktiškai dirbtą valandą sukurta pridėtinė vertė atitinkamų metų kainomis 2010–2014 metais, EUR

Fig. 3.17. Value added created per 1 hour in manufacturing and manufacture food products, beverages and tobacco in 2010–2014, EUR (at current prices of the corresponding year)

Šaltiniai: Statistikos departamento, LAEI tyrimų duomenys.

Nepaisant per analizuojamąjį laikotarpį augančio darbo našumo, vienas Lietuvos maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmonės darbuotojas per metus sukūrė kelis kartus mažiau pridėtinės vertės nei vidutiniškai ES-28 šalyse. Ypač didelis skirtumas ryškėja lyginant su ES šalimis senbuvėmis. Antai, vieno maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos darbuotojo sukuriama pridėtinė vertė Liuksemburge buvo 4,8 karto, Nyderlanduose – 3,8 karto didesnė nei Lietuvoje. Apdirbamosios pramonės darbuotojų vidutinio darbo našumo skirtumai šiek tiek mažesni. Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos darbuotojo Lietuvoje sukuriama pridėtinė vertė buvo 1,8 karto didesnė negu Lenkijoje, 1,5 karto didesnė negu Estijoje ir Slovakijoje. Apdirbamosios pramonės darbo našumo skirtumai šiose šalyse panašūs kaip ir maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos (3.18 pav.).

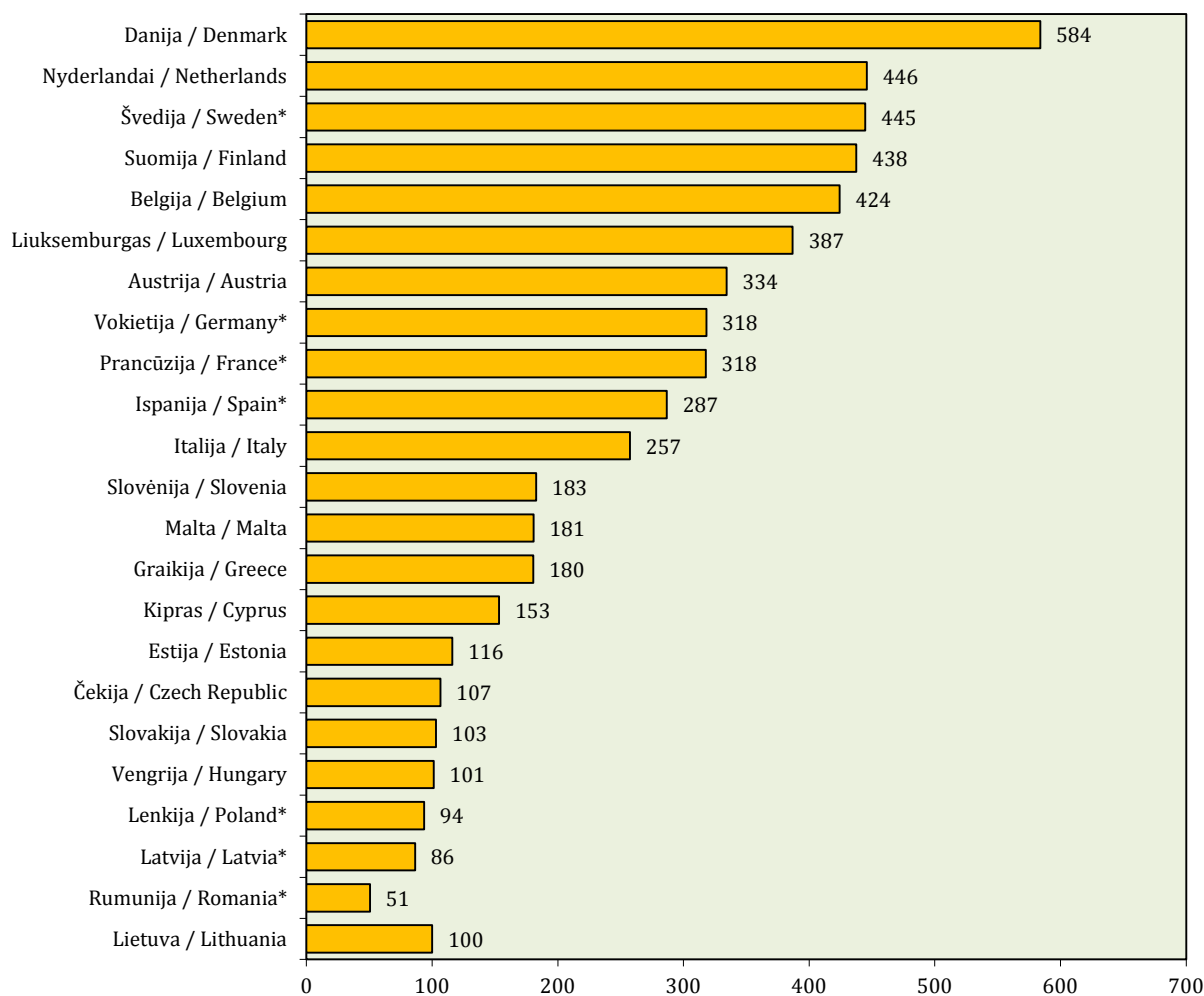
*2012 m.

3.18 pav. Kai kurių ES šalių apdirbamosios ir maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmonių per vieną faktiškai dirbtą valandą sukurta pridėtinė vertė to meto kainomis 2013 metais, EUR

Fig. 3.18. Value added created per 1 hour in manufacturing and in manufacture of food products, beverages and tobacco in selected EU countries in 2013, EUR (at current prices)

Šaltinis: Eurostato duomenys.

Nedidelį, palyginti su kitomis ES šalimis, darbo našumą lydėjo santykinai mažas darbo užmokestis, nors atotrūkis nuo kitų ES šalių mažesnis nei darbo našumo. Darbuotojo darbo užmokestis Lietuvoje mažai skyrėsi nuo užmokesčio Vengrijoje, Slovakijoje, tačiau buvo gerokai mažesnis nei ES šalyse senbuvėse – Danijoje, Nyderlanduose, Švedijoje ir kitose (3.19 pav.).

*2012 m.

3.19 pav. Lietuvos maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmonių darbuotojo vidutinio metinio darbo užmokesčio palyginimas su kai kuriomis ES šalimis 2013 metais, proc.

Fig. 3.19. Comparison of average yearly wage per employee in manufacture of food, beverages and tobacco in Lithuania and selected EU countries in 2013, per cent

Šaltinis: Eurostato duomenys.

Darbo našumo augimas yra viena pagrindinių prielaidų, mažinančių kylančių išteklių kainų neigiamą poveikį įmonių veiklos pelningumui. Maisto produktų ir gėrimų pramonės įmonių pelningumas (prieš apmokestinimą) 2014 metais buvo didesnis nei 2013-aisiais, gėrimų gamybos įmonių pelningumas – negu maisto produktų gamybos įmonių (3.5 lentelė).

3.5 lentelė. Maisto produktų ir gėrimų pramonės pelningumo rodiklių dinamika 2011–2014 metų IV ketvirtį

Table 3.5. Profitability indicators of manufacture of food products and beverages in the IV quarter 2011–2014

Rodikliai / Indicators	2011	2012	2013	2014
<i>Maisto produktų gamyba / Manufacture of food products</i>				
Bendrasis pelningumas (bendrojo pelno ir pajamų santykis) <i>Gross profitability</i>	13,8	13,1	12,6	13,8
Pelningumas (pelno prieš apmokestinimą ir pardavimo pajamų santykis) / <i>Profitability</i>	3,6	3,1	4,0	4,2
<i>Gėrimų gamyba / Manufacture of beverages</i>				
Bendrasis pelningumas (bendrojo pelno ir pajamų santykis) <i>Gross profitability</i>	50,1	47,8	38,2	44,1
Pelningumas (pelno prieš apmokestinimą ir pardavimo pajamų santykis) / <i>Profitability</i>	3,8	2,6	5,7	7,9

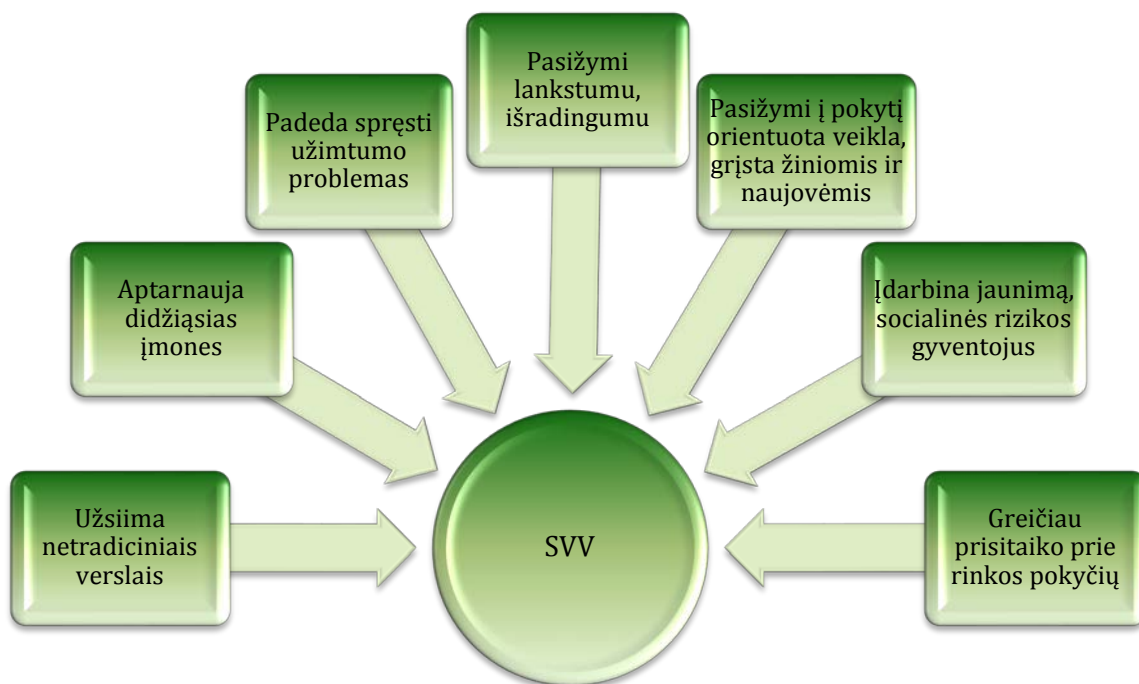
Šaltinis: Finansinės būklės rodikliai. Statistikos departamentas [žiūrėta 2014 m. gegužės 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp>>.

Maisto produktų ir gėrimų gamyba Lietuvoje yra svarbi aprūpinant vidaus rinką būtiniaisiais produktais, sprendžiant gyventojų užimtumo problemas. Pramonė naudoja daug vietinės žaliavos, todėl teigiamai veikia ir žemės ūkio sektorių. Didelę įtaką sektoriaus plėtrai turi maisto produktų eksportas. Nors dėl Rusijos įvesto embargo maisto produktų pardavimai užsienio rinkose 2014 metais sumažėjo, tačiau nauji prekybiniai ryšiai sudaro prielaidas tolimesniam sektoriaus vystymuisi.

3. Ne žemės ūkio verslų plėtra kaimo vietovėse

3. Development of non-agricultural businesses in rural areas

Smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) (3.20 pav.) plėtros kaimo regionuose svarbą ir būtinybę lemia tiek mažėjantis užimtų žemės ūkio versle gyventojų skaičius, tiek ir siekis, kad kaimo ekonomika taptų labiau konkurencinga, grįžta žiniomis ir naujovėmis, užtikrinanti prekių ir paslaugų įvairovę, jų kokybę ir kainų mažėjimą.

3.20 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo ypatumai

Fig. 3.20. Characteristics of small and medium business

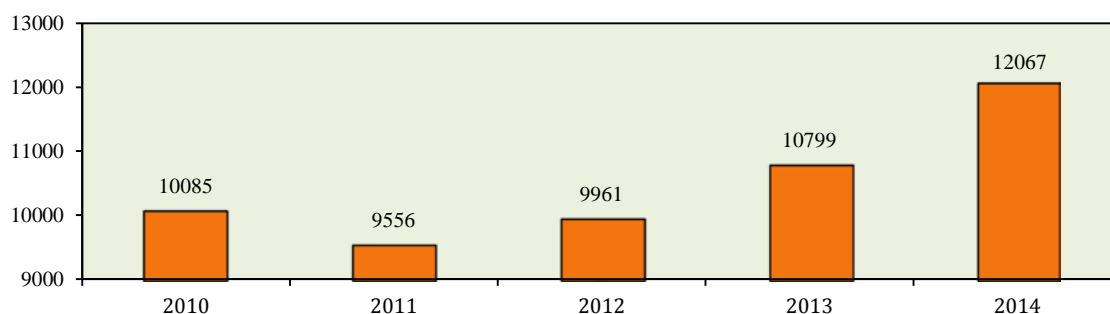
Šaltinis: sudaryta autorės.

Lietuvoje užimtų žemės ūkyje dalis (įskaitant medžioklę, miškininkystę ir žuvininkystę) 2014 metais sudarė 9,2 proc. visų šalies užimtų gyventojų. Netgi kaimo vietovėse ūkininkavimas nebėra dominuojanti ekonominė veikla. 2014 metais, kaip ir 2010-aisiais, tik apie 30 proc. kaimo užimtų gyventojų dirbo šiose veiklos srityse.

Mažos ir vidutinės įmonės (MVĮ). Lietuvos ūkis ekonominės krizės laikotarpiu išsaugojo konkurencingumą ir tai lėmė, kad po ekonomikos sunkmečio, pradėjus augti ekonomikai (augant vidaus vartojimui ir gerėjant eksporto rezultatams), 2011 metais stabilizavęsis MVĮ skaičius, nuo 2012 metų įgavo augimo pagreitį. 2014 metais, palyginti su nagrinėjamo laikotarpio prasčiausiais 2011-aisiais, MVĮ skaičius kaimo vietovėse išaugo 26,3 proc. 1000-iui kaimo gyventojų 2014 metais teko 12,6, o 2013-aisiais – 10,8 MVĮ.

Lietuvos kaimo vietovėse, kaip ir kitose ES šalyse, MVĮ sudaro daugiau kaip 99 proc. visų kaimo vietovėse veikiančių įmonių. 2014 metais kaime veiklą vykdė per 12 tūkst. MVĮ (3.21 pav.), iš jų, kaip ir praėjusiais metais, ir kaip ir mieste, beveik 80 proc. – mikroįmonės (įmonės, turinčios iki 10 darbuotojų).

Kaimo MVĮ dalis nuo visų Lietuvoje veikiančių MVĮ 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, išaugo 1 proc. punktu ir sudarė 16 proc.

3.21 pav. MVĮ skaičius kaime 2010–2014 metais

Fig. 3.21. Number of SMEs in rural areas in 2010–2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

MVĮ skaičius regioninė analizė rodo, kad daugiausia MVĮ 2010–2014 metų laikotarpiu veikė Kauno, Vilniaus, Klaipėdos apskričių kaimo vietovėse. Per pastarųjų penkerių metų laikotarpį MVĮ skaičius sparčiausiai augo minėtų apskričių bei Tauragės, Telšių ir Utenos apskričių kaimo vietovėse. Reikia pažymėti, kad 2010–2014 metų laikotarpiu kaimo MVĮ skaičius augimas 20 proc. ir daugiau stebimas 60 proc. visų Lietuvos apskričių. Kaimo MVĮ gerokai sumažėjo tik Marijampolės apskrityje (3.6 lentelė). Kaimo regionuose 1000-iai kaimo gyventojų 2014 metais teko 10,3, o tarpiniuose ir miesto regionuose – 15,3 MVĮ. Tai rodo, kad kaimo regionuose SVV plėtrą ribojantys veiksniai, ypač tokie, kaip nepakankama vidaus rinka ir vartotojų perkamoji galia, kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, pasireiškia ir dažniau, ir intensyviau nei tarpiniuose ir miesto regionuose.

3.6 lentelė. Kaimo MVĮ skaičius regionuose 2010–2014 metais

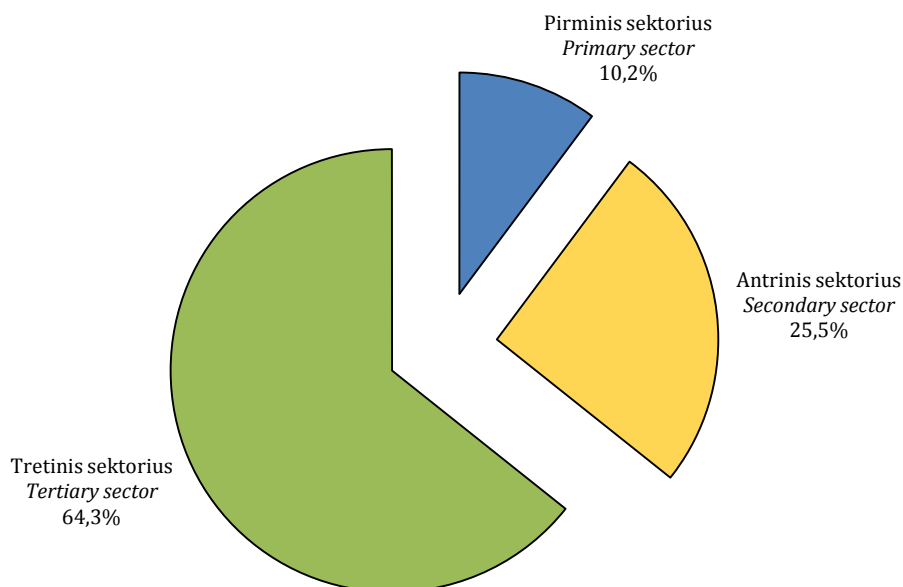
Table 3.6. Number of SMEs by region in 2010–2014

Regionas* / Region	MVĮ skaičius, vnt.					Pokytis / Change 2014, palyginti su / compared to 2010, %
	2010	2011	2012	2013	2014	
Kaimo / Rural	4928	4541	4534	4887	5327	8,1
Alytaus apskr.	482	459	434	455	512	6,2
Marijampolės apskr.	611	570	376	418	452	-26,0
Panevėžio apskr.	1015	924	1006	1071	1150	13,3
Šiaulių apskr.	1171	1086	1003	1077	1193	1,9
Tauragės apskr.	504	465	532	587	635	25,9
Telšių apskr.	610	567	648	690	743	21,8
Utenos apskr.	535	470	535	589	642	20,0
Tarpinis / Intermediate	3243	3140	3335	3642	4112	26,8
Kauno apskr.	2119	2086	2151	2362	2659	25,5
Klaipėdos apskr.	1124	1054	1184	1280	1453	29,3
Miesto / Urban	1914	1875	2092	2270	2628	37,3
Vilniaus apskr.	1914	1875	2092	2270	2628	37,3
Iš viso / Total	10085	9556	9961	10799	12067	19,6

* Regionų tipai (pagal Eurostato taikomą klasifikaciją): Kaimo regionas – 50 proc. ir daugiau gyventojų gyvena kaimo bendruomenėse; Tarpinis regionas – nuo 20 iki 50 proc. gyventojų gyvena kaimo bendruomenėse; Miesto regionas – 80 proc. ir daugiau gyventojų gyvena miesto bendruomenėse.

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, kaimo MVĮ struktūra pagal ekonomikos sektorius nekito. Tarp Lietuvos kaimo MVĮ pagal ekonominės veiklos rūšis dominavo paslaugų įmonės (3.22 pav.), kurios sudarė 64,3 proc. visų kaimo MVĮ. Daugiausia iš jų užsiėmė prekyba, teikė transporto ir saugojimo, apgyvenimo ir maitinimo paslaugas, vykdo profesinę, mokslinę ir techninę veiklą. Paslaugų srityje analizuojamuoju laikotarpiu labiausiai augo skaičius MVĮ, užsiimančių menine, pramogine ir poilsio organizavimo bei administracine ir aptarnavimo veikla, informacija ir ryšiais.

*Pirminis ekonomikos sektorius – žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė, antrinis – pramonė ir statyba, tretinis – paslaugos. / Primary economic sector – agriculture, forestry and fisheries; secondary sector – industry and construction; tertiary sector – services.

3.22 pav. Kaimo MVĮ struktūra pagal ekonomikos sektorius* 2014 metais

Fig. 3.22. Structure of rural SMEs by type of economic activity* in 2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

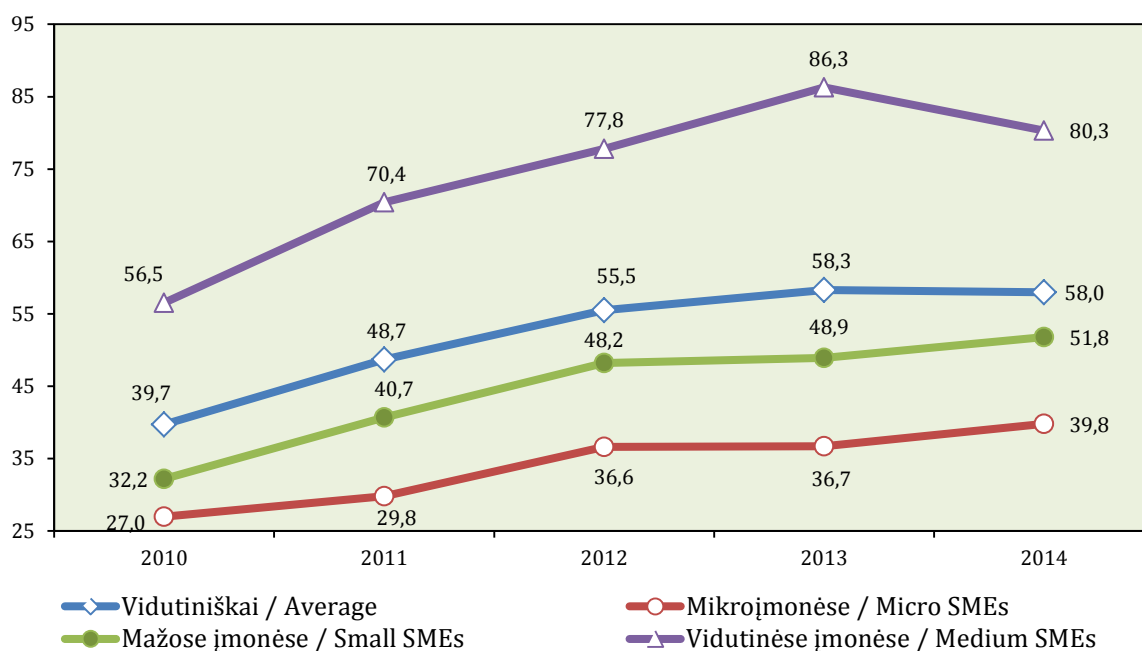
Taigi, galima daryti prielaidą, kad ir Lietuvos kaimo vietovėse randasi vis daugiau inovatyvių MVĮ. Kaip rodo Lietuvos įmonių inovacinės veiklos tyrimai, daugiausia inovatyvių įmonių, kuriose diegiami nauji (reikšmingai patobulinti) produktai (prekės ir paslaugos), technologiniai ar veiklos organizavimo, rinkodaros procesai, ir kurios užsiima informacinių bei ryšių technologijų, profesine, moksline ir technine, finansine ir draudimo veiklomis.

2014 metais 70,5 proc. kaimo vietovėse veikiančių MVĮ sudarė UAB (2010 m. – 58,6 proc.). Individualiosios įmonės, kurių skaičius ir santykinė dalis nuolat mažėja, sudarė 21,7 proc. Vis daugiau kaimo vietovėse pradeda veikti mažųjų bendrijų. Jų santykinė dalis MVĮ struktūroje 2014 metais – 3,2 proc.

Dogėja kaimo gyventojų dirbančių MVĮ. 2014 metais MVĮ dirbo 108,3 tūkst. darbuotojų – beveik trečdalis visų kaimo užimtųjų. Palyginti su 2010 metais, jų skaičius išaugo 11,4 proc. Labiausiai darbuotojų daugėjo mikroįmonėse: 2014 metais, palyginti su 2010 metais, jų skaičius išaugo 24,6 proc., mažose įmonėse – 10,2 proc., vidutinėse –

3,4 proc. Tai lėmė, kad 2014 metais jau 28 proc. visų MVĮ darbuotojų dirbo mikroįmonėse, 38 proc. – mažose ir 34 proc. – vidutinėse. Vidutiniškai 1-ai mikroįmonei teko 3, mažai – 20, vidutinei – 91 darbuotojas.

MVĮ kasmetinės pajamos nuo 2011 metų kasmet auga. 2014 metais jos buvo didžiausios per pastaruosius penkerius metus, skaičiuojant absoliučiai, bet skaičiuojant pajamas, tenkančias vienam darbuotojui, jos nežymiai sumažėjo (3.23 pav.).

3.23 pav. Kaimo MVĮ pajamų, tenkančių vienam darbuotojui per metus, kitimas 2010–2014 metais, tūkst. EUR

Fig. 3.23. Income per employee in rural SMEs in 2010–2014, EUR thousand

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Skaičiuojant tiek absoliučiai, tiek darbuotojui, labiausiai pajamos augo vidutinių įmonių kategorijoje, tačiau 2014 metais vidutinėse įmonėse pajamos, skaičiuojant darbuotojui, sumažėjo.

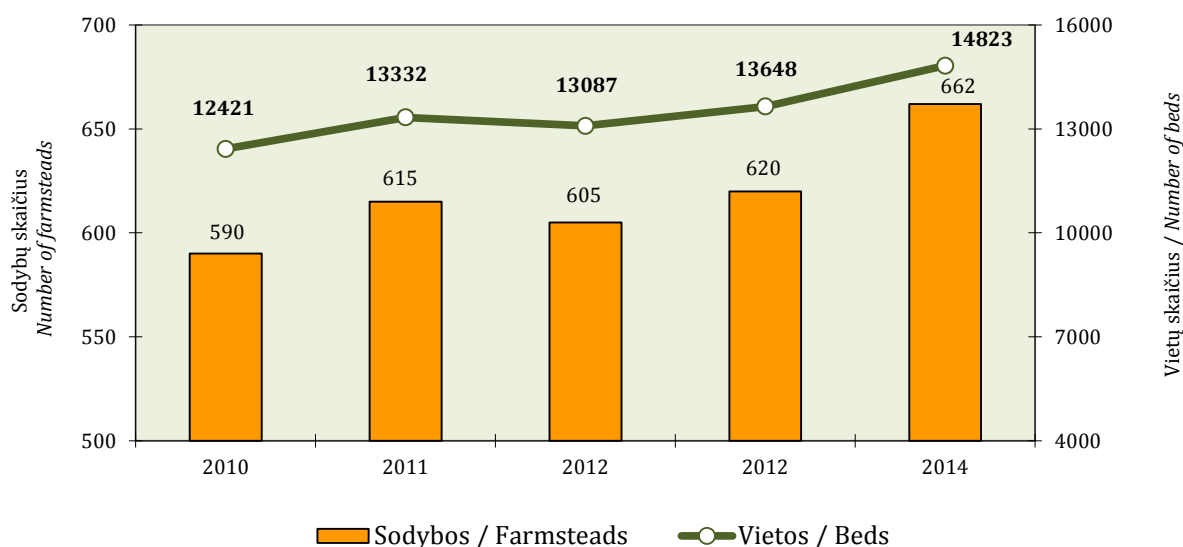
Parama verslo vystymui kaimo vietovėse ir miestuose, kuriuose gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst. (išskyrus savivaldybių centrus), buvo teikiama pagal KPP, kurios įgyvendinimas pasibaigė 2014 metais. Per programos įgyvendinimo laikotarpį jos kreipėsi 1336 verslo įmonės ir gyventojai. Parama suteikta 532 projektams įgyvendinti (39,8 proc. pateiktų projektų). Paramos suma tokių projektų įgyvendinimui – 103,1 mln. EUR. Pagal minėtą programą skatinamas ir ūkininkų verslumas, skiriant jiems paramą perėjimui prie ne žemės ūkio veiklos. Paremti 239 ūkininkų projektai (62,1 proc. pateiktų projektų), skiriant 33,2 mln. EUR paramą.

Nors SVV plėtra Lietuvoje pasižymi teigiamomis tendencijomis, vis dėlto ir toliau išlieka jo plėtros kliūčių – tai, visų pirma, nepakankama vidaus rinka, nepakankamos galimybės išsityti žemės ar ja naudotis, nepakankami gyventojų įgūdžiai, menkas verslumas.

Kaimo turizmas Lietuvoje, kaip ir daugelyje ES šalių, – vienas iš turizmo sektorių, teikiančių kompleksinį pobūdį turinčias turizmo paslaugas kaime. Dažniausiai kaimo turizmas orientuojasi į poilsio (atostogų) produktų kūrimą, susietą su kaimiška gyvensena ir galimybe užsiimti įvairia su tuo susijusia veikla. Turistai traukiami natūraliais kraštovaizdžiais, švaria gamta ir ramybe, galimybe pažinti regiono tradicinę buitį, kultūrą. Dažnai kaimo turizmas gali būti ir ekoturizmo rūšis.

Statistikos departamento duomenimis, per pastarųjų penkerių 2010–2014 metų laikotarpį kaimo turizmo sodybų ir vietų jose skaičius išaugo atitinkamai 12,2 ir 19,3 proc. 2014 metais apgyvendinimo paslaugas teikė 662 kaimo turizmo sodybos (3.24 pav.). Vidutiniškai vienoje sodyboje buvo 22,4 vietos.

Į kaimo turizmo paslaugų teikimą įsitraukia ir kaimo bendruomeninės organizacijos, įgyvendinančios per vietos plėtros strategijas finansuojamus tam skirtus projektus.

3.24 pav. Kaimo turizmo sodybų ir vietų jose skaičius 2010–2014 metais, vnt.

Fig. 3.24. Number of farmsteads used for rural tourism and number of beds in 2010–2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Apie 80 proc. visų sodybų veikia apskrityse, kuriose įsikūrę didieji šalies miestai ir vyrauja patraukli gamta – taip užsitikrinamas vartotojas. Didžiausias kaimo turizmo sodybų skaičius – Utenos ir Vilniaus apskrityse (3.7 lentelė).

2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, kaimo turizmo sodybose apsilankė 36,4 proc. daugiau poilsiautojų. Tai rodo, kad kaimo turizmo sektorius ir toliau Lietuvoje išlaiko veiklos apimčių augimą.

2014-aisiais nustojo didėjęs vidutinis vieno poilsiautojo nakvynių skaičius, kuris sudarė 1,9 nakvynės. Lietuvos gyventojai kaimo turizmo sodybose vidutiniškai praleidžia 1,85 nakvynės, o užsieniečiai – 2,48 nakvynės.

3.7 lentelė. Kaimo turizmo sodybų skaičius regionuose 2010–2014 metais

Table 3.7. Number of farmsteads used for rural tourism by region in 2010–2014

Regionas / Region	Sodybų skaičius, vnt. / Number of farmsteads					Pokytis / Change 2014, palyginti su / compared to 2010, %
	2010	2011	2012	2013	2014	
Kaimo / Rural	403	397	387	386	402	-0,2
Alytaus apskr.	95	94	96	88	97	2,1
Marijampolės apskr.	20	22	24	22	30	50,0
Panevėžio apskr.	22	23	23	26	23	4,5
Šiaulių apskr.	13	16	17	15	20	53,8
Tauragės apskr.	19	17	15	15	14	-26,3
Telšių apskr.	41	41	37	36	42	2,4
Utenos apskr.	193	184	175	184	176	-8,8
Tarpinis / Intermediate	102	116	106	124	131	28,4
Kauno apskr.	65	70	67	68	69	6,2
Klaipėdos apskr.	37	46	39	56	62	67,6
Miesto / Urban	85	102	112	110	129	51,8
Vilniaus apskr.	85	102	112	110	129	51,8
Iš viso / Total	590	615	605	620	662	12,2

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Tenka pastebėti, kad iki 2013 metų augęs užsieniečių, poilsiaujančių kaimo turizmo sodybose, skaičius 2014 metais ėmė mažėti (3.8 lentelė).

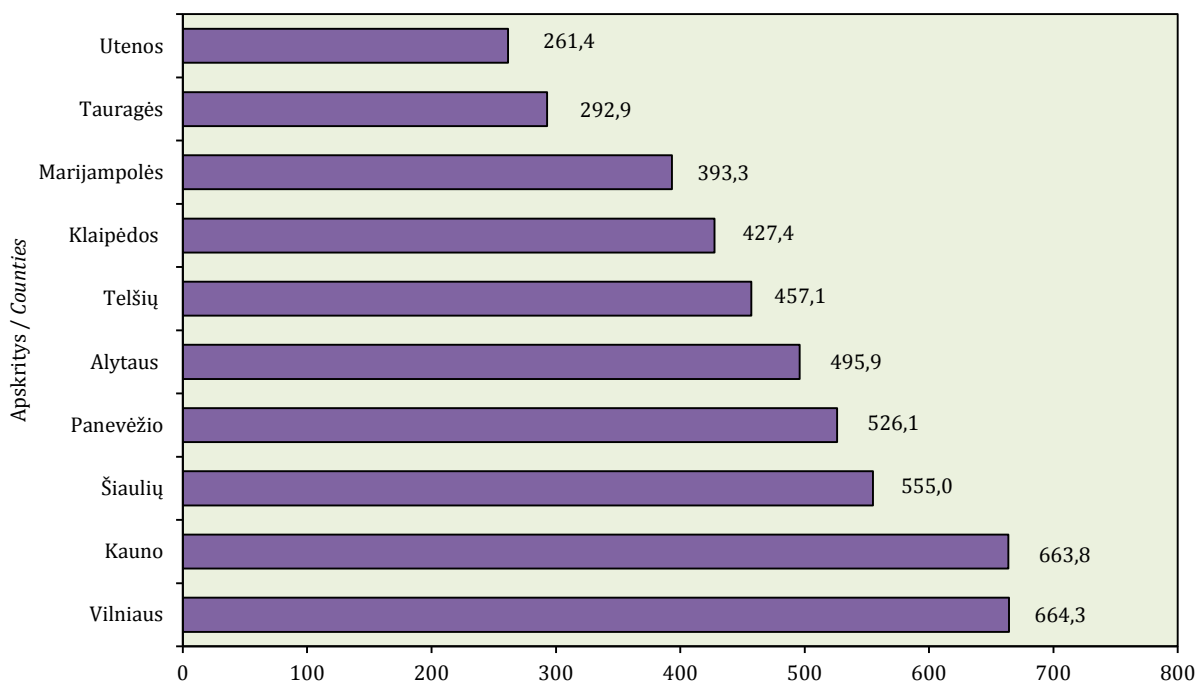
3.8 lentelė. Poilsiautojų ir nakvynių kaimo turizmo sodybose skaičius 2010–2014 metais, tūkst.

Table 3.8. Numbers of holidaymakers and overnights in farmsteads in 2010–2014, thousand

Rodiklis / Indicator	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su / compared to 2010, %
Apgyvendinta poilsiautojų Number of holidaymakers	227,5	252,8	260,7	275,8	310,4	36,4
Suteikta nakvynių iš viso Total number of overnights	379,8	453,4	475,7	525,8	590,8	55,6
Lietuvos gyventojams residents of Lithuania	352,3	400,8	417,9	458,2	523,3	48,5
užsieniečiams / foreigners	27,5	52,6	57,8	67,6	67,5	2,5 karto / times
Užsieniečiams suteiktų nakvynių dalis nuo visų nakvynių skaičiaus, proc. / Share of overnights for foreigners in total number of overnights, %	7,2	11,6	12,2	12,9	11,4	4,2 proc. punkto percentage point

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

2014 metais intensyviausiai kaimo turizmo infrastruktūra buvo panaudojama Vilniaus ir Kauno apskrityse. Šiose apskrityse vidutiniškai vienoje kaimo turizmo sodyboje buvo apgyvendinta daugiausia poilsiautojų, palyginti su kitomis apskritimis (3.25 pav.).

3.25 pav. Vidutiniškai vienoje apskrities kaimo turizmo sodyboje apgyvendinta poilsiautojų 2014 metais

Fig. 3.25. Average number of holidaymakers per rural tourism farmstead by county in 2014

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Kaimo vietovėse plėtojamos ir kitos, pigesnės turizmo paslaugos, teikiamos kempinguose, turistinėse stovyklose ir pan. Statistikos departamento duomenimis, 2014 metais šalyje veikė 22 kempingai. Kempinguose teikiamomis paslaugomis vis dažniau naudojasi Lietuvos gyventojai (3.9 lentelė). Iš visų kempinguose esančių vietų 82 proc. – sezoninės.

2014 metais iš viso kaimo turizmo sodybose ir kempinguose Lietuvos gyventojams buvo suteikta 663 tūkst. nakvynių (iš jų 89,1 proc. – kaimo turizmo sodybose, 10,9 proc. – kempinguose). Reikia pažymėti, kad, palyginti su 2013 metais, auga kaimo turizmo sodybose suteiktų nakvynių dalis, palyginti su visomis suteiktomis nakvynėmis, nors prieš tai buvusiais metais buvo stebima atvirkštinė tendencija. Be to, kaimo turizmo paslaugomis naudojasi vis daugiau Lietuvos gyventojų.

Kaimo turizmo veikla remiama pagal KPP priemonę „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“. Per programos įgyvendinimo laikotarpį paramos kaimo turizmo plėtrai kreipėsi 599 ūkininkai ir kaimo gyventojai. Patvirtintos 358 paraiškos. Joms įgyvendinti skirta 42,5 mln. EUR.

3.9 lentelė. Kempingų veiklos rodikliai 2010–2014 metais

Table 3.9. Numbers of tourists and overnights in campings in 2010–2014

Rodiklis / Indicator	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, %
Kempingų skaičius, vnt. Number of campings	18	20	20	21	22	22,2
Apgyvendinta turistų, tūkst. Number of holidaymakers, thou.	31,5	35,3	33,9	37,5	39,2	24,4
Suteikta nakvynių iš viso, tūkst. Total number of overnights, thou.	52,6	57,6	57,8	69,2	72,2	37,3
Lietuvos gyventojams residents of Lithuania	29,8	32,4	30,4	36,7	41,4	38,9
užsieniečiams / foreigners	22,8	25,2	27,4	32,5	30,8	35,1
Užsieniečiams suteiktų nakvynių dalis nuo visų nakvynių skaičiaus, proc. / Share of overnights for foreigners in total number of overnights, %	43,3	43,8	47,4	47,0	42,7	-0,6 proc. punkto

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys.

Kaimo turizmo paslaugų teikėjai ir toliau, norėdami išlaikyti veiklos mastą, įvairinti teikiamų paslaugų paketą, turėtų daugiau dėmesio skirti bendradarbiavimui su vietos ūkininkais, vietos bendruomenėmis. Pastarosios turi vis daugiau gebėjimų išnaudoti vietos potencialą ir pritraukti kaimo turizmo sodybų lankytojus, didinti Lietuvos gyventojų susidomėjimą kaimo vietovėse teikiamomis paslaugomis.

Kaimo tradicijos ir kultūros paveldas. Žinių visuomenėje skatinama didinti kaimo vietovių konkurencingumą, visų pirma, panaudojant vietos išteklius. Kaimo vietovių gyventojai savo vietovių patrauklumą gali identifikuoti saugodami ir populiarindami tautinį kultūrinį paveldą, t.y. panaudodami jį verslo plėtrai. Be to, artimiausioje ateityje globaliose produktų rinkose ryškės perėjimas nuo produktų ir paslaugų, kur lemiamas vaidmuo tenka kainai, prie produktų ir paslaugų, kur svarbiausia kokybė. Viena iš prielaidų šių pokyčių vyksmui – tradicinės amatininkystės kaip verslo vystymas.

Tautinio paveldo produktų išsaugojimą ir raidą Lietuvoje lemia tokie veiksniai kaip tradicinių amatų teisinio reguliavimo kaita, ES ir valstybės parama amatams, vartotojų prioritetų kaita ir perkamosios galios didėjimas.

Siekiant užtikrinti tautinio paveldo produktų valstybinę apsaugą, išsaugoti sukauptą tradicinių amatų patirtį ir tautinio paveldo produktus, kaip neatsiejamą Lietuvos etninės kultūros dalį, bei pritaikyti juos aktualiems poreikiams, ŽŪM yra sudariusi palankias sąlygas tradiciniams amatininkams kurti, pristatyti ir populiarinti tautinio paveldo produktus. Vykdoma tautinio paveldo produktų plėtros stebėseną, tęsiamas tautinio paveldo produktų, tradicinių mugių, tradicinių amatų mokymo programų, tradicinių amatų meistrų sertifikavimo ir atestavimo procesas. 2014 metais

buvo atlikti Tautinio paveldo veiklos finansavimo taisyklių pakeitimai, pagal kuriuos tradiciniams amatininkams sudarytos palankesnės galimybės pasinaudoti valstybės pagalba, pristatant tautinio paveldo produktus įvairiuose renginiuose Lietuvoje ir užsienyje.

Lietuvoje, įgyvendinant tautinio paveldo produktų sertifikavimo sistemą, atestuotų ir pripažintų amatų meistrų skaičius per 2010–2014 metus išaugo beveik 2 kartus, sertifikuotų tradicinių gaminių skaičius – 2,8 karto, sertifikuotų tradicinių veislių maistinių augalų ir jų produktų skaičius – 5,4 karto. Augo ir sertifikuotų tradicinių veislių gyvūnų, sertifikuotų tradicinių amatų mokymo programų skaičius (3.10 lentelė).

3.10 lentelė. Tautinio paveldo sertifikavimo rezultatai Lietuvoje 2010–2014 metais

Table 3.10. National heritage certification results in Lithuania in 2010–2014

Rodiklis / Indicators	2010	2011	2012	2013	2014	Pokytis / Change 2014, palyginti su compared to 2010, kartai / times
Atestuoti ir pripažinti amatų meistrai <i>Number of certified and recognized craftsmen</i>	63	78	98	115	125	2,0
Sertifikuoti tradiciniai gaminiai <i>Number of certified traditional products</i>	884	1256	1600	1860	2463	2,8
Sertifikuoti tradicinių veislių maistiniai augalai ir jų produktai <i>Number of certified traditional species of food plants and their products</i>	48	213	223	233	261	5,4
Sertifikuoti tradicinių veislių gyvūnai <i>Number of certified traditional animal breeds</i>	11	14	16	25	28	2,5
Sertifikuotos tradicinių amatų mokymo programos, vnt. / <i>Number of training programmes for certified traditional crafts</i>	15	18	21	31	33	2,2

Šaltinis: ŽŪM duomenys.

2014 metais Tautinio paveldo produktus sertifikavo 126 amatininkai. Tai sudarė 20,6 proc. tradicinių amatininkų, kurių gaminiai sertifikuoti ir pripažinti tautinio paveldo produktais, skaičiaus (3.11 lentelė).

53 tradicinių amatų meistrai rengia tradicinių amatų edukacinius užsiėmimus vaikams ir jaunimui.

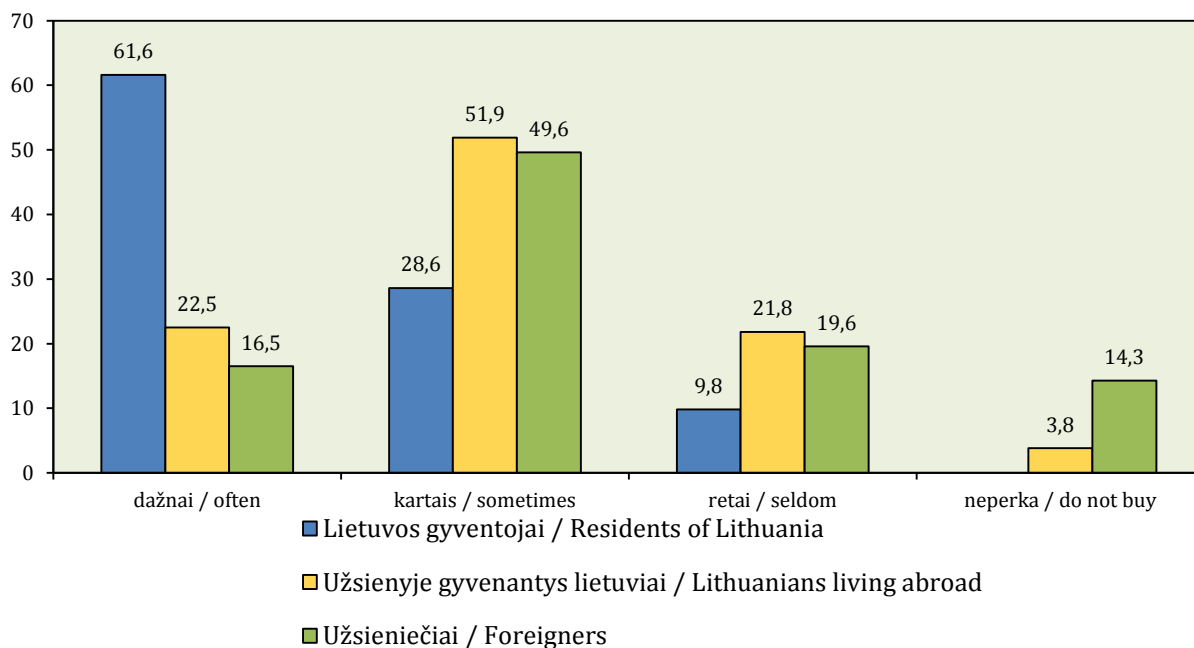
3.11 lentelė. Tautinio paveldo produktus sertifikavusių amatininkų skaičius pagal amatus Lietuvoje 2014 metais

Table 3.11. Number of artisans who certified national heritage products by type of crafts in Lithuania in 2013

Amatai <i>Crafts</i>	Amatininkų skaičius <i>Number of artisans</i>	Amatai <i>Crafts</i>	Amatininkų skaičius <i>Number of artisans</i>
Kepimas / <i>Baking</i>	12	Žolininkystė / <i>Growing herbs and herbal products</i>	4
Mezgimas / <i>Knitting</i>	7	Siuvinėjimas <i>Embroidery</i>	3
Maisto ruošimas <i>Traditional foods</i>	7	Žvakinkystė <i>Candle making</i>	1
Pynimas / <i>Weaving</i>	7	Stogdengystė / <i>Roofing</i>	1
Audimas / <i>Textile</i>	3	Siuvimas / <i>Sewing</i>	3
Kryždirbystė <i>Cross crafting</i>	3	Tradicinė žvejyba <i>Traditional fishing</i>	0
Puodininkystė / <i>Pottery</i>	2	Vyndarystė <i>Winemaking</i>	7
Drožyba / <i>Carving</i>	3	Tradicinė augalininkystė <i>Traditional crop-growing</i>	2
Kalvystė <i>Blacksmithing</i>	1	Kubilininkystė <i>Wooden tubs making</i>	2
Žaislininkystė <i>Toys crafting</i>	6	Saldumynų gamyba <i>Confectionery making</i>	6
Margučių marginimas <i>Decoration of eggs</i>	2	Mėsos apdirbimas, apdorojimas, perdirbimas <i>Meat handling and processing</i>	9
Pieno apdirbimas, apdorojimas, perdirbimas <i>Milk handling and processing</i>	6	Tradicinė gyvulininkystė <i>Traditional animal husbandry</i>	3
Karpymas <i>Papercutting</i>	4	Muilo gaminimas <i>Soap making</i>	2
Stalystė / <i>Joinery</i>	0	Siūlų dažymas <i>Fiber dyeing</i>	4
Vilos, milo vėlimas <i>Wool fulling and felting</i>	4	Kailiadirbystė <i>Fur tanning and dressing</i>	0
Juvelyrė / <i>Jewellery</i>	1	Verpimas / <i>Spinning</i>	1
Baldininkystė <i>Furniture crafting</i>	3	Gamtos gėrybių rinkimas <i>Collection of natural goods</i>	1
Šaukščiaus amatas <i>Spoon-making</i>	2	Kepurių vėlimas, siuvimas <i>Cap felting and sewing</i>	1
Alaus darymas / <i>Brewing</i>	2	Midaus darymas <i>Mead making</i>	1

Šaltinis: ŽŪM duomenys.

Tautinio paveldo produktų gamyba vis labiau orientuojasi į vietos rinką. Tradicinių amatininkų ir tradicinių paslaugų teikėjų apklausos duomenimis, tautinio paveldo gaminius dažniau renkasi Lietuvos gyventojai nei užsienyje gyvenantys lietuviai ar užsieniečiai (3.26 pav.).

3.26 pav. Tradicinių amatininkų ir tradicinių paslaugų teikėjų pasiskirstymas pagal vartotojų grupių aktyvumą, perkant tautinio paveldo produktus, vertinimą

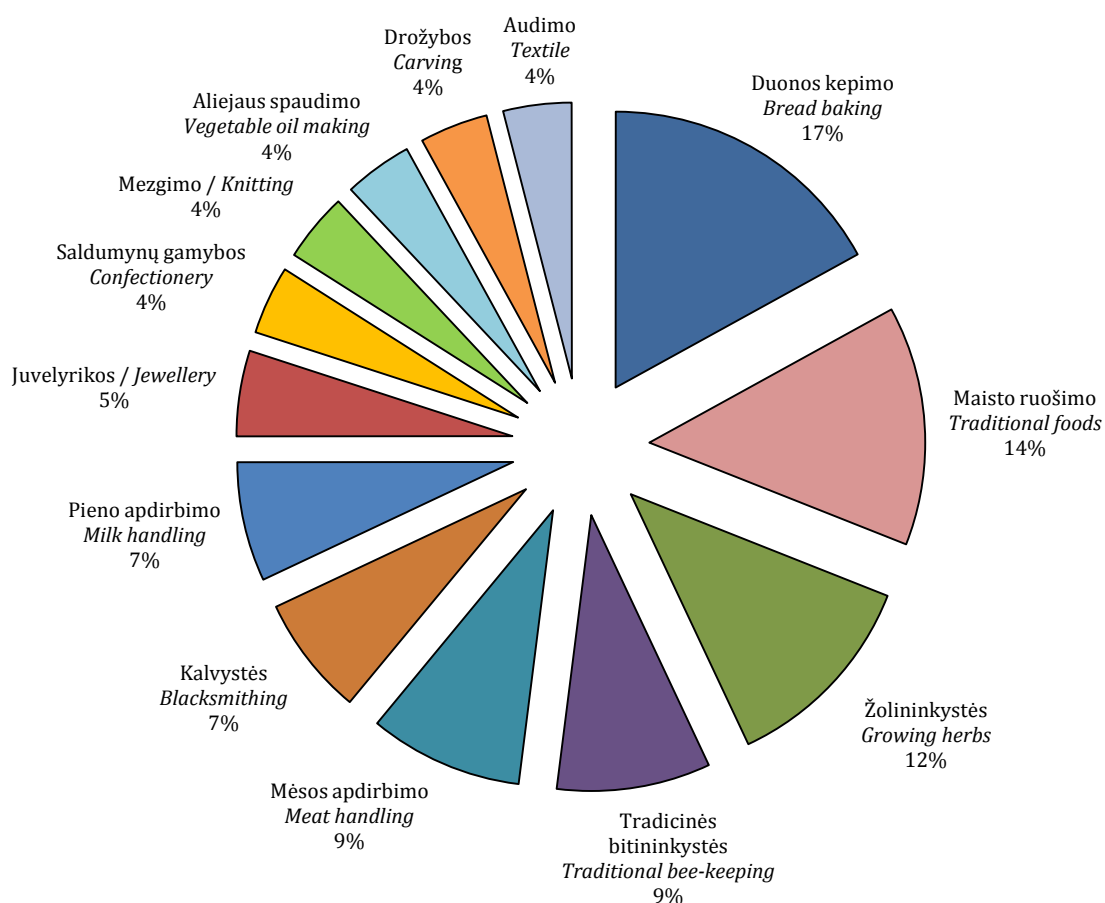
Fig. 3.26. Distribution of traditional artisans and providers of traditional services by activity of consumer group in purchasing products of national heritage

Šaltinis: Parengta pagal tradicinių amatininkų ir tradicinių paslaugų teikėjų apklausos duomenis.

Tyrimai rodo, kad artimiausius trejus metus ir toliau paklausiausi išliks maistui skirti tautinio paveldo gaminiai (3.27 pav.).

Pagrindinės tradicinių amatininkų ir tradicinių paslaugų teikėjų veiklos problemos susijusios su vadybos, rinkodaros žinių ir gebėjimų stoka, nepakankamu verslumu, silpna tarpusavio partneryste ir bendradarbiavimu su kitais veiklos sektoriais, startinio kapitalo stoka.

Tautinio paveldo produktų gamintojų problemoms spręsti teikiama ES ir valstybės parama. 2012–2014 metų laikotarpiu finansuoti 24 tautinio paveldo plėtros projektai, 23 tradicinės parodos, mugės, konferencijos ir kiti renginiai. 8 proc. finansuotų, susijusių su tautinio paveldo produktų populiarinimu, projektų, pateikė tautinio paveldo produktų gamintojų asocijuotos struktūros. Įgyvendinti 5 bendri, populiarinantys tautinio paveldo produktus, projektai. Veikia 5 prekybos vietos, skirtos prekiauti tautinio paveldo produktais. Išleisti 5 populiarinantys tautinio paveldo produktus leidiniai ir vaizdinė medžiaga. 20 proc. tradicinių amatininkų pakėlė savo tradicinių amatų veiklos kvalifikacijos lygį.

3.27 pav. Tautinio paveldo gaminiai ir paslaugos, kurie galėtų būti paklausiausi artimiausius trejus metus

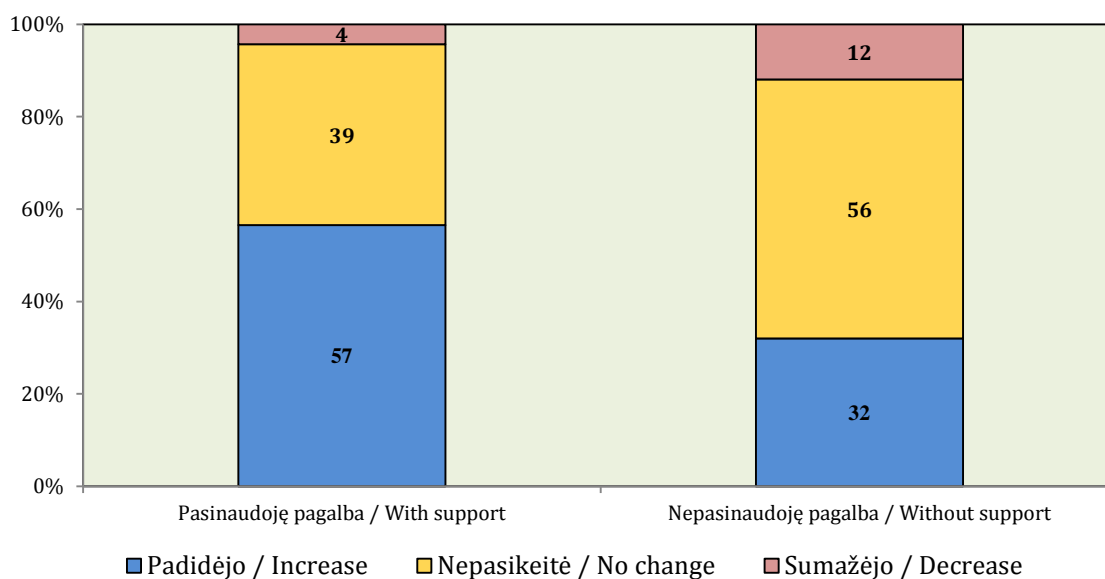
Fig. 3.27. National heritage products and services that could be in demand in the next three years

Šaltinis: Parengta pagal tradicinių amatininkų ir tradicinių paslaugų teikėjų 2013–2014 m. apklausos duomenis.

Tyrimai rodo, kad valstybės pagalbos galimybėmis pasinaudojo 42 proc. tradicinių amatininkų. Jie teigiamai vertina valstybės pagalbos įtaką pardavimų pokyčiams (3.28 pav.).

Vis dėlto dar nemaža dalis tautinio paveldo gamintojų valstybės pagalba nesinaudoja. Tai gali lemti tautinio paveldo vystymui iškeltų uždavinių nepakankamą pasiekiamumą.

MVĮ vystymas ir ateityje turėtų išlikti ES šalių kaimo ekonomikos stabilumo pagrindas. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente dėl paramos kaimo plėtrai, teikiamos Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšomis, 2014–2020 m. pripažįstama, kad, siekiant didinti užimtumą kaimo vietovėse, turėtų būti skatinama ne žemės ūkio verslo plėtra, remiamos įvairių vietos verslo sektorių sąsajos.

3.28 pav. Tradicinių amatininkų ir tradicinių paslaugų teikėjų gaminių ir paslaugų pardavimų pokytis 2013–2014 metais

Fig. 3.28. Change in sales of products and services of traditional artisans and providers of traditional services in 2013–2014

Šaltinis: Parengta pagal tradicinių amatininkų ir tradicinių paslaugų teikėjų 2013–2014 m. apklausos duomenis.

Lietuvoje vis dažniau galima išgirsti ir socialinio verslo sąvoką. Tokio verslo pavyzdžių Lietuvoje dar mažai, tačiau užsienyje yra ir tokių šalių, kuriose socialinio verslo klausimus koordinuoja net atskira tam įsteigta agentūra. Socialinio verslo įmonės pirmiausia siekia socialinio poveikio, o ne pelno savininkams ir akcininkams. Joms būdingas visuomenės naudos siekis, inovatyvus socialinių problemų sprendimas ir kartu rinkos modelių taikymas. Gaunamą pelną socialinio verslo įmonės reinvestuoja į savo veiklą.

EK nuomone, socialinio verslo plėtra turėtų vykti dviem kryptimis – skatinant tiek tradicinio privataus verslo susidomėjimą socialiniu verslu, tiek nevyriausybinių organizacijų domėjimąsi naujomis galimybėmis.

Įvertinant jau įgyvendinamų socialinio verslo iniciatyvų Lietuvoje sėkmingumą, jų plėtros potencialą ir valdžios ketinimus skatinti socialinio verslo plėtrą, matyti, kad perspektyvos socialiniam verslui yra didelės. Sudarant sąlygas socialinio verslo plėtrai, jo skatinimui, panaudojant ES finansines priemones, Lietuvos kaimo regionuose atsirastų daugiau galimybių ir inovatyvių būdų ne tik spręsti kylančias socialines problemas, bet ir sustiprinti nevyriausybinių sektoriaus pajėgumus. Tyrėjai pažymi, kad socialinio verslo plėtra Lietuvoje galėtų vykti visų pirma kuriant socialinius klasterius, kur bendradarbiavimo ir partnerystės pagrindu verslo įmonės, mokslo institucijos ir nevyriausybines organizacijas spręstų aktualias socialines problemas, sudarant galimybę už nedidelį mokestį teikti reikalingas viešąsias paslaugas.

4. Žuvininkystės ūkio veiklos apžvalga

4. An overview of the fisheries sector

2014 metais įsigaliojo nauja ES bendroji žuvininkystės politika, kuria siekiama užtikrinti, kad žvejojimas ir akvakultūra būtų tvarios aplinkos, ekonominiu ir socialiniu požiūriais, o ES piliečiai būtų aprūpinami sveiku maistu. Naujos politikos tikslas – skatinti dinamišką žvejojimo pramonę ir užtikrinti deramą žvejų bendruomenių pragyvenimo lygį. 2014 metais buvo priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 508/2014 dėl Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo, skirto naujosios ES bendros žuvininkystės politikos įgyvendinimui, tvaraus ir konkurencingo žuvininkystės sektoriaus kūrimui ir plėtrai. Pagal šį reglamentą naujuoju programavimo laikotarpiu 2014–2020 metais Lietuvos žuvininkystės sektoriui numatoma skirti 63,4 mln. EUR paramos.

Lietuvos gamtinės sąlygos yra palankios žuvininkystei plėtoti. Žuvininkystės sektorius svarbus Lietuvos Baltijos jūros pakrantės regionui ir yra nacionalinio paveldo dalis. Žvejojimo veikla Lietuvoje turi galias istorines tradicijas, o su Lietuvos vėliava plaukiojantys laivai žvejoja ne tik Baltijos jūroje, bet ir tolimuosiuose žvejojimo rajonuose – Atlanto bei Ramiajame vandenynuose. Pažymėtina, kad su Lietuvos vėliava plaukiojantys laivai, žvejojantys Vakarų Afrikos išskirtinių ekonominių zonų (IEZ) vandenyse, pagal sugautų žuvų kieki yra vieni iš lyderių visos ES mastu.

Jūrų žvejojimo laivynas. 2014 m. gruodžio 31 d. žvejojiančių jūrų vandenyse žvejojimo laivų duomenų sistemoje, kuri yra sudedamoji ES žvejojimo laivyno registro dalis, buvo 145 aktyvūs su LR vėliava plaukiojantys laivai, iš jų: 104 laivai (bendroji talpa GT – 250, variklių bendroji galia – 2 667 kW) turėjo teisę žvejoti Baltijos jūros priekrantėje, 29 laivai – Baltijos jūroje (bendroji talpa GT – 4 041, variklių bendroji galia – 8 228 kW), ir 12 laivų – tolimuosiuose žvejojimo rajonuose (bendroji talpa GT – 50 272, variklių bendroji galia – 45 192 kW).

Žvejojimas Baltijos jūroje. Lietuvai Baltijos jūroje skiriamos keturių žuvų rūšių – menkių, strimelių, šprotų ir lašišų žvejojimo kvotos (3.12 lentelė), tačiau pagal mūsų šalies žvejų žvejojimo laimikį svarbiausios žuvys yra menkės, strimelės, šprotai ir plekšnės (pastarosioms žvejojimo kvota neskiriama, pagaunama kaip priegauda).

2014 metais Lietuvai skirta menkių, strimelių ir šprotų kvota buvo 19,4 tūkst. t – 3,6 proc. mažesnė nei 2013-aisiais (20,1 tūkst. t). Menkių ir strimelių žvejojimo kvota buvo padidinta atitinkamai 4,5 ir 25,0 proc., o svarbiausių komercinių išteklių – šprotų kvota sumažinta 4,1 proc. Per analizuojamąjį laikotarpį šprotų kvota sumažinta net 36,8 proc., strimelių – 10,8 proc. Padidinta tik menkių kvota – net 24,5 proc.

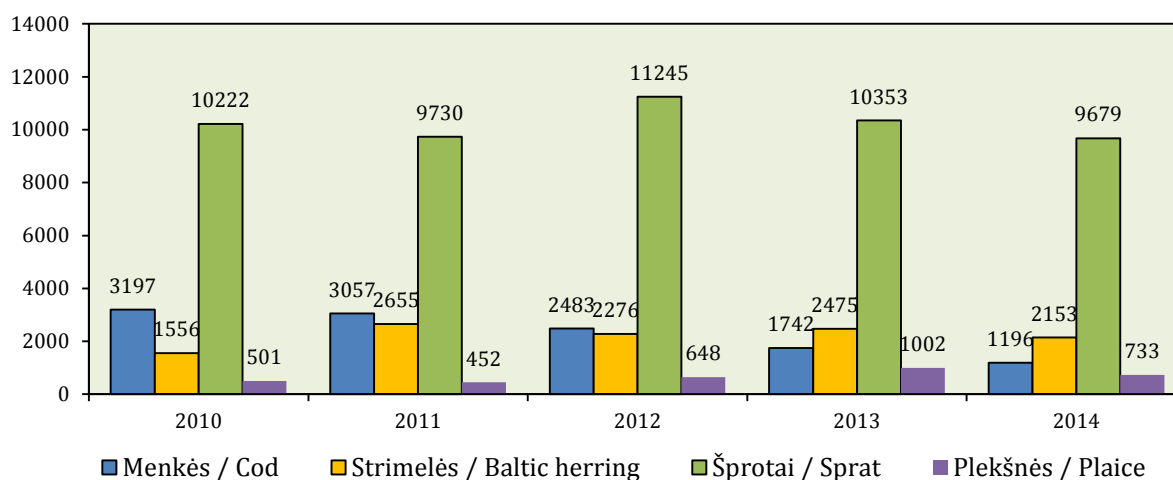
3.12 lentelė. Lietuvai skirtos žvejybos Baltijos jūroje kvotos ir jų panaudojimas 2010–2014 metais

Table 3.12. Fish quotas and quota uptake in the Baltic Sea in 2010–2014

Metai Year	Žuvų rūšis Fish species	Kvota, t Quota, t	Sugavimai, t Catch, t	Kvotos panaudojimas, Quota uptake, %
2010	Menkės / Cod	3300	3199	96,9
	Strimelės / Baltic herring	3689	1557	42,2
	Šprotai / Sprat	19015	10223	53,8
2011	Menkės / Cod	3758	3057	81,3
	Strimelės / Baltic herring	3136	2655	84,7
	Šprotai / Sprat	14451	9730	67,3
2012	Menkės / Cod	4317	2483	57,5
	Strimelės / Baltic herring	2289	2276	99,4
	Šprotai / Sprat	11272	11245	99,8
2013	Menkės / Cod	3933	1742	44,3
	Strimelės / Baltic herring	2633	2475	94,0
	Šprotai / Sprat	12510	10353	82,8
2014	Menkės / Cod	4109	1196	29,1
	Strimelės / Baltic herring	3291	2152	65,4
	Šprotai / Sprat	12010	9679	80,6

Šaltinis: Žuvininkystės tarnyba prie ŽŪM.

2014 metais Lietuvos Baltijos jūros žvejybos laivynas sužvejojo apie 13 tūkst. t žuvų, kurioms yra skiriamos kvotos, iš jų 9,2 proc. sudarė menkės, 16,5 proc. – strimelės, didžiausią dalį – 74,3 proc. – šprotai. Palyginti su 2010 metais, 2014-aisiais šių žuvų sugavimai sumažėjo 13,0 proc., o palyginti su 2013-aisiais – 10,6 proc. Ypač sumažėjo menkių sugavimai. 2014 metais jų sugauta net 62,6 proc. mažiau nei 2010-aisiais ir 31,3 proc. mažiau nei 2013-aisiais. Sumažėjo ir šprotų sugavimai (3.29 pav.). Daugiau sugauta tik strimelių (38,2 proc.), nors įvykdyta tik 65,4 proc. jų žvejybos kvotos.

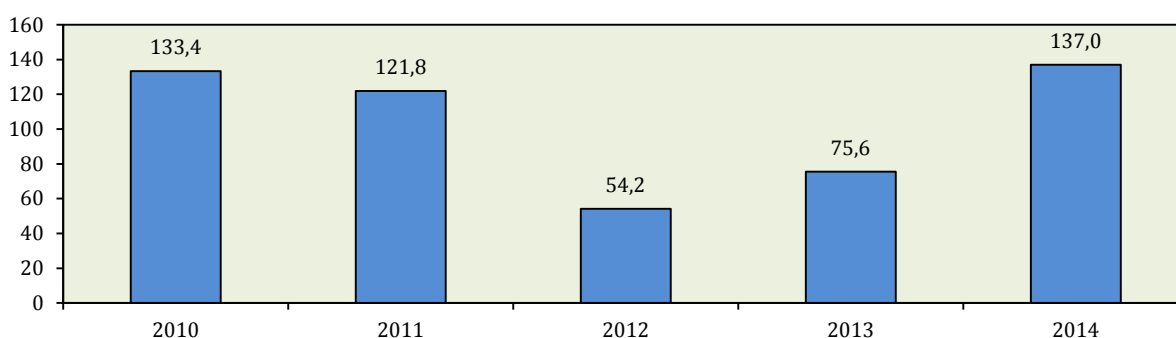
3.29 pav. Lietuvos žvejybos įmonių sugavimai Baltijos jūroje 2010–2014 metais, t

Fig. 3.29. Fish catches of Lithuanian fishing companies in the Baltic Sea in 2010–2014, tonnes

Šaltinis: Žuvininkystės tarnyba prie ŽŪM.

Žvejyba tolimuosiuose žvejybos rajonuose. Pagrindiniai LR žvejybos laivų tolimieji žvejybos rajonai – Vakarų Afrikos valstybių (Mauritanijos Islamo Respublikos ir Maroko Karalystės) IEZ vandenys, kuriuose žvejojama pagal dvišalius ES ir trečiųjų šalių žuvininkystės partnerystės susitarimus, Svalbardo žvejybos rajonas (Norvegijos Karalystės IEZ vandenys), Pietų Ramusis vandenynas (už pakrančių valstybių IEZ ribų) Žvejybos šiaurės vakarų Atlante organizacijos (NAFO) ir Žvejybos šiaurės rytų Atlante komisijos (NEAFC) reguliuojami rajonai.

2014 metais tolimuosiuose žvejybos rajonuose sugauta 2,7 proc. daugiau žuvų nei 2010 proc. ir net 1,8 karto daugiau nei 2013-aisiais (3.30 pav.).

3.30 pav. Žuvų sugavimai tolimuosiuose žvejybos rajonuose 2010–2014 metais, tūkst. t

Fig. 3.30. Fish catches in distant fishing grounds in 2010–2014, thousand tonnes

Šaltinis: Žuvininkystės tarnyba prie ŽŪM.

2010–2014 metais nuolat buvo žvejojama tik Mauritanijos Islamo Respublikos, Svalbardo ir NEAFC reguliuojamuose žvejybos rajonuose. Pagrindiniai žuvų sugavimai vykdomi 2–3 rajonuose. 2010 metais žvejyba vyko aštuoniuose žvejybos rajonuose, tačiau daugiau kaip 86 proc. žuvų sugauta Mauritanijos Islamo Respublikos ir Maroko Karalystės IEZ. 2014 metais minėtuose rajonuose sugauta 75,6 proc. žuvų, dar 22,4 proc. – ES vakarų vandenyse (žvejota šešiuose rajonuose).

2014 metais Mauritanijos Islamo Respublikos IEZ vandenyse žvejojo septyni LR žvejybos laivai, sugauta 84 851 t pelaginių žuvų (daugiausia sardinėlių, stauridžių ir afrikinių skumbrių), nors pagal ES ir Mauritanijos Islamo Respublikos žvejybos partnerystės parafuotą susitarimo protokolą (pasirašytą 2012 m. liepos 26 d., patvirtintą 2013 m. spalio mėnesį) pelagines žuvis žvejojantiems Lietuvos laivams buvo skirta 70 658 t žvejybos galimybių ir 44 žvejybos licencijos. Pelaginių žuvų sugauta daugiau (84851 t), kadangi dalis individualios žvejybos galimybių buvo gauta keičiantis kvotomis su kitomis šalimis. Maroko Karalystės IEZ 2014 metais žvejoję keturi Lietuvos laivai sugavo 18 655 t pelaginių žuvų.

2014 metais NAFO reguliuojamame rajone Lietuvai skirta 48 t krevėčių, 161 t menkių, 1 571 t jūros ešerių, 128 t kalmarų, 22 t juodųjų (Grenlandijos) paltusų ir 62 t rombinių rajų individualios žvejybos galimybių. Šiame rajone žvejojęs tik vienas Lietuvos žvejybos laivas sugavo 7 t atlantinių menkių (2010 m. sugauta 925 t žuvų). Likusieji 2014-ųjų metų žvejybos išteklių buvo iškeisti į kitus išteklius NEAFC reguliuojamoje akvatorijoje, kurioje Lietuvai skirtų žvejybos galimybių apimtys buvo: 11 t juodųjų (Grenlandijos) paltusų, 85 t bukasnukių ilgauodegių grenadierių, 7 t

melsvųjų molvų ir 17 t rombinių rajų. Sugauta 1 478 t jūros ešerių ir 1 006 t nekvotuojamų snieginų krabų. Palyginti su 2010 metais, sugauta net 42,4 proc. mažiau žuvų. 2014 metais Svalbardo žvejybos rajone (Norvegijos IEZ), kuriame Lietuvai skirtos 647 krevečių žvejybos dienos, žvejojęs vienas Lietuvos laivas sugavo 375 t krevečių, o ES vakarų vandenyse, įskaitant Šiaurės jūrą, žvejoję du LR žvejybos laivai – 825 t tobių, 10 471 t atlantinių silkių, 4 871 t paprastųjų stauridžių, 4 620 t putasu, šiaurinių žydrųjų merlangų ir 9 411 t atlantinių skumbrių.

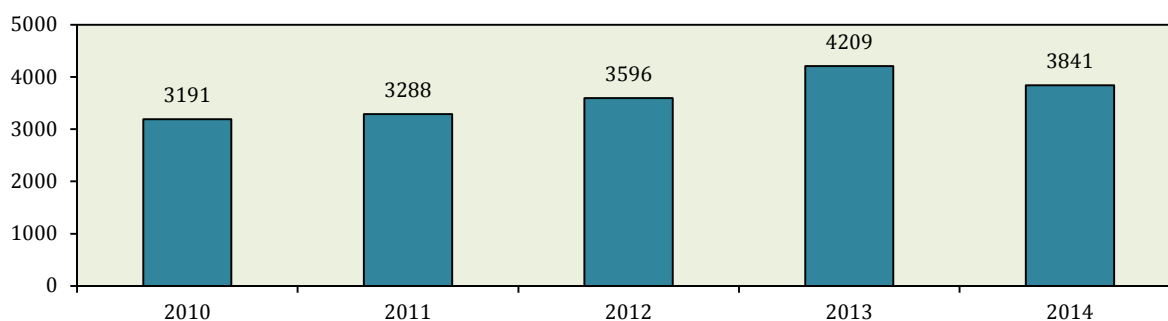
Pietų Ramiajame vandenyne Lietuvai buvo skirta 4 559,1 t Peru stauridžių individualios žvejybos galimybių, tačiau Lietuvos laivai šiame žvejybos rajone nežvejojo. Skirtos Lietuvai individualios žvejybos galimybės buvo iškeistos į žvejybos galimybes Šiaurės jūroje.

Žvejyba vidaus vandenyse. Vidaus vandenų žuvininkystei didelę įtaką daro šalies geografinė padėtis. Didžioji šalies teritorijos dalis yra vidutinių platumų klimato šiaurinėje dalyje. Vidaus vandenys – tai Kuršių, Kauno marios, ežerai, upės, vandens talpyklos, įvairūs tvenkiniai, polderiai ir akvakultūros tvenkiniai. Vidaus vandenų bendras plotas – 2,6 tūkst. kv. km, t. y. 4 proc. šalies teritorijos. Neišnuomotuose valstybinio fondo vandens telkiniuose žvejojama pagal leidimus, išnuomotuose – pagal nuomos sutartis.

2014 metais 45-ios Kuršių mariose žvejojančios įmonės sugavo 1 038,8 t žuvų. Pagrindinę jų dalį sudarė karšiai (44,1 proc.), kuojos (27,0 proc.), sterikai (10,3 proc.), žiobriai (5,9 proc.), ešeriai (2,9 proc.). Nemuno žemupyje stintų migracijos metu sugauta 75,8 t stintų, polderiuose – 14,4 t žuvų.

2014 metais 30-iai ūkio subjektų paskirstytos žvejybos kvotos 36 ežeruose; polderiuose – 9-iems ūkio subjektams bei upinių nėgių žvejybos kvotos upėse – 5-iems ūkio subjektams. Pažymėtina, kad skirstant žvejybos kvotas aukciono būdu, žuvų ištekliams atkurti ir saugoti surinkta 14,2 tūkst. EUR. Žvejybos kvotų vidaus vandenyse skirstymo ūkio subjektams funkcija Žuvininkystės tarnybai prie ŽŪM grąžinta nuo 2014 m. kovo 20 d. pakeitus Žuvininkystės įstatymą. Kitas žvejybos vidaus vandenyse kvotas ūkio subjektams 2014 metais paskirstė Aplinkos ministerija.

Akvakultūra. 2014 metais Lietuvos akvakultūros įmonės išaugino ir realizavo 3841 t įvairių prekinų žuvų (3,31 pav.), kurių vertė buvo 8,8 mln. EUR. Palyginti su 2013 metais žuvų išauginta 8,7 proc. mažiau, bet 20,4 proc. daugiau nei 2010-aisiais.

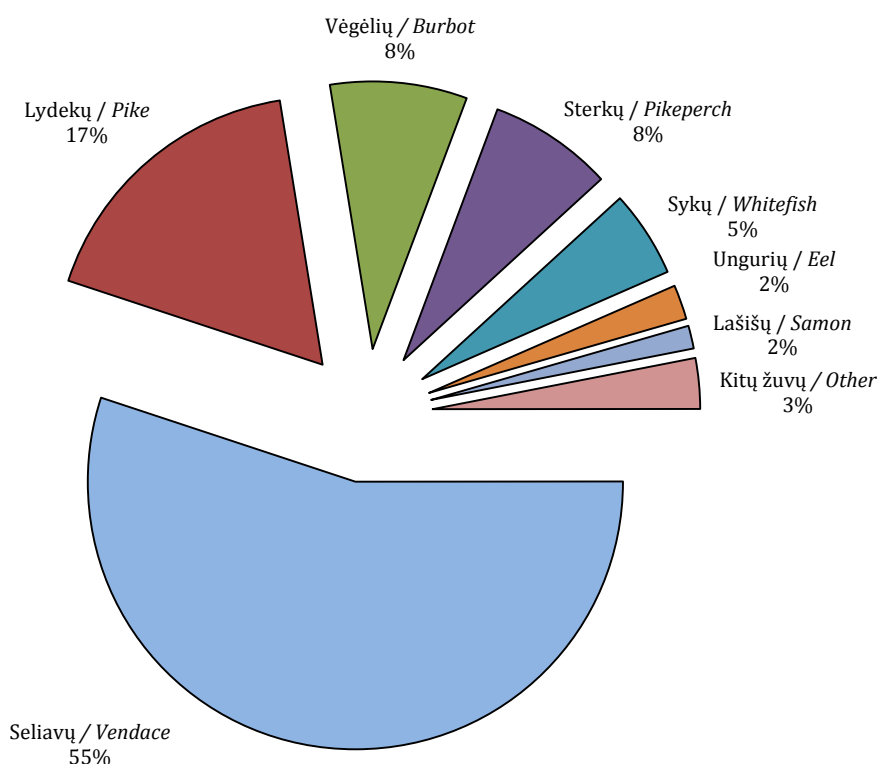
3.31 pav. Užauginta ir realizuota akvakultūros produkcija 2010–2014 metais, t

Fig. 3.31. Production of aquaculture in 2010–2014, tonnes

Šaltinis: ŽŪIKVC ir Žuvininkystės tarnyba prie ŽŪM.

2014 metais išauginta ir realizuota 20,4 proc. daugiau žuvų nei 2010-aisiais ir 8,7 proc. mažiau nei 2013-aisiais. Apie 88 proc. akvakultūros sektoriuje užaugintų žuvų sudarė karpiai, 3 proc. – upėtakiai, 2 proc. – baltieji amūrai.

Žuvivaisa. Atsižvelgdama į mokslininkų rekomendacijas, turimos gamybinės bazės pajėgumus ir finansines galimybes, Žuvininkystės tarnyba parengė Žuvų ir vėžių įveisimo į valstybinius vandens telkinius, į kuriuos neišduoti leidimai naudoti žvejybos plotą, 2014 metų planą ir Valstybinį žuvų ir vėžių gaudymo žuvivaisai 2014 metų planą, kurie nustatyta tvarka buvo suderinti su Aplinkos ministerija ir patvirtinti LR žemės ūkio ministro 2014 m. kovo 18 d. įsakymu Nr. 3D-150. Pagal minėtą Žuvų ir vėžių įveisimo į valstybinius vandens telkinius planą Žuvivaisos skyrius vykdė žuvų ir vėžių įveisimo darbus 108 valstybinės reikšmės neišnuomotuose ežeruose, 60-yje valstybinės reikšmės upių, 10-yje vandens talpyklų ir tvenkinių. Į šiuos vandens telkinius buvo suleista 18,2 mln. vnt. įvairių vertingų žuvų ir vėžių, iš jų 8,2 mln. vnt. – paaugintų jauniklių. Pagrindinę įveistų žuvų dalį 2014 metais, kaip ir ankstesniais metais, sudarė seliavos (3.32 pav.), tačiau jų dalis mažėjo (mažėjo ir seliavų, suleidžiamų į vidaus vandenį, apimtys). 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, seliavų dalis įveistų žuvų struktūroje sumažėjo 9,9 proc. punkto, padidėjo vėgėlių, sykų, lydekų dalis (atitinkamai 6,3; 2,7 ir 1,4 proc. punkto).

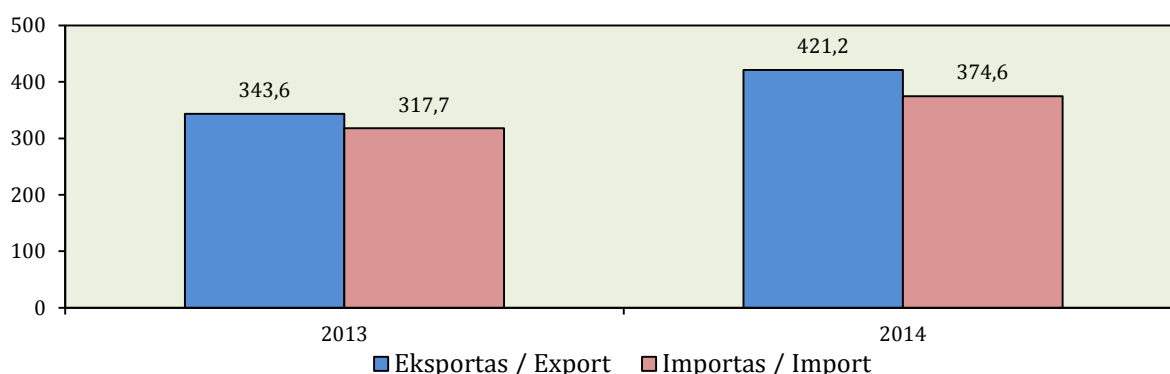
3.32 pav. Žuvų, įveistų į valstybinės reikšmės vandens telkinius, struktūra 2014 metais

Fig. 3.32. Structure of fish released into state water bodies in 2014

Šaltinis: Žuvininkystės tarnyba prie ŽŪM.

Įvykdyta 99,5 proc. žuvų ir vėžių įveisimo į valstybinius neišnuomotus vandens telkinius 2014 metais plano. Mažiau nei planuota žuvų ir vėžių įveista dėl kelių priežasčių: 1) dėl nepalankių oro sąlygų sterktų paauginti jaunikliai buvo įveisiami šiųmetukų stadijos, todėl jų buvo įveista atitinkamai mažiau; 2) dėl mažesnio sužvejetų seliavų reproduktorių kiekio įveista mažiau seliavų lervučių; 3) gauta mažesnė vėgėlių paaugintų jauniklių išėiga.

Užsienio prekyba. 2014 metais Lietuvos įmonės iš viso eksportavo 115,9 tūkst. t žuvininkystės produktų už 421,2 mln. EUR (22 proc. didesnė eksporto vertė nei 2013 m.) ir importavo 139,7 tūkst. t už 374,6 mln. EUR (18 proc. didesnė importo vertė nei 2013 m.) (3.33 pav.). Pagrindinės eksporto partnerės buvo ES šalys – Vokietija, Prancūzija, Baltijos šalys. Kaip ir prognozuota, didelio neigiamo Rusijos embargo poveikio žuvininkystės produkcijos gamintojams ir eksportuotojams nebuvo. Uždrausta eksportuoti produkcija, kurios KN kodas 0301–0308 – Žuvys ir vėžiagyviai, moliuskai ir kiti vandens bestuburiai – sudarė 8 proc. eksportuojamos produkcijos kiekio ir 2 proc. vertės apimties per pirmąjį 2014 metų pusmetį. Produkcijos embargas į Rusiją nepaveikė metinių rodiklių, ir jie išliko geri: 2014 metais žuvininkystės produktų užsienio prekybos balansas buvo teigiamas, jis, palyginti su 2013 metais, padidėjo 1,8 karto.

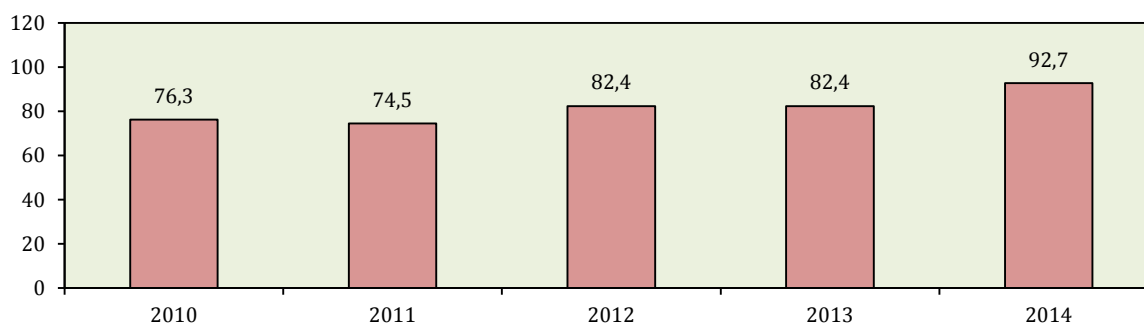

3.33 pav. Lietuvos užsienio prekyba žuvininkystės produktais 2013 ir 2014 metais, mln. EUR

Fig. 3.33. Lithuanian foreign trade in fish products in 2013 and 2014, EUR million

Šaltinis: ŽŪIKVC.

Žuvų perdirbimo sektorius. 2014 metais veterinarinį patvirtinimą turinčių gyvūninio maisto tvarkymo subjektų registre buvo 46 įmonės, užsiimančios žuvų ir jų produktų perdirbimu. ŽŪIKVC duomenimis, 2014 metais žuvų perdirbimo įmonėse buvo pagaminta 92,7 tūkst. t produkcijos (3.34 pav.), kurios vertė – 318,9 mln. EUR. Apie 30 proc. pagamintos produkcijos struktūros sudarė surimio produktai, 15 proc. – žuvų filė ir kita žuvų mėsa, 21 proc. – rūkytos žuvys, 11 proc. – gaminiai arba konservai iš žuvų (išskyrus surimio gaminius). Palyginti su 2010 metais, žuvų produkcijos gamybos apimtys padidėjo 21,5 proc. Didžiausias augimas buvo 2014-aisiais – žuvų produkcijos pagaminta 12,5 proc. daugiau nei 2013 metais. Pažymėtina, kad 2014 metais, kaip ir ankstesniaisiais, dauguma žuvies perdirbimo įmonių žaliavas importavo, o didžiąją dalį pagamintų produktų eksportavo.

**3.34 pav. Žuvų perdirbimo įmonių pagaminta produkcija
2010–2014 metais, tūkst. t**

Fig. 3.34. Output of fish processing companies in 2010–2014, thousand tonnes

Šaltinis: ŽŪIKVC.

Praėjusį finansinio programavimo laikotarpį, 2007–2013 metais, didžioji dalis ES paramos buvo skirta akvakultūros ir perdirbimo sektoriams, kurių gamybos apimtys didėjo. Sparčiai besivystančioje pasaulio ekonomikoje, augant žuvininkystės produkcijos paklausai, sektorius susiduria su iššūkiu plėsti žuvininkystės produktų asortimentą, skatinti žuvies vartojimą Lietuvoje, supažindinti vartotojus su vadinamąja „nuo tinklo iki stalo“ grandine, skatinti vartoti, pirkti arba pardavinėti tausios žuvininkystės produktus. Tausojanti žuvininkystės politika padės užtikrinti, kad būsimos kartos galėtų mėgautis įvairiais kokybiškais žuvų produktais.

REZIUOMĖ

2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, bendrosios žemės ūkio produkcijos vertė palyginamosiomis kainomis, išankstiniais duomenimis, sumažėjo 5,6 proc. Mažėjimą lėmė dėl gero pasaulinio javų ir daržovių derliaus sumažėjusios supirkimo kainos ir dėl Rusijos paskelbto importo iš ES embargo padidėjusi pasiūla. Per metus žemės ūkio produktų supirkimo kainos sumažėjo 17,5 proc.

2014 metais iš Lietuvos eksportuota žemės ūkio ir maisto produktų už 4,7 mlrd. EUR (0,7 proc. mažiau nei 2013 m.), importuota už 3,7 mln. Lt (0,6 proc. mažiau). Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais balansas nuo 2004 metų, kai Lietuva tapo ES nare, teigiamas, tačiau 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, jis sumažėjo 11 mln. EUR – iki 963 mlrd. EUR.

Siekiant didinti žemės ūkio konkurencingumą, palaikyti žemdirbių pajamas, mažinti socialinę atskirtį tarp kaimo ir miesto gyventojų, tausoti aplinką, ūkio subjektams teikiama ES ir nacionalinio biudžeto parama. 2014 metais lėšų dalis, skirta žemės ūkiui finansuoti, sudarė 875,1 mln. EUR.

Žemės ūkio subjektų pagal kategorijas skaičius per 2010–2014 metus kito netolygiai. 2014 metais, palyginti su 2010-aisiais, registruotų ūkininkų ūkių skaičius išaugo 2,4 proc., palyginti su 2013-aisiais – 0,4 proc. Žemės ūkio subjektų, deklaravusių ŽŪN, vidutinis ūkio dydis buvo 19,9 ha, t. y. 7,6 proc. didesnis nei 2013-aisiais ir 27,6 proc. – nei 2010-aisiais.

Lietuvoje 2014 metais sertifikuotas ekologinės gamybos plotas buvo 168 tūkst. ha, arba 12,5 proc. didesnis nei 2010-aisiais. Vidutinis sertifikuoto ūkio dydis (įskaitant žuvininkystės ūkius) išaugo nuo 66,7 ha 2013 metais iki 68,3 ha 2014-aisiais.

Žemės fondo sudėtis pagal tikslinę paskirtį beveik nekito. Didžiausią jo dalį sudarė ŽŪN (53,1 proc.) ir miškai (34,0 proc.).

Svarbiausiu pastarųjų metų įvykiu Lietuvos kaimo gyvenime reikėtų laikyti kaimo gyventojų užimtumo struktūros pokytį. 2010 metais 29,3 proc. kaimo dirbančių gyventojų dirbo žemės ūkyje, medžioklės, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuose, tačiau pastaruoju metu, pagerėjus ekonominei situacijai, dirbančių žemės ūkyje gyventojų dalis sumažėjo, didėjant paslaugų sektoriaus darbuotojų daliai. 2014 metais žemės ūkio, medžioklės, miškininkystės, žuvininkystės sektoriuje dirbo 28,8 proc. užimtų kaimo gyventojų.

MVĮ kaime skaičius 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, išaugo 11,7 proc. 2014 metais jų buvo 12,1 tūkst. (iš jų beveik 80 proc. – mikroįmonės). Jose dirbo 108,3 tūkst. darbuotojų, t. y. beveik trečdalis visų kaimo užimtųjų.

Vienas iš pagrindinių iššūkių ateityje išlieka darbo našumo, kuris vis dar atsilieka nuo ES-28 vidurkio, didinimas. Tokį poreikį diktuoja didelė konkurencija tarptautinėse rinkose.

SUMMARY

In 2014, as compared to 2013, the value of gross agricultural output (at constant prices) dropped by 5.6% (provisional data). The decline was driven by decrease in purchase prices of good global harvest of cereal and vegetables and by the increased supply due to the Russian embargo on import from the EU. In the last year purchase prices of agricultural products went down by 7.5%.

In 2014 the export of agricultural and food products totalled EUR 4.7 billion (by 0.7% less than in 2013), while the import amounted to EUR 3.7 billion (by 0.6% less). Starting 2004 (when Lithuania joined the EU) the balance of foreign trade in agricultural and food products was positive. But in 2014, as compared to 2013, it dropped by EUR 11 million and totalled EUR 963 million.

Aiming to increase the competitiveness of agriculture, to support farmers' income, to reduce social disjuncture between rural and urban population, to save the environment, the economic entities are supported from the EU and national budgets. In 2014 the funds for agriculture made up EUR 875.1 million.

In 2010–2014 the number of agricultural entities by category was changing unevenly. In 2014, as compared to 2010, the number of registered family farms went up by 2.4% and, as compared to 2013, increased by 0.4%. The average farm size of agricultural entities that declared UAA in 2014 was 19.9 ha, or by 7.6% larger than in 2013 and by 27.6% more than in 2010.

In 2014 the certified organic area in Lithuania occupied 168 thousand hectares, or was by 12.5% larger than in 2010. The average size of a certified farm (including fishery farms) increased from 66.7 ha (in 2013) to 68.3 ha (in 2014).

The composition of the total land area by its intended purpose was almost stable. The largest share occupied agricultural land (53.1%) and forests (34.0%).

Changes in rural employment structure should be considered as the most important event of recent years in Lithuania's rural life. In 2010, 29.3% of rural working population were employed in agriculture, forestry and fisheries, but lately, when the economic situation has improved, the share of population employed in agriculture has went down while the share of population involved in services has augmented. In 2014, 28.8% of the employed rural population were involved in agriculture, forestry and fisheries.

In 2014, as compared to 2013, the number of SMEs in rural areas increased by 11.7% and reached 12.1 thousand (nearly 80% of which made up micro-enterprises). Rural SMEs employed 108.3 thousand or almost a third of the total rural working population.

One of the main challenges for the future remains the increase of labour productivity, which still lags behind the EU-28 average. Such a need is determined by stiff competition in international markets.

SANTRUMPOS / ABBREVIATIONS

AB – akcinė bendrovė
BPV – bendroji pridėtinė vertė
BVP – bendrasis vidaus produktas
BŽŪP – bendroji žemės ūkio politika
EK – Europos Komisija
ES – Europos Sąjunga
EŽŪGF – Europos žemės ūkio garantijų fondas
ES-12 – šalys, į ES įstojusios 2004 ir 2007 m.
ES-13 – šalys, į ES įstojusios 2004, 2007 ir 2013 m.
ES-15 – ES šalys senbuvės
ES-27 – visos ES šalys narės 2007 m.
IEZ – išskirtinė ekonominė zona
JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos
KN – kombinuotoji nomenklatūra (angl. *CN – Combined Nomenclature*)
KPP – Kaimo plėtros 2007–2013 m. programa
LAEI – Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas
LR – Lietuvos Respublika
MVĮ – mažos ir vidutinės įmonės (angl. *SMEs – small and medium-sized enterprises*)
NAFO – Žvejojimo šiaurės vakarų Atlante organizacija (angl. *Northwest Atlantic Fisheries Organization*)
NEAFC – Žvejojimo šiaurės rytų Atlante komisija (angl. *North-East Atlantic fisheries Commission*)
NMA – Nacionalinė mokėjimo agentūra
PLNP – pereinamojo laikotarpio nacionalinė parama
PNTI – papildoma nacionalinė tiesioginė išmoka
PPO – Pasaulio prekybos organizacija
PVM – pridėtinės vertės mokestis (angl. *VAT – Value-added tax*)
SG – sutartinis gyvulys
SVV – smulkusis ir vidutinis verslas
TUI – tiesioginės užsienio investicijos
UAB – uždaroji akcinė bendrovė
ŪADT – Ūkių apskaitos duomenų tinklas
VĮ – valstybės įmonė
VŠĮ – viešoji įstaiga
ŽŪB – žemės ūkio bendrovė
ŽŪIKVC – VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras
ŽŪM – Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija
ŽŪMPRIS – Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema
ŽŪN – žemės ūkio naudmenos (angl. *UAA – utilized agricultural area*)